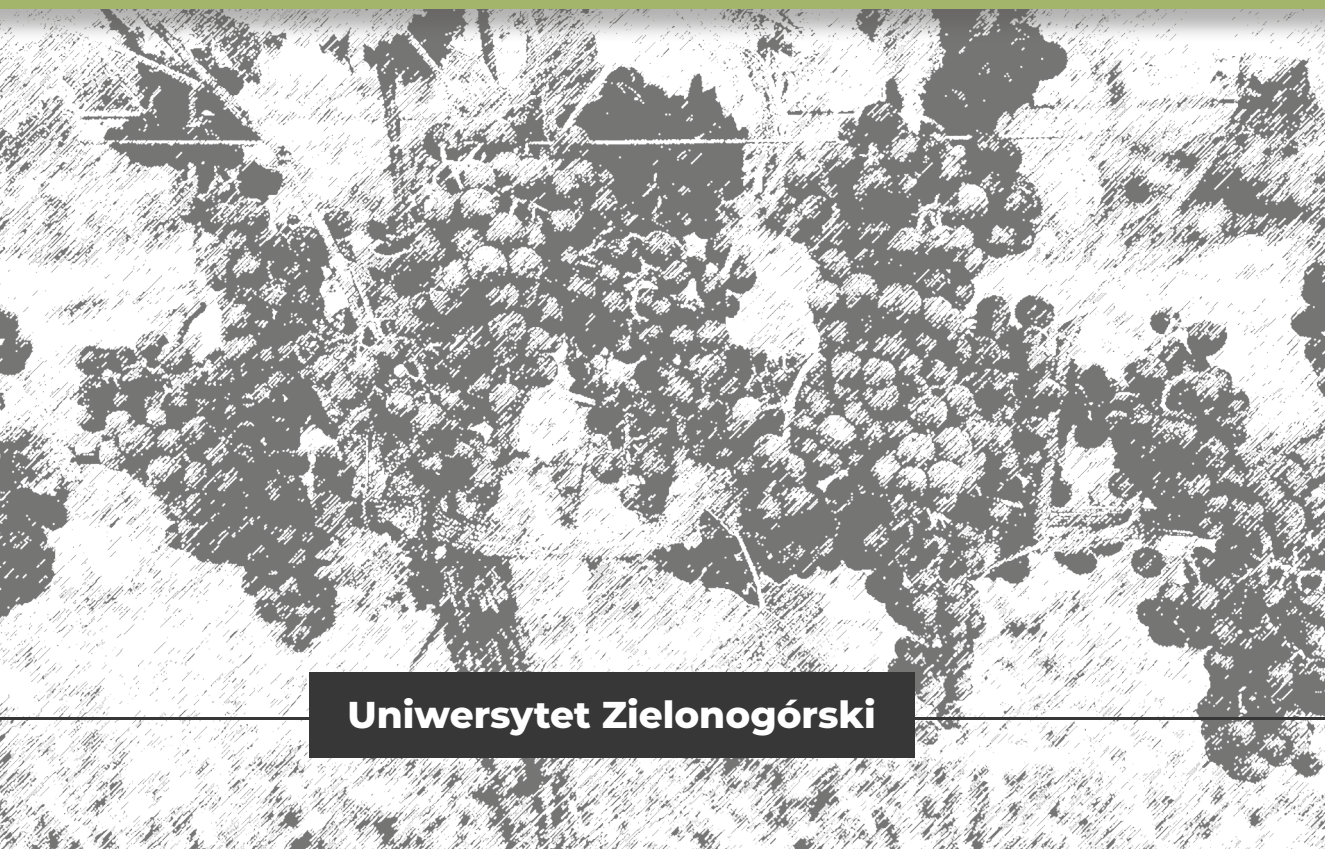

Dariusz Dolański

ZIELONOGÓRSKIE
ŚRODOWISKO
HISTORYCZNE
PO 1945 ROKU

Uniwersytet Zielonogórski

*Profesorowi
Hieronimowi Szczegółe*

Dariusz Dolański

**Zielonogórskie
środowisko
historyczne
po 1945 roku**

Zielona Góra 2024

RADA WYDAWNICZA

Andrzej Pieczyński (przewodniczący), Andrzej Bisztyga,
Bogumiła Burda, Eugene Feldshtein, Beata Gabryś,
Magdalena Gibas-Dorna, Jacek Korentz, Tatiana Rongińska,
Franciszek Runiec (sekretarz)

RECENZJE

Czesław Osękowski
Grzegorz Strauchold

REDAKCJA

Beata Toczewska

KOREKTA

Izabela Bednarz

PROJEKT OKŁADKI

Marta Surudo

OPRACOWANIE TYPOGRAFICZNE

Anna Strzyżewska

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2024

ISBN 978-83-7842-553-3

<https://doi.org/10.59444/2024MONaDol>

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO
65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel. (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, sekretariat@ow.uz.zgora.pl

Wstęp

———Lata 2023 i 2024 przynoszą ważne rocznice dla zielonogórskiego środowiska historycznego, a nawet szerzej dla całego środowiska naukowego. Siedemdziesiąt lat temu powstało Archiwum Państwowe w Zielonej Górze oraz zielonogórski oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, które dały początek budowie środowiska naukowego w Zielonej Górze. To historycy do czasu utworzenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej, później Politechniki Zielonogórskiej i Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, później Wyższej Szkoły Pedagogicznej stanowili najbardziej aktywne naukowo środowisko w mieście, a następnie mieli znaczący wpływ na rozwój obu uczelni i związanych z nimi środowisk naukowych. Wystarczy wskazać, że w momencie powstania WSI zastępcą dojeżdżającego z Częstochowy rektora został Hieronim Szczegół, spośród rektorów tej technicznej uczelni dobrze zapisał się w jej historii Marian Eckert. Kilka lat później H. Szczegół władze powierzyły misję utworzenia WSN, której został on pierwszym rektorem, a potem funkcję tę sprawował jeszcze dwukrotnie. Rektorami WSP byli też Jan Wąsicki i Kazimierz Bartkiewicz. W historii Uniwersytetu Zielonogórskiego znaczącą rolę odegrali także historycy. Czesław Osękowski znalazł się w międzyuczelnianym zespole przygotowującym połączenie obu zielonogórskich uczelni, później został rektorem uniwersytetu, a obecnie funkcję tę sprawuje Wojciech Strzyżewski.

Czterdzieści lat temu powstał Instytut Historii WSP, obecnie UZ. Mając na uwadze, że kształcenie na kierunku historia prowadzone było niemal od początku istnienia WSP, a historycy stanowili prężną grupę jej pracowników, jednostka ta powstała późno, ale znacząco przyczyniła się do rozwoju uczelni, stając się inkubatorem m.in. dla zielonogórskiej politologii i uzyskując jako pierwsza prawa do doktoryzowania i habilitowania. To drugie uprawnienie miało kluczowe znaczenie dla powstania uniwersytetu. W WSP i UZ stopnie doktora w zakresie historii uzyskało ponad 200 osób i doktora habilitowanego 35 osób. Pracują one w wielu ośrodkach naukowych w Polsce, a także za granicą. Przede wszystkim jednak Instytut Historii przyczynił się do rozwoju badań naukowych w regionie lubuskim, w tym w Gorzowie Wielkopolskim, i dzięki niemu historycy stanowią dziś najliczniejsze środowisko naukowe w Zielonej Górze.

Te rocznice stały się impulsem do opracowania przedstawiającego historię i dorobek zielonogórskiego środowiska historycznego po 1945 r., zwłaszcza że

powstały już podobne opracowania dotyczące pedagogów, inżynierów środowiska, elektrotechników czy inżynierów budownictwa. W swej zasadniczej części opracowanie składa się z trzech rozdziałów: pierwszego przedstawiającego rozwój środowiska związany z profesjonalizacją badań do czasu utworzenia WSN oraz dwóch kolejnych ukazujących równolegle rozwój środowiska w uczelni oraz poza nią. Dopełnienie publikacji stanowią aneksy zawierające wykazy prezesów zielonogórskiego oddziału PTH, dyrektorów Instytutu Historii, nadanych w WSP i UZ stopni naukowych w zakresie historii, a także wywiad przeprowadzony z H. Szczegółą oraz wspomnienia Tomasza Jaworskiego i Bohdana Halczaka. Dwukrotnie w Zielonej Górze odbyły się Walne Zgromadzenia Delegatów PTH, za pierwszym i drugim razem w ich czasie rozgrywały się ważne wydarzenia. Miesiąc przed zgromadzeniem w 1981 r. zostało podpisane porozumienie między Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym w Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu a Komisją Rządową, w trakcie zgromadzenia w 2022 r. od kilku miesięcy trwała obrona Ukrainy przed rosyjską agresją. W obu sprawach polscy historycy podjęli ważne uchwały, które dla upamiętnienia tych wydarzeń zostały także zamieszczone w niniejszym opracowaniu. Istotną częścią opracowania są biogramy pracujących w Zielonej Górze profesorów. Ostatnią część stanowi kronika fotograficzna, dokumentująca wydarzenia związane z naukową aktywnością historyków.

Niniejsza publikacja nie jest pierwszą próbą podsumowania dorobku zielonogórskich historyków. Poprzednie związane były z rocznicami powstania zielonogórskiego oddziału PTH, przyjmując formę artykułów¹ oraz zbiorowej monografii². Instytucje działające w Zielonej Górze na rzecz zachowania dziedzictwa również co jakiś czas podejmowały próby bilansu swej działalności, także w odniesieniu do prowadzenia badań historycznych³. Do rozwoju środowiska historycznego i jego wkładu w budowę szkolnictwa wyższego w Zielonej Górze odnoszą się opracowania poświęcone historii WSP i UZ⁴.

1 J. Iwan, *Trzydzieści lat działalności zielonogórskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego (1954-1984)*, „Przegląd Lubuski” 1984, nr 1-2; A. Toczewski, *Czterdzieści lat działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze (1954-1994)*, „Studia Zielonogórskie” 1995, nr 1.

2 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005.

3 M.in. P. Mnichowski, *XXX-lecie działalności Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 1997, nr 3; A. Borkowska, *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 2006, nr 12; L. Dzieżyc, *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000*, Zielona Góra 2014; D. Kotlarek, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w latach 1947-2016*, Zielona Góra 2017; *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2021*, red. A. Cincio, A. Maksymowicz, Zielona Góra 2021.

4 *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze w 1971-1981*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1983; D. Dolański, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzupeł., Zielona Góra 2012; D. Dolański, *Pierwszy kwadrans. Piętnaście lat Uniwersytetu Zielonogórskiego*, Zielona Góra 2016.

Niniejsza książka, wykorzystując liczne opracowania naukowe, publikowane wspomnienia, sprawozdania czy przeznaczone do użytku wewnętrznego materiały, jak informatory Wyższej Szkoły Pedagogicznej, które ukazywały się nieregularnie w latach 1975-1990 i zawierały różnego rodzaju materiały sprawozdawcze odnoszące się do działalności całej uczelni, jak i jej jednostek, wystąpienia inauguracyjne rektorów i zaproszonych na inauguracje gości – sięga do zasobów archiwalnych Uniwersytetu Zielonogórskiego, Archiwum Państwowego w Zielonej Górze, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze i zielonogórskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, ale też do ludzkiej pamięci, gdyż – jak się okazało – przechowywana dokumentacja nie zawsze jest pełna, czasem sprzeczna, a bywało, że nie w pełni wiarygodna. Pomocą w tym zakresie służyli zwłaszcza Hieronim Szczegół, dzięki pomocy syna Tomasza, Stanisław Kowalski, Czesław Osękowski, Tadeusz Dzwonkowski, Bogumiła Burda, Wojciech Strzyżewski, Tomasz Nodzyński, Grażyna Wyder, Mirosław Świt, a także wiedza i doświadczenie autora. Biogramy profesorów zostały przygotowane na podstawie publikacji, materiałów archiwalnych oraz wypełnionych przez nich ankiet.

Niniejsza praca nie powstałaby bez życzliwej pomocy H. Szczegóły, który udostępnił swoje zbiory i w wielu sytuacjach pomagał ustalać fakty, oraz życzliwości i pomocy ze strony Zarządu Oddziału PTH w Zielonej Górze oraz Zarządu Głównego w Warszawie, dyrekcji i pracowników Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego, Instytutu Historii UZ, Biblioteki UZ, Działu Osobowego UZ, Muzeum Ziemi Lubuskiej, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego w Zielonej Górze. Osobne podziękowania należą się Małgorzacie Szymczak, która poświęciła swój czas i talent na wykonanie znacznej części zamieszczonych w opracowaniu fotografii, Tomaszowi Jaworskiemu i Bohdanowi Halczakowi, którzy zgodzili się napisać krótkie wspomnienia, nadające temu opracowaniu nieco bardziej ludzkiego wymiaru oraz Maciejowi Lubikowi, który spisał z nagrania przeprowadzony z H. Szczegółą wywiad. Dziękuję też za bezinteresowną pomoc Violetcie Julkowskiej z Poznania, która wraz Janem Pomorskim z Lublina przyczyniła się do identyfikacji osób na archiwalnych fotografiach, oraz Arkadiuszowi Bartkiewiczowi.

Profesjonalizacja badań historycznych w Zielonej Górze 1945-1971

——— W 1945 r., gdy do Zielonej Góry zaczęli przybywać pierwsi osiedleńcy, było to niewielkie miasteczko, które przed wojną zamieszkiwało ok. 25 tys. mieszkańców. Rok później miasto stało się siedzibą powiatu w województwie poznańskim, a w 1950 r. zostało stolicą nowo powstałego województwa zielonogórskiego. Podniesienie Zielonej Góry do rangi miasta wojewódzkiego spowodowało, że oprócz typowych pierwszych powojennych problemów związanych z odbudową, a w przypadku Ziem Odzyskanych – integracją z resztą kraju, doszły także nowe potrzeby: budowanie własnego środowiska kadry administracyjnej, tworzenie systemu edukacji odpowiadającego potrzebom regionu i aspiracjom miasta, tworzenie sieci instytucji kultury. W 1950 r. Zielona Góra liczyła ponad 30 tys. mieszkańców, w 1955 r. dochodziła do 40 tys., by w 1970 r. przekroczyć liczbę 70 tys. mieszkańców¹. W województwie brakowało kadry z wyższym wykształceniem, nawet do obsady wyższych stanowisk administracyjnych, nie mówiąc o szkolnictwie czy kulturze. Braki kadrowe odczuwały przemysł i rolnictwo.

Na początku lat pięćdziesiątych w Zielonej Górze nie było żadnej instytucji lub organizacji o charakterze naukowym. Co prawda, w latach 1946 i 1947 zaczęły się pojawiać pierwsze ekspedycje naukowe prowadzone przez Instytut Zachodni w Poznaniu, którego pracownicy prowadzili także wykłady dla inspektorów szkolnych i działaczy kultury poświęcone historii, geografii i gospodarce Ziem Zachodnich², to jednak działalność ta nie zaspokajała regionalnych potrzeb i ambicji. Roli ośrodka naukowego nie odgrywało udostępnione publiczności w 1946 r. dawne Heimatmuseum, które zostało upaństwowione w 1950 r. i zakwalifikowane jako Muzeum Regionalne podporządkowane Muzeum Narodowemu w Poznaniu. Zatrudniało ono jednego pracownika, działało z przerwami, nie miało kadry

¹ R. Skobelski, *Gospodarcze i demograficzne oblicze Zielonej Góry w latach 1959-1980*, [w:] *Historia Zielonej Góry*, t. 2: *Dzieje miasta w XIX i XX wieku*, red. W. Strzyżewski, Zielona Góra 2012, s. 645, 665.

² B. Ratuś, *Kształcenie i rozwój kadr oświatowo-kulturalnych na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1965*, Poznań 1971, s. 31; por. D. Dolański, *Zielonogórskie środowisko naukowe w latach 1945-1965*, [w:] *Historia. Kultura. Muzeum*, red. A. Maksymowicz, Zielona Góra 2012, s. 223-240.

o wystarczających kwalifikacjach do przygotowania wystaw odpowiadających potrzebom nowej państwowości, a udostępnione ekspozycje nie różniły się prawie wcale od tych z czasów niemieckich³. Jednak to właśnie z muzeum wyszła pierwsza inicjatywa utworzenia w Zielonej Górze stowarzyszenia o charakterze naukowym. W 1950 r. z inicjatywy Krystyny Klęsk, kierowniczki muzeum, powstał w Zielonej Górze oddział Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego, który jednak nie rozwinął działalności i formalnie w 1958 r. został włączony do oddziału poznańskiego⁴.

Krótkotrwała działalność oddziału PTP, choć nie przyniosła bezpośrednich rezultatów, jeśli chodzi o kształtowanie środowiska naukowego, skutkowała pewnym intelektualnym poruszeniem, które było nie bez znaczenia dla podobnych późniejszych projektów. Trwałe inicjatywy budowy środowiska naukowego w Zielonej Górze wyrosły ze społecznego ruchu naukowego związanego z działalnością Polskiego Towarzystwa Historycznego, Lubuskiego Towarzystwa Kultury i Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Cztery lata po powołaniu oddziału PTP nowy bodziec wyszedł z kręgu powstającego w Zielonej Górze Archiwum Państwowego.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Zielonej Górze wówczas z siedzibą w Sulechowie powstało we wrześniu 1953 r. Jego organizatorem i pierwszym dyrektorem był Tadeusz Mencil⁵. Podczas kilkumiesięcznego pobytu na Ziemi Lubuskiej T. Mencil zorganizował Archiwum Państwowe oraz oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze. Wokół Archiwum skupili się zainteresowani historią regionu historycy. Archiwum miało ambicję pełnienia w Zielonej Górze funkcji placówki naukowej, choć jego ulokowanie w Sulechowie, ze względu na ówczesne możliwości komunikacyjne, niemal uniemożliwiało korzystanie zielonogórskim historykom z jego zasobów⁶.

W latach powojennych swoje struktury odbudowywało Polskie Towarzystwo Historyczne, przykładając jednocześnie duże znaczenie do tworzenia nowych oddziałów na Ziemiach Zachodnich i Północnych⁷. W 1954 r. ówczesny Sekretarz Generalny PTH Stanisław Herbst wystosował list do T. Mencila w sprawie powołania oddziału. Inicjatywa znalazła także poparcie poznańskiego historyka Michała

3 A. Ciosk, *Sytuacja Muzeum w Zielonej Górze po II wojnie światowej (1945-1948)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, nr 8, s. 55-66.

4 T. Malinowski, *Polskie Towarzystwo Prehistoryczne (Polskie Towarzystwo Archeologiczne) – oddział zielonogórski*, [w:] *Archeologia zielonogórska u schyłku XX wieku*, red. T. Malinowski („Rocznik Lubuski” 1998, t. 24, cz. 1), s. 179-181.

5 A. Borkowska, *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 2006, nr 12, s. 90-91.

6 Z. Rutkowski, *Zielonogórskie Archiwum Państwowe i jego zasoby*, „Przegląd Zachodni” 1958, nr 2, s. 335.

7 Z. Kaczmarczyk, *Działalność Polskiego Towarzystwa Historycznego na Ziemiach Zachodnich*, „Przegląd Zachodni” 1958, nr 2, s. 337.

Tadeusz Mencel (1912-1987) urodził się 6 sierpnia 1912 r. w Łodzi. Studia historyczno-prawne ukończył w 1935 r. na Uniwersytecie Poznańskim. Brał udział w kampanii wrześniowej i walczył w polskich siłach zbrojnych na Zachodzie, gdzie dostał się do niewoli. Był więziony m.in. w Żaganiu i Łambinowicach. Po ucieczce ukrywał się na Lubelszczyźnie. Po zakończeniu wojny przeniósł się do Poznania i rozpoczął pracę w państwowej służbie archiwalnej. W 1947 r. uzyskał stopień doktora. Na okres kilku miesięcy na przełomie 1953 i 1954 r. został przeniesiony do Zielonej Góry w celu organizacji Wojewódzkiego Archiwum Państwowego. Po wykonaniu zadania powrócił do Poznania, skąd został oddelegowany do Lublina. Tam początkowo był dyrektorem Państwowego Archiwum Wojewódzkiego, a potem organizatorem i pierwszym dyrektorem Instytutu Historii UMCS. Jego dorobek naukowy liczy ponad 150 publikacji poświęconych archiwistyce, dziejom Polski i Lubelszczyzny w XIX w. Zmarł 10 sierpnia 1986 r.*

* M. Szyłko, *Tadeusz Mencel (1912-1987)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005, s. 67-73; A. Borkowska, *Gromadzenie i przechowywanie zasobu w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze w latach 1953-2003*, [w:] *Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań nad regionem lubuskim*, red. T. Dzwonkowski, Zielona Góra 2009, s. 84-88; F. Cieślak, *Tadeusz Mencel*, „Archeion” 1990, nr 87, s. 337-340; A. Koprowiak, *Tadeusz Mencel*, „Kwartalnik Historyczny” 1989, nr 3/4, s. 304.

Fot. AP w Zielonej Górze

Szczanieckiego⁸. I tak w tym samym roku powstał w Zielonej Górze oddział PTH, a jego pierwszym prezesem został T. Mencel. Nastąpiło to w czasie narastających gróźb wobec niezależnej myśli naukowej, co znalazło wyraz w 1950 r. w Łagowie Lubuskim. W związku z trwającym tam Walnym Zgromadzeniem PTH odbyła się sesja poświęcona wdrażaniu marksizmu do badań historycznych, podczas której wypowiedzi referentów obfitowały w elementy indoktrynacji i dogmatyzmu⁹.

W chwili powstania zielonogórski oddział PTH liczył 28 członków, głównie nauczycieli, archiwistów i pracowników instytucji kultury, w tym jedną osobę ze stopniem doktora. Do grupy członków założycieli należał późniejszy nauczyciel akademicki Władysław Korcz, który pełnił funkcję wiceprezesa, i archiwiści: Zygmunt

⁸ D. Dolański, *Michał Szczaniecki (1910-1977)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005, s. 63-65; W. Korcz, *Wspomnienie o profesorze Michale Szczanieckim*, „Studia Zielonogórskie” 1995, nr 1, s. 141-152.

⁹ O Polskim Towarzystwie Historycznym Oddział w Zielonej Górze por.: J. Iwan, *Polskie Towarzystwo Historyczne w Zielonej Górze (1954-1979)*, „Przegląd Lubuski” 1980, nr 1/2; W. Korcz, *30 lat działalności Oddziału PTH w Zielonej Górze*, [w:] *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886-1986*, red. S.K. Kuczyński, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990; A. Toczewski, *Czterdzieści lat działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze (1954-1994)*, „Studia Zielonogórskie” 1995, nr 1; *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*

Rutkowski¹⁰, Kazimierz Bielecki¹¹, Jadwiga Bławatowa¹² i Roman Szczepaniak¹³. Dość szybko oddział osiągnął liczebność ok. 60 członków, w jego szeregach znalazła się aktywna grupa archeologów¹⁴. W 1956 r. w Gorzowie Wielkopolskim zorganizowano koło terenowe PTH, a przy oddziale w Zielonej Górze w miejsce istniejącej wcześniej Komisji Badań Regionalnych utworzono redakcję „Biblioteki Lubuskiej” z M. Szczanieckim na czele. Do 1958 r. oddział wraz z Wojewódzkim Archiwum Państwowym zorganizował dwie wystawy historyczne dotyczące polskich tradycji regionu¹⁵. W 1954 r. ukazała się praca W. Korcza pt. *Tradycje polskości na Ziemi Lubuskiej*, która była pierwszą książką miejscowego autora wydaną w Zielonej Górze. Działalność ta była jednak prowadzona w atmosferze personalnych kryzysów i nieporozumień. Gdy z Zielonej Góry odszedł T. Mencil, oddział stracił naturalnego lidera. Obowiązki prezesa przejął jako wiceprezes W. Korcz. W 1955 r. odbyło się nadzwyczajne walne zebranie, na którym został wybrany nowy zarząd z R. Szczepaniakiem jako przewodniczącym i Z. Rutkowskim jako sekretarzem¹⁶. Zarząd ten był w swoim składzie niezdolny do efektywnej współpracy w dużej mierze ze względu na miejsca zamieszkania jego członków: Sulechów, Szprotawa, Zielona Góra, Zbąszyń, a do tego pretendujący do roli liderów środowiska R. Szczepaniak, Z. Rutkowski i W. Korcz nie potrafili ze sobą współpracować, a można nawet mówić o panujących między nimi antagonizmach. W 1958 r. doszło do nadzwyczajnego zebrania członków oddziału PTH, podczas którego wybrano nowy zarząd z W. Korczem na czele. Już w trakcie zebrania ujawniły się spory między niektórymi członkami tego zarządu, a czas pokazał, że nie udało się ich zażegnać, wskutek czego oddział od strony organizacyjnej w zasadzie nie istniał, a jego prace opierały się na indywidualnym wysiłku członków¹⁷. Dobór członków

¹⁰ R. Rudiak, *Helena i Zygmunt Rutkowscy – pierwsi autorzy lubuskich baśni*, „Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne. Pro Libris” 2018, nr 3/4, s. 75-76.

¹¹ D. Rymar, *Kazimierz Bielecki*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” 1995, nr 2, s. 168-170.

¹² Por.: S. Janicka, *Jadwiga Bławatowa*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” 1995, nr 2, s. 166-167.

¹³ M. Szyłko, *Tadeusz Mencil (1912-1987)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 67-73, 71.

¹⁴ Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (dalej APZG): Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze (dalej PTH ZG): Sprawozdanie z działalności Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze w 1959 r.

¹⁵ Z. Rutkowski, *op. cit.*, s. 336.

¹⁶ APZG, PTH ZG: Protokół z nadzwyczajnego walnego zgromadzenia Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego z dnia 16 III 1955 r.

¹⁷ *Ibidem*: Protokół z Nadzwyczajnego Walnego zebrania członków Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, 3.5.1958; Sprawozdanie z działalności Zielonogórskiego Oddziału Polskiego Tow. Historycznego, 21 lutego 1958; Sprawozdanie z działalności Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze w 1959 r.

zarządu nie był fortunny i w następnych latach. Tworzyły go osoby, które były bardzo zaangażowane zawodowo lub zaabsorbowane pracą w innych stowarzyszeniach, co skutkowało do 1962 r. dość częstymi zmianami w jego składzie¹⁸.

Mimo tych wydarzeń z perspektywy czasu W. Korcz w swoich wspomnieniach tak opisywał atmosferę związaną z powołaniem oddziału PTH w Zielonej Górze:

Fakt zarejestrowania Oddziału i tym samym wejścia w bezpośredni kontakt z ogółem historyków polskich miał dla zielonogórczan poważne znaczenie. Świadomość, że jesteśmy jednym z oddziałów ogólnopolskiej organizacji historyków, w sposób zasadniczy zmieniała charakter dotychczasowej pracy. I choć – trzeba o tym pamiętać – warunki rozwoju nowego Oddziału PTH były niezmiernie trudne (brak stałego lokalu, konieczność swobodnego koczowania i „doczepiania się” do różnych bogatszych instytucji), nie było bowiem żadnej tradycji, to chęć i dobra wola służenia ludziom zdobytą wiedzą zdecydowały, że oddział nie tylko się utrzymał, ale zaczął coraz aktywniej uczestniczyć w życiu społecznym. Oceniając tę działalność w miarę możliwości obiektywnie, bez jakichkolwiek prób jej wyolbrzymiania, nie sposób nie zapisać na konto Oddziału przynajmniej kilku poczynąń podnoszących w opinii społecznej zespół historyków. Sam fakt podawany do publicznej wiadomości na łamach lokalnej prasy, że co pewien czas odbywają się zebrania Oddziału o charakterze naukowym (nader często korzystaliśmy ze współpracy z prof. M. Szczanieckim), potwierdzał opinię, że na terenie miasta działa zorganizowana grupa historyków zajmujących się m.in. przeszłością swego regionu i dyskutujących nad metodami podniesienia własnej wiedzy i jej popularyzowania. Tego w gruncie rzeczy statutowego obowiązku Oddziału (zebrania naukowe) nie traktowaliśmy nigdy jako formalności mającej stanowić podstawę sprawozdania. Każde zebranie miało być stopniem do coraz to wyższego wewnętrznego wzrastania.

Najbardziej widocznym tego śladem stały się publikacje opracowane przez członków oddziału. Wydaje mi się, że w nich zawiera się najtrwalszy rezultat działalności historyków. Każda z nowo wydanych książek była nie tylko indywidualnym sukcesem autora, ale równocześnie jak najtrafniej określała atmosferę pewnej zbiorowości i rodzące się w niej potrzeby¹⁹.

Dzielono wówczas przekonanie, że zadania PTH na Ziemiach Zachodnich i Północnych są zasadniczo takie same, co w reszcie kraju, ale wykonywane są w odmiennych, często gorszych warunkach i posiadają inną, wyższą społeczną i polityczną wartość. Uważano, że na tzw. Ziemiach Odzyskanych historia powinna wiązać emocjonalnie i racjonalnie przesiedleńców z nowym miejscem życia, ale też powinna wiązać rodzimą ludność polską z nowym państwem polskim poprzez zaznajomienie jej z historią i kulturą Polski, ale też poprzez podnoszenie zasług i roli Polaków w przeszłości na Ziemiach Zachodnich²⁰. Z powołaniem oddziału

¹⁸ *Ibidem*: Sprawozdanie z działalności zarządu oddziału PTH w Zielonej Górze za okres od stycznia 1960 do 13 czerwca 1962.

¹⁹ W. Korcz, *Dzień pierwszy i następne (cz. II)*, „Studia Zielonogórskie” 1999, nr 5, s. 222-223.

²⁰ Z. Kaczmarczyk, *Działalność Polskiego Towarzystwa Historycznego na Ziemiach Zachodnich*, „Przegląd Zachodni” 1958, nr 2, s. 338.

PTH w Zielonej Górze łączono nadzieję nie tylko na popularyzację wiedzy historycznej, ale także – czemu dawano wyraz na łamach „Gazety Zielonogórskiej” – na naukową aktywizację środowiska i inicjowanie badań nad przeszłością regionu²¹. Był to czas, w którym polskie społeczeństwo przechodziło proces przededefiniowania tradycji historycznych. Szczególne znaczenie miał on na Ziemiach Odzyskanych, gdzie ze szczególną siłą odczuwane było poszukiwanie historycznych korzeni dla ukształtowanej w 1945 r. Polski. Doszukiwano się ich w monarchii piastowskiej. Tak więc np. w sprawozdaniu z działalności zielonogórskiego oddziału PTH z 1959 r. wśród najbardziej popularnych tematów odczytów znalazły się „Rola i znaczenie Ziemi Lubuskiej w państwie pierwszych Piastów”, „Rok 1249 i jego znaczenie dla dziejów Polski”, „Geneza państwa polskiego”, „Próby odzyskania utraconych ziem nadodrzańskich w XIV i XV wieku” czy bardziej przekrojowe „Stosunki polsko-niemieckie na przestrzeni dziejów” i „Tradycje rzemiosła polskiego na Ziemi Lubuskiej”²². Za nawiązaniem do piastowskiej tradycji silnie przemawiał argument natury geopolitycznej, czyli chęć legitymizacji aktualnego kształtu państwa, pokrywającego się z dawnymi macierzystymi ziemiami piastowskimi, z których zostało ono wyparte przez germański ekspansjonizm. Stąd też w pierwszych dziesięcioleciach powojennych historycy zajmujący się przeszłością Ziem Zachodnich koncentrowali swoją uwagę na dziejach najdawniejszych, wskazując na przynależność tego obszaru do państwa pierwszych Piastów i akcentując związki z Polską w stuleciach następnych. Zielonogórskich historyków do podejmowania takiej problematyki skłaniały nie tylko naukowa polityka władz, ale w nie mniejszym stopniu naturalna chęć poznania przeszłości tych ziem, przybliżenia – często przemilczanych przez dawniejszą historiografię niemiecką – wątków polskich lub z Polską związanych.

Nic więc dziwnego, że w pierwszych latach tworzenia się naukowego środowiska historycznego w Zielonej Górze dominowała problematyka regionalna. W początkowym okresie ukazywały się na łamach „Gazety Zielonogórskiej” liczne artykuły popularyzatorskie autorstwa głównie W. Korcza. Zainteresowaniem cieszyły się organizowane przez zielonogórski oddział PTH i Towarzystwo Wiedzy Powszechnej popularyzatorskie wykłady.

Jednocześnie w środowisku zielonogórskim coraz bardziej dojrzewała myśl powołania regionalnej organizacji na rzecz rozwoju i upowszechniania kultury. W pojęciu tym mieszczono także badania naukowe. Odwilż 1956 r. umożliwiła podjęcie nowych inicjatyw związanych z ożywieniem życia kulturalnego i naukowego.

21 M.in. T. Mencel, *Zadania Polskiego Towarzystwa Historycznego*, „Gazeta Zielonogórska” 1954, nr 109, s. 7.

22 APZG, PTH ZG: Sprawozdanie z działalności Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze w 1959 r.

Polityczne otwarcie spowodowało, że skokowo wzrosła kulturalna aktywność społeczna, która przybierała różnorodne formy od tzw. klubów inteligencji w miastach, po różne inicjatywy społeczno-kulturalne we wsiach²³. Miejscowi działacze i twórcy kultury mieli poczucie, że województwo zielonogórskie stanowi „białą plamę” na kulturalnej mapie Polski. W 1957 r. po dyskusjach w różnych środowiskach i na łamach „Gazety Zielonogórskiej” został zwołany Sejmik Kultury Ziemi Lubuskiej, który powołał Lubuskie Towarzystwo Kultury. Jego zadaniem było inspirowanie i organizowanie regionalnego ruchu kulturalnego oraz realizowanie uchwał i postulatów sejmiku. Wśród sejmikowych postulatów W. Korcz wysunął wniosek, by w Zielonej Górze utworzyć Stację Naukową PAN oraz zorganizować przy działającym od 1957 r. Studium Nauczycielskim wydział historii²⁴. Na czele Prezydium LTK stanął wówczas dyrektor Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zielonej Górze Władysław Drązkowski, a wiceprezesami zostali Wiesław Sauter, W. Korcz i archeolog Edward Dąbrowski. W listopadzie doszło do zmian w prezydium. Nowym prezesem został W. Sauter. Kierownictwo LTK tworzyli więc ludzie zajmujący się nauką.

Wiesław Sauter (1905-1996) urodził się 11 maja 1905 r. w Strzyżowicach (powiat Będzin). Studował na Uniwersytecie Poznańskim. Pracował jako nauczyciel w Poznaniu i Międzychodzie. W okresie okupacji był poszukiwany przez policję niemiecką za działalność narodową na pograniczu. Pracował jako drwal w Mosinie. Po wyzwoleniu organizował szkolnictwo w Międzychodzie i Nowym Kramsku. Był wizytatorem szkolnym. Od 1955 r. do przejścia na emeryturę w 1966 r. był nauczycielem języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących w Nowej Soli. W 1967 r. na UAM uzyskał stopień doktora w zakresie historii. Do literatury naukowej W. Sauter wszedł jako historyk Babimojszczyzny. Był autorem m.in. *Z walk o polskość Babimojszczyzny* (Poznań 1960), *Powrót na Ziemię Piastowskie* (Poznań 1961), *O narodowej roli folkloru na Ziemi Lubuskiej* (Wrocław 1971).

23 J. Muszyński, *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego i pierwsze lata jego działalności*, „Rocznik Lubuski” 1994, t. 20: *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994. Informacje, refleksje, zamierzenia*, s. 7.

24 J. Koniusz, *Z problematyki regionalnego ruchu kulturalnego na Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957-1972*, Zielona Góra 1972, s. 9-10; I. Korniluk, *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957-1992*, Zielona Góra 2015, s. 32.

Był członkiem Instytutu Zachodniego, LTK, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, w którym w latach 1970-1972 pełnił funkcję prezesa zielonogórskiego oddziału. Otrzymał m.in. Order Sztandaru Pracy I i II klasy i Medal Rodła*.

* Wiesław Sauter. *W 90. rocznicę urodzin*, red. E. Ćwilińska, Zielona Góra 1995; H. Szczegółła, *Wiesław Sauter, [w:] Ludzie Środkowego Nadodrza. Wybrane Szkice biograficzne (XII-XX wiek)*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998, s. 176-178; J. Koniusz, *Wiesław Sauter (1905-1996)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, nr 4, s. 219-222.

Fot. D. Dolański, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzupeł., Zielona Góra 2012

Pierwszym i w kolejności najważniejszym dokonaniem LTK było stworzenie własnego pisma „Nadodrze”, którego inauguracyjny numer w formie wydania specjalnego ukazał się w październiku 1957 r. Pismo to obok „Gazety Zielonogórskiej” stało się głównym forum publikacyjnym ludzi kultury i nauki w regionie. Czasopismo publikowało na swych łamach artykuły o polskiej przeszłości Ziemi Lubuskiej, szczególnie o walce o polskość rodzimych mieszkańców województwa, utwory miejscowych adeptów literatury, reportaże, w cyklu *Nasze portrety* przedstawiało fotografie ludzi kultury i nauki. Na jego łamach wypowiadali się działacze towarzystw lokalnych, dyskutowano o pojęciu regionalizmu, wskazywano na potrzebę powołania w Zielonej Górze ośrodka badawczo-naukowego. Ukazywało się ono do 1990 r.

Jednocześnie LTK nawiązało współpracę z grupą naukowców, którzy już zajmowali się problematyką ziem nadodrzańskich. W 1958 r. LTK wraz z PTH zorganizowały konferencję naukowców z różnych ośrodków z Polski pt. „O potrzebie ożywienia badań nad Ziemią Lubuską” podsumowującą badania nad przeszłością i teraźniejszością regionu, w której udział wzięli m.in.: M. Sczaniecki (Poznań), Witold Hesel (Warszawa), Karol Maleczyński (Wrocław), Stefan Inglot (Wrocław/Opole), Stanisława Zajchowska (Poznań), Zdzisław Kaczmarczyk (Poznań), Władysław Czapliński (Wrocław). Wśród przedstawicieli władz znaleźli się m.in. członek KC PZPR Roman Werfel i I sekretarz KW PZPR w Zielonej Górze Tadeusz Wieczorek²⁵.

Pokłosiem zjazdu i przełomowym momentem w rozwoju i profesjonalizacji badań historycznych było powołanie w 1958 r. w Zielonej Górze Stacji Naukowej PTH, która bezpośrednio podlegała Zarządowi Głównemu Towarzystwa. Jej pierwszym kierownikiem został poznański historyk – Jan Wąsicki, a w skład Rady Naukowej obok niego weszli: jako przewodniczący M. Sczaniecki, K. Maleczyński i Z. Kaczmarczyk. Utworzeniu Stacji towarzyszył entuzjazm zarówno zielonogórskich historyków, który wyprzedzał podejmowanie oficjalnych decyzji, jak i władz. Jan Wąsicki tak wspominał towarzyszącą temu atmosferę:

25 I. Korniluk, *op. cit.*, s. 147-153.

Było to, z perspektywy czasów patrząc, nader ryzykowne przedsięwzięcie, województwo dysponowało bowiem niewielką liczbą osób o wykształceniu historycznym z tytułem magistra. Rozpalone jednak zostały miejscowe ambicje do tego stopnia, że uroczyste otwarcie Stacji odbyło się w dniu 10 maja 1958 r. w sali Biblioteki Publicznej, zanim jeszcze uzyskano formalną zgodę i jakiekolwiek fundusze ze strony Zarządu Głównego PTH. Nie postarano się o żadne pomieszczenia, nie zapewniono sobie też ludzi, którzy mieli prowadzić Stację. Wobec tego stanu rzeczy postawiony zostałem w sytuacji przymusowej. Moi starsi koledzy w katedrze, to jest Szczaniecki i Kaczmarczyk orzekli, że ja powinienem objąć kierownictwo Stacji PTH w Zielonej Górze. Uzasadniali to tym, że zajmuję się Prusami i znam archiwalia do tych czasów. Najważniejszym argumentem był jednak fakt, że nikogo chętnego do tej pracy nie można było znaleźć. Uzgodniono wreszcie moją kandydaturę z prezesem Towarzystwa prof. Stanisławem Herbstem. Nie pozostało nic innego jak podjąć się tej pracy początkowo na pełnym etacie, w trzy miesiące później na pół, by jeszcze w tym samym r., a potem przez lat szesnaście prowadzić ją społecznie²⁶.

Skład Rady Stacji się zmieniał. W następnych latach wchodził do niej M. Szczaniecki (Warszawa), S. Zajchowska (Poznań), Adam Galos (Wrocław), Gerard Labuda (Poznań) i reprezentujący Zieloną Górę – Hieronim Szczegółą. Do Rady automatycznie wchodził dyrektorzy Archiwum Państwowego w Zielonej Górze oraz etatowi pracownicy Stacji. W okresie jej działalności do 1975 r. byli to m.in. późniejsi wykładowcy historii w WSP: W. Korcz, Joachim Benyskiewicz, Stefan Dąbrowski i Bogdan Kres. J. Benyskiewicz, który został zarekomendowany do pracy przez W. Sautera, tak wspominał pracę w Stacji:

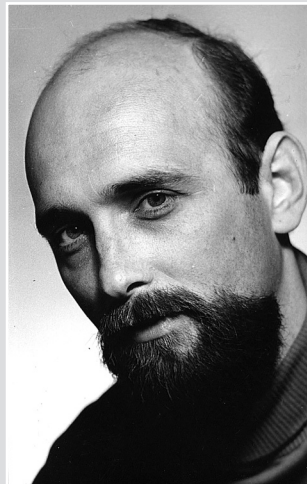
[...] zostałem przyjęty do pracy w Stacji Naukowej PTH w Zielonej Górze, którą oficjalnie kierował, z ramienia Zarządu Głównego PTH prof. Jan Wąsicki. Faktycznie Stacją mającą swą siedzibę w Muzeum Okręgowym przy al. Niepodległości kierował mgr Władysław Korcz. Stacja zajmowała jeden pokój, w którym stały dwa biurka otoczone regałami z książkami. Praca była bardzo nietypowa, czas pracy nieregularny. Dzięki temu mogłem dojeżdżać do pracy trzy razy w tygodniu, przebywając w siedzibie stacji od rana do wieczora. Przyjeżdżając do pracy, przez pierwsze dni nie zastawałem nikogo. Władysława Korcza poznałem dopiero za którymś pobytem, lecz nie w siedzibie PTH, a w księgarni przy ul. Żeromskiego. Był to człowiek niewysoki, energiczny, o życzliwej twarzy, i jak się potem okazało – choleryk. W czasie pierwszej rozmowy dowiedziałem się, że mam opiekować się biblioteką, wówczas dość znaczną. Polegało to na wpisywaniu do księgi inwentarzowej książek zakupionych przez Władysława Korcza²⁷.

Program badawczy Stacji obejmował dzieje miast lubuskich, problemy polskości ziem wchodzących w skład województwa zielonogórskiego, studia nad

²⁶ J. Wąsicki, *Wspomnienia z działalności PTH w Poznaniu i Zielonej Górze*, [w:] *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886-1986*, s. 196.

²⁷ J. Benyskiewicz, *Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 48.

Bogdan Kres (1932-2003) urodził się w Bydgoszczy, wychowywał w Lidzbarku Warmińskim. W 1954 r. rozpoczął studia archeologiczne w Poznaniu pod kierunkiem Józefa Kostrzewskiego, które ukończył na Uniwersytecie Warszawskim, przygotowując pod kierunkiem Kazimierza Michałowskiego pracę magisterską dotyczącą produkcji wina w starożytności. W latach 1956-1958 pracował w Muzeum Regionalnym w Międzyrzeczu, potem do 1970 r. w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, gdzie kierował działem winiarskim i w latach 1965-1969 pełnił funkcję dyrektora. W latach 1970-1974 był zatrudniony w Stacji Naukowej PTH. W 1972 r. pod kierunkiem Czesława Łuczaka obronił na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pracę doktorską poświęconą winiarstwu na Ziemi Lubuskiej*. W 1973 r. na pół etatu, a od 1974 r. na pełny etat do odejścia na emeryturę w 1993 r. pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze, wykładając historię starożytną ziem polskich i powszechną**.

* I. Korniluk, A. Cincio, *Muzeum Ziemi Lubuskiej 1965-1969. Bogdan Kres, dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2021*, red. A. Cincio, A. Maksymowicz, Zielona Góra 2012, s. 105-120; J.T. Nowiński, *Bogdan Kres*, [w:] *Archeologia zielonogórska u schyłku XX wieku*, red. T. Malinowski, „Rocznik Lubuski” 1998, t. 24, cz. 1, s. 174-176; J. Muszyński, *Bardzo osobiste wspomnienie o Bogusiu Kresie (1932-2003)*, „Studia Zielonogórskie” 2004, nr 10, s. 239-257; *O tworzeniu ekspozycji winiarskiej w Zielonej Górze z dr. Bogdanem Kressem rozmawia Zdzisława Kraśko*, „Museion. Informator Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze” 2000, nr 5, s. 6-7; A. Ciosek, *Leksykon Muzeum Ziemi Lubuskiej (cz. I)*, Kres Bogdan, „Museion. Informator Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze” 2000, nr 7, s. 24.

** Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego (dalej AUZ), Akta osobowe B. Kresa, sygn. III-33/67.

Fot. MZL w Zielonej Górze

zasiedlaniem i odbudową tych ziem po 1945 r. oraz sytuację ludności autochtonicznej. Pracownicy Stacji aktywnie uczestniczyli w pracach nad wydaniem kolejnych tomów „Rocznika Lubuskiego” oraz „Zeszytów Lubuskich LTK”. Ważnym wydarzeniem było wydanie pierwszego tomu fundamentalnego dzieła *Studia nad początkami miast nad Dolną Wartą i Środkową Odrą* (Warszawa 1967). Stacja, która swą siedzibę otrzymała w muzeum w Zielonej Górze, była zaczątkiem instytucji naukowej, przez co odegrała dużą rolę w rozwoju badań i środowiska naukowego, nie tylko historycznego, a jej likwidacja związana z powstaniem w Zielonej Górze humanistycznej uczelni wzbudzała, mimo radości z tego faktu, liczne emocje²⁸. Jej związek instytucjonalny z oddziałem PTH był stosunkowo luźny, podlegała

²⁸ APZG, PTH ZG: Protokół z Walnego Zgromadzenia Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze [1976].

ona bowiem bezpośrednio Zarządowi Głównemu. Władysław Korcz był jednak w latach 1958-1960 prezesem oddziału PTH²⁹.

Stefan Dąbrowski (1938-2020) urodził się 1 grudnia 1938 r. w Chrabkowie powiat Pińczów. Studia historyczne ukończył w 1962 r. na Uniwersytecie Wrocławskim. Po przyjeździe do Zielonej Góry był nauczycielem kolejno w Szkole Podstawowej nr 6 w Zielonej Górze, w Liceum Pedagogicznym w Lubsku i Liceum Ogólnokształcącym nr 6 w Zielonej Górze. W latach 1967-1968 i 1972-1975 pracował w Stacji Naukowej PTH. W latach 1968-1972 był dyrektorem Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. Stopień doktora uzyskał na UAM w 1976 r., przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem Jerzego Topolskiego pracę poświęconą włókiennictwu w północnej części Śląska w okresie wczesnonowożytnym. W WSP, w której wykładał historię wczesnonowożytną, pracował w latach 1975-1994*. Od 1998 r. pracował w Muzeum Ziemi Lubuskiej, skąd przeszedł na emeryturę. Jako historyk specjalizował się w dziejach sukiennictwa w Zielonej Górze i regionie, był m.in. autorem monografii *Jarmarki wełny w północnej części Śląska w drugiej połowie XVIII wieku* (Zielona Góra 1975), *Sukiennictwo w Zielonej Górze w latach 1740-1745* (Zielona Góra 1978). Jednym z jego ciekawszych odkryć była odnaleziona podczas winobraniowych targów staroci w 2000 r. kronika Zielonej Góry z przełomu XVII i XVIII w.**

* AUZ: Akta osobowe S. Dąbrowskiego, sygn. III-12/29.

** A. Ciosk, *Leksykon Muzeum Ziemi Lubuskiej (cz. I)*, Dąbrowski Stefan, „Museion. Informator Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze” 2000, nr 7, s. 23.

Fot. IH UZ

Prace Stacji Naukowej wiązały się z aktywnością jej pracowników w LTK. Organizowano więc wspólne przedsięwzięcia. Wszelkie ówczesne działania były możliwe pod warunkiem akceptacji Wojewódzkiej Rady Narodowej i Komitetu Wojewódzkiego PZPR, a organizowane wówczas wydarzenia, konferencje lub wystawy często wpisywały się w kalendarz oficjalnych obchodów historycznych rocznic z udziałem wojewódzkich władz. Zwłaszcza tej drugiej instytucji zależało, by inicjatywy kulturalne i naukowe miały charakter możliwie masowy, co nie ułatwiało rozwoju życia naukowego, a czasem go hamowało. Organizatorzy wydarzeń naukowych byli zobowiązani do zapewnienia maksymalnej frekwencji słuchaczy. I tak np. trzyosobowa sala konferencyjna Urzędu Wojewódzkiego podczas specjalistycznej

29 A. Toczewski, *Czterdzieści lat działalności...*, s. 11-15.

narady naukowej dotyczącej badań nad początkami miast wypełniona była przez znudzonych żołnierzy, członków Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, pionierów, nauczycieli, urzędników itp., spośród których tylko ok. 30 osób zostało po pierwszym referacie³⁰.

Działalność Stacji PTH poprzez siedzibę naukowo i towarzysko nierozdzielnie była związana z działalnością muzeum. W podniesionej w 1957 r. do rangi Muzeum Okręgowego zielonogórskiej placówce swoją działalność rozwijali archeolodzy³¹: E. Dąbrowski i Adam Kołodziejski, który w 1975 r. uzyskał stopień doktora i był później organizatorem Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w podzielonogórskiej Świdnicy. Obaj byli absolwentami Uniwersytetu Poznańskiego i studentami J. Kostrzewskiego. W zielonogórskim muzeum organizowali Dział Archeologiczny. Była to jednostka naukowa, która w zasadzie kontynuowała prowadzone dotąd przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN badania na terenie województwa zielonogórskiego. Działalność tego ośrodka koncentrowała się przede wszystkim na problematyce związanej z początkami polskiej państwowości i częściowo przenikała się ze studiami prowadzonymi w Stacji Naukowej PTH. Poszukiwania prowadzono dwukierunkowo. W ramach pierwszego kierunku E. Dąbrowski kierował badaniem przebiegu procesów osadniczych poprzedzających uformowanie się państwa piastowskiego. W ramach drugiego kierunku A. Kołodziejski i B. Kres starali się odtworzyć przemiany funkcji systemów obronnych dawnych organizacji plemiennych w związku z ekspansją na zachód państwa Polan i na tym tle organizacji zachodniej granicy państwa polskiego. Po 1960 r. zespół Muzeum Okręgowego zaczął badać także starsze epoki prahistoryczne, nadając temu stopniowo coraz większy rozmach już po 1965 r. Znakomite rezultaty pracy spowodowały, że w Polsce mówiło się o zielonogórskim ośrodku archeologicznym³².

Niezależnie w LTK podejmowano własne inicjatywy na rzecz rozwoju ruchu naukowego w Zielonej Górze i regionie. W tym kręgu działała już wtedy grupa aktywnych badaczy wywodząca się z pracowników muzeum, stacji PTH, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego oraz środowiska nauczycielskiego. W tym ostatnim dużą aktywnością wykazywali się m.in. H. Szczegóła ze Szprotawy i Marian Eckert z Rzepina. Z ich udziałem na łamach „Nadodrza” toczyła się dyskusja zainicjowana przez Janusza Koniusza nad powołaniem lubuskiego instytutu naukowego, który

30 J. Muszyński, *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego...*, s. 10.

31 L. Dzieżyc, *Rozwój muzealnictwa na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-2000*, [w:] *Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku*, red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2008, s. 100.

32 A. Marcinkian, *Archeologia lubuska. 50 lat zielonogórskiego ośrodka archeologicznego*, „Studia Zielonogórskie” 2010, nr 16, s. 13; A. Kołodziejski, *Rozwój archeologii województwa zielonogórskiego w dwudziestolecie Polski Ludowej*, Zielona Góra 1965, s. 58, *passim*; M. Kwapiński, *Prahistoria na Środkowym Nadodrzu po II wojnie światowej*, „Rocznik Lubuski” 1983, t. 12, s. 44-46.

prowadziłby badania w zakresie różnych dziedzin wiedzy i koordynował działalność naukową w województwie. Ówczesny I sekretarz KW PZPR – T. Wieczorek – przedstawił zamiar powołania w Zielonej Górze uczelni technicznej i humanistycznej. W 1962 r. Irena Solińska opublikowała na łamach „Gazety Zielonogórskiej” tekst, którego tytuł *Zielonogórska droga do uniwersytetu* stał się niebawem hasłem dla wszelkich działań na rzecz utworzenia w Zielonej Górze szkoły wyższej.

GDYBYŚMY spróbowali nagrać na taśmę wszystko, co zostało powiedziane na temat konieczności pobudzenia życia umysłowego Ziemi Lubuskiej, o własnych badaniach naukowych, o wychowaniu sobie kadry pracowników z wyższym wykształceniem, uzbierałyby się niemały zwój. Choć to, co zostało powiedziane, wynikało z najszczerzych intencji, lecz nie zawsze opierało się na realnych przesłankach, a nigdy nie zostało sprecyzowane do końca.

To prawda, że rozmach, z którego słynie województwo zielonogórskie, pozwala czasem marzyć na wyrost i o dziwo, te marzenia materializują się nawet wbrew zbyt trzeźwym kalkulatorom. Niewielu na przykład przypuszczało, że z małej grupki jakiejś tam samowwłaściwej sekcji literackiej weźmie swój początek żywotny nurt społeczno-kulturalny, że różne jego odgałęzienia doprowadzą po latach do powstania Klubu Literackiego ZLP, wydawania „Rocznika Lubuskiego” i ujawnienia się szeregu osób o zacięciu naukowym.

Zaczęło się podobnie od luźnych rozmów, pomysłów rzucanych przy różnych okazjach. Wszystko, co nastąpiło potem, stawało się nagle, na zasadzie „reakcji łańcuchowej”. Efekty cieszyły wszystkich, nawet sceptyków-niedowiarków. No, ale nie wszystkie sfery naszego życia można oprzeć na „wielkiej improwizacji” i nadając jej (na wszelki wypadek) etykietę eksperymentu, ufnie patrzeć w przyszłość. Kultura i nauka, choć wiele między nimi zbieżności, rządzą się przecież innymi prawami. O ile wspaniałą powieść lub genialne płótno można stworzyć bodaj na bezludnej wyspie, mając do dyspozycji papier, pióro czy farby i własny talent, to do odkrycia naukowego pierwiastka, ba, do właściwego skomentowania historycznego faktu, trzeba o wiele więcej. Są to oczywistości, lecz jeśli o nich wspominam, to dlatego, żeby przestrzec przed słowami bez pokrycia w rodzaju: chcemy wyższej uczelni, chcemy od zaraz placówki naukowej. Tu „wielka improwizacja” nie wystarcza.

A więc podesławszy sobie pod głowę dotychczasowe laury (poetyckie) spocząć na nich wygodnie? Ależ nie. Po prostu czas odtworzyć z taśmy to wszystko, o czym się mówiło, i rozważyć co można, za ile i kiedy³³.

Irena Solińska, idąc za radą rektora UAM Alfonsa Klafkowskiego, sugerowała, by pójść przetartą już przez Szczecin drogą, w którym poznańska uczelnia miała już swoją filię i postulowała tworzenie punktów konsultacyjnych UAM, umożliwiających zaoczne ukończenie studiów wyższych. Już w roku następnym doszło do powołania punktu konsultacyjnego dla kierunku prawo, potem też dla filologii polskiej, matematyki i fizyki. Swoje punkty tworzyła też Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Poznaniu i Politechnika Poznańska. Ich zadaniem było umożliwienie uzyskania

³³ I. Solińska, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, „Gazeta Zielonogórska” 1961, nr 226, s. 3, 6.

stopnia magistra absolwentom studiów trzyletnich. Każdy z uruchamianych kierunków liczył ok. 100 słuchaczy. Władze wojewódzkie utworzyły stały sekretariat obsługujący prace punktów, finansowały dojazdy i noclegi kadry, a „Gazeta Zielonogórska” prowadziła stałą rubrykę, informując o terminach zajęć, konsultacji i egzaminów³⁴. Działania te umożliwiały ukończenie studiów i stwarzały warunki do stałych kontaktów z profesorami, jednak paradoksalnie mogły też hamować rozwój życia naukowego, bo punkty działały dzięki kadrze regularnie dojeżdżającej z Poznania, a ich zadaniem nie było kształcenie kadr naukowych.

Zielonogórskim działaczom o rozbudzonych już ambicjach nie w pełni odpowiadała wizja tworzenia środowiska z wykorzystaniem importu kadr z sąsiadujących ośrodków. W LTK, w różnych zrzeszeniach lokalnych, pracowały osoby interesujące się nauką, które dążyły do profesjonalizacji swych kompetencji i nie chciały być pominięte. Zdawano sobie jednocześnie sprawę, że kształcenie wykwalifikowanych kadr naukowych wymaga współpracy z doświadczonymi uczonymi. To doprowadziło do idei powołania w 1962 r. przy LTK Ośrodka Badawczo-Naukowego, z którym współpracę podjęli m.in. M. Szczaniecki, J. Wąsicki, G. Labuda, Benon Miśkiewicz, Józef Burszta z Poznania, W. Czapliński, A. Galos, Ewa i K. Maleczyńscy, Józef Gierowski i Roman Heck z Wrocławia oraz Andrzej Ajnenkiel z Warszawy. W ramach OBN powstało osiem sekcji badawczych, w tym trzy historyczne³⁵. Praca w sekcjach, czasem podzielonych na zespoły, zapewniała opiekę merytoryczną przypominającą seminaria doktoranckie³⁶. Tak więc w Zielonej Górze powstała nowa instytucja, ale nie było jeszcze przeznaczonego na rozwój nauki miejsca. J. Benyskiewicz wspominał:

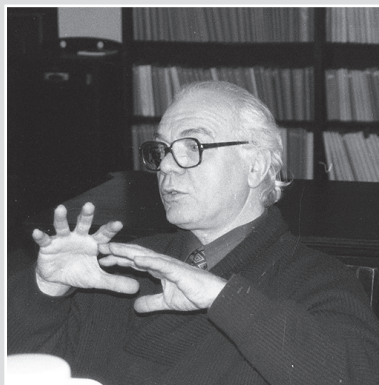
[...] w siedzibie Stacji ulokowano jeszcze jedną instytucję, a mianowicie Ośrodek Badawczo-Naukowy powołany przez Lubuskie Towarzystwo Kultury, którym kierował mgr Jan Muszyński. Monotonną nieco pracę wzbogacił nowy „element” – pojawiło się nowe biurko, a wraz z nim Jan Muszyński. Z wprowadzeniem nowego lokatora wiązała się dosyć komiczna sytuacja. Władysław Korcz posiadał ogromne, dębowe, ulubione biurko. Było ono rzadko używanym, symbolem jego skromnej władzy w stacji. Jan Muszyński pojawił się z własnym, nowoczesnym meblem. Trzecie biurko w pokoju już się nie mieściło. Powstał problem likwidacji biurka Władysława Korcza. W całości mebla nie dało się nawet poruszyć. Ostatecznie biurko przepiłowane na dwie części. Jak przyjmie to właściciel znany z ogromnego temperamentu? Jan Muszyński wpadł na pomysł. Biurko wyniesiono

34 S. Dzieran, *Powstanie i rozwój punktów konsultacyjnych UAM w Zielonej Górze*, „Rocznik Lubuski” 1973, t. 8, s. 277-279; J. Juszczyński, *Punkty konsultacyjne wyższych uczelni*, [w:] *Leksykon oświaty zielonogórskiej w 40-lecie PRL*, red. D. Bielawa, M. Jakowicka, J. Zrańko, Zielona Góra 1986, s. 149-151.

35 I. Korniluk, *op. cit.*, s. 161-162.

36 Por.: J. Muszyński, *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego...*, s. 7-20; A. Toczewski, *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1984*, [w:] *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994*, Zielona Góra 1984, s. 5-24.

Jan Muszyński (1932-2017) urodził się 29 kwietnia 1932 r. w Gnieźnie, tam w 1945 r. rozpoczął edukację w Gimnazjum im. Bolesława Chrobrego i następnie w Techniku Handlowo-Gastronomicznym. W 1956 r. ukończył historię sztuki na UAM w Poznaniu, przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem Ksawerego Piwockiego pracę poświęconą renesansowemu drzeworytowi książkowemu w Poznaniu. Z Zieloną Górą związał się w tym samym roku, podejmując pracę w Biurze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w latach 1960-1962 sam sprawował ten urząd. Był współtwórcą środowiska naukowego w Zielonej Górze, m.in. pełniąc przez 12 lat od 1964 r. funkcję sekretarza LTN. W latach 1976-1998 był dyrektorem Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. W 1974 r. na UAM pod kierunkiem J. Topolskiego obronił pracę doktorską poświęconą historii Krosna Odrzańskiego. Z chwilą utworzenia WSP w Zielonej Górze przez 18 lat w różnych formach zatrudnienia wykładał historię sztuki dla studentów kierunku historia*. Był Honorowym Obywatel Krosna Odrzańskiego i Zielonej Góry. W swoim dorobku miał ok. 200 publikacji, w tym m.in. monografie *Ze studiów nad renesansowym drzeworytem książkowym w Poznaniu w XVI wieku* (Poznań–Zielona Góra 1970), *Krosno Odrzańskie. Przeszłość i teraźniejszość* (Warszawa–Poznań 1972) i wraz ze Stanisławem Kowalskim *Miasta Środkowego Nadodrza dawniej* (Zielona Góra 1994), *Koźuchów. Zarys historii* (Koźuchów 1995). Zmarł 11 stycznia 2017 r. w Zielonej Górze.

* Jan Muszyński. *W 40-lecie pracy zawodowej*, red. E. Ćwilińska, Zielona Góra 2000; M. Gawęda, L. Kania, *Jan Muszyński*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012...*, s. 203-204; S. Kowalski, *Jan Muszyński (1932-2017). Zielonogórski historyk sztuki, muzealnik*, „Studia Zielonogórskie 2017, nr 22, s. 211-221; L. Kania, *Wspomnienie o Janie Muszyńskim*, *ibidem*, s. 223-228.

Fot. MZL w Zielonej Górze

do ciemnego przedpokoju i złożono. Jan oczekiwał Władysława Korcza w przedpokoju. Wykorzystał jego wspomnienia z karczunku na Syberii. Władek – powiedział, gdy ten się pojawił, podając Korczowi siekiere – tej deski nie rozpiłujesz. Impulsywny i zaperzony, nieświadomy podstęp Władysław nie kazał sobie powtarzać wyzwania. Uderzył... i unicestwił swe „sanktuarium”³⁷.

Anegdota o biurku W. Korcza wiele mówi o atmosferze, koleżeńskich relacjach i organizacyjnych warunkach, które łączyły w pionierskich czasach adeptów nauki.

Stąd nic dziwnego, że powstające w pierwszym okresie publikacje łączone są jednocześnie z aktywnością oddziału PTH, Stacji Naukowej, LTK i OBN. W latach 1958-1968 w ramach serii *Biblioteka Lubuska* sygnowanej przez oddział PTH i LTN

37 J. Benyskiewicz, *Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 49-50.

ukazało się 10 tomików, w tym: dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Zielonej Górze w latach 1954-1959 R. Szczepaniaka *Początki miast lubuskich* (Poznań 1958), W. Korcza, *Dzieje uprawy zielonogórskiej winorośli* (Poznań 1958), wschowskiego działacza kultury i członka władz LTK Józefa Stępczaka³⁸ *Poufny memoriał niemiecki z r. 1937 o położeniu powiatu głogowskiego* (Poznań 1959), poznańskiego historyka, który niebawem związał się ze Szczecinem Wiktora Fenrycha³⁹ *Nowa Marchia w dziejach politycznych Polski XIII i XIV wieku* (Poznań 1959) i J. Wąsickiego *Miasta zachodniego pogranicza Wielkopolski 1793-1915* (Poznań 1960). Jak wspominał J. Benyskiewicz:

Cały „świat” naukowy miasta, poza dr. Alfredem Kucnerem, wówczas dyrektorem Archiwum Państwowego do 1967 r. tworzyli magistrowie. Wniosek nasuwał się jeden – należało zintensyfikować działania zmierzające do uzyskania kolejnych stopni naukowych przez reprezentantów zielonogórskiej nauki. W grę wchodziłi wówczas m.in. ówcześni magistrowie: Marian Eckert, Bogdan Kres, Władysław Korcz, Jan Muszyński, Hieronim Szczegół⁴⁰.

Alfred Kucner (1907-1987) urodził się 15 września 1907 r. w Poznaniu. W 1935 r. ukończył historię na Uniwersytecie Poznańskim, na którym pracował do 1937 r. Potem był wykładowcą na Uniwersytecie Towarzystwa Czytelni Ludowych w Dalkach koło Gniezna i bibliotekarzem w Drukarni Polskiej w Poznaniu. W 1938 r. uzyskał stopień doktora. W czasie wojny został wywieziony do Generalnej Guberni. Po wojnie osiedlił się we Wrocławiu, początkowo pracował na Uniwersytecie Wrocławskim, a do 1948 r. w Archiwum Akt Dawnych Miasta Wrocławia. W latach 1959-1967 A. Kucner był dyrektorem Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. W tym czasie w latach 1960-1962 był prezesem oddziału PTH w Zielonej Górze. Został

powołany też na przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego, był członkiem prezydium Wojewódzkiego Frontu Jedności Narodu i członkiem LTK, co łączyło się z wykładami i odczytami, dzięki którym ukazywał wartość zielonogórskich archiwaliów do badań regionalnych. Po powrocie do Wrocławia do odejścia na emeryturę w 1972 r. pracował w tamtejszym Archiwum Państwowym*.

* J. Pabisz, *Alfred Kucner (15 IX 1907-3 II 1987)*, „Archeion” 1989, nr 85, s. 332-335.

Fot. „Archeion” 1989, nr 85

³⁸ H. Wądołowska, *Stępczak Józef*, [w:] *Lubuski słownik biograficzny*, red. H. Szczegół, Zielona Góra 1984, s. 189-192.

³⁹ P. Fenrych, *Wiktor Fenrych (1925-2005)*, „Kronika Szczecina” 2005, nr 24, s. 177-179.

⁴⁰ J. Benyskiewicz, *Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 50.

Znaczącą rolę w rozwoju badań historycznych i awansie naukowym Zielonej Góry odegrało Wojewódzkie Archiwum Państwowe i jego zasoby. Zielonogórskie archiwum na początku swej działalności przystąpiło do zabezpieczenia zasobu aktowego znajdującego się w terenie. Przejęto więc akta pozbawione prawie zupełnie opieki, jak akta sądowe w Konotopie, akta miejskie Sulechowa, Zielonej Góry, Wschowy i inne. WAP we Wrocławiu oraz WAP w Poznaniu wydzieliły ze swych zbiorów i przekazały do Zielonej Góry część zespołów archiwalnych, należących terytorialnie do województwa zielonogórskiego. W pierwszych powojennych latach na zbiory archiwum składały się akta o dość szerokiej problematyce zagadnień. Głównym ich zrębem była spuścizna aktowa po władzach administracji państwowej, samorządowej, sądach, archiwach podworskich i kościołach, głównie protestanckich. Archiwum posiadało jedynie dwa większe zespoły landratur: Krosno Odrzańskie i Żary, które dokumentowały m.in. walki okresu Wiosny Ludów i rewolucji listopadowej w Niemczech. Pozostałe zespoły były tylko fragmentami dawnych registratur. Landraty dostarczały materiałów do takich spraw jak administracja ogólna, policja, rolnictwo, przemysł, handel, szkolnictwo, wyznania, opieka społeczna, podatki, ubezpieczenia społeczne itp. Z aktami landratur ściśle powiązane były akta wydziałów powiatowych, zawierające m.in. dość liczną dokumentację techniczną z zakresu budownictwa mieszkaniowego, zakładów przemysłowych dróg i innych obiektów. Kolejnym istotnym elementem zasobu archiwalnego były akta miejskie zawierające obfity materiał do dziejów gospodarczych, ustrojowych, społecznych i kulturalnych. Swoim zakresem przypominały one akta landratur i akta powiatowe, ale były od nich znacznie starsze, sięgając w niejednym przypadku XIII w., podczas gdy landraty w najlepszym razie wieku XVIII. W zespołach miejskich zachowały się kroniki miejskie pochodzące z XVI-XVIII w. Dobrze zachowane były kroniki Lubuska, Zielonej Góry, Sulechowa i Zbąszynka. Akta Zielonej Góry zawierały materiał odnoszący się do uprawy winorośli, winobrania, sukiennictwa i wyrobu papieru oraz protokoły miejskiego sądu inkwizycyjnego. Z akt podworskich przed 1958 r. udostępnione były tylko akta księstwa żagańskiego, zawierające oprócz źródeł dotyczących historii księstwa korespondencję księżny Doroty de Dino Talleyrand-Périgord. Największym zespołem podworskich w zbiorach ówczesnego archiwum był zespół Brühla z Brodów i Zasieków. Poważną grupę zasobów archiwalnych stanowiły także akta sądowe zawierające materiały dotyczące stosunków wiejskich czy rejestry polskich spółdzielni handlowych z Dąbrówki Wielkopolskiej, Babimostu, Starego i Nowego Kramska. Na ówczesne zasoby archiwum miał też wpływ rok powołania województwa zielonogórskiego. Część województwa zielonogórskiego wchodziła wcześniej w skład województwa wrocławskiego, część w skład województwa poznańskiego. W aktach więc tamtejszych urzędów i instytucji znajdują swe odbicie dzieje tych ziem w okresie do 1950 r. Wojewódzkie

władze poznańskie dla sprawniejszego administrowania Ziemią Lubuską powołały Ekspozyturę Wojewódzkiego Urzędu Poznańskiego w Gorzowie Wlkp. Po utworzeniu województwa zielonogórskiego część akt Ekspozytury została przekazana do nowo powstałego archiwum w Zielonej Górze, część dla celów praktycznych została przejęta przez prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze. Akta przejęte przez WAP obejmowały 4 mb z lat 1948-1950. Z powodu trudności lokalowych nie przejmowało akt fabrycznych, chociaż zakłady niejednokrotnie o to prosiły. Biblioteka WAP miała duży zbiór czasopism regionalnych z terenów Zielonej Góry („Grünberger Tageblatt”, „Grünberger Wochenblatt”, „Niederschlesische Zeitung”), Sulechowa („Zullichauer Nachrichten”), Babimostu („Bomster Anzeiger”) oraz pisma Żar, Żagania, Gorzowa i inne⁴¹. Do połowy 1955 r. archiwum zatrudniało dyrektora i jednego pracownika naukowego, do 1955 r. – dwóch, a w 1958 r. – trzech pracowników naukowych, którzy pracowali w niedogranych pomieszczeniach, a nawet na korytarzu. Dla właściwego funkcjonowania archiwum polegającego na gromadzeniu dokumentacji powstałej na podległym mu terenie po 1945 r. konieczne było uzyskanie nowej siedziby. R. Szczepaniak, który przejął kierowanie archiwum po T. Menclu, po wielu staraniach uzyskał w 1958 r. nową siedzibę dla archiwum – pałac w Starym Kisielinie. W nowym miejscu zorganizowano wreszcie pracownię naukową i bibliotekę, a kursowanie podmiejskich autobusów z Zielonej Góry powodowało, że zostały zniesione komunikacyjne trudności w korzystaniu z jego zasobów⁴². W końcu lat pięćdziesiątych ukazały się książki Wiktora Lemiesza *Dąbrówka pod okiem hitlerowskiego żandarma* (Poznań 1959) i W. Sautera *Z walk o polskość Babimojszczyzny* (Poznań 1960), które ze względu na swą unikalność wzbudziły znaczące zainteresowanie nie tylko w zielonogórskim środowisku. Wartość pierwszej pracy polegała na surowym przytaczaniu faktów uzupełnionych skąpym i celnym komentarzem, przez co stała się ona wstrząsającym dokumentem, a drugiej na prawie osobistej narracji. Obie prace powstały w znacznej mierze na podstawie zachowanych w WAP tzw. archiwum Arbta i Hagemana⁴³. Niemal wszystkie doktoraty z lat sześćdziesiątych powstały głównie na podstawie przechowywanych w nim materiałach, m.in. *Przemysł drzewny Polski zachodniej w latach 1918-1939* M. Eckerta (1965), *Rozwój szkolnictwa na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1963* W. Sautera (1967), *Polityka kształcenia kadr oświatowo-kulturalnych na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1965* Bronisława Ratusia (1968), *Położenie społeczno-ekonomiczne Polaków w Marchii Granicznej* J. Benyskiewicza (1968), *Początki*

41 Z. Rutkowski, *op. cit.*, s. 330-335.

42 A. Borkowska, *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, s. 94.

43 J. Benyskiewicz, *Rola archiwum w tworzeniu się zielonogórskiego środowiska naukowego*, [w:] *Ranga archiwów w życiu społecznym, naukowym i kulturalnym. Sympozjum naukowe z okazji V Tygodnia Archiwów Polskich, Zielona Góra, 8 grudnia 1979 r.*, Zielona Góra 1979, s. 25.

władzy ludowej na ziemiach pogranicza lubusko-wielkopolskiego W. Korcza (1969), *Rozwój przemysłu winiarskiego na terenach dzisiejszego województwa zielonogórskiego* B. Kresa (1972) oraz pierwsza w Zielonej Górze praca habilitacyjna: *Przeobrażenia ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej (1945-1947)* H. Szczegóły (1970)⁴⁴.

Prace te w dużej mierze były pokłosiem rozwoju OBN, który doprowadził w 1964 r. do wyodrębnienia się z LTK Lubuskiego Towarzystwa Naukowego⁴⁵. Prezesem Towarzystwa został J. Wąsicki, w skład zarządu weszli współpracujący wcześniej z LTK badacze z Poznania, Warszawy i Wrocławia oraz grupa zielonogórczan. W grupie członków-założycieli LTN znaleźli się oprócz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych historycy: J. Benyskiewicz, M. Eckert, W. Korcz, B. Kres i H. Szczegół. Prace Towarzystwa odbywały się w ramach Komisji, których strukturę przejęto po Ośrodku Badawczo-Naukowym, dostosowując ją z czasem do zmieniających się potrzeb. Nie do przecenienia jest wkład Ośrodka Badawczo-Naukowego i potem LTN w rozwój środowiska naukowego. W dorobku LTN tego okresu największe osiągnięcia mieli historycy, którzy skoncentrowali się na badaniach dotyczących polskich tradycji Ziemi Lubuskiej, powstania i rozwoju miast na tym obszarze, walki z germanizacją, położenia robotników przymusowych w III Rzeszy i zbrodni hitlerowskich oraz tworzenia polskiej administracji po 1945 r. Do bardziej znaczących publikacji historycznych tego okresu należą dwutomowe *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą* przygotowane pod redakcją Z. Kaczmarczyka i Andrzeja Wędzkiego (Zielona Góra-Warszawa 1967-1970), *Źródła do dziejów Polaków w Marchii Granicznej w latach 1919-1945* w wyborze i opracowaniu J. Benyskiewicza, J. Wąsickiego i W. Lemiesza (Zielona Góra 1967), która to praca otrzymała nagrodę Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych⁴⁶. W OBN odbywały się także wykłady nazywane „w szufladzie uczonego”, na które składały się nieprzeznaczone do publikacji informacje o prowadzonych badaniach, podczas których wydarzenia z historii najnowszej były przedstawiane na podstawie literatury niedopuszczonej do obiegu przez cenzurę. Zapoczątkował je J. Wąsicki, prowadzący zespół historii Polski Ludowej, a prowadzili je także Antoni Czubiński, Jerzy Topolski, Zbigniew Boras

44 J.P. Majchrzak, *Dzieje zasobu i dorobek Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, [w:] *Pół wieku państwowej służby archiwalnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, red. K. Kozłowski, Warszawa-Szczecin 1997, s. 190; B. Ratuś, *Tematyka lubuska w pracach magisterskich i doktorskich wykonanych na UAM w Poznaniu w latach 1945-1968*, „Rocznik Lubuski” 1973, t. 8, s. 265-266; A. Borkowska, *Gromadzenie i przechowywanie zasobu w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze w latach 1953-2003*, [w:] *Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań nad regionem lubuskim*, red. T. Dzwonkowski, Zielona Góra 2009, s. 81-106.

45 Por.: J. Muszyński, *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego...*, s. 7-20; A. Toczewski, *Lubuskie Towarzystwo Naukowe...*, s. 5-8.

46 H. Szczegół, *Zielonogórska droga do uniwersytetu (cz. I)*, „Studia Zielonogórskie” 2007, nr 13, s. 132.

Jerzy Topolski (1928-1998) urodził się 20 września 1928 r. w Poznaniu, okupację spędził w Gnieźnie i Piotrkowie Trybunalskim, kończąc jedyną dopuszczalną w Generalnej Guberni dwuletnią szkołę handlową. Po powrocie do Gniezna zdał maturę. W latach 1946-1950 studiował na Uniwersytecie Poznańskim. W 1951 r. na UMK w Toruniu uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy o rozwoju latyfundium arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. W 1961 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1968 r. zwyczajnym. Od 1971 r. był członkiem korespondentem, a od 1977 r. członkiem rzeczywistym PAN. Od 1959 r. pracował na UAM w Poznaniu. Wykładał też na uniwersytetach w Belgii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Niemczech, Włoszech, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych. Zajmował się historią nowożytną Polski i Europy, historią historiografii i metodologią historii. Był współtwórcą tzw. poznańskiej szkoły metodologicznej. Jego dorobek liczy ponad 1000 publikacji, w tym ok. 30 książek i kilkaset artykułów, z których wiele zostało wydanych za granicą. Zmarł 21 grudnia 1998 r.*

J. Topolski szczególne zasługi położył dla rozwoju zielonogórskiego środowiska naukowego. Pod jego kierunkiem doktoraty przygotowali J. Muszyński, S. Dąbrowski i Stanisław Kowalski, był recenzentem w przewodach doktorskich Wojciecha Strzyżewskiego, Bogumiły Burdy i Dariusza Dolańskiego i habilitacyjnym Tomasza Jaworskiego. Blisko współpracował z Kazimierzem Bartkiewiczem, wytyczając jego i D. Dolańskiego drogę naukowego rozwoju. Często odwiedzał Zieloną Górę, spotykając się z pracownikami Instytutu Historii i Muzeum Ziemi Lubuskiej, niejednokrotnie towarzyszyli mu inni przedstawiciele poznańskiego środowiska, jak też zagraniczni goście.

* J. Maternicki, *Wspomnienie o Jerzym Topolskim (1928-1998)*, „Przegląd Humanistyczny” 1999, nr 5, s. 95-102; R. Stobeczki, *Jerzy Topolski (1928-1998). Marksista, który miał odwagę różnić się od innych*, [w:] *idem, Historycy polscy wobec wyzwań XX wieku*, Poznań 2014, s. 341-374.

Fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

czy Lech Trzeciakowski⁴⁷. Dzięki seminariom prowadzonym w OBN, także już po powstaniu w mieście pedagogicznej uczelni, powstało wiele doktoratów. Jako pierwsi stopnie doktora uzyskali historycy – H. Szczegółą (1964) i M. Eckert (1965). Do 1970 r. jeszcze 27 członków LTN uzyskało stopnie doktorskie, w tym historycy i przyszli profesorowie: K. Bartkiewicz oraz J. Benyskiewicz. W okresie pierwszych dziesięciu lat działalności LTN łącznie do 1974 r. stopnie doktora w dyscyplinie historia uzyskało 13 osób i wyhabilitowały się dwie osoby: H. Szczegółą (1970) i M. Eckert (1973)⁴⁸.

⁴⁷ J. Muszyński, *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego...*, s. 14.

⁴⁸ D. Dolański, *Zielonogórskie środowisko naukowe...*, s. 235.

Wiktor Lemiesz (1915-2000) urodził się 22 października 1915 r. w Sankt Gallen w Szwajcarii, w rodzinie emigrantów politycznych, która w 1920 r. powróciła do Polski. Był działaczem przedwojennego i powojennego ruchu komunistycznego. Z Zieloną Górą związał się w 1952 r., gdzie powierzono mu organizację „Gazety Zielonogórskiej”, której był pierwszym redaktorem naczelnym. W. Lemiesz w 1962 r. ukończył studia w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie. W 1966 r. na podstawie przygotowanej pod kierunkiem J. Wąsickiego rozprawy *Praca przymusowa Jeńców w Niemczech w latach II wojny światowej* uzyskał na UAM stopień doktora. Zainteresowania

badawcze W. Lemiesza dotyczyły martyrologii narodu polskiego w czasie II wojny światowej, której poświęcił kilkanaście publikacji książkowych, w tym: *Dąbrówka pod okiem hitlerowskiego żandarma* (Zielona Góra–Poznań 1959), *O pracy niewolniczej na Ziemi Lubuskiej w latach II wojny światowej* (Poznań 1962), *Miejsca martyrologii na Ziemi Lubuskiej* (Poznań 1969), *Paragrafi zbrodni* (Warszawa 1983) czy *Niespokojne pogranicze* (Warszawa 1989). W. Lemiesz był członkiem Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Zielonej Górze i PTH, którego zielonogórskim oddziałem kierował w latach 1962-1968, rezygnując z funkcji w trakcie trwania kadencji*. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem za Warszawę. Zmarł 9 sierpnia 2000 r.**

* APZG, PTH ZG: Walne zgromadzenie Członków Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, 12 listopada 1970.

** D. Dolański, *Wiktor Lemiesz (1915-2000)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 103-105.

Fot. *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005

Specyficznym ośrodkiem badań naukowych powiązanych ze ściganiem zbrodni była powołana w 1965 r. Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Zielonej Górze. W jej skład weszło kilkunastu prokuratorów, sędziów, historyków, archiwistów, publicystów i działaczy społecznych reprezentujących byłych więźniów hitlerowskich. Prezesem Komisji został prezes Sądu Wojewódzkiego Mieczysław Piosik, który sprawował tę funkcję do 1976 r.⁴⁹, natomiast kierownictwo biura objął prokurator Przemysław Mnichowski, który koordynował prace śledcze i badawczo-dokumentacyjne. Objęły one tereny Środkowego Nadodrza, które do 1945 r. stanowiły integralną część III Rzeszy. Popelnione na nich zbrodnie hitlerowskie stanowiły „białą plamę” w najnowszej historiografii. W wyniku prac dokumentacyjnych i archiwalnych już w 1966 r. wszczęto wiele śledztw, które obejmowały

⁴⁹ B. Biegalski, *Mieczysław Piosik (1910-1990)*, [w:] *Znani zielonogórzanie*, t. 2, Zielona Góra 1999, s. 115.

takie zbrodnie jak: dyskryminacyjna i eksterminacyjna polityka III Rzeszy wobec polskiej ludności rodzimej w latach 1933-1945 oraz działalność w latach 1933-1934 obozu koncentracyjnego w Sonnenbergu (Słोński)⁵⁰.

Dla rozwoju badań naukowych niezbędne było powstanie w mieście naukowej biblioteki. Pierwszy naukowy księgozbiór powstał przy Stacji PTH i został później przekazany bibliotece WSP. Od 1951 r. działała w Zielonej Górze Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka kierowana przez Jana Zemana, który rozpoczął systematyczne gromadzenie zbiorów o profilu humanistyczno-pedagogicznym. Liczba woluminów wzrosła wtedy z 3 tys. w 1951 r. do 60 tys. w 1970 r.⁵¹ W 1955 r. z połączenia istniejących od 1947 i 1951 r. publicznych bibliotek miejskiej i wojewódzkiej powołano Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną. Była to wówczas największa w województwie biblioteka, ale naukowa wartość jej zbiorów była niewielka, ponieważ niebeletrystyczne publikacje w jej zbiorach pochodziły z nacechowanych politycznie przydziałów. W 1959 r. utworzono w niej Dział Bibliograficzno-Informacyjny, do którego zadań należało m.in. odpracowywanie bibliografii regionalnej, w tym samym roku wyodrębniono w kartotece zagadnieniowej dział „Ziemia Lubuska”, tworząc tym samym podstawy samodzielnej kartoteki regionalnej. W 1962 r. wyodrębniono Oddział Zbiorów Naukowych⁵². Od połowy lat sześćdziesiątych XX w. dzięki Grzegorzowi Chmielewskiemu, biorąc pod uwagę rzeczywiste, ale też i potencjalne możliwości rozwoju środowiska naukowego w Zielonej Górze, rozpoczęła się budowa księgozbioru naukowego. W latach 1967-1975 co roku kupowano od 15 tys. do 20 tys. jednostek materiałów bibliotecznych: książek, roczników czasopism i zbiorów specjalnych. Wzbogacając zbiory w nowości wydawnicze, uzupełniano je w drodze zakupów antykwarycznych o publikacje starsze. Z punktu widzenia rozwoju badań historycznych nie do przecenienia była budowa księgozbioru regionalnego. Przemiany popaździernikowe zmieniły zasady gromadzenia zbiorów. Biblioteka mogła kupować książki samodzielnie, a rodzący się ruch regionalny zgłaszał potrzebę utworzenia w Zielonej Górze biblioteki naukowej, która gromadziłaby lubusiana. W latach sześćdziesiątych sformułowano zasadę, że zielonogórska WiMBP, realizując swe podstawowe funkcje, udostępniając czytelnikom beletrystykę i książki popularzatorskie, równocześnie będzie gromadzić w sposób kompletny piśmiennictwo naukowe z wybranych dziedzin

50 P. Mnichowski, *XXX-lecie działalności Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 1997, nr 3, s. 189.

51 S. Kądzielski, Jan Zeman (1908-1971). *Zasłużony bibliotekarz i pedagog*, [w:] *Znani zielonogórzanie*, t. 2, s. 170.

52 D. Kotlarek, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w latach 1947-2016*, Zielona Góra 2017, s. 23-24.

wiedzy i regionalia, pełniąc w nieuniwersyteckim mieście funkcję „biblioteki narodowej w regionie”. Biblioteka podjęła się konsekwentnie realizacji tej misji, w szczególności egzekwowała od miejscowych drukarni obowiązek dostarczania egzemplarza obowiązkowego, dokonywała antykwarycznych zakupów lubusianów, wymieniała się z innymi bibliotekami. Wartościową liczącą kilkadziesiąt pozycji kolekcję książek regionalnych sprzed 1945 r., w tym starodruków, biblioteka zakupiła po zmarłym historyku Z. Rutkowskim. Podobny ilościowo zbiór nabyto od W. Sau-tera. Cennym darem przekazanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu były komplety rocznych programów i sprawozdań szkół z rejonu Zielonej Góry. W sposób szczególny regionalia wzbogaciły się po przekazaniu przez Muzeum Ziemi Lubuskiej biblioteki po Heimatmuseum, która zawierała m.in. komplety zielonogórskiej prasy, np. „Grünberger Wochenblatt”. W spuściźnie zakupionej po Józefie Kostrzewskim znalazły się m.in. materiały do przygotowanego przez niego rozdziału w wydanej w 1950 r. monografii *Ziemia Lubuska*. W 1974 r. ogłoszono konkurs „Szukamy białego kruka”, którego rezultatem była wystawa cennych druków, map i rękopisów przechowywanych przez osoby prywatne oraz nabycie przez bibliotekę pewnej liczby druków i czasopism. Bezpośrednie kontakty ze środowiskiem ludności rodzimej umożliwiły pozyskanie wielu roczników prenu-merowanych przed 1945 r. czasopism, w tym „Młody Polak w Niemczech”, które wprawdzie nie były wydawane w regionie, ale zawierały dotyczące pogranicza informacje i były dokumentem zainteresowań czytelniczych miejscowej ludności. Z tego samego powodu cenne było odnalezienie 130 książek Towarzystwa Czytelní Ludowych w Szarczu i Pszczewie. Jeszcze większym echem odbiło się odnalezienie w 1971 r. archiwum cesarzowej Herminy, drugiej żony Wilhelma II, ostatniego cesarza Niemiec. Najwięcej druków regionalnych pozyskano jednak w drodze zakupów antykwarycznych i na aukcjach. Szczególnie poszukiwano monografii miast, wydawnictw źródłowych i ciągłych. Przystąpiono także do uzupełniania braków przez kopie mikrofilmowe, a w późniejszym okresie kserokopie z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu oraz Gabinetu Śląsko-Łużyckiego Biblioteki Uniwer-sytetu Wrocławskiego. W 1961 r. biblioteka przystąpiła do gromadzenia opisów do bieżącej Bibliografii Ziemi Lubuskiej⁵³.

W połowie lat sześćdziesiątych podjęto intensywne starania na rzecz budowy gmachu biblioteki odpowiadającego potrzebom i aspiracjom środowiska literackiego

53 G. Chmielewski, *Wojewódzka i miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida jako księżnica regionalna*, [w:] *Zielona Góra – instytucje kultury i ich społeczne kręgi*, red. E. Hajduk, E. Narkiewicz-Niedbalec, „Rocznik Lubuski” 1998, t. 24, cz. 2, s. 55-60; por.: G. Chmielewski, *Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze w latach 1947-1954*, „Studia Zielonogórskie” 1997, nr 3, s. 115-129; Z. Chmielewska, *Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze 1947-1972*, „Przegląd Lubuski” 1972, nr 2, s. 31-43.

Grzegorz Chmielewski (1929-2014) urodził się 7 maja 1929 r. w Radomiu, w 1934 r. rodzina przeniosła się do Leszna, a w 1939 r. do Poznania. Po zdaniu matury podjął studia w zakresie historii sztuki na Uniwersytecie Poznańskim, które ukończył w 1954 r. Będąc jeszcze studentem, podjął pracę w Muzeum Narodowym w Poznaniu, w latach 1953-1954 kierował uniwersytecką biblioteką Zakładu Historii Sztuki, a następnie przeszedł do pracy w Bibliotece Głównej, gdzie kierował pracownią kartograficzną i referatem zbiorów zabezpieczonych. W 1960 r. przeniósł się do Zielonej Góry, w której objął funkcję dyrektora Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej, którą kierował do przejścia na emeryturę w 1991 r. Od samego początku kierowania zielonogórką księżnicą starał się wprowadzać w życie ideę „biblioteki narodowej w regionie” jako instytucji gromadzącej wydawnictwa naukowe oraz informacje o dziejach i dorobku kulturalnym Ziemi Lubuskiej.

G. Chmielewski był redaktorem lub autorem licznych opracowań bibliograficznych, zajmował się badaniami nad historią książki i bibliotek na Środkowym Nadodrzu oraz historią sztuki. Na podstawie rozprawy poświęconej pocysterskiemu kościołowi w Kołbaczu w 1972 r. uzyskał na UAM stopień doktora. Prowadzone przez niego badania terenowe doprowadziły do odnalezienia prywatnego archiwum cesarzowej Herminy von Reuss oraz księgozbioru i dokumentacji archiwalnej Towarzystwa Czytelni Ludowych z rejonu Babimostu i Międzyrzecza. Zgromadzone przez G. Chmielewskiego zabytkowe zbiory stały się podstawą do utworzenia w 1977 r. Muzeum Książki Środkowego Nadodrza. Jego dorobek publikacyjny obejmuje ok. 200 pozycji, w tym m.in. *Bibliografia Ziemi Świebodzińskiej* (t. 1-2, Świebodzin 1998-2002), *Bibliografia Ziemi Nowosolskiej do r. 2007* (Nowa Sól 2010), *Polskie biblioteki ludowe na pograniczu zachodnim w rejonie babimojsko-międzyrzecko-skwierzyńskim w latach 1880-1939* (Zielona Góra 2002). Był odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Honorową za Zasługi w Rozwoju Województwa Zielonogórkę. Zmarł 20 września 2014 r.*

* D. Kotlarek, *Grzegorz Chmielewski (1929-2014) – bibliofil, regionalista, dyrektor WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórkę” 2017, nr 22, s. 183-189; *idem*, *Grzegorz Chmielewski (1929-2014)*, „Zielonogórkę Studia Bibliotekoznawcze” 2015, nr 7, s. 305; *idem*, *Grzegorz Chmielewski*, [w:] *idem*, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida...*, s. 106-108.

i naukowego. Zabiegali o nią liczni działacze społeczni z W. Sauterem i H. Szczegółą na czele⁵⁴. W 1968 r. rozpoczęto budowę nowoczesnego siedmiokondygnacyjnego budynku, w którym w 1975 r. znalazły swoją siedzibę Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna oraz Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna.

Tak więc w siedemdziesiąte lata XX w. Zielona Góra wchodziła ze Stacją Naukową PTH, seminariami prowadzonymi w ramach Ośrodka Badań Naukowych LTN, który umożliwiał przygotowanie prac doktorskich, znaczącym potencjałem entuzjastycznie nastawionych doktorantów i doktorów oraz rozbudowującą się infrastrukturą archiwalną i biblioteczną, która zapewniała lepsze warunki do pracy naukowej. Coraz liczniejsze w Zielonej Górze środowisko naukowe, którego znaczącą część stanowili aktywni społecznie historycy, zaczęło zabiegać o utworzenie w mieście wyższej uczelni kształcącej nauczycieli. Co prawda, od 1957 r. w Zielonej Górze istniało prężnie działające Studium Nauczycielskie, ale nie miało ono statusu szkoły wyższej. Na początku lat sześćdziesiątych władze zaproponowały w ramach akcji „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego” budowę nowej siedziby studium, które w perspektywie mogłoby zostać przekształcone w szkołę wyższą. Realizacji tego planu nie sprzyjał trwający wówczas spór między uniwersytetami a wyższymi szkołami pedagogicznymi o zakres kształcenia nauczycieli, a odkrycie złóż miedzi i zapowiedź budowy huty w leżącym wówczas w województwie zielonogórskim Głogowie zmieniły priorytety i w budynku zaplanowanym dla uczelni humanistycznej w 1965 r. znalazła siedzibę Wyższa Szkoła Inżynierska. Powstanie szkoły humanistycznej uważano jednak za kwestię czasu.

54 *Jak budowano norwidowską bibliotekę. Ze wspomnień dra Grzegorza Chmielewskiego, dyrektora zielonogórskiej WiMBP im. C. Norwida w latach 1960-1991*, „Pionierzy” 2003, nr 3, s. 15.

Akademickie środowisko historyczne w Zielonej Górze 1971-2023

——— W 1971 r. powstała Wyższa Szkoła Nauczycielska. W momencie jej utworzenia było już w Zielonej Górze stosunkowo liczne grono historyków, którzy posiadali stopnie naukowe lub byli w trakcie przygotowywania rozpraw doktorskich lub habilitacyjnych. Ówczesne władze powierzyły organizację WSN Hieronimowi Szczegółe, który też został pierwszym rektorem uczelni. W 1973 r. WSN została przekształcona w Wyższą Szkołę Pedagogiczną i rozpoczęła kształcenie nauczycieli z tytułem zawodowym magistra. Awans ten spotkał wówczas tylko trzy uczelnie: szczecińską filię UAM w Poznaniu, WSN w Kielcach i w tym gronie najmłodszą szkołę zielonogórską. Pozostałe wyższe szkoły nauczycielskie w Polsce uzyskały status wyższych szkół pedagogicznych w kolejnym roku¹.

Kierunek historia nie należał jednak do pierwszych utworzonych w nowej uczelni, historycy nie znaleźli się też w odrębnej przeznaczonej dla nich strukturze. W skład utworzonego wówczas Wydziału Humanistycznego weszły trzy zakłady: Zakład Filologii Polskiej, Zakład Filologii Rosyjskiej i Zakład Nauk Społeczno-Politycznych, którego kierownikiem został H. Szczegółe², a jedynym pracownikiem był Władysław Korcz. Oprócz nich na umowę-zlecenie do zakładu byli przypisani Marian Eckert, Kazimierz Bartkiewicz oraz zatrudniony w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Zielonej Górze ekonomista Marian Pannert³. W kolejnym roku akademickim zakład liczył już 10 osób, a do jego pracowników dołączył historyk i archeolog – Bogdan Kres⁴. W następnym roku stan liczebny zakładu się podwoił, na etatach zostali zatrudnieni historycy: M. Eckert, Joachim Benyskiewicz, Kazimierz

¹ H. Szczegółe, *Działalność Wyższej Szkoły Pedagogicznej w latach 1971-1975*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975*, Zielona Góra 1975, s. 7.

² M. Łojek, *Wydział Humanistyczny*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975*, s. 37.

³ H. Samujłło, A. Politowicz, *Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze*, Zielona Góra 1990, s. 80; *Wyższa Szkoła Nauczycielska w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1971/72*, Zielona Góra 1972, s. 49-50.

⁴ *Wyższa Szkoła Nauczycielska w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1972-1973*, Zielona Góra 1973, s. 54.

Stachura i Wojciech Peltz. Dziewięć osób było zatrudnionych na umowę-zlecenie, w tym nadal K. Bartkiewicz, a także Stefan Dąbrowski i Jan Muszyński⁵.

Z punktu widzenia uczelni humanistycznej niezwykle ważną kwestią była budowa biblioteki naukowej. Dyrektorem Biblioteki WSN został Franciszek Pilarczyk, który przeszedł z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Znając dobrze jej zasoby, budował księgozbiór dydaktyczny i naukowy uczelni poprzez zakupy nowości, księgozbiórów emerytowanych profesorów oraz poszukiwania antykwaryczne. Od początku funkcjonowania biblioteki tworzone kolekcje zbiorów specjalnych, na którą składają się m.in. rękopisy, starodruki, wydawnictwa z XIX w., wydawnictwa drugiego obiegu (tzw. bibuła)⁶. Obecnie Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego jest największą biblioteką naukową w regionie.

W 1974 r. Zakład Nauk Społeczno-Politycznych został przekształcony w Instytut Nauk Społeczno-Politycznych, w strukturze którego znalazł się Zakład Historii⁷, którym od 1975 r. kierował J. Benyskiewicz⁸. Jego kadrę stanowili: M. Eckert, W. Korcz, B. Kres, K. Stachura, S. Dąbrowski i Zofia Tarka-Stasiuk⁹. Na godzinach zleconych nadal byli zatrudniani K. Bartkiewicz i J. Muszyński, a także Franciszek Pastwa¹⁰. W. Peltz był w tym czasie zatrudniony w Zakładzie Filozofii i Socjologii, a H. Szczegółą jako kierownik w Zakładzie Nauk Politycznych¹¹. Niebawem Zakład Historii powiększył się o Jana Wąsickiego, który w latach 1975-1981 był rektorem uczelni, Tadeusza Biernacka¹² i K. Bartkiewicza. W 1976 r. w Zakładzie Nauk

5 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1973/1974, Zielona Góra 1973, s. 52-53.

6 D. Dolański, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2, popr. i uzup., Zielona Góra 2012, s. 90, 254; E. Adaszyńska, *Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego. Rocznicowe podsumowanie*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2022, nr 11, s. 10.

7 M. Łojek, *op. cit.*, s. 42.

8 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, nr 1, październik 1975, Zielona Góra 1975, s. 4.

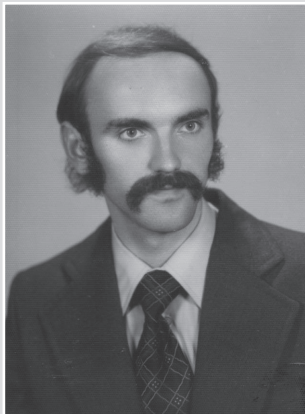
9 Pracowała jako asystent w latach 1973-1918, prowadząc zajęcia ze statystyki historycznej. Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego (dalej AUZ): Akta osobowe Zofii Tarki-Stasiuk, sygn. IV/25/23.

10 F. Pastwa był socjologiem, pracował w jednostkach związanych z naukami społecznymi i w tym zakresie uzyskał stopień doktora i doktora habilitowanego. Jego zatrudnienie w Zakładzie Historii miało incydentalny charakter.

11 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1974/1975, Zielona Góra 1974, s. 41-42.

12 T. Biernacek pracował w WSP w latach 1976-1989. Należał do późnych repatriantów z ZSRR. Pracę w WSP rozpoczął ze stopniem kandydata nauk, odpowiednikiem doktora. Początkowo pracował w Zakładzie Historii INSP, od 1982 r. w Zakładzie Filologii Rosyjskiej, w 1984 r. został kierownikiem Zakładu Historii Polski i Powszechnej XIX-XX Wieku w Instytucie Historii, po czym w 1987 r. przeszedł do katedry Filologii Rosyjskiej. Prowadził zajęcia z historii Rosji i Związku Radzieckiego. AUZ: Akta osobowe T. Biernacka, sygn. III-4/18.

Politycznych pracę podjął wywodzący się z pierwszych absolwentów WSP – Jan Andrykiewicz¹³.

Jan Andrykiewicz urodził się 14 czerwca 1953 r. w Janach koło Zielonej Góry. Pracę w WSP rozpoczął w 1976 r. jeszcze jako student ostatniego roku studiów. Z uczelnią był związany do 1990 r. Prowadził zajęcia z historii po 1945 r. W 1983 r. na UAM uzyskał stopień doktora nauk politycznych, przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem H. Szczegóły pracę doktorską poświęconą Związkowi Młodzieży Wiejskiej w latach 1957-1976. Pracę naukową i dydaktyczną łączył z prowadzeniem gospodarstwa rolnego i działalnością w Polskim Stronnictwie Ludowym, w którym pełnił wiele funkcji, m.in. prezesa Zarządu Wojewódzkiego PSL oraz członka Naczelnego Komitetu Wykonawczego PSL, w latach 1993-1997 był posłem do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. W 2012 r. został wybrany Honorowym Prezesem PSL województwa Lubuskiego*.

* AUZ: Akta osobowe J. Andrykiewicza, sygn. III-1/44; *Andrykiewicz Jan*, [w:] *Ruch ludowy na Ziemi Lubuskiej 1945-2010*, red. E. Jaworski, Gorzów Wielkopolski 2013, s. 268.

Fot. Archiwum UZ

W 1980 r. stan kadrowy Zakładu Historii obejmował z wyjątkiem W. Korcza wszystkich dotychczasowych jego pracowników oraz W. Peltza, J. Andrykiewicza, zatrudnionego w 1977 r. Stanisława Lechowskiego¹⁴ i od 1980 r. Włodzimierza Szkudlarka, który już dwa lata wcześniej został zatrudniony w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej¹⁵. F. Pastwa przeszedł do Zakładu Nauk Politycznych INSP, a W. Korcz do samodzielnego Zakładu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, w którym zatrudniony był też Andrzej Toczewski, co związane było z uruchomieniem w roku akademickim 1975/1976 kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa¹⁶. W 1981 r. w Zakładzie Historii pracę podjęła Bogumiła Burda.

W pierwszych latach funkcjonowania uczelni ważnym problemem było pozyskiwanie kadry ze stopniami naukowymi i w szczególności samodzielnymi pracownikami naukowymi. W tym czasie istniała możliwość mianowania przez ministra na

¹³ Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1976/1977, Zielona Góra 1977, s. 12.

¹⁴ AUZ: Akta osobowe S. Lechowskiego, sygn. III-41/43.

¹⁵ AUZ, Akta osobowe W. Szkudlarka, sygn. IV-17/43.

¹⁶ K. Bartkiewicz, *Wydział Humanistyczny*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1981*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1983, s. 40-42.

stanowisko docenta osób ze stopniem doktora, które posiadały znaczący dorobek naukowy. Od roku akademickiego 1973/1974 w ten sposób został awansowany B. Kres¹⁷, w kolejnych latach W. Korcz¹⁸, K. Bartkiewicz¹⁹ i T. Biernacek. Stanowisko docenta przysługujące samodzielnym pracownikom naukowym, zwykle posiadającym stopień doktora habilitowanego, funkcjonowało do 1990 r., gdy zostało zastąpione stanowiskiem profesora nadzwyczajnego²⁰. Jednocześnie kolejni zielonogórcy historycy uzyskiwali stopnie doktora: K. Stachura (1973), S. Dąbrowski (1976), W. Peltz (1979) i stopień doktora habilitowanego: J. Benyskiewicz (1978), K. Bartkiewicz (1979), W. Korcz (1981) i tytuł profesora nadzwyczajnego H. Szczegóła (1975) i M. Eckert (1978). W tym czasie nadawane były dwa tytuły profesora: profesora nadzwyczajnego i profesora zwyczajnego²¹, które w wyniku reformy z 1990 r. zostały zastąpione jednym tytułem naukowym profesora²². Uczelnia starała się wspierać rozwój naukowy pracowników poprzez system stypendiów i urlopów naukowych, ale też np. w latach siedemdziesiątych Biblioteka Główna WSP organizowała w każdy piątek wyjazdy do bibliotek w Poznaniu, które można było także wykorzystać do udziału w seminariach i konsultacjach²³. Niezależnie zostało podpisane porozumienie z biblioteką UAM, które skracало okres oczekiwania w wypożyczalni międzybibliotecznej na publikacje zamówione w Poznaniu do jednego tygodnia, i biblioteka UAM wyraziła zgodę, aby pracownik WSP przygotowywał mikrofilmy z wydawnictw i materiałów źródłowych będących w jej posiadaniu²⁴.

W początkowym okresie funkcjonowania uczelni problematyka prowadzonych przez historyków badań była mocno powiązana z historią regionu i jego aktualnymi przeobrażeniami oraz metodyką nauczania historii i wychowania obywatelskiego. Niebawem zaczęto także organizować pierwsze konferencje naukowe, wśród nich: „XXV Sesja Komisji Historyków PRL i NRD” (1979, wspólnie z PTH), „100 lat pierwszego powszechnego Zjazdu Historyków Polskich” (1980, wspólnie

17 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1973/74, Zielona Góra 1973, s. 52.

18 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1974/75, Zielona Góra 1973, s. 42.

19 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, nr 1, październik 1975, s. 2.

20 Art. 75 Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 385).

21 Art. 16 Ustawy z dn. 31 marca 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz.U. 1965, nr 14, poz. 101).

22 Art. 23 Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 386).

23 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, nr 4, styczeń 1976, Zielona Góra 1976, s. 11.

24 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, kwiecień 1976, Zielona Góra 1976, s. 11.

z PTH), „Metodologiczne i historyczne problemy badań nad dziejami Środkowego Nadodrza” (1981)²⁵, „XXIX Zjazd Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego” (1982), „Odsiecz wiedeńska 1683-1983” i „Związek Polaków w Niemczech na Południowym Pograniczu w latach 1923-1939” (1983)²⁶. Historycy zatrudnieni w INSP byli aktywni w wymiarze ponadregionalnym. H. Szczegółła był członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, członkiem Komitetu Nauk Politycznych PAN, Komitetu Badań nad Emigracją PAN, Instytutu Zachodniego, do którego członków zaliczali się też J. Benyskiewicz, B. Kres, W. Korcz i K. Stachura. Ta aktywność była zauważana przez regionalne władze. W tym czasie H. Szczegółła otrzymał Lubuską Nagrodę Regionalną, a B. Kres i W. Korcz nagrody miasta Zielona Góra²⁷. Aktywność i szybkie awanse naukowe zielonogórskich historyków przyczyniły się do wystąpienia w 1980 r. z pierwszym wnioskiem o przyznanie uprawnień do nadawania stopnia doktora²⁸.

Rozwój kadrowy był ściśle związany z prowadzonym od roku akademickiego 1972/1973 kształceniem na kierunku historia w ramach zaocznych rocznych studiów dla absolwentów dwuletnich szkół pomaturalnych – studiów nauczycielskich, które funkcjonowały w systemie edukacji do 1975 r. Studium Nauczycielskie w Zielonej Górze zakończyło swą działalność wraz z utworzeniem WSN. Oficjalnie rok później zostały uruchomione czteroletnie studia historyczne na studiach stacjonarnych²⁹. Jednak według danych na 1 października 1975 r. na WSP były już trzy roczniki studentów historii: I – 40 osób oraz II i III po 29 osób³⁰. W roku akademickim 1973/1974 zaoczne studia dla absolwentów studium nauczycielskiego przekształcono w studia dwuletnie³¹. W 1975 r. na studiach zaocznych było 567 studentów i 57 eksternistów (I rok 38 + 14, II – 43 + 5, III – 68 + 3 i II rok II stopnia 30 + 1)³². Instytut Nauk Społeczno-Politycznych prowadził też w roku akademickim 1973/1974 kierowane przez K. Stachurę dwusemestralne studium podyplomowe wychowania obywatelskiego, na które uczęszczało 23 nauczycieli³³. Rok 1974 przyniósł pierwszych absolwentów kierunku, były to osoby po rocznych studiach uzupełniających.

25 K. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 50-51.

26 Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1981-1984, wrzesień 1984, oprac. A. Gajda, Zielona Góra 1984, s. 17.

27 M. Łojek, *op. cit.*, s. 48.

28 Archiwum UZ: Wniosek o przyznanie Wydziałowi Humanistycznemu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora w zakresie filologii polskiej, historii, 31 marca 1980.

29 M. Łojek, *op. cit.*, s. 38-39.

30 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, nr 1, październik 1975, s. 11.

31 J. Wąsicki, *Zarys rozwoju nauki i kształcenia nauczycieli na Ziemi Lubuskiej*, [w:] Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1981, s. 18.

32 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, nr 1, październik 1975, s. 4.

33 K. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 55.

W tym czasie do kształcenia studentów kierunku historia INSP miał w pełni urządzoną pracownię dydaktyki historii oraz specjalistyczną bibliotekę, w skład której wchodził księgozbiór przekazany przez Stację Naukową PTH³⁴. Program studiów historycznych poza kursem dziejów Polski i powszechnych od starożytności po wiek XX obejmował też zajęcia z historii sztuki i wiedzy o regionie, a proces kształcenia był wspomagany przez wycieczki do najbogatszych, a jednocześnie zróżnicowanych co do swojego charakteru ośrodków polskiej kultury: Krakowa, Gdańska i Torunia. Stałą ambicją było również jak najlepsze poznanie zabytków Ziemi Lubuskiej³⁵. Od początku istnienia uczelni została nawiązana współpraca z kształcącą nauczycieli Pädagogische Hochschule Potsdam, dzięki czemu w ramach kierunku odbywała się wymiana studencka³⁶. Później podobne relacje połączyły WSP i Pädagogische Hochschule Dresden, w wyniku czego cyklicznie ok. dziesięcioosobowa grupa studentów kierunku historia miała możliwość uczestniczenia w praktykach wakacyjnych na tej uczelni³⁷. Podejmowano też jednorazowe inicjatywy związane z nadgranicznym położeniem regionu. W 1976 r. – 32 studentów kierunku wzięło udział w trzydniowej wycieczce Berlin–Poczdam–Drezno, która została zorganizowana przy wydatnej pomocy poczdamskiej uczelni³⁸. Podobna współpraca rozwijana była z czeską uczelnią – Pedagogická fakulta Hradec Králové.

Z początkiem kształcenia na kierunku historia wiąże się także działalność studenckiego Koła Naukowego Historyków. Opiekę nad nim sprawował J. Benyskiewicz. Koło wykazywało się na tle innych działających na Wydziale Humanistycznym szczególnie aktywnością, organizując do 1980 r. siedem obozów naukowych i popularnonaukowe sesje³⁹, m.in. w 1975 r. koło zorganizowało wraz ze ZBOWiD sesję „30-lecie zwycięstwa nad faszyzmem”, na której referaty wygłosili studenci: S. Lechowski, Teofil Lachowicz, Aleksander Butrymowicz i Leszek Łuka⁴⁰. W 1976 r. koło liczyło 30 członków⁴¹. W tym czasie w uczelni organizowany był konkurs im. Mikołaja Kopernika dla studentów osiągających najwyższe wyniki w nauce. Co roku na całym wydziale maksymalnie dwóm osobom przyznawano srebrną lub

34 *Ibidem*, s. 48.

35 *Ibidem*, s. 50-51.

36 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, nr 2, listopad 1975, Zielona Góra 1975, s. 10, 12; Plan współpracy na rok 1976 między Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Zielonej Górze a Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. K. Liebknechta w Potsdam/NRD/, [w:] Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, nr 3, grudzień 1975, Zielona Góra 1975, s. 7; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, marzec 1977, Zielona Góra 1977, s. 19.

37 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze*, październik 1983, oprac. A. Gajda, Zielona Góra 1983, s. 76.

38 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, marzec 1977, s. 21.

39 K. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 52-53.

40 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, nr 4, styczeń 1976, s. 4.

41 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. *Informator*, kwiecień 1976, s. 2.

złotą odznakę. Wśród studentów historii do 1980 r. odznaki te otrzymali: srebrną i złotą J. Andrykiewicz i Władysława Jakubowska oraz srebrne: B. Burda i Mieczysław Łapanowski. J. Andrykiewicz został uznany także za najlepszego studenta zielonogórskiego środowiska i w tej roli uczestniczył w spotkaniu z przewodniczącym Rady Państwa z okazji Międzynarodowego Tygodnia Studentów. Studenci kierunku historia otrzymywali też specjalne nagrody naukowe fundowane przez sekretarza Wydziału Nauk Społecznych PAN, byli to B. Burda, J. Andrykiewicz, Bohdan Halczak i Jacek Raczkowski⁴². Do absolwentów tego okresu należy też m.in. działacz społeczny i publicysta Adam Ruszczyński.

Na działalność uczelni w latach 1980-1983, a więc także Zakładu Historii i kierunku historia wpływ miały wydarzenia społeczno-polityczne w kraju: strajki studenckie, wprowadzenie i zniesienie stanu wojennego, czasowe zawieszenie zajęć, rozpad większości organizacji studenckich, w tym Koła Naukowego Historyków. Na początku listopada 1980 r. w WSP powstała Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. W tym samym czasie utworzył się Tymczasowy Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich. 26 marca 1981 r. odbyły się pierwsze wybory do Uczelnianej Komisji Koordynacyjnej NZS. W jej siedmiosobowym składzie znalazło się pięciu studentów historii: Jerzy Krzyżanowski jako przewodniczący, Krzysztof Błaszczyk jako jego zastępca oraz Ryszard Pietrzak, Marek Kamiński i Marek Wójtowicz⁴³. 25 maja 1981 r. odbyły się wybory rektora. Zgodnie z regulaminem wyborczym kandydaci na rektora mieli być zaopiniowani przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” i Związek Nauczycielstwa Polskiego. Obie organizacje zaakceptowały kandydaturę H. Szczegóły, inni kandydaci się nie zgłosili. Jedyny kandydat uzyskał 55 głosów na 62 obecnych elektorów. Trudniej było o taką zgodę w kwestii prorektorów. Rektor elekt proponował początkowo, by prorektorami zostali reprezentanci różnych wydziałów. W rezultacie akceptację zyskali pracownicy Wydziału Humanistycznego K. Bartkiewicz i germanista Eugeniusz Klin⁴⁴.

W październiku 1981 r. w uczelniach rozpoczęli pracę komisarze wojskowi, którzy mieli patrzeć rektorom „na ręce”, uczestniczyć w podejmowaniu wszelkich decyzji i informować o wszystkim władze. W całej Polsce rok akademicki rozpoczynał się w niestabilnej sytuacji prawnej i finansowej. W uczelniach trwały zaciekle spory na linii „Solidarność”–ZNP czy NZS–Socjalistyczny Związek Studentów Polskich.

42 K. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 54-55.

43 K. Błaszczyk, *Powstanie i działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze w latach 1980-1982*, [w:] *Z dziejów Ziemi Lubuskiej po drugiej wojnie światowej*, t. 1, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2005, s. 216-217.

44 H. Szczegóły, *Szkołnictwo wyższe w Zielonej Górze w okresie kryzysu społecznego i politycznego (1979-1982)*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 11, s. 52.

Na tym tle sytuacja w zielonogórskiej WSP wydawała się wyjątkowa. Oba związki zawodowe współpracowały ze sobą i w listopadzie 1981 r. przedstawiły postulaty w sprawie poprawy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy, opieki profilaktyczno-medycznej, rozwiązywania problemów socjalnych i mieszkaniowych. Nie oznacza to jednak, że szkołę omijały burze, które przetaczały się przez kraj⁴⁵. Polityczną aktywnością wykazywali się przede wszystkim studenci. Wiosną 1981 r. powstał Uczelniany Komitet Obrony Uwięzionych za Przekonania NZS WSP, który wraz z NSZZ „Solidarność” zorganizował wiec protestacyjny w śródmieściu. W listopadzie 1981 r. kraj objęła fala strajków studenckich, do których przystąpili także studenci obu zielonogórskich uczelni. By uniknąć zamknięcia Biblioteki Głównej i zawieszenia studiów zaocznych, rektorowi WSP udało się wypertraktować, by strajk odbył się nie w budynku przy al. Wojska Polskiego, lecz w centrum miasta, w obiekcie przy pl. Słowiańskim. Strajkujący spali w salach dydaktycznych, a władze uczelni zorganizowały im dowóz obiadów ze stołówek. Uczestników strajku odwiedził również prorektor K. Bartkiewicz, który w imieniu władz wyraził chęć udzielenia pomocy i dodawał im otuchy⁴⁶. W sprawie strajków i innych postulatów stanowisko zajął również senat WSP. W uchwale z 30 listopada 1981 r. opowiedział się za ustawą gwarantującą pełną samodzielność, samorządność i autonomię szkołom wyższym; szybkim rozwiązaniem konfliktu w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu i podzielił stanowisko innych uczelni w kraju o utracie zaufania do Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki Jerzego Nawrockiego⁴⁷. Senat wzywał jednocześnie studentów do przyjmowania innych form protestu niż strajki okupacyjne i bojkot zajęć. Te wydarzenia spowodowały ostrą reakcję władz partyjnych, które zainspirowały zebrania załóg fabrycznych lub podstawowych organizacji partyjnych do potępienia studentów. Rezolucje takie podjęły m.in. załogi Kombinatu Budowlanego w Zielonej Górze⁴⁸ czy Lubuskiej Fabryki Zgrzeblarek LUMEL. Podważano w nich sens istnienia uczelni i postulowano odwołanie rektora i odebranie budynków oraz przeznaczenie ich dla zielonogórskich szkół⁴⁹.

13 grudnia 1981 r. wprowadzono stan wojenny. Po jego ogłoszeniu przeprowadzono weryfikację władz uczelni, w wyniku której odwołano niektórych rektorów. Pełniący w Zielonej Górze funkcje rektorów i dziekanów byli w przeważającej większości członkami PZPR i nie budzili zastrzeżeń władz. Jednocześnie jednak

45 H. Szczegółą, *Szkolnictwo wyższe w Zielonej Górze w okresie kryzysu...*, s. 53.

46 K. Błaszczuk, *op. cit.*, s. 221.

47 Zbiory Hieronima Szczegóły: *Uchwała Senatu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, z 30 listopada 1981 r.*, mszpis., kopia.

48 Zbiory Hieronima Szczegóły: *Oświadczenie pracowników Zielonogórskiego Kombinatu Budowlanego w związku z uchwałą senatu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, 7 grudnia 1981*, mszpis., kopia.

49 H. Szczegółą, *Szkolnictwo Wyższe w Zielonej Górze w okresie kryzysu...*, s. 53.

starali się ograniczać represyjność stanu wojennego wobec pracowników i studentów. Między innymi władze zabiegały o zwolnienie z pracy W. Korcza. Udało się go zatrzymać w uczelni do końca roku akademickiego, gdy przeszedł na emeryturę na kilka miesięcy przed ukończeniem 70 lat. Nie przestano jednak publikować jego prac⁵⁰. Tak więc władze uczelni podejmowały oficjalne inicjatywy, chociażby takie jak obchody stulecia powstania Międzynarodowej Socjalno-Rewolucyjnej Partii Proletariat, ale też starały się spokojnie reagować na opozycyjne demonstracje studentów. I tak 10 listopada 1982 r. z inicjatywy studentów Wydziału Humanistycznego w holu odbył się „milczący wiec”, podczas którego 40 studentów utworzyło krąg, zapalając świece. Po interwencji pracowników naukowych studenci rozeszli się na zajęcia bez komentarzy i sprzeciwów. Do innego incydentu z udziałem studentów doszło 13 maja 1982 r. w kościele pw. Najświętszego Zbawiciela z okazji rocznicy powstania NZS. Wówczas Służba Bezpieczeństwa zwróciła się do władz WSP z wnioskiem o ukaranie ich zgodnie z regulaminem studiów w okresie stanu wojennego. Nie zastosowano jednak wobec nich najdrastyczniejszej kary: relegowania z uczelni, lecz ograniczono się do pisemnej nagany.

W tej atmosferze w 1982 r. Zakład Historii został wyłączony ze struktury Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych i przez rok, licząc 14 osób⁵¹, funkcjonował samodzielnie w ramach Wydziału Humanistycznego⁵². Rok wcześniej studia zostały wydłużone z czterech do pięciu lat. Sytuacja polityczna wyraźnie odcisnęła się na naukowej działalności zakładu, która ograniczyła się do kilku odczytów i wystąpień konferencyjnych⁵³. Rok akademicki 1983/1984 WSP rozpoczynała w zmienionej strukturze. Między innymi na Wydziale Humanistycznym został powołany Instytut Historii. Jego dyrektorem został H. Szczegółła, a wicedyrektorem J. Benyskiewicz. W ramach Instytutu utworzono⁵⁴:

- 1) Zakład Historii Starożytnej, Średniowiecznej i Nowożytnej (od 1984 r. Zakład Historii Polski i Powszechnej do końca XVIII Wieku)
doc. dr hab. Kazimierz Bartkiewicz – kierownik
doc. dr hab. Jadwiga Krzyżaniak (1/2 etatu)
dr Stefan Dąbrowski
dr Wojciech Peltz
dr Jan Muszyński (1/2 etatu)

⁵⁰ *Ibidem*, s. 5; A. Toczewski, *Bibliografia publikacji Władysława Korcza*, Zielona Góra 1993, s. 16-18.

⁵¹ *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1982/1983*, Zielona Góra 1983, s. 43.

⁵² *Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1981-1984, wrzesień 1984*, s. 16.

⁵³ AUZG: Sprawozdanie roczne z działalności WSP, 1981-1982.

⁵⁴ *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1984/1985*, oprac. R. Zaradny, Zielona Góra 1985, s. 23-25.

dr Bogdan Kres
mgr Włodzimierz Szkudlarek
mgr Wojciech Strzyżewski

- 2) Zakład Historii XIX i XX Wieku
doc. dr Tadeusz Biernacek – kierownik
prof. dr hab. Marian Eckert (1/2 etatu)
prof. dr hab. Hieronim Szczegóła
doc. dr hab. Joachim Benyskiewicz
dr Jan Andrykiewicz
dr Andrzej Toczewski (1/2 etatu)
mgr Stanisław Lechowski
- 3) Pracownię Dydaktyki Historii
dr Kazimierz Stachura – kierownik
mgr Bogumiła Burda
- 4) Pracownię Badań Regionalnych (od 1984 r. Pracownia Badań nad Dziejami Środkowego Nadodrza)
dr Andrzej Toczewski

oraz Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej z Franciszkiem Pilarczykiem na czele. Sekretariat Instytutu do 1996 r. prowadziła Krystyna Vollkomen, w okresie największej liczby studentów pracowały w nim nawet dwie osoby: Elżbieta Banaszekiewicz (1995-2003), Teresa Kałmucka (1996-1997), Lucyna Chmielak (1997-2022) i od 2022 r. Paulina Gałka. Dodatkowo w pracowni regionalnej do 1988 r. był zatrudniony Andrzej Gajda⁵⁵.

Instytut Historii stanowił naturalną kontynuację Zakładu Historii zarówno w zakresie prowadzonych badań, jak i w odniesieniu do kształcenia studentów. Rok 1983 był też rokiem przełomowym, ponieważ po raz pierwszy stopień doktora uzyskał absolwent historii na WSP w Zielonej Górze i pracownik uczelni – A. Toczewski, a w roku następnym podobny awans dotyczył J. Andrykiewicza. W 1985 r. stopień doktora habilitowanego otrzymał K. Stachura. W 1986 r. władze uczelni oceniały sytuację kadrową w Instytucie Historii jako zbliżoną do optymalnej, jednak przedmiotem troski był brak na niektórych specjalnościach nauczycieli akademickich ze stopniem doktora habilitowanego oraz słabe zaawansowanie rozwoju naukowego wśród części adiunktów. Zakładano więc konieczność zatrudnienia dwóch lub trzech osób⁵⁶.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 23-25; AUZ: Akta osobowe Andrzeja Gajdy, sygn. III/17/21.

⁵⁶ *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1986*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1986, s. 50-51.

Najdłużej trwało zbudowanie własnego środowiska zajmującego się starożytnością, które do początków XXI w. tworzyło wspólny zakład z mediewistami. W latach osiemdziesiątych XX w. reprezentował je zatrudniony do 1993 r. Bogdan Kres, uczeń Józefa Kostrzewskiego i Kazimierza Michałowskiego, który w Zielonej Górze zajmował się niektórymi problemami archeologii i historią winiarstwa, prowadząc zajęcia z historii starożytnej ziem polskich i powszechnej. W 1988 r. pracę w WSP podjęli poznański bałkanista Włodzimierz Pająkowski i jego magistrant Jarosław Dudek, którzy przejęli zajęcia z zakresu starożytności powszechnej, przy czym J. Dudek przygotowywał rozprawę doktorską dotyczącą jedenastowiecznych Bałkanów. Współpraca z W. Pająkowskim została przerwana w związku z jego nagłą śmiercią w 1992 r. Wówczas ratując sytuację w zakresie działalności dydaktycznej, na krótko pracę w WSP podjęła wrocławska profesor Hanna Wałkowska. W 1993 r. do Zielonej Góry przeniósł się z WSP w Słupsku poznański archeolog Tadeusz Malinowski, który podjął się zbudowania w Instytucie Historii zespołu zajmującego się prehistorią. Została wtedy utworzona Pracownia Archeologiczna, która w 1995 r. wraz z przyjęciem do pracy absolwenta UAM i pracownika Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy Jerzego T. Nowińskiego⁵⁷ została przekształcona w Zakład Archeologii⁵⁸. W 2000 r. kadrę archeologów zasilili wywodzący się z Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu Wojciech Dzieduszycki i w kolejnym roku wrocławianin Bogdan Bobowski. W 2002 r. na emeryturę przeszedł T. Malinowski, a archeolodzy zostali połączeni z mediewistami, tworząc Zakład Archeologii, Historii Starożytnej i Średniowiecznej z W. Dzieduszyckim na czele⁵⁹. W 2007 r. w związku z postulatami Państwowej Komisji Akredytacyjnej, która wizytowała kierunek historia w 2004 r., doszło do utworzenia Zakładu Archeologii i Historii Starożytnej⁶⁰, którym do 2012 r. kierował W. Dzieduszycki, a potem do 2018 r. B. Bobowski. Jego pracownikiem została także Daria Janiszewska-Sieńko⁶¹, która już od 2000 r. była zatrudniona w Zakładzie Historii Starożytnej i Średniowiecznej oraz podjęła współpracę z poznańskim starożytnikiem Leszkiem Mrozewiczem, pod którego kierunkiem w 2008 r. na UAM obroniła pracę doktorską dotyczącą wojny domowej w Rzymie

57 W 2003 r. odszedł w wyniku wygaśnięcia umowy o pracę.

58 T. Malinowski, *Nowa forma działalności archeologicznej w Zielonogórskim*, „Rocznik Lubuski” 1996, t. 22, cz. 1, s. 129-133; *idem*, *Zakład Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze*, [w:] *Archeologia zielonogórska u schyłku XX wieku*, red. T. Malinowski, „Rocznik Lubuski” 1998, t. 24, cz. 1, s. 184-186.

59 Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 17 września 2002.

60 Uchwała nr 333 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 26 września 2007 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

61 Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 21 września 2007.

w latach 193-197⁶², stając się tym samym pierwszą absolwentką zielonogórskiej historii i pracowniczką IH, która uzyskała stopień naukowy z zakresu historii starożytnej. W tym czasie na studiach doktoranckich był już magistrant Danuty Musiał w UMK w Toruniu – Andrzej Gillmeister, który przygotowywał pod kierunkiem Joachima Zdrenki studium epigraficzno-historyczne poświęcone rzymskiemu *Collegium viri sacris faciundis*. Po uzyskaniu stopnia doktora w 2007 r. podjął on pracę w Zakładzie Historii Nauki i Kultury i po uzyskaniu w 2016 r. habilitacji stał się pierwszym miejscowym samodzielnym pracownikiem naukowym w zakresie starożytności i w 2018 r. został kierownikiem Zakładu Archeologii i Historii Starożytnej. Zakład prowadzi badania w zakresie historii kulturowej świata antycznego, historii społecznej i politycznej starożytnej Grecji i Rzymu oraz metodologicznych i historiograficznych aspektów badań nad antykiem. Od 2020 r. w Zakładzie Archeologii i Historii Starożytnej jest realizowany kierowany przez A. Gillmeistera projekt „Kapłani Jowisza. Collegium septemviri epulones w religii publicznej starożytnego Rzymu”, finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, w ramach którego na trzy lata został zatrudniony Krzysztof Mogielnicki, absolwent historii i filologii klasycznej KUL. Wiosną 2023 r. Zakład zorganizował międzynarodową konferencję naukową „The Latin Religious Vocabulary”, a jesienią II Ogólnopolski Zjazd Historyków Starożytności. Dydaktycznie Zakład współpracuje z Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Świdnicy, którego dyrektor Arkadiusz Michalak, absolwent zielonogórskiej historii i doktor archeologii prowadzi zajęcia z zakresu prehistorii ziem polskich.

W pierwotnej strukturze Instytutu Historii średniowiecze było reprezentowane przez trzy osoby: Wojciecha Peltza oraz dojeżdżającą z Poznania w latach 1982-1993 Jadwigę Krzyżaniakową i jej ucznia Włodzimierza Szkudlarkę, który w WSP pracował do 1988 r.⁶³ W 1986 r. w WSP pracę podjął zajmujący się skryptoriami cysterskimi absolwent Uniwersytetu Wrocławskiego Andrzej Wałkowski, który w Zielonej Górze przeszedł kolejne stopnie kariery do doktora habilitowanego i odszedł w 1999 r. do filii kieleckiej WSP w Piotrkowie Trybunalskim. W 1988 r. kadrę mediewistów zasilili rozpoczynający karierę naukową, działający na pograniczu starożytności i średniowiecza, bałkanista – J. Dudek i finalizujący habilitację polihistor Franciszek Mincer, który w latach 1990-1994 kierował nowo powstałym Zakładem Historii Starożytnej i Średniowiecznej, jego następcą do 2002 r. był W. Peltz, który jako pierwszy z miejscowych historyków w 1994 r. uzyskał habilitację w zakresie historii średniowiecznej. Po jego nagłej śmierci funkcję kierownika zakładu pełnił J. Dudek. W tym samym roku grono mediewistów powiększyło się

62 <https://nauka-polska.pl> [dostęp 23.08.2022].

63 AUZ: Akta osobowe W. Szkudlarka, sygn. IV-17/43.

o zajmującą się kulturą rycerską w średniowieczu i okresie wczesnonowożytnym Urszulę Świderską-Włodarczyk i rok później o Joahima Zdrenkę. W 1999 r. kadre mediewistów zasilili absolwent zielonogórskiej historii i doktorant W. Peltza – Krzysztof Benyskiewicz. W 2002 r. doszło do połączenia Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej z Zakładem Archeologii, a w 2007 r. powstał Zakład Historii Średniowiecznej⁶⁴, którym od początku kieruje U. Świderska-Włodarczyk. Zakład prowadzi badania dotyczące historii miast wczesnośredniowiecznej Europy, historii Bizancjum w wiekach średnich, historii społecznej i politycznej średniowiecza oraz kultury i mentalności rycerskiej średniowiecza i okresu wczesnonowożytnego.

Środowisko mediewistów zostało też zasilone na przełomie XX i XXI w. w związku z utworzeniem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii. Wówczas z Uniwersytetu Wrocławskiego do Zielonej Góry przeszedł Kazimierz Bobowski, pracę podjęła absolwentka studiów doktoranckich na UMK – Joanna Karczewska oraz absolwent zielonogórskiej uczelni – Adam Górski, a w 2017 r. w Zakładzie Historii Nauki i Kultury pracę podjął Maciej Lubik.

W 1984 r. w Zakładzie Historii Polski i Powszechnej do końca XVIII Wieku było trzech wczesnonowożytników: K. Bartkiewicz, który był liderem tej grupy, oraz S. Dąbrowski i rozpoczynający karierę naukową W. Strzyżewski. W 1988 r. do zespołu dołączyła Barbara Janiszewska-Mincer. Gdy w 1990 r. powstał Zakład Historii XVI-XVIII Wieku, jego kierownikiem został K. Bartkiewicz. W tym samym roku podjął w nim pracę Dariusz Dolański, w 1994 r. Małgorzata Konopnicka, w 1995 r. Maria Barbara Topolska Piechowiak, rozszerzając profil naukowy zakładu o problemy dawnych wschodnich ziem Rzeczypospolitej, i w 1999 r. Hanna Kurowska. W zakładzie do 1996 r. odbywały się regularne zebrania naukowe, w których oprócz jego pracowników brali udział Tomasz Jaworski, B. Burda, F. Mincer, a także Tadeusz Dzwonkowski z Archiwum Państwowego w Zielonej Górze i Lesław Konopnicki, dyrektor szkoły w Otyniu. Jako kierownik zakładu, K. Bartkiewicz stwarzał możliwości indywidualnego rozwoju swoim współpracownikom i jednocześnie włączał ich do udziału w organizowanych przez zakład konferencjach, często o rocznicowym charakterze, których problematyka była powiązana z historią regionu: „Reformacja na polskich ziemiach zachodnich. W pięćsetlecie urodzin Marcina Lutra” (1983), „Wojna siedmioletnia na Środkowym Nadodrzu (1756-1763)” (1986)⁶⁵, „Wojna trzydziestoletnia (1618-1648) na ziemiach nadodrzańskich” (1988), „Wojny napoleońskie na ziemiach nadodrzańskich

64 Uchwała nr 333 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 26 września 2007 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

65 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność naukowo-badawcza, luty 1989*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1988, s. 18.

i ościennych” (1989)⁶⁶, „Ziemie Zachodnie w okresie i zasięgu powstania kościuszkowskiego” (1994), „Zróżnicowanie wyznaniowe a więzi społeczne na pograniczu śląsko-wielkopolsko-brandenburskim” (1996), „Polska-Saksonia w czasach Unii (1697-1763). Próba nowego spojrzenia” (1997), na które zapraszani byli referenci z innych ośrodków akademickich w Polsce oraz współpracujących z WSP uczelni w Czechach i Niemczech. Działalność ta była kontynuowana, acz z mniejszą regularnością, przez uczniów K. Bartkiewicza, czego przykładem są konferencje „Religijność na pograniczach w XVI-XVIII wieku” (2002)⁶⁷, „Dziedzictwo artystyczne Żagania” (wspólnie z Uniwersytetem Wrocławskim, 2004), międzynarodowa konferencja „Szlachta europejska w strukturach lokalnych XVI-XVIII wieku” (2007)⁶⁸, „Glogovia Maior. Wielki Głogów między blaskiem dziejów a cieniem ruin” (wspólnie z Uniwersytetem Wrocławskim, 2009). Po przejściu K. Bartkiewicza na emeryturę kierownikiem zakładu w 2001 r. został W. Strzyżewski, a od 2020 r. funkcję tę pełni M. Konopnicka. W 2001 r. do zakładu dołączył Leszek C. Belzyt, który w 2017 r. przeniósł się na Wydział Ekonomii i Zarządzania, a w 2004 r. Jarosław Kuczer, który w 2014 r. przeniósł się na Wydział Prawa i Administracji.

Przy Zakładzie Historii XVI-XVIII Wieku w latach 2002-2020 działała Pracownia Heraldyczna, którą kierował W. Strzyżewski. W ramach jej prac był on opiniodawcą wielu herbów samorządów regionalnych oraz autorem 20 projektów herbów i flag różnych jednostek samorządowych, w tym dla powiatów zielonogórskiego, krosieńskiego, świebodzińskiego, nowosolskiego, wschowskiego oraz herbu i flagi województwa lubuskiego. W pracowni realizowane były dwa promotorskie granty wspierające doktoraty Tomasza Kałuskiego i Ilony Matejko⁶⁹. Zakład Historii XVI-XVIII Wieku prowadzi badania w zakresie historii społecznej Dolnego Śląska i Brandenburgii, przemian w kulturze i religii w okresie nowożytnym, historii miast w Europie Środkowo-Wschodniej w okresie nowożytnym oraz miejskiej i szlacheckiej heraldyki Śląska i Nowej Marchii w XVI-XVIII w.

Na początku istnienia Instytutu historycy zajmujący się historią od XIX w. tworzyli jeden zakład, co też odpowiadało w dużej mierze ich indywidualnym pracom badawczym, które często obejmowały jednocześnie problemy XIX w., dwudziestolecia międzywojennego lub PRL. W pierwszym roku swego istnienia zakład zorganizował trzy sesje naukowe dotyczące ludności polskiej na zachodnim

66 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność naukowo-badawcza*, luty 1990, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1990, s. 26.

67 J. Kuczer, *O religijności pogranicza*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 10, s. 31.

68 *Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008*, Zielona Góra 2008, s. 64.

69 *Ibidem*, s. 64; *Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2010/2011*, Zielona Góra 2011, s. 83.

pograniczu, udziału Ludowego Wojska Polskiego w zagospodarowaniu Ziemi Odzyskanych oraz z okazji stulecia polskiego ruchu robotniczego⁷⁰. W środowisku tym było już dwóch profesorów – H. Szczegółła i M. Eckert, jeden doktor habilitowany – J. Benyskiewicz i jeden doktor na stanowisko docenta – T. Biernacek. W latach 1983-2011 (poza okresem 1984-1987, gdy funkcję tę sprawował T. Biernacek, i 1988-1990, gdy kierownikiem był Stanisław Łach⁷¹) zakładem kierował J. Benyskiewicz. W latach osiemdziesiątych pracę w zakładzie podjęli absolwenci zielonogórskiej uczelni, w 1985 r. Tomasz Nodzyński, w 1986 r. Mirosław Szatarski i w 1988 r. Witold Dworzyński, który rok wcześniej został zatrudniony w Instytucie Nauk Społeczno-Politycznych⁷². W 1988 r. ze Słupska do Zielonej Góry przeniósł się na dwa lata S. Łach. W 1990 r. w związku z powstaniem Zakładu Historii Najnowszej – w Zakładzie Historii XIX-XX Wieku pozostali ci historycy, w centrum zainteresowania których znajdował się wiek XIX i dwudziestolecie międzywojenne: J. Benyskiewicz, M. Eckert, T. Nodzyński, W. Dworzyński, który w 1990 r. otrzymał na UAM stopień doktora na podstawie rozprawy poświęconej gen. Bolesławowi Wieniawie-Długoszosowskiemu, a na uczelni pracował do 1999 r.⁷³, a także S. Lechowski, który w 1987 r. uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie pracy poświęconej Związkowi Młodzieży Socjalistycznej w latach 1957-1976, a w uczelni pracował także do 1999 r.⁷⁴ W latach 1993-1997 w zakładzie pracował poznański historyk Zdzisław Wroniak i w latach 1995-2006 wrocławianin Włodzimierz Suleja. W 1999 r. do zakładu dołączył biograf gen. Kazimierza Sosnkowskiego Ireneusz Wojewódzki (w 2008 r. laureat pierwszej Nagrody Narodowego Centrum Kultury za najlepszą pracę doktorską), w 2000 r. sorabistka i badaczka ruchu kobiecego w Wielkopolsce – Grażyna Wyder i w 2017 r. zajmujący się historią gospodarczą absolwent Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach – Łukasz Janeczek. Od 2011 r. kierownikiem zakładu jest T. Nodzyński. Prowadzona w zakładzie problematyka badawcza obejmuje historię ziem polskich pod zaborami, ze szczególnym uwzględnieniem zaboru pruskiego, historię walki Polaków o utrzymanie tożsamości na pograniczu wielkopolsko-brandenburskim w XIX w., historię polskiej myśli politycznej XIX i XX w., w którą wpisywał się także ze swoimi badaniami B. Halczak

70 AUZ: Plany prac naukowo-badawczych 1985-1990 i 93. Instytut Historii; Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1981-1984, wrzesień 1984, s. 11.

71 Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w roku akademickim 1988/1989, Zielona Góra 1989, s. 24.

72 Na podstawie notatki sporządzanej przez AUZ; Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w roku akademickim 1988/1989, s. 24.

73 Na podstawie notatki sporządzanej przez AUZ.

74 AUZ: Akta osobowe S. Lechowskiego, sygn. III-41/43, Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność naukowo-badawcza, luty 1987, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1987, s. 49.

z Zakładu Dydaktyki Historii, polityczną i społeczną historię Wielkopolski w XIX i XX w., historię polityczną Polski 1918-1939, zagadnienia gospodarki polskiej w XIX i na początku XX w. oraz generalicję polską w okresie międzywojennym, w którą wpisywał się także Dariusz Fabisz, biograf gen. Lucjana Żeligowskiego. Zakład był m.in. organizatorem konferencji „Druza niepodległość 1918-1939 z perspektywy początków XXI wieku” (2008)⁷⁵ oraz „Elity polityczne i wojskowe II Rzeczypospolitej” (2010)⁷⁶, „Kobieta w gospodarstwie domowym” (2010) „O roku ów... obraz napoleońskiej wyprawy na Rosję w historiografii i literaturze” (2012)⁷⁷.

Z Zakładu Historii XIX-XX Wieku do powstałego w 1990 r. Zakładu Historii Najnowszej przeszli H. Szczegół, do 1991 r. S. Łach i do 1994 r. A. Toczewski. W 1990 r. pracę w zakładzie podjął Czesław Osękowski, a następnie w 1995 r. Robert Skobelski i w 2001 r. wrocławianin Marek Ordyłowski oraz zatrudniony w Instytucie Historii do 2010 r. historyk Kościoła Zygmunt Kowalczyk, w 2011 r. Radosław Domke. W zakładzie pracował też D. Fabisz (2004-2009 i 2019-2023). Do 2001 r. kierownikiem zakładu był H. Szczegół, potem do 2006 r. M. Ordyłowski, do 2015 r. C. Osękowski i następnie R. Skobelski. W ramach zakładu przez wiele lat C. Osękowski prowadził seminarium doktoranckie wzorowane na prowadzonych przed laty seminariach w LTN, w których uczestniczyło nawet kilkudziesięciu słuchaczy. W ramach tego seminarium realizowany był m.in. grant promotorski wspierający doktorat Janiny Wallis⁷⁸. Prowadzone w zakładzie badania dotyczą historii politycznej Polski po 1945 r., polityki zagranicznej PRL, stosunków polsko-niemieckich po 1945 r., polsko-niemieckiej współpracy transgranicznej, procesów integracji europejskiej oraz emigracji po 1945 r. Zakład był m.in. organizatorem konferencji „Ziemia Lubuska w latach 1945-2005” (2005) i „Ziemie Odzyskane w latach 1945-2005” (2005)⁷⁹, „Wybory z 4 czerwca 1989 z perspektywy województwa zielonogórskiego”⁸⁰. W zakładzie w latach 2003-2006 był także realizowany przez C. Osękowskiego grant pt. „Ziemie odzyskane w latach 1945-2005”.

Od początku istnienia Instytutu Historii w jego strukturze znajdowała się jednostka odpowiadająca za zawodowe przygotowanie nauczycieli – Pracownia Dydaktyki, później Zakład Dydaktyki Historii. Do 1999 r. kierował nim K. Stachura. Od początku pracuje w nim B. Burda, w kolejnych latach do zespołu dołączyli

⁷⁵ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008, s. 66.

⁷⁶ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2010/2011, s. 84.

⁷⁷ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2011/2012, Zielona Góra 2012, s. 84.

⁷⁸ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008, s. 66.

⁷⁹ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2004/2005, Zielona Góra 2005, s. 30.

⁸⁰ Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2008/2009, Zielona Góra 2009, s. 71.

w 1987 r. T. Jaworski i B. Halczak, w 1997 r. D. Fabisz (do 2003 i 2009-2018) i w 1999 r. zajmująca się treściami kształcenia historycznego w podręcznikach szkolnych, stereotypami w nauczaniu historii, dziejami oświaty na Ziemi Lubuskiej oraz historią kobiet Małgorzata Szymczak. W okresie lawinowego wzrostu liczby studentów z zakładem współpracowali nauczyciele historii: Mirosława Halczak, Bożena Tarka i Marek Kamiński. Istotną cechą polityki kadrowej prowadzonej w zakładzie było zatrudnianie byłych lub czynnych nauczycieli historii, którzy nierzadko łączyli pracę w szkole z pracą w Uczelni. W latach 1999-2002 zakładem kierował T. Jaworski, następnie do 2004 r. B. Halczak, po którym kierownictwo zakładu przejęła B. Burda. Podejmowana w zakładzie problematyka badawcza dotyczy nowoczesnych metod i koncepcji nauczania, egzaminów zewnętrznych i procedur oraz kryteriów oceniania, podręczników szkolnych do nauczania historii i ich ewolucji, historii szkolnictwa w okresie wczesnonowożytnym oraz problemów wielokulturowego dziedzictwa Ziem Zachodnich w nauczaniu. W zakładzie realizowany był grant B. Burdy „Halle i Sulechów jako ośrodki pietyzmu i edukacji”. Zakład był organizatorem m.in. międzynarodowej konferencji „Spojrzenia na pogranicza. «Duża i mała» Ojczyzna w świadomości historycznej, źródłach i edukacji” (2008)⁸¹, „Trudna historia i jej wymiar europejski w edukacji” (2013)⁸².

W 1991 r. w strukturze Instytutu Historii został powołany Zakład Nauki o Państwie, w skład którego weszli politolodzy z likwidowanego Instytutu Nauk Społecznych i Politycznych: Albert Pawłowski⁸³, Ryszard Zaradny, Wiesław Hładkiewicz, Bernadetta Nitschke, Jacek Dudyński, Grażyna Kosiorowska-Wróblewska, Dariusz Markowski, choć część z nich uzyskała stopnie naukowe w zakresie historii, to przyczynili się oni głównie wraz z zatrudnionymi w Instytucie Historii w 1996 r. Mariuszem Gulczyńskim, Bronisławem Pasierbem i Lesławem Koćwinem⁸⁴ do stworzenia w Zielonej Górze środowiska politologicznego, uruchomienia kierunku studiów politologia oraz utworzenia w 1997 r. Instytutu Politologii.

Od początku istnienia Instytutu Historii do 2020 r. w jego strukturze funkcjonowała Pracownia Badań Regionalnych, którą przez większość czasu kierował J. Benyskiewicz, zatrudniała ona zwykle jednego pracownika na etacie historyka: A. Gajdę, A. Toczewskiego i w latach 1990-2000 G. Wyder. Pracownia przejęła część księgozbioru po Stacji Naukowej PTH. Działalność pracowni polegała na

81 Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008*, s. 65.

82 Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2012/2013*, Zielona Góra 2013, s. 96.

83 Por. B. Nitschke, W. Hładkiewicz, *Albert Pawłowski (1932-2002)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. III-III4.

84 *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego z dn. 31 stycznia 1997*, red. D. Dolański, Zielona Góra 1997, s. II-13.

gromadzeniu materiałów do dziejów regionu i udostępnianiu ich studentom i pracownikom naukowym, dokumentowaniu i katalogowaniu prac dyplomowych poświęconych historii regionalnej. Jej pracownicy prowadzili także zajęcia ze studentami.

Dynamiczny rozwój kadrowy polegający na zatrudnianiu samodzielnych pracowników naukowych z innych ośrodków oraz wspieranie zatrudnionych już w Instytucie Historii pracowników w osiąganiu kolejnych awansów naukowych, a co za tym idzie poszerzanie problematyki badawczej rozbudzały ambicje środowiska i w 1989 r. przygotowano drugi wniosek o uzyskanie uprawnień o nadawanie stopnia doktora⁸⁵, jednak dopiero podjęte kilka lat później starania przyniosły sukces, na który zielonogórcy historycy pracowali od ponad 20 lat. W 1994 r. uczelnia otrzymała uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie historia, a pierwszym wypromowanym w niej doktorem był w 1996 r. absolwent zielonogórskiej historii, który później został profesorem w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji, Stefan Dudra. Na ten czas przypadł także okres wyraźnych zmian w podejmowanej problematyce badawczej. Zmiana politycznego nastroju po 1989 r. spowodowała, że zainteresowania badaczy historii regionalnej zwróciły się w nowym kierunku: zaczęto pełniej ukazywać niemiecką przeszłość, akcentować jej wielokulturowość i wielojęzyczność, analizować procesy przenikania się kultur, wpływów gospodarczych i politycznych w regionie. Ten sposób patrzenia na przeszłość regionu zainicjowali K. Bartkiewicz i H. Szczegół, a znalazł on liczną grupę zwolenników i kontynuatorów, problematykę zróżnicowania religijnego podjęli D. Dolański, T. Dzwonkowski, M. Konopnicka, kwestie migracji na pograniczu T. Jaworski. Pod redakcją K. Bartkiewicza i H. Szczegół ukazały się słowniki biograficzne w szerokim zakresie uwzględniające nazwiska wybitnych postaci kręgu kultury niemieckiej. Nowa atmosfera polityczna zaowocowała podjęciem problematyki wypędzeń. Badania H. Szczegół i B. Nitschke stały się ważnym czynnikiem przekształcającym świadomość w regionie i także istotnym głosem w toczącej się dyskusji między polskimi i niemieckimi historykami. Nowe światło dzięki badaniom H. Szczegół, C. Osękowskiego i R. Skobelskiego zostało rzucone na zasiedlanie Ziemi Zachodnich przez Polaków i tworzenie się nowej polskiej administracji. Nowy kontekst badaniom nad najnowszą historią nadały procesy integracji europejskiej, zwłaszcza współpracy w ramach euroregionów. Problematykę tę podjęli H. Szczegół, M. Eckert i C. Osękowski⁸⁶. Rozwój kadrowy,

85 AUZ: Wniosek o przyznanie Wydziałowi Humanistycznemu Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze prawa nadawania stopnia naukowego doktora w zakresie historii: Teczka plany prac naukowo-badawczych 1985-1990 i 93.

86 D. Dolański, C. Osękowski, *Dorobek i główne kierunki badań historycznych w Zielonej Górze (1945-2005)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego...*, s. 27-29; D. Dolański, *Kilka uwag*

ale przede wszystkim jakościowy Instytutu Historii w dziewięćdziesiątych latach XX w. przyczynił się do tego, że w 2001 r. historycy uzyskali uprawnienia do habilitowania i po raz pierwszy ten stopień nadano w 2003 r. D. Dolańskiemu.

Instytut Historii i jego przedstawiciele wnieśli istotny wkład w powstanie Uniwersytetu Zielonogórskiego. Ponieważ jednym z warunków utworzenia uniwersytetu było posiadanie co najmniej dwóch uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego w co najmniej dwóch dyscyplinach, a historycy przyczynili się do jego spełnienia. Pracami nad przygotowaniem odpowiedniego wniosku kierował C. Osękowski, który był jednocześnie członkiem międzyuczelnianej komisji przygotowującej połączenie Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Politechniki Zielonogórskiej⁸⁷, a w 2005 r. został rektorem uczelni, sprawując tę funkcję przez dwie kadencje, od 2012 r. jednym z prorektorów był W. Strzyżewski, który w 2020 r. został rektorem uniwersytetu.

Otrzymanie uprawnień do habilitowania umożliwiło uruchomienie studiów doktoranckich, których kierownikiem do 2008 r. był B. Halczak, następnie do 2016 r. U. Świdarska-Włodarczyk i do 2023 r. M. Konopnicka. Od 2019 r. doktoranci z nowych naborów studiują w ramach ogólnouczelnianej Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych i Społecznych.

Po utworzeniu uniwersytetu znaczące zmiany zaszły w polityce rozwoju Instytutu Historii i obok zakładów koncentrujących swe badania w ramach poszczególnych epok historycznych rozpoczęto budowę struktury opartej na subdyscyplinach historycznych, jednocześnie w związku z uruchomieniem studiów doktoranckich w polityce kadrowej przyjęto zasadę zatrudniania po raz pierwszy do pracy tylko osób ze stopniem naukowym co najmniej doktora.

W 2001 r. powstał Zakład Historii Gospodarczej, którego kierownikiem został M. Eckert, w kolejnym roku w związku z objęciem zakładu przez T. Jaworskiego doszło do zmiany nazwy na Zakład Demografii i Historii Gospodarczej⁸⁸. W latach 2001-2012 pracował w nim poznański historyk Zbigniew Chodyła, a od 2003 r. H. Kurowska. Od 2008 r. Zakład Demografii i Historii Gospodarczej

o ewolucji postaw wobec przeszłości Ziemi Odzyskanych, [w:] *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Profesora Krystyna Matwijowskiego*, red. B. Rok i J. Maroń, Toruń 2006, s. 1002-1017; *idem*, *Ewolucja regionalnej historiografii na Środkowym Nadodrzu po 1945 roku*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe Środkowego Nadodrza*, red. W. Eckert, „Rocznik Lubuski” 2006, t. 31, cz. 1, s. 51-62; por. L. Dzieżyc, *Przeobrażenia w procesie kształtowania się środowiska kulturowego Środkowego Nadodrza na przykładzie wybranych inicjatyw zielonogórskiego muzeum*, [w:] *Służbie władzy czy społeczeństwu. Wybrane problemy kultury i nauki na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1989*, red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2010, s. 64-65; M. Tureczek, *Ziemia Lubuska. Społeczny wymiar dialogu o przeszłości i tożsamości*, Międzyrzecz-Wschowa-Zielona Góra 2014.

⁸⁷ D. Dolański, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, s. 139-145.

⁸⁸ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 17 września 2002.

Hanna Kurowska urodziła się 25 grudnia 1975 r. w Zielonej Górze, jest absolwentką Szkoły Podstawowej nr IX i Liceum Ogólnokształcącego nr 7. W 1999 r. ukończyła WSP w Zielonej Górze, przygotowując pod kierunkiem K. Bartkiewicza pracę magisterską poświęconą stanowi chłopskiemu w XVI w., i podjęła pracę w Instytucie Historii. W 2006 r. na UZ otrzymała stopień doktora na podstawie pracy przygotowanej pod kierunkiem T. Jaworskiego poświęconej demografii Gubina w okresie nowożytnym. Była współorganizatorką odbywających się z inicjatywy T. Jaworskiego historyczno-demograficznych konferencji naukowych. W latach 2006-2016 z przerwami związanymi z urlopami macierzyńskimi była zastępcą dyrektora

Instytutu Historii. Jest aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, w którym pełniła funkcję skarbnika (2002-2006) i od 2018 r. jest sekretarzem zarządu Oddziału. Od 2019 r. jest zastępcą przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Statystycznego, oddział w Zielonej Górze. Naukowo zajmuje się problematyką rekonstrukcji rodziny nowożytnej, historią gospodarczą Nowej Marchii, Brandenburgii i Prus (XVI-XIX w.), historią medycyny w XIX w. w kontekście procesów demograficznych oraz demograficznymi przemianami na Ziemi Lubuskiej po 1945 r. Jest autorką ok. 60 publikacji, w tym *Gubin i jego mieszkańcy. Studium demograficzne XVII-XIX w.* (Zielona Góra 2010) oraz współredaktorką siedmiu prac zbiorowych.

Fot. M. Szymczak

był organizatorem odbywających się co dwa lata międzynarodowych konferencji poświęconych różnym aspektom demograficznym w Europie Środkowej. W sympozjach brali udział referenci z Czech, Niemiec i z niemal wszystkich ośrodków akademickich w Polsce, a Zielona Góra stała się jednym z ważniejszych ośrodków badań demograficznych w kraju. W 2012 r. we współpracy Uniwersytetu Zielonogórskiego, Urzędu Marszałkowskiego w Zielonej Górze i Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze w ramach II Kongresu Demograficznego odbyła się konferencja „Stan obecny i perspektywy rozwoju ludnościowego województwa lubuskiego”⁸⁹. Przy zakładzie od 2010 r. funkcjonowała Pracownia Atlasu Historycznego Województwa Lubuskiego⁹⁰. Działalność zakładu i pracowni opierała się na ścisłej współpracy z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych, Urzędem Statystycznym oraz Polskim Towarzystwem Statystycznym, a także z jednostkami samorządowymi,

89 W. Krajniak, *Zakład Demografii i Historii Gospodarczej UZ wspólnie z Urzędem Statystycznym i Marszałkowskim Województwa Lubuskiego odpowiadają na wezwania II Kongresu Demograficznego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2012, nr 10, s. 45-46.

90 Dokumentacja UZ: Uchwała nr 270 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 28 kwietnia 2010 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

przede wszystkim Urzędem Miasta w Żarach. Zakład wraz z pracownią zostały zniesione w strukturze uczelni w 2017 r.⁹¹ Mimo likwidacji zakładu Instytut Historii głównie w osobie H. Kurowskiej kontynuuje podejmowaną w nim problematykę i współpracę, głównie z zielonogórskim Urzędem Statystycznym. Jej wyrazem jest zorganizowana w 2023 r. przez Urząd m.in. we współpracy z Instytutem i PTH konferencja „Wyzwania współczesnych społeczeństw: młodość i starość”.

W 2001 r. powstał także Zakład Nauk Pomocniczych Historii, od 2010 r. Zakład Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki⁹², którego kierownikiem został K. Bobowski, jednocześnie pracę w zakładzie podjęła J. Karczewska, która kieruje nim od 2009 r. W ramach zakładu od 2001 r. działa kierowana przez J. Zdrenkę Pracownia Epigraficzna, w której w latach 2001-2014 pracował A. Górski, od 2006 r. M. Tureczek. Dodatkowo w ramach prowadzonych w pracowni grantów w latach 2003-2018 zatrudniony był Paweł Karp. Celem badawczym pracowni jest zebranie, wykonanie dokumentacji fotograficznej i opracowanie inskrypcji z terenu obecnego województwa lubuskiego. Prace te prowadzone są od 2003 r. w ramach kierowanego przez J. Zdrenkę projektu grantowego Inskrypcje Polski Zachodniej, czego rezultatem jest 14 zeszytów obejmujących całe województwo lubuskie w ramach serii *Corpus Inscriptionum Poloniae*, t. 10: *Województwo lubuskie*. Pracownia jest także organizatorem odbywających się od 2001 r. co dwa lata Ogólnopolskich Konferencji Epigraficznych, których pokłosiem są ukazujące się od 2004 r. „Studia Epigraficzne”. Cykliczność konferencji została zaburzona przez epidemię COVID-19, ale w 2022 r. Instytut Historii powrócił do ich organizacji. Od 2006 r. pracownia nawiązała stałą współpracę z Uniwersytetem Jagiellońskim i prowadzącym tam badania epigraficzne Wojciechem Krawczukiem⁹³. Oprócz badań epigraficznych główne kierunki badań prowadzone w zakładzie to dyplomatyka średniowieczna, dokument i kancelaria współczesna, genealogia rycerska, prozopografia, epigrafika ze szczególnym uwzględnieniem obszaru pogranicza polsko-niemieckiego, historia Pomorza Zachodniego, badania nad osadnictwem na terenie Wielkopolski oraz edycja źródeł. Zakład był m.in. organizatorem konferencji „Opactwo cysterskie w Paradyżu – jego rola w kulturze i dziejach pogranicza” (2001)⁹⁴, „Nauki pomocnicze historii oraz tzw. nauki wspomagające wobec wyzwań nowoczesnych

91 Dokumentacja UZ: Uchwała nr 213 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 29 listopada 2017 r. w sprawie opinii dotyczącej zmian w strukturze organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

92 Uchwała nr 270 Senatu UZ Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 28 kwietnia 2010 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

93 Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 23 lutego 2006.

94 R. Skobelski, *Opactwo w Paradyżu w dziejach pogranicza*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2001, nr 11, s. 15.

technologii informacyjnych” (2007), realizowany był w nim grant K. Bobowskiego „Dokumenty, kancelarie i ośrodki inskrypcyjne na obszarze Księstwa Rugijskiego do 1325 roku”. W zakresie dydaktycznym zakład współpracuje z Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, którego pracownicy prowadzą zajęcia w zakresie archiwistyki i zarządzania dokumentacją.

W 2007 r. powstał Zakład Historii Nauki i Kultury⁹⁵, który swoimi tradycjami nawiązuje do badań naukowych K. Bartkiewicza prowadzonych w Zakładzie Historii XVI-XVIII Wieku i organizowanych przez niego konferencji historiograficznych poświęconych Joachimowi Lelewelowi (1986) i Adamowi Naruszewiczowi (1997)⁹⁶. W latach 2007-2018 w zakładzie pracował A. Gillmeister, a od 2017 r. zatrudniony jest w nim badacz skandynawskich sag i średniowiecznej historiografii M. Lubik i od 2019 r. H. Kurowska, zajmująca się różnymi aspektami demografii i jej historycznego wpływu na życie codzienne. W latach 2011-2013 w ramach projektu grantowego ENGLOBE w zakładzie pracowała Francuzka Emilie Al Saleh. Zakład był organizatorem trzech międzynarodowych konferencji „Images of/from Enlightenment” (2012), w której udział wzięli badacze oświecenia z uniwersytetów w Poczdamie (Universität Potsdam), Berlinie (Technische Universität Berlin), Wersalu (Université de Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines), Galway (National University of Ireland Galway) oraz Madrytu (Consejo Superior de Investigaciones Científicas Madrid)⁹⁷, „Etniczność – obywatelskość – tożsamość w świecie antycznym. W 1800 rocznicę wydania edyktu Karakalli” (2012, przy udziale Zakładu Archeologii i Historii Starożytności)⁹⁸, „Reception of Ancient Political Ideas and Models in Modern European Culture till the End of the 20th Century. Current Research and Future Perspectives” (wspólnie z Instytutem Filozofii, 2017) z uczestnikami z Bambergu, Brna, Budapesztu, Exeter, Moskwy i Wilna⁹⁹ oraz konferencji ogólnopolskiej „Rerum gestarum monumentis et memoriae. Tytus Liwiusz i jego dzieło 2000 lat po śmierci” (2017). Zakład prowadzi badania obejmujące historię historiografii polskiej i powszechnej, historię w przestrzeni publicznej, historię

95 Uchwała nr 333 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 26 września 2007 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego.

96 D. Dolański, *Tradycje badań historiograficznych na Uniwersytecie Zielonogórskim*, „Historia@Teoria” 2017, vol. 1, nr 3, s. 143-149.

97 M. Alechno-Matuszczak, *Bogactwo oświeceniowych obrazów*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2012, nr 10, s. 45.

98 Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2011/2012*, s. 82; Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2013/2014*, Zielona Góra 2014, s. 102.

99 A. Droś, L. Majewska, K. Turonek-Ostrowska, *Konferencja międzynarodowa „Reception of Ancient Political Ideas and Models in Modern European Culture till the End of the 20th Century. Current Research and Future Perspective”*, „In Gremium. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką” 2018, nr 12, s. 329-332.

ruchu naukowego na Ziemi Lubuskiej po 1945 r., życie rodziny w czasach wczesnonowożytnych oraz przemiany demograficzne a życie codzienne w XVI-XX w.

Wprowadzona w 2018 r. reforma szkolnictwa wyższego spowodowała kolejne zmiany w strukturalnym i formalnym funkcjonowaniu Instytutu Historii. Dotychczas finansowanie badań naukowych w uczelniach uzależnione było od parametrycznej oceny badań prowadzonych w tzw. jednostkach podstawowych, czyli wydziałach. Reforma zniósła jednostki podstawowe i uzależniła poziom finansowania badań oraz uprawnienia do nadawania stopni naukowych od oceny parametrycznej poszczególnych dyscyplin w całej uczelni, co wiąże się z formalnym zadeklarowaniem jej pracowników do konkretnych dyscyplin naukowych¹⁰⁰. Na Uniwersytecie Zielonogórskim w związku z nowymi wymaganiami ustawy przyjęto rozwiązanie, że oprócz instytutów funkcjonować będą rady dyscyplin naukowych, w skład których wchodziły osoby, które zadeklarowały prowadzenie badań naukowych w danej dyscyplinie, niezależnie od ich zatrudnienia w strukturze uczelni¹⁰¹. W rezultacie w Radzie Dyscypliny Naukowej Historia znaleźli się pracownicy Instytutu Nauk Prawnych – J. Kuczer i B. Halczak. Przeprowadzona po raz pierwszy w 2022 r. według nowych zasad ocena parametryczna prowadzonych na Uniwersytecie Zielonogórskim badań naukowych w dyscyplinie historia potwierdziła ich dotychczasowy poziom i umożliwiła utrzymanie uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego.

Wynikiem tej reformy jest także utworzenie w 2019 r. w Instytucie Historii kierowanego przez L.C. Belzyta Zakładu Historii Społecznej¹⁰², w którym zatrudniona jest także Jolanta Skierska, zajmująca się różnymi problemami historii społecznej po 1945 r., głównie w Zielonej Górze. Oboje przeszli z Wydziału Ekonomii i Zarządzania, w ramach którego L.C. Belzyt kierował Katedrą Historii Społecznej, Gospodarczej i Wojskowości. W zakładzie prowadzone są badania dotyczące struktury społecznej miast w okresie nowożytnym (Kraków, Praga, Warszawa, Zielona Góra), grup etnicznych na pograniczu polsko-niemieckim w XIX i XX w. (Mazurzy, Kaszubi, Łużycanie), wpływu industrializacji na przemiany krajobrazu kulturowego południowej części województwa lubuskiego w XIX i XX w., pruskiej statystyki językowej w okresie przed I wojną światową i bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Zielonej Góry po 1945 r. Zakład prowadzi systematyczną współpracę z Brandenburgische Technische Universität Cottbus.

¹⁰⁰ Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668).

¹⁰¹ Statut Uniwersytetu Zielonogórskiego (tekst jednolity Statutu przyjęty uchwałą Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego nr 510 z 26 czerwca 2019 r. w wersji obowiązującej od 1 października 2019 r.), Zielona Góra 2019.

¹⁰² Uchwała nr 571 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 30 października 2019 roku w sprawie dotyczącej struktury organizacyjnej Instytutu Historii.

Instytut Historii wydaje dwa czasopisma naukowe. W 1992 r. ukazał się pierwszy numer rocznika „Studia Zachodnie”, którego redaktorem był J. Benyskiewicz, kolejny tom ukazał się w 1996 r., w obowiązującej do dziś szacie graficznej, pod redakcją H. Szczegóły. Kolejne trzy tomy ukazały się w latach 1998-2002 pod redakcją C. Osękowskiego i dwa następne pod redakcją W. Strzyżewskiego. W 2007 r. została powołana redakcja czasopisma, której przewodniczył do 2012 r. D. Dolański, a jej sekretarzem był R. Skobelski. Od tego roku udało się nadać wydawnictwu roczny rytm i w 2012 r. wprowadzić je na listę czasopism punktowanych. W kolejnych latach redaktorem naczelnym był R. Skobelski, a sekretarzem redakcji R. Domke, który w 2021 r. wspólnie z M. Tureczkiem przejął redakcję czasopisma, w którym sekretarzem redakcji został Ł. Janeczek. „Studia Zachodnie” poświęcone są problematyce pogranicza polsko-niemieckiego, historii Ziem Zachodnich oraz szeroko rozumianym relacjom między Wschodem a Zachodem.

Z kolei w 2007 r. ukazał się pierwszy tom „In Gremium. Studiów nad Kulturą, Historią i Polityką”, które były wstępnie pomyślane jako miejsce debiutu naukowego coraz liczniejszej grupy doktorantów, nie tylko w zakresie historii, ale też innych prowadzonych na Wydziale Humanistycznym studiów doktoranckich. Początkowo czasopismo współfinansowane było przez Instytut Politologii i ukazywało się do 2012 r. pod redakcją D. Dolańskiego i B. Nitschke, później redaktorem naczelnym był D. Dolański. W 2009 r. powstało kolegium redakcyjne, do którego w kolejnych latach dołączeni zostali przedstawiciele innych niż historia i nauki o polityce dyscyplin naukowych. Sekretarzem redakcji został A. Gillmeister, który od 2015 r. był zastępcą redaktora naczelnego i od 2017 r. jest redaktorem naczelnym. Od 2015 r. sekretarzem redakcji jest M. Lubik. W 2012 r. „In Gremium” zostało uwzględnione na liście czasopism punktowanych. W latach 2019-2021 rocznik znalazł się w programie Wsparcia Czasopism Naukowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W 2022 r. czasopismo zostało wprowadzone do prowadzonej przez Elsevier międzynarodowej bazy Scopus. Elsevier jest firmą zajmującą się analizą i udostępnianiem danych oraz informacji naukowej i jednocześnie jednym z największych światowych wydawnictw naukowych, które ma swoją siedzibę w Amsterdamie oraz filie w kilkunastu krajach. Baza danych Scopus gromadzi dane bibliograficzne z wyselekcjonowanej recenzowanej literatury naukowej.

Utworzenie Instytutu Historii stworzyło też nowe warunki do prowadzenia współpracy międzynarodowej, choć ograniczenia związane ze stanem wojennym i jego konsekwencjami na pewien czas współpracę tę zawiesiły. Niemniej w połowie lat osiemdziesiątych udało się odnowić relacje z uczelniami w Hradec Králové, której wykładowcy często gościli na organizowanych w Zielonej Górze konferencjach, Dreźnie i Poczdamie, przy czym w związku ze zjednoczeniem Niemiec i w zasadzie pełną wymianą kadry akademickiej w poenewarskich uczelniach po 1990 r. trzeba

było na nowo nawiązywać kontakty, które już w coraz mniejszym stopniu opierały się na dwustronnych umowach i bezdewizowej wymianie, a w coraz większym stopniu na pozyskiwaniu środków na realizację konkretnych projektów w ramach funduszy Unii Europejskiej¹⁰³. Pojawiły się też nowe możliwości w zakresie nawiązywania kontaktów z uczelniami zachonioeuropejskimi. W 1989 r. Instytut Historii nawiązał kilkuletnią współpracę z De Katholieke Leergangen w Tilburgu w Holandii, która zaowocowała studenckimi wymianami i stypendiami dla pracowników naukowych. Szczególnie owocna i długotrwała współpraca zapoczątkowana w 1990 r. łączyła Instytut Historii z Universität Vechta w Niemczech, zwłaszcza z Joahimem Kuropką. W wymiarze międzynarodowej współpracy szczególne znaczenie miała konferencja z 1997 r. „Polska-Saksonia w czasach Unii (1697-1763). Próba nowego spojrzenia”, w której udział wzięli przedstawiciele trzech niemieckich ośrodków naukowych: Drezna, Lipska i Budziszyna, a swym patronatem zaszczylicili wojewoda zielonogórski M. Eckert i premier Saksonii Kurt Biedenkopf¹⁰⁴. W latach 1997-2000 Instytut posiadał już dość bogatą sieć międzynarodowych powiązań, współpracował z Freie Universität Berlin, Europa-Universität Viadrina Frankfurt Oder, Universität Potsdam, Universität Vechta, Univerzita Hradec Králové, uniwersytetami w Tarnopolu i Witebsku oraz Sorbisches Institut Bautzen. Przedmiotem współpracy były ujęte problemowo i czasoprzestrzennie stosunki:

- polsko-niemieckie: powiązania przygraniczne w okresie wczesnonowożytnym, dzieje Łużyc i stosunków polsko-łużyckich, transformacja ustrojowa na pograniczu polsko-niemieckim;
- polsko-czeskie: wzajemne wizerunki obu narodów i ich członków w programach, podręcznikach i nauczaniu historii;
- polsko-rosyjskie: stosunki etniczne i wyznaniowe na pograniczu polsko-rosyjskim w okresie I Rzeczypospolitej¹⁰⁵.

Po 2001 r. wyraźnie ożywiła się współpraca z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, w tym z Freie Universität Berlin (C. Osękowski, M. Konopnicka), Universität Vechta (H. Szczegółła, D. Dolański, J. Kuczer), Universität Potsdam (D. Dolański, M. Konopnicka, J. Kuczer, J. Karczewska), Fachhochschule Lausitz Senftenberg (T. Jaworski), Brandenburgische Technische Universität (L.C. Belzyt, J. Kuczer, D. Dolański, W. Strzyżewski), Univerzita Hradec Králové (T. Jaworski, D. Dolański),

103 Por. D. Dolański, *Nadgraniczność a kształtowanie się i funkcjonowanie zielonogórskiego środowiska naukowego*, [w:] *Uniwersytety na rubieżach. Konteksty semantyczne, historyczne, naukowe i edukacyjne*, red. A. Murawska, E. Magiera, Szczecin 2022, s. 145-152.

104 K. Bartkiewicz, *Wstęp*, [w:] *Polska-Saksonia w czasach Unii (1697-1763). Próba nowego spojrzenia*, Zielona Góra 1998, s. 3.

105 AUZ: Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Informacja o działalności naukowej w latach 1997-2000.

Univerzita Karlova w Pradze (T. Jaworski), Europa-Universität Viadrina Frankfurt Oder (R. Skobelski)¹⁰⁶. W 2007 r. została podpisana umowa o współpracy w zakresie badań prowadzonych przez Pracownię Epigraficzną z Brandenburgischen Landeshauptarchiv Potsdam¹⁰⁷. Po 2005 r. studenci zyskali możliwość odbywania studiów w ramach programu Sokrates/Erasmus: na uniwersytetach w Pradze, Hradec Králové, Poczdamie, Dreźnie, Vechcie i Wersalu¹⁰⁸. W latach 2008-2010 w ramach programu Erasmus studenci mieli możliwość udziału w szkołach letnich COMPARAISONS poświęconych europejskiemu oświeceniu, które odbyły w się Poczdamie, Paryżu i Wersalu oraz w Zielonej Górze i Warszawie. Ich organizatorami oprócz Uniwersytetu Zielonogórskiego byli Universität Potsdam i Université de Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines¹⁰⁹. W roku akademickim 2009/2010 we współpracy z Europa-Universität Viadrina Frankfurt Oder do programu studiów został wprowadzony przedmiot adresowany do studentów obu uczelni poświęcony stosunkom polsko-niemieckim na przestrzeni dziejów. W jego ramach studenci w tym roku akademickim uczestniczyli naprzemiennie w zajęciach prowadzonych w obu uniwersytetach, w których udział brali m.in. świadkowie historii. W ramach współpracy międzynarodowej były organizowane konferencje naukowe, odczyty, kwerendy, wspólne badania oraz projekty przeznaczone dla studentów. Współpraca ta przybierała formę kilkuletnich projektów w większości finansowanych z integracyjnych środków Unii Europejskiej. W latach 2006-2008 wspólnie z BTU Cottbus realizowany był koordynowany w Instytucie Historii przez L.C. Belzyta program „Zielona Góra – Cottbus. Dzieje miast i regionów”¹¹⁰. W latach 2006-2008 Instytut w osobie D. Dolańskiego uczestniczył w niemiecko-polskim projekcie „Geschichte Vestehen – Zukunft Gestalten/ Zrozumieć historię – kształtować przyszłość”, kierowanym przez Sächsische Bildungsagentur. Przedsięwzięcie finansowane było z integracyjnych środków Unii Europejskiej i poświęcone przygotowaniu dwujęzycznych materiałów do nauczania historii najnowszej. W projekcie brali udział

106 Dokumentacja IH: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego w roku akademickim 2002/2003; Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 18 listopada 2004; Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 10. marca 2005. Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 23 lutego 2006.

107 Dokumentacja IH: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii 01.09.2005-30.06.2008.

108 *Ibidem*.

109 A. Janczys, *Oświecenie. Europejski ruch kulturowy w regionalnych odmianach. Niemiecko-francusko-polska konferencja w Poczdamie*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2008, nr 11; *eadem*, *Francusko-niemiecko-polska konferencja o oświeceniu w Paryżu*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2009, nr 11, s. 39-40.

110 *Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2006/2007*, Zielona Góra 2007, s. 59.

Bundesinstitut für Geschichte und Kultur der Deutschen in östlichen Europa w Oldenburgu, Instytut Polski w Lipsku, Schlesisches Museum w Görlitz i Uniwersytet Wrocławski¹¹¹. Kontynuacją tej współpracy były dwa projekty, w których udział brały B. Burda i M. Szymczak: „Działalność obywateli na rzecz wolności. Odwaga cywilna w warunkach dyktatury. Saksonia i Dolny Śląsk w latach 1945-1989” (2010-2014) i „Badania transgraniczne w dziedzinie edukacji. Strategie kształcenia regionalnego i międzykulturowego w polsko-saksońskim regionie przygranicznym w świetle badań historycznych i socjologicznych” (2013-2015). W latach 2011-2014 Instytut Historii w osobie D. Dolańskiego uczestniczył w projekcie ENGLOBE finansowanym ze środków grantowych Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój badań naukowych, współtworząc z Universität Potsdam, Universidade de Coimbra, Université de Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines, Technische Universität Berlin, National University of Ireland Galway, Middle East Technical University Ankara, Consejo Superior de Investigaciones Científicas Madrid, Queens University Belfast sieć naukową zajmującą się badaniem globalnych wpływów oświecenia¹¹². W latach 2011-2014 Instytut Historii w osobach B. Burdy i M. Szymczak uczestniczył w międzynarodowym projekcie naukowo-dydaktycznym „THIEC – teaching History for Europe in Common” z udziałem Helsingin yliopisto, Gosudarstvennyy Sotsial’no-Gumanitarnyy Universitet Kołomna, Universidade do Porto, Université de Caen Basse-Normandie, Széchenyi István Egyetem Győr, którego celem było opracowanie narzędzi do nauczania historii i edukacji nauczycieli historii w zakresie tzw. polityki pamięci¹¹³. W 2017 r. została podpisana umowa o współpracy z Centrum für Interdisziplinäre Polenstudien Europa-Universität Viadrina Frankfurt Oder, służąca merytorycznemu wzmocnieniu platformy internetowej Studia o Polsce¹¹⁴.

Przez długi czas znaczącą popularnością cieszyły się studia historyczne. Na jedno miejsce kandydowało zwykle w zależności od roku trzech-czterech maturzystów¹¹⁵. Lata osiemdziesiąte przyniosły wzrost liczby limitów przyjęć na studia stacjonarne, w roku akademickim 1983/1984 na studia przyjęto ponad 40 osób, a potem limity

111 Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 16 maja 2006; Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii 01.09.2005-30.06.2008.

112 Dariusz Dolański/ENGLOBE, [w:] *Nauka warta Zachodu. Europejskie projekty badawcze w województwach wielkopolskim i lubuskim*, Poznań b.r., s. 16-17; Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2011/2012*, s. 82.

113 Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2012/2013*, s. 98-97; Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2013/2014*, s. 112.

114 Dokumentacja IH: Protokół z zebrania pracowników Instytutu Historii w dniu 28 września 2017 r.

115 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, październik 1983*, s. 31; *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1986*, s. 38.

przyjęć obejmowały 50-60 osób, natomiast na studia zaoczne przyjmowano w tym czasie 30-40 osób¹¹⁶, 10-20 słuchaczy podejmowało naukę na nieregularnie prowadzonych studiach podyplomowych¹¹⁷. Po 1990 r. na WSP wprowadzono odpłatne studia zoczone, na które przyjmowano bez egzaminów wstępnych, w wyniku czego liczba studentów lawinowo wzrosła, sięgając nawet 300 osób na niektórych rocznikach. W roku akademickim 2001/2002 o przyjęcie na studia dzienne starało się 175 kandydatów, zdało 74¹¹⁸, a w roku następnym na studiach stacjonarnych było blisko 380 studentów, a na niestacjonarnych ponad 480¹¹⁹. Wówczas na studia dzienne starało się 300 kandydatów na 120 przyjętych¹²⁰. Jeszcze w roku 2006/2007 studia dzienne I stopnia rozpoczęło 88 osób, a II stopnia 20 osób, zaoczne zaś odpowiednio 40 i 74 osoby¹²¹. Były to ostatnie lata z tak dużą liczbą kandydatów na studia. W 2010 r. na studia I stopnia zostało zrekrutowanych ok. 30 studentów, a tylko 23 z nich podjęło zajęcia, a na studia II stopnia przyjęto 50 osób, przy czym związane to było jeszcze z licznym naborem na studia I stopnia sprzed trzech lat¹²². Ta tendencja zniżkowa utrzymywała się przez kolejne lata, tak że ok. roku 2015 na studia historyczne kandydowało ok. 10 maturzystów, przy czym nie wszyscy je podejmowali, co miało konsekwencje w liczbie kandydatów na studia II stopnia.

Zmianom podlegały programy studiów. Na kierunku historia w roku akademickim 1985/1986 wprowadzono zajęcia ze słowianoznawstwa, ochrony dóbr kultury i dziejów miast. Jednocześnie rozpoczęto w zasadzie kształcenie dwukierunkowe, uzupełniając program studiów zajęciami dotyczącymi współczesności: problematyki gospodarczej, politycznej i społecznej oraz prawnoustrojowej przygotowującej do nauczania wychowania obywatelskiego¹²³. Wraz z postępującą transformacją

¹¹⁶ *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1986*, s. 39; *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1987*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1987, s. 37; *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1990*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1990, s. 43, 45.

¹¹⁷ *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1986*, s. 40; *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1987*, s. 38.

¹¹⁸ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 4 lipca 2001.

¹¹⁹ Dokumentacja IH: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego w roku akademickim 2002/2003.

¹²⁰ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 17 września 2002.

¹²¹ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 22 września 2006.

¹²² Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 2 grudnia 2010.

¹²³ *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1986*, s. 51-52.

ustrojową i zniesieniem cenzury istotnym zmianom podlegały treści kształcenia. Studenci uzyskali możliwość korzystania z tzw. drugoobiegowej literatury i opracowań emigracyjnych, z upływem czasu powstawały nowe podręczniki, które zastępowały dotychczasowe nieaktualne już opracowania. Ważną zmianą w programie studiów było wprowadzenie ok. 1990 r. przedmiotu historia regionalna, w którym otwarcie odnoszono się do wielokulturowej i wielonarodowej przeszłości ziem nadodrzańskich, korzystając z najnowszych prowadzonych w Instytucie wyników badań.

Początek XXI w. przyniósł istotne zmiany w programach i systemie studiów. W 2003 r. na studiach zaocznych zostały uruchomione dwuletnie uzupełniające studia magisterskie w specjalności zarządzanie dokumentacją i informacją¹²⁴. Rozpoczęła się wówczas trwała współpraca z Archiwum Państwowym w Zielonej Górze związana z programowaniem i wprowadzaniem tej specjalności¹²⁵, a także uruchomionej na studiach II stopnia specjalności archiwistycznej. Zajęcia ze studentami prowadzili lub prowadzą pracownicy archiwum: Beata Grelewicz, Martyna Znamierska, Mirosław Zapała, Zbigniew Bujkiewicz i T. Dzwonkowski. W 2004 r. poszerzono ofertę kształcenia na studiach stacjonarnych, na których oprócz specjalności nauczycielskiej wprowadzono zarządzanie dokumentacją i informacją oraz regionalizm – krajoznawstwo i stosunki transgraniczne¹²⁶, które w kolejnym roku zostały przekształcone w specjalność stosunki transgraniczne i regionalizm¹²⁷, z której jednak szybko zrezygnowano, ograniczając ofertę do dwóch specjalności¹²⁸. Kolejna zmiana nastąpiła w 2007 r., gdy Instytut Historii, czerpiąc z pozytywnych doświadczeń na studiach zaocznych, jako jeden z pierwszych skorzystał z możliwości uruchomienia studiów w systemie bolońskim. Wówczas uruchomione zostały studia I stopnia na dwóch dotychczasowych specjalnościach i studia II stopnia na specjalnościach nauczycielskiej, archiwistycznej, dokumentacji dziedzictwa kulturowego i turystycznej¹²⁹. Przygotowane wówczas programy studiów umożliwiały studentom dużą indywidualizację ścieżek kształcenia obejmującą niemal połowę zajęć. W obliczu spadku liczby studentów w celu

¹²⁴ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 24 czerwca 2003.

¹²⁵ A. Borkowska, *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 2006, nr 12, s. III.

¹²⁶ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2004/2005*, s. 20.

¹²⁷ *Informator o studiach na Wydziale Humanistycznym na kierunku historia 2005/2006*, oprac. R. Skobeliski, Zielona Góra, s. 16.

¹²⁸ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2006/2007*, s. 52.

¹²⁹ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008*, s. 57.

poszerzenia możliwości indywidualizacji ścieżek kształcenia w 2012 r. na Wydziale Humanistycznym został wprowadzony na kilka lat system studiów umożliwiający wybór specjalności z wydziałowej oferty¹³⁰. W 2014 r. oferta dydaktyczna Instytutu Historii została wzbogacona o dwa nowe, oparte na wiedzy historycznej, kierunki studiów. Przy wsparciu i merytorycznej pomocy Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr i osobistym zaangażowaniu prezesa konwentu Czesława Fiedorowicza został powołany kierunek europeistyka i stosunki transgraniczne¹³¹, w którego programowaniu brały także udział zajmujące się polsko-niemiecką współpracą komórki Urzędu Marszałkowskiego w osobie prowadzącej później zajęcia na kierunku Magdaleny Balak-Hryniewicz, a we współpracy z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Barbarą Bieliniś-Kopeć, która także prowadziła zajęcia, powstał kierunek ochrona i bezpieczeństwo dziedzictwa kulturowego¹³². W 2016 r. podjęto decyzję o wygaszeniu kierunku ochrona i bezpieczeństwo dziedzictwa kulturowego¹³³, a w 2019 r. europeistyki i stosunków transgranicznych. Nadal prowadzony jest kierunek historia w specjalnościach na studiach I stopnia: nauczycielska i zarządzanie dokumentacją w urzędzie i firmie i na studiach II stopnia: nauczycielska, historia w praktyce społecznej (od 2017 r.)¹³⁴ i analityk informacji (od 2019 r.).

Kierunek historia dwukrotnie podlegał zewnętrznej ocenie jakościowej Państwowej Komisji Akredytacyjnej (od 2011 r. Polskiej Komisji Akredytacyjnej), uzyskując ocenę pozytywną. W składzie zespołu oceniającego w 2004 r. byli: Henryk Samsonowicz (Uniwersytet Warszawski), Jerzy Zdrada (Uniwersytet Jagielloński) i Wojciech Wrzesiński (Uniwersytet Wrocławski), a w 2010 r. Krzysztof Mikulski (UMK Toruń), Zdzisław Noga (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) i Ryszard Szczygieł (UMCS w Lublinie).

W ofercie dydaktycznej Instytutu Historii istotne miejsce zajmowały także studia podyplomowe. Wiele edycji miały przeznaczone dla nauczycieli kierowane przez B. Halczaka studia wiedza o społeczeństwie, B. Burdę historia oraz wiedza o społeczeństwie z edukacją europejską oraz historia i społeczeństwo, J. Karczewską i później R. Domkego – zarządzanie ochroną informacji niejawnych.

¹³⁰ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2012/2013*, s. 87.

¹³¹ Uchwała nr 226 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 29 stycznia 2014 r. w sprawie utworzenia studiów stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku ochrona i bezpieczeństwo dziedzictwa kulturowego i określenia efektów kształcenia dla tego kierunku.

¹³² Uchwała nr 227 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dn. 29 stycznia 2014 r. w sprawie utworzenia studiów stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku europeistyka i stosunki transgraniczne i określenia efektów kształcenia dla tego kierunku.

¹³³ Dokumentacja IH: Protokół z zebrania pracowników Instytutu Historii w dniu 2 lutego 2016 r.

¹³⁴ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej w dniu 20 grudnia 2016 r.

W 1983 r. działalność wznowiło koło historyków¹³⁵, którym nadal opiekował się J. Benyskiewicz. Koło Naukowe Historyków w roku akademickim 1985/1986 przygotowało spotkania dyskusyjne na tematy „Powstanie listopadowe – mity i realia”, „Ewolucja polskiego ruchu robotniczego do 1948 r.” i „Ruch młodzieżowy na Środkowym Nadodrzu po II wojnie światowej”. Studenci przygotowali i zaprezentowali w szkołach średnich Zielonej Góry i regionu spotkania nawiązujące do powyższej problematyki, ale także o Józefie Piłsudskim i wojnie polsko-radzieckiej¹³⁶. W tym samym roku przedstawiciele koła wzięli udział w studenckiej międzynarodowej sesji naukowej w Hradec Králové¹³⁷.

Wyróżniający się studenci kierunku historia otrzymywali propozycje pozostania w uczelni i naukowego rozwoju nie tylko w zakresie historii. Między innymi absolwenci Joanna Łyko i Mirosław Świt zostali zatrudnieni w Instytucie Nauk Społeczno-Politycznych. Po utworzeniu Instytutu Filozofii znaleźli się wśród jego pracowników. J. Łyko już jako J. Dudek została profesorem w tym instytucie, a M. Świt został organizatorem i pierwszym dyrektorem Archiwum UZ. Podobną drogę przeszła B. Nitschke, która w latach 2002-2012 była dyrektorem Instytutu Politologii, a jest pracownikiem Instytutu Nauk o Polityce i Administracji. W kolejnych rocznikach do grupy wyróżniających się i nagradzanych studentów należeli m.in. Renata Sawicka, Mirosław Przygoda, Zbigniew Zarzeczny, Włodzimierz Kołodziejski, Aldona Mościcka, Andrzej Bartkowiak¹³⁸, Jacek Budziński, Renata Kaźmierska, Tomasz Nesterowicz. W 1995 r. Marcin Furtak wziął udział w organizowanej przez archeologów czeskich z Hradec Králové eksperymentalnej wyprawie mającej na celu przepłynięcie w drewnianej łodzi dłubance przez Morze Egejskie¹³⁹.

W XXI w. wyraźna była naukowa aktywność studentów. Do 2002 r. opiekunem koła naukowego był T. Jaworski, którego zastąpiła J. Karczevska¹⁴⁰, a następnie A. Górski¹⁴¹, od 2006 r. opiekę nad kołem sprawował J. Kuczer, od 2007 r. M. Tureczek i od 2015 r. R. Domke¹⁴². W 2001 r. Studenckie Koło Naukowe Historyków

135 Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1981-1984. *Informator*, wrzesień 1984, Zielona Góra 1984, s. 16-17.

136 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, październik 1986, s. 54.

137 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność naukowo-badawcza*, luty 1986, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1986, s. 33.

138 *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, październik 1987, s. 34.

139 M. Furtak, *Eksperyment archeologiczny – dłubanką przez Morze Egejskie*, „Rocznik Lubuski” 1996, t. 22, cz. 1, s. 139-141.

140 Dokumentacja Instytutu Historii: Protokół z posiedzenia pracowników Instytutu Historii z dn. 18 lutego 2002 r.

141 *Informator o studiach na Wydziale Humanistycznym na kierunku historia...*, s. 70.

142 Dokumentacja IH: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii 01.09.2055-30.06.2008; Protokół z zebrania pracowników Instytutu Historii UZ z dn. 17 marca 2015.

Studentów podjęło inicjatywę wydania jednodniówki pt. „Commentator”¹⁴³, a w 2004 r. było organizatorem XII Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów, na który przyjechało ponad 120 uczestników z 23 ośrodków akademickich¹⁴⁴. Naukowa aktywność studentów była tak duża, że w 2005 r. pojawiła się idea wyznaczenia sekcji w ramach koła naukowego¹⁴⁵, co w 2006 r. doprowadziło do utworzenia drugiego koła naukowego, zajmującego się epigrafiką, nad którym opiekę sprawował A. Górski, a od 2015 r. M. Tureczek¹⁴⁶. W 2007 r. powstało Studenckie Koło Archeologiczne, którego opiekunem został B. Bobowski. Członkowie kół naukowych brali udział w konferencjach naukowych organizowanych w różnych ośrodkach w kraju, m.in. Krakowie, Białymstoku, Łodzi i sami też organizowali podobne przedsięwzięcia, np. Koło Naukowe Historyków Studentów zorganizowało cykliczną ogólnopolską konferencję „Kobieta poprzez wieki” oraz pojedyncze wydarzenia, jak konferencja „Historia obywatela PRL” (2010)¹⁴⁷, a Studenckie Koło Epigraficzne cykl konferencji i warsztatów poświęconych epigrafice. Stałą formą aktywności koła były obozy naukowe, podczas których studenci dokonywali inwentaryzacji zabytków epigraficznych. Studenckie Koło Archeologiczne ściśle współpracowało z Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Świdnicy i Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Głogowie, dawało też możliwość udziału w pracach terenowych¹⁴⁸. Do wyróżniających się studentów tego okresu należeli Anna Janczys, Bartosz Kokoszaneek, Barbara Ławnikowska, Katarzyna

¹⁴³ M. Tureczek, *Koło Naukowe Historyków Studentów. Jeszcze nie naukowcy*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 3, s. 22-23.

¹⁴⁴ K. Szeffler, T. Serylak, *XII Ogólnopolski Zjazd Historyków Studentów*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 11, s. 21-22.

¹⁴⁵ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 22 września 2005.

¹⁴⁶ Dokumentacja IH: Protokół z posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Historii z dn. 4 lipca 2001.

¹⁴⁷ *Uniwersytet Zielonogórski. Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2009/2010*, Zielona Góra 2010, s. 77.

¹⁴⁸ Dokumentacja IH: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii 01.09.2005-30.06.2008; J. Karczewska, *Studenckie Koło Naukowe Historyków*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 11, s. 30; K. Szeffler, *Z Białegostoku wróciliśmy z tarczą*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 2, s. 27; *eadem*, *III Ogólnopolska Studencka Sesja Mediewistyczna i kultura średniowiecznej Europy Środkowej – Kraków 6-8 maja 2003*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 2, s. 27-28; *eadem*, *Szlakiem zamków i klasztorów Dolnego Śląska i Łużyc 20-21 maja 2003*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 2, s. 28-29; T. Serylak, *Z działalności Koła Naukowego Historyków*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 3, s. 22-23; B. Ławnikowska, *Studenckie Koło Epigraficzne, zmiany, osiągnięcia, działania, plany...*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2007, nr 4, s. 25; B. Kokoszaneek, *Graffiti nowożytnie w Katedrze Gnieźnieńskiej – czyli... ogólnopolska studencka konferencja epigraficzna*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2007, nr 6, s. 25-26.

Uryasz¹⁴⁹, Anna Wolniak¹⁵⁰, Karolina Szeffler, Tadeusz Serylak, Agnieszka Markowska i M. Lubik.

Instytut Historii sprawował też opiekę nad Bractwem Rycerskim, którego członkami byli głównie studenci i absolwenci historii. Celem bractwa było propagowanie kultury średniowiecznej w szeroko pojętym znaczeniu: organizowanie wykładów, pokazów i żywych lekcji historii. W ramach Bractwa działały sekcje łucznicza, szermiercza, topornicza, kulturalna oraz regiment szkocki¹⁵¹. Instytut jest także organizatorem cyklu wykładów dla studentów i mieszkańców Zielonej Góry: „Wiek XX bez tajemnic”, „Zielonogórskie spotkania z mediewistyką” oraz wspólnie z Muzeum Archeologicznym w Świdnicy „O archeologii przy kawie”. Instytut i jego pracownicy, podejmując różne inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej, współpracowali ściśle z rozwijanymi się równolegle społecznymi organizacjami naukowymi i instytucjami zajmującymi się dziedzictwem kulturowym.

¹⁴⁹ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008*, s. 60.

¹⁵⁰ Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2008/2009*, s. 66.

¹⁵¹ Dokumentacja IH: *Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego w r. akademickim 2002/2003*; *Informator o studiach na Wydziale Humanistycznym na kierunku historia...*, s. 70.

Pozaakademickie środowisko historyczne w Zielonej Górze 1971-2023

——— Proces narodzin szkolnictwa Wyższego w Zielonej Górze przyczynił się do profesjonalizowania środowiska naukowego, a tym samym amatorski sposób uprawiania nauki stracił wyraźnie na znaczeniu. Powoli zmieniała się rola zarówno Polskiego Towarzystwa Historycznego, jak i Lubuskiego Towarzystwa Naukowego.

W obliczu powstania w Zielonej Górze obu uczelni w Lubuskim Towarzystwie Naukowym trwała dyskusja nad nowym modelem jego funkcjonowania. Pojawiły się głosy o zaprzestaniu prowadzenia seminariów doktoranckich lub ograniczeniu ich do dyscyplin, które nie są reprezentowane w obu szkołach wyższych¹. Poza tym żadna z nich nie miała uprawnień do nadawania stopni naukowych i LTN przypadła rola współdziałania z uczelniami spoza Zielonej Góry w zakresie opieki nad doktorantami. Jednocześnie w Zielonej Górze i regionie ciągle pozostawała znacząca grupa osób, które nie były związane z żadną z uczelni, a zajmująca się nauką nieprofesjonalnie, wiążąca jednocześnie swoją przyszłość po uzyskaniu doktoratu ze szkolnictwem wyższym. Zwyciężyła więc formuła polegająca na kontynuowaniu seminariów naukowych, przy czym wraz z rozwojem własnego środowiska naukowego, prowadzone one były przez miejscowych profesorów. Znaczące pod tym względem osiągnięcia dotyczyły seminariów historycznych, początkowo prowadzonych przez Jerzego Topolskiego, a później Mariana Eckerta i Hieronima Szczegółę, które prowadzone były jeszcze w latach osiemdziesiątych XX w. Z nich wywodzili się m.in. Tomasz Jaworski i Czesław Osekowski.

Swoistym miernikiem rozwoju badań historycznych były zmiany w strukturze działających w LTN komisji. Na początku lat osiemdziesiątych były to Komisja Historii Gospodarczej z przewodniczącym M. Eckertem, Komisja Historii Najnowszej PRL z H. Szczegółą, Komisja Metodologii i Dydaktyki Historii z Kazimierzem Bartkiewiczem oraz Sekcja Historii Wojskowości z Karolem Olejnikiem z Poznania, a w ich połowie utworzono Komisję Historii XVI-XVIII Wieku z K. Bartkiewiczem, Komisję Historii XIX-XX Wieku z Joachimem Benyskiewiczem i Komisję

¹ A. Czarkowski, *Nowy kontekst i spór o tożsamość. Lubuskie Towarzystwo naukowe w III i IV kadencji (1972-1980)*, [w:] *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994. Informacje, refleksje, zamierzenia*, red. K. Bartkiewicz, „Rocznik Lubuski” 1994, t. 20, s. 23.

Historii Współczesnej z H. Szczegółą. Komisje te kontynuowały i rozwijały badania w zakresie następujących węzłowych zagadnień: dawne i współczesne stosunki polsko-niemieckie, dzieje ziem nadodrzańskich i ich związki z macierzą, procesy demograficzne i przemiany ludnościowe Środkowego Nadodrza, dziejów Babi-mojszczyzny, historii społeczno-gospodarczej Polski międzywojennej, historii wojskowości, teoretyczno-metodologicznych problemów historii nowożytnej Polski ze szczególnym uwzględnieniem dziejów świadomości społecznej i kulturalnej ziem Środkowego Nadodrza, teoretycznych i praktycznych treści, metod i środków szkolnej edukacji, przekazu, recepcji i funkcji społecznych wiedzy historycznej, a także historii architektury i urbanistyki, ze szczególnym uwzględnieniem miast Środkowego Nadodrza². W tym czasie LTN było organizatorem lub współorganizatorem (zwykle z WSP) kilku konferencji historycznych: „Polsko-łużyckie związki kulturalne” (1982), „Związek Polaków w Niemczech na południowym pograniczu 1923-1983” (1983), „Polskie tradycje wojskowe Środkowego Nadodrza” (1983), „Reformacja na polskich ziemiach zachodnich” (1983), „Układ PRL-RFN – praktyka XV-lecia procesu normalizacyjnego. Niemcy w Polsce i niemiecki rewizjonizm antypolski – między historią a dniem dzisiejszym” (1986), „Stan i perspektywy badań okresu II wojny światowej na Środkowym Nadodrze” (1986), „Joachim Lelewel – człowiek i dzieło” (1986), „Wojna siedmioletnia na Środkowym Nadodrze” (1987), „Społeczna świadomość wojny i pokoju” (1987), „Jeńcy wojenni w hitlerowskim systemie terroru i zbrodni” (1987), „Wojna trzydziestoletnia na ziemiach nadodrzańskich” (1988), „Przemiany i procesy demograficzne Środkowego Nadodrza” (1988) oraz „Polska a świat zachodni na przełomie średniowiecza i nowożytności” (1992)³. Nakładem Towarzystwa były wydane monografie Stanisława Kowalskiego *Zabytki województwa zielonogórskiego* (Zielona Góra 1987) oraz *Miasta Środkowego Nadodrza dawniej. Historia zapisana w zabytkach* (Zielona Góra 1994), Włodzimierza Kwaśniewicza *Szabla polska od XV do końca XVIII wieku* (Zielona Góra 1988), Wojciecha Strzyżewskiego *Geneza i symbolika herbów miejskich Środkowego Nadodrza* (Zielona Góra 1993) oraz Bogumiły Burdy, Dariusza Dolańskiego i Tadeusza Dzwonkowskiego *Zielona Góra do 1945 roku. Źródła i literatura* (Zielona Góra 1994), Zbigniewa Bujkiewicza *Aspiracje kolonialne w polityce zagranicznej Polski* (Zielona Góra 1998), *Polska-Saksonia w czasach Unii (1697-1763). Próba nowego spojrzenia*, pod redakcją K. Bartkiewicza (Zielona Góra 1998).

Nadal LTN wydawało „Rocznik Lubuski”, którego problematyka w znaczącej części poświęcona była zagadnieniom historycznym. Na początku lat dziewięćdziesiątych

2 A. Toczewski, *Lubuskie Towarzystwo Naukowe w roli lokalnej akademii nauk w V i VI kadencji (1980-1988)*, [w:] *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994...*, s. 35, 39, 41.

3 *Ibidem*, s. 43; B. Biegalski, *Lubuskie Towarzystwo Naukowe wobec radykalnej zmiany warunków swojej działalności (1989-1994)*, [w:] *Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994...*, s. 51.

Stanisław Kowalski urodził się 6 października 1931 r. w Woli Wydrzynowej koło Radomska. Gdy nadszedł czas rozpoczęcia edukacji, wybuchła wojna. Naukę formalnie rozpoczął więc w rodzinnej miejscowości dopiero w 1945 r., idąc od razu do klasy trzeciej. Szkołę podstawową ukończył w Jędrzejewie koło Trzcianki, gdzie po wojnie przenieśli się rodzice. Potem uczył się w liceum pedagogicznym w Wągrowcu, lecz po roku przeniósł się do liceum ogólnokształcącego w Trzciance, gdzie w 1952 r. zdał maturę. Wówczas rozpoczął studia na kierunku historia sztuki na Uniwersytecie Poznańskim, które ukończył

pracą magisterską pod kierunkiem Gwido Chmarzyńskiego o dziewiętnastowiecznej grafice. Stopień doktora w zakresie historii uzyskał w 1978 r. na UAM w Poznaniu na podstawie pracy poświęconej dziejom Gubina, którą przygotował pod opieką J. Topolskiego.

W 1956 r. za namową Jana Muszyńskiego sprowadził się do Zielonej Góry, podejmując pracę w Biurze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w latach 1964-1984 sam sprawował ten urząd. Dzięki jego staraniom zostało odbudowanych wiele cennych zabytków. Był dyrektorem Muzeum w Międzyrzeczu (1984-1987), potem do przejścia na emeryturę w 1996 r. pracował w Muzeum Ziemi Lubuskiej, pełniąc funkcję zastępcy dyrektora.

S. Kowalski jest autorem ponad 150 artykułów, znaczących prac zbiorowych oraz sześciu książek, w tym m.in.: *Zabytki województwa zielonogórskiego* (Zielona Góra 1987), *Zabytki architektury województwa lubuskiego* (Zielona Góra 2001), *Gubin. Zarys historii do 1945 roku* (Zielona Góra 2010), wspólnie z J. Muszyńskim *Miasta Środkowego Nadodrza dawniej* (Zielona Góra 1994) i *Koźuchów. Zarys historii* (Zielona Góra 1995)*.

* Dr Stanisław Kowalski, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 2008, nr 7, s. 9-12; M. Gawęda, L. Kania, *Muzeum artystów 1976-1998*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012*, red. A. Cincio, A. Maksymowicz, Zielona Góra 2012, s. 156.

Fot. MZL w Zielonej Górze

pojawił się pomysł nadania monograficznego charakteru kolejnym tomom rocznika, z których każdy miał swój indywidualny tytuł, co zostało zainaugurowane tomem XVII: *Zjednoczone Niemcy – region zachodni – nowa Polska* pod redakcją K. Bartkiewicza (1992). Ponadto w ramach tomów historycznych ukazały się:

- *Polacy – Niemcy: idea dobrego sąsiedztwa*, red. K. Bartkiewicz (18:1993);
- *Ziemie Zachodnie w okresie i zasięgu powstania kościuszkowskiego*, red. K. Bartkiewicz (19:1994);
- *Wojny napoleońskie na ziemiach nadodrzańskich*, red. K. Bartkiewicz (22/1:1996);
- *Zróżnicowanie wyznaniowe a więzi społeczne na pograniczu śląsko-wielkopolsko-brandenburskim (XVI-XVIII w.)*, red. K. Bartkiewicz (23/1:1997);

- *Przeszłość i teraźniejszość pogranicza lubuskiego*, red. M. Eckert (25/1999);
- *Szlachta pogranicza śląsko-wielkopolsko-lubuskiego*, red. K. Bartkiewicz (26/2:2000);
- *Rola szlachty w kształtowaniu oblicza społeczno-gospodarczego Nowej Marchii (XVI-XVIII w)*, red. W. Strzyżewski (27/1:2001);
- *Przemiany ludnościowe na pograniczu lubuskim*, red. T. Jaworski (27/2:2001);
- *Rozwój badań naukowych na pograniczu śląsko-łżyckim od XVI do XX wieku*, red. T. Jaworski (28/1:2002);
- *Muzea i ochrona dziedzictwa kulturowego na Środkowym Nadodrzu*, red. A. Toczewski (31/1:2005);
- *Pogranicze Lubusko-Brandenburskie po II wojnie światowej*, red. C. Osękowski, R. Skobelski (31/2:2005);
- *Dziedzictwo kulturowe Środkowego Nadodrza*, red. W. Eckert (32/1:2006);
- *Spojrzenia na pogranicza dawniej i dziś. Budowanie tożsamości na pograniczach*, red. B. Burda, M. Szymczak (35/1:2009).

Po 2010 r. znaczenie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego dla rozwoju badań historycznych zaczęło powoli spadać, a w jego szeregach w 2022 r. było sześćcioro historyków⁴. W tym roku z prezesowania towarzystwu postanowił zrezygnować Józef Korbicz, który przez wiele lat kierował jego pracami i przeprowadził LTN przez trudne lata ustrojowej transformacji. Na jego wniosek prezeską LTN została przedstawicielka humanistyki – Małgorzata Mikołajczak, która z nową energią zaczęła poszukiwać pól dla działalności towarzystwa. W ciągu roku liczba historyków w LTN się podwoiła⁵. LTN we współpracy m.in. z Instytutem Historii rozpoczął cykl konferencji „Region w dialogu. Zintegrowane badania nad Ziemią Lubuską”, spotkań „Bliskie Nieznane. Naukowe Spotkania z Tradycją i Kulturą Ziemi Lubuskiej”, których moderatorem jest B. Burda, czy zorganizował wystawę i debatę „Dziedzictwo Ziem Zachodnich i Północnych” z udziałem C. Osękowskiego, Roberta Skobelskiego i Marcelego Tureczka.

Jednocześnie zmieniała się rola Polskiego Towarzystwa Historycznego, które wraz z rozwojem Instytutu Historii zaczęło odgrywać głównie rolę integrującą historyków profesjonalistów zatrudnionych w różnych instytucjach w mieście, amatorów oraz nauczycieli. Liczebność oddziału w latach osiemdziesiątych XX w. utrzymywała się na poziomie 40 osób, a później ok. 60 osób⁶. W 1974 r. przy Zarządzie Oddziału rozpoczął działalność wówczas wojewódzki Komitet Olimpiady

4 <http://www.ltn.uz.zgora.pl/czlonkowie.php> [dostęp 9.08.2022].

5 <https://ltn.uz.zgora.pl/czlonkowie/lista-czlonkow> [dostęp 28.12.2023].

6 Dokumentacja Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Zielonej Górze (dalej PTH ZG): Wykazy członków PTH 1983-2022.

Historycznej. Jego przewodniczącym został K. Bartkiewicz, a w 1981 r. H. Szczegół⁷, potem ponownie K. Bartkiewicz, a następnie D. Dolański (2000-2009) i Tomasz Nodzyński (2009-2012). Od początku sekretarzem olimpiady do 1999 r. była Elżbieta Bartkiewicz⁸, następnie Bogumiła Burda, która w 2012 r. została przewodniczącą Komitetu, a następnie w 2015 r. przewodniczącą Komitetu Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów, która po likwidacji gimnazjów została przekształcona w Olimpiadę Juniorów dla uczniów szkół podstawowych. Jej funkcję w Komitecie Olimpiady Historycznej przejęła Małgorzata Konopnicka. Sekretarzem obu Komitetów do 2022 r. była Małgorzata Szymczak⁹, po której w Komitecie Olimpiady Historycznej Juniorów funkcję przejęła Anna Roszak.

W ramach PTH od 1979 r. działały licząca 14 osób Komisja Dziejów Ziemi Lubuskiej pod kierunkiem Władysława Korcza, ośmioosobowa Komisja Stosunków Polsko-Niemieckich pod kierunkiem J. Benyskiewicza, jedenastoosobowa Komisja Ogólnohistoryczna pod kierunkiem M. Eckerta i Komisja Dydaktyczna z K. Bartkiewiczem na czele¹⁰. Liczebność komisji w kolejnych latach ulegała pewnym wahaniom i tak w 1983 r. wynosiła odpowiednio: 14, 11, 8 i 8 osób. W pracach komisji brali udział przedstawiciele różnych instytucji, przede wszystkim pracownicy Zakładu i Instytutu Historii WSP, ale też innych jednostek uczelni – m.in. Albert Pawłowski¹¹, Bronisław Ratuś¹², Wiesław Hładkiewicz, Stefan Boliński¹³, Ryszard Stankiewicz, Edward Hajduk¹⁴, ale też Archiwum Państwowego w Zielonej Górze – Jerzy Piotr Majchrzak i Wanda Darasz, Muzeum Ziemi Lubuskiej – W. Kwaśniewicz, J. Muszyński, Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich – Przemysław Mnichowski, archeolodzy: Edward Dąbrowski i Adam Kołodziejski, przedstawiciel dziennikarzy – Wiktor Lemiesz, działacze społeczni – Edward Hładkiewicz¹⁵ i liczna

7 Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (dalej APZG): Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze: Pismo do Zarządu Głównego PTH w sprawie składu Komitetu Olimpiady Historycznej, 1.01.1981.

8 J. Kuczer, *Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze (1954-2004)*, [w:] 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005, s. 15.

9 Dokumentacja PTH ZG: Protokół z zebrania Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, 25.06.2012; Sprawozdanie z działalności PTH Oddziału Zielona Góra za lata 2015-2018.

10 J. Kuczer, *op. cit.*, s. 15.

11 B. Nitschke, W. Hładkiewicz, Albert Pawłowski (1932-2002), [w:] 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego..., s. III-II4.

12 H. Szczegół, Bronisław Ratuś (1935-1997), [w:] 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego..., s. 99-102.

13 *Idem*, Stefan Boliński 1934-2003, „Uniwersytet Zielonogórski” 2003, nr 4/5, s. 58-59.

14 B. Idzikowski, E. Kołodziejska, E. Narkiewicz-Niezbalec, Dobry Człowiek – czyli o Profesorze Edwardzie Hajduku wspomnienie Jego uczniów, „Studia Zielonogórskie” 2017, nr 22, s. 199-209.

15 W. Hładkiewicz, Edward Hładkiewicz (1925-1995), [w:] 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego..., s. 89-82.

Małgorzata Szymczak urodziła się 1 października 1972 r. w Zielonej Górze. Jest absolwentką Szkoły Podstawowej nr XV i Technikum Ekonomicznego nr 3 w Zielonej Górze. W 1998 r. ukończyła WSP, przygotowując pod kierunkiem K. Stachury pracę magisterską poświęconą dziejom kultury w świadomości uczniów. Od razu po studiach podjęła pracę jako nauczycielka historii w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących, w którym pracuje do dzisiaj. W 1999 r. podjęła jednocześnie pracę w Instytucie Historii. W 2007 r. na UZ otrzymała stopień doktora na podstawie pracy przygotowanej pod kierunkiem T. Jaworskiego poświęconej obrazowi kobiety w polskiej edukacji po 1945 r.

Jest aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, od 2012 r. jest sekretarzem Okręgowego Komitetu Olimpiady Historycznej i w latach 2015-2022 była sekretarzem Okręgowego Komitetu Olimpiady Gimnazjalistów, obecnie Juniorów. Od 2022 r. M. Szymczak jest członkiem Komitetu Głównego Olimpiady Historycznej Juniorów. Jest autorką monografii *Kobiety w polskich programach i podręcznikach do nauczania historii dla szkoły średniej po II wojnie światowej* (Zielona Góra 2011). Wraz z B. Burdą kierowała pracami nad przeznaczonym dla uczniów powstałym z inicjatywy PTH zbiorowym kompendium *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura* (Zielona Góra 2023). Jest ponadto współredaktorką czterech innych prac zbiorowych oraz współautorką blisko 30 podręczników szkolnych i materiałów dydaktycznych do nauczania historii na różnych poziomach edukacyjnych. Brała udział w kilku międzynarodowych projektach naukowo-dydaktycznych. Od 2020 r. współpracuje z Komisją Dydaktyki przy PAN. Od 2008 r. jest rzeczoznawcą MEiN ds. podręczników szkolnych.

Fot. A. Roszak

grupa nauczycieli, m.in.: Mieczysław Łapanowski (Zielona Góra), T. Jaworski (Żary), Wiesław Kołosza (Rzepin/Słubice) i Lesław Konopnicki (Otyń)¹⁶.

W dniach 21-22 września 1980 r. zielonogórski oddział był organizatorem Walnego Zgromadzenia Delegatów PTH. Odbił się on trzy tygodnie po podpisaniu porozumień rządu z komitetami strajkowymi w Szczecinie, Gdańsku i Jastrzębiu oraz w okresie najgorętszych dyskusji w środowisku naukowym, szczególnie historycznym, które odczuwało nienormalność istnienia dwóch nurtów w historii: oficjalnego oraz tzw. drugoobiegowego. Zielonogórski zjazd poprzedzały różne inicjatywy środowiska naukowego na rzecz wolności nauki i zniesienia cenzury: „Apel 64”,

¹⁶ Dokumentacja PTH ZG: Skład Komisji działających przy zielonogórskim oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego, stan z 24.02.1983 r.; Ważniejsze dane o członkach Zielonogórskiego Oddziału PTH w dniu 23 marca 1983; AP ZG, PTH ZG: Ewidencja członków Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego za okres do 19 marca 1976; Dane osobowe członków za lata 1979-1983.

utworzenie Komitetu Porozumiewawczego Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych, uchwała Rady Naukowej Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego czy stanowisko Prezydium PAN. Oprócz wyboru nowych władz Towarzystwa centralnym problemem, na którym skupiała się uwaga jego uczestników, była świadomość historyczna społeczeństwa i powiększający się dystans między nauką historyczną a wiedzą o historii w szerokich kręgach społecznych, które w ocenie zarządu głównego PTH, któremu przewodniczył Henryk Samsonowicz, wynikały z instrumentalizacji historii wyrażającej się w wykorzystywaniu jej do doraźnych politycznych celów, ograniczania nauczania historii w szkołach średnich oraz cenzury. Dyskusja na zjeździe pozwoliła na opracowanie uchwały, która głośnym echem odbiła się w środowisku naukowym w Polsce. Jej pełen tekst opublikował „Kwartalnik Historyczny”, ale też „Mówią Wieki”, „Wiadomości Historyczne”, „Kultura”, „Życie Warszawy”, a inne pisma zmieściły jej szerokie omówienia¹⁷.

W nowej atmosferze PTH podejmowało problemy wcześniej zakazane cenzurą. Organizowane w Zielonej Górze w 1981 r. spotkania naukowo-dyskusyjne PTH były poświęcone białym plamom w najnowszej historii Polski, Konstytucji 3 Maja, generałowi Władysławowi Sikorskiemu jako mężowi stanu czy warunkom odzyskania niepodległości Polski w 1918 r.¹⁸ Aktywność ta została przerwana ogłoszeniem stanu wojennego, który zawiesił funkcjonowanie stowarzyszeń społecznych w Polsce. Po jego zniesieniu PTH organizowało sesje naukowe poświęcone m.in. stanowi badań regionalnych, siedemdziesiątej rocznicy odzyskania niepodległości, aktywnie uczestniczyło w przygotowywaniu kolejnych numerów „Przeglądu Lubuskiego”¹⁹. Było to wydawane przez Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w latach 1971-1986 popularnonaukowe czasopismo, którego redakcją kierował H. Szczegóła. Wśród publikowanych na jego łamach artykułów poczesne miejsce zajmowała historia, a publikowali w nim niemal wszyscy aktywni w tym okresie historycy. Towarzystwo, którego celem było upowszechnianie w regionie wiedzy, często promującej nowoczesne rozwiązania, np. w rolnictwie, ale też często ideologicznie nacechowanej, działało poprzez organizację wykładów i prelekcji. Wśród nich tematyka historyczna w latach 1960-1964 zajmowała szóste miejsce z ok. 850 odczytami, po zagadnieniach z zakresu medycyny i higieny, życia społeczno-politycznego, prawa, pedagogiki i psychologii oraz astronomii²⁰. Liczba ta utrzymywała się w kolejnych latach, w okresie 1976-1981 TWP zorganizowało ok. 930 odczytów

17 H. Szczegóła, „Historyczny” zjazd historyków w Zielonej Górze, [w:] 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego..., s. 53-59.

18 APZG: Sprawozdanie z działalności zielonogórskiego oddziału PTH w r. 1981, 9.XII.1981.

19 Dokumentacja PTH ZG: Protokoły z posiedzeń zarządu oddziału 1983-1989.

20 Sprawozdanie z działalności Zarządu Wojewódzkiego TWP w Zielonej Górze za okres 1960-1964 na IV Wojewódzki Zjazd TWP, Zielona Góra 1964.

historycznych, a była to siódma liczba po zagadnieniach z zakresu aktualnego życia społeczno-politycznego, rolnictwa, pedagogiki i psychologii, prawa i socjologii, ekonomii oraz medycyny²¹.

Wracając jednak do PTH, przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych charakteryzował się pewnym zastojem w pracach oddziału. Wówczas w 1992 r. z inicjatywy W. Korcza odbyło się Walne Zgromadzenie Oddziału, w którym wziął udział wiceprezes Zarządu Głównego PTH Krystyn Matwijowski, podczas którego wybrano nowe władze Oddziału i wznowiono jego działalność²². W latach dziewięćdziesiątych została zapoczątkowana opierająca się na środkach pozyskanych z samorządu miejskiego lub wojewódzkiego wydawnicza działalność Oddziału. Z inicjatywy ówczesnego prezesa Oddziału A. Toczewskiego w 1993 r. została powołana redakcja „Studiów Zielonogórskich”²³, których pierwszy numer ukazał się w 1995 r. Aktywność i kompleksowość działalności wyraża się w liczbie i problematyce publikacji i konferencji. Wśród wydanych przez PTH samodzielnie lub wspólnie z innymi instytucjami publikacji znalazły się księgi jubileuszowe K. Bartkiewicza, M. Eckerta i H. Szczegóły; *Dziesięć lat transformacji ustrojowej w Polsce* pod redakcją C. Osękowskiego, *Informator o zasobie Archiwum Państwowego w Zielonej Górze* pod redakcją Z. Bujkiewicza i W. Strzyżewskiego (Zielona Góra 2003), *Wielokulturowość w edukacji historycznej* pod redakcją B. Burdy i Bohdana Halczaka (Zielona Góra 2004), *Religijność na polskich pograniczach w XVI-XVIII wieku* pod redakcją D. Dolańskiego (Zielona Góra 2005), *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze* pod redakcją D. Dolańskiego (Zielona Góra 2005), *Kobieta w gospodarstwie domowym – ziemie polskie na tle porównawczym* pod redakcją Grażyny Wyder i Katarzyny Sierakowskiej (Zielona Góra 2012), *Jakość i warunki życia a procesy demograficzne w Europie Środkowej* pod redakcją Hanny Kurowskiej i Doroty Szaban (Zielona Góra 2013), *Ziemia Lubuska. Rozważania o historii i tożsamości regionu* pod redakcją Tomasza Nodzyńskiego, Marcelego Tureczka i Joanny Zięby (Zielona Góra 2014), *Zielona Góra – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość cz. 1 i 2* pod redakcją B. Burdy, M. Szymczak, Leszka Kani i Aliny Polak-Woźniak (Zielona Góra 2017-2018), monografie J. Benyskiewicza i H. Szczegóły *Powstanie Wielkopolskie nad środkową Obrą* (Zielona Góra 1998), Z. Bujkiewicza *Krajobraz materialny i społeczny Zielonej Góry od końca XVIII do połowy XX wieku* (Zielona Góra 2003), J. Benyskiewicza *Spółeczeństwo – władza – państwo w latach*

21 Towarzystwo Wiedzy Powszechnej. Zarząd Wojewódzki w Zielonej Górze. *Sprawozdanie z działalności w latach 1977-1981*, Zielona Góra 1981.

22 A. Toczewski, *Czterdzieści lat działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze (1954-1994)*, „Studia Zielonogórskie” 1995, nr 1, s. 17.

23 Dokumentacja PTH ZG: Protokół z posiedzenia Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, 24.II.1993.

1918-1939 (Zielona Góra 2003), M. Tureczka *Ziemia Lubuska. Społeczny wymiar dialogu o przyszłości i tożsamości* (Zielona Góra 2014), Z. Bujkiewicz *Zielonogórska Gmina Żydowska 1813-1942* (Warszawa 2017), Roberta Rudiaka *Prasa i wydawnictwa literackie w Zielonej Górze i regionie w latach 1970-1989* (Zielona Góra 2018) i *Baśnie, legendy i podania Ziemi Lubuskiej. Szkic monograficzny* (Zielona Góra 2018). Towarzystwo było organizatorem lub w większości współorganizatorem z Instytutem Historii wielu konferencji, m.in. „55 lat przynależności Zielonej Góry i Ziemi Lubuskiej do Polski” (2000), „Symbolika samorządu miejskiego Zielonej Góry” (2001), „Polska w Unii Europejskiej” (2003), „Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań historycznych nad regionem lubuskim” (2003), „Nauki pomocnicze historii oraz tzw. nauki wspomagające wobec wyzwań nowoczesnych technologii informacyjnych” (2007), „Druga niepodległość 1918-1939 z perspektywy początków XXI wieku” (2008), „Wybory z 4 czerwca 1989 r. z perspektywy województwa zielonogórskiego” (2009), „Druga i Trzecia Niepodległość: bilans 20 lat” (2009), „O roku ów... Obraz napoleońskiej wyprawy na Rosję w historiografii i literaturze” (2012), „Elity polityczne i wojskowe II Rzeczypospolitej” (2010), „Etniczność – obywatelskość, tożsamość w świecie antycznym” (2012), „Ziemia Lubuska – pamięć, tożsamość, krajobraz kulturowy regionu tworzącego się” (2013), „Dziedzictwo kulturowe na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2015” (Gorzów Wlkp. 2015), „Pamięć – tożsamość – świadomość. W meandrach polskiej niepodległości 1918-2018” (2018) i „100-lecie powstania wielkopolskiego” (2018), „Rody szlacheckie na pograniczu brandenbursko-wielkopolsko-śląskim i ich związki z Kłepsem” (Kłępsk 2019). PTH współorganizowało cykl demograficznych konferencji organizowanych przez Instytut Historii. W latach 2004-2005 oddział PTH wziął udział w organizowanym w Chociebużu cyklu pięciu paneli pt. „Brennende Punkte der deutsch-polnischen Beziehungsgeschichte”. Oddział PTH sprawował patronat nad studenckimi konferencjami epigraficznymi oraz cyklem „Kobieta poprzez wieki”. Z wykładami w Zielonej Górze gościli: profesorowie Antoni Czubiński (Poznań), Władysław Bartoszewski (Warszawa), Stefan Krzysztof Kuczyński (Warszawa), Wojciech Wrzesiński (Wrocław), Edward Rymar (Szczecin), Krzysztof Mikulski (Toruń), Jacek Staszewski (Toruń), Janusz Tazbir (Warszawa), Jerzy Jaskiernia (Warszawa) oraz ks. Andrzej Boniecki (Kraków) i Markus Bauer (Schlesisches Museum Görlitz). Członkowie oddziału prowadzili wykłady popularnonaukowe dla mieszkańców miasta i uczniów szkół średnich. Szczególnie duża aktywność w tym zakresie przypada na lata 2017-2020, gdy takich wykładów odbyło się ok. 30 rocznie²⁴.

24 Dokumentacja PTH: Sprawozdania z działalności oddziału.

Towarzystwo sprawowało patronat i opiekę merytoryczną nad międzyszkolnym konkursem „Wiem wszystko o Zielonej Górze”²⁵.

W 2001 r. przy PTH została powołana Komisja dydaktyczna z B. Burdą na czele, organizująca wykłady i warsztaty dydaktyczne dla nauczycieli wszystkich typów szkół w Zielonej Górze i regionie²⁶. W 2002 r. zostało powołane ośmioosobowe Koło PTH w Nowej Soli, na którego czele stanął Tomasz Andrzejewski²⁷. Aktywność koła polegała m.in. na organizacji regionalnych konkursów historycznych dla szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych²⁸. Koło tymczasowo zawiesiło działalność w 2021 r.²⁹ W 2015 r. przy oddziale PTH została powołana dwudziestoosobowa Komisja Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego, której przewodniczącą została G. Wyder³⁰. Komisja prowadzi działalność popularyzatorską związaną z podtrzymywaniem pamięci o powstaniu wielkopolskim w szkołach Zielonej Góry i regionu. Ponadto m.in. wraz z Kołem Naukowym Historyków UZ zorganizowała w 2017 r. sympozjum naukowe „Trewir a polska granica zachodnia. Rozważania na temat granicy polsko-niemieckiej w latach 1916-2017”³¹. Jednym z najważniejszych osiągnięć zielonogórskiego oddziału PTH było wydanie w 2023 r. przeznaczonej dla uczniów, ale nie tylko, książki *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura* pod redakcją B. Burdy i M. Szymczak. W jej opracowaniu wziął udział liczny zespół autorów związanych z Lubuskiem, głównie z Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego.

Członkami Honorowymi PTH zostali: E. Bartkiewicz (2003), M. Eckert (2004) i H. Szczegółka (2004). Zielonogórski oddział PTH zgłosił do nagrody tygodnika „Polityka” C. Osękowskiego³². W skład zarządu głównego PTH w latach 2003-2006 i 2015-2018 wchodził D. Dolański. W 2022 r. po raz drugi zielonogórski oddział PTH był organizatorem Walnego Zgromadzenia Delegatów PTH. Blisko 180 przedstawicieli oddziałów z całej Polski obradowało w uniwersyteckiej Sali im. Kazimierza Bartkiewicza, wybierając na kolejną kadencję nowe władze PTH, przyjmując uchwałę w sprawie wojny na Ukrainie oraz kodeks etyki.

25 Dokumentacja PTH ZG: Protokół z posiedzenia Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, 14 kwietnia 1993.

26 Dokumentacja PTH ZG: Protokół z posiedzenia Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze w dniu 16 stycznia 2002 r.

27 Dokumentacja PTH: Uchwała Zarządu Oddziału PTH w Zielonej Górze nr 1/2002 z dnia 26 listopada 2002 r. w sprawie utworzenia Koła PTH w Nowej Soli.

28 Dokumentacja PTH ZG: Protokoły z posiedzeń zarządu oddziału 2002-2007.

29 Dokumentacja PTH ZG: Sprawozdanie z działalności PTH Oddział w Zielonej Górze za rok 2021.

30 Dokumentacja PTH ZG: Sprawozdanie z działalności PTH Oddziału Zielona Góra za lata 2015-2018.

31 Dokumentacja PTH: Sprawozdanie z działalności PTH Oddziału Zielona Góra rok 2017.

32 Dokumentacja PTH ZG: Pismo do tygodnika „Polityka” z dn. 12 marca 2001.

Elżbieta Bartkiewicz (1933-2010), honorowy członek PTH, urodziła się w Terczynie w Wołyńskim, szkołę podstawową ukończyła w wielkopolskiej Opalenicy i kontynuowała naukę w liceum pedagogicznym w Sulechowie. Studia na Wydziale Filologiczno-Historycznym ukończyła w 1957 r. w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Po ukończeniu studiów podjęła pracę jako nauczycielka historii w Nowej Soli. Od tego czasu swoje losy związała ze szkolnictwem, przechodząc kolejne stopnie awansu zawodowego. Od 1963 r. do czasów emerytury związana była z Zieloną Górą, gdzie m.in. od 1987 r. pełniła funkcję kierownika Zakładu Humanistycznego Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze oraz była sekretarzem Międzywojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej do spraw Nadawania Stopni Zawodowych Nauczycieli Historii.

Od początku swoich związków z Zieloną Górą aktywnie działała w zielonogórskim oddziale PTH. Od 1 września 1978 r. do 31 sierpnia 1999 r. pełniła funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej. Podczas tych 20 lat przyszło jej działać w różnych warunkach politycznych, organizacyjnych i finansowych. W trudnych latach kryzysu ekonomicznego ratowała nawet Okręgowy Komitet Olimpijski pożyczkami z domowego budżetu. Została uhonorowana odznaką Janka Krasickiego, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski*.

Od początku swoich związków z Zieloną Górą aktywnie działała w zielonogórskim oddziale PTH. Od 1 września 1978 r. do 31 sierpnia 1999 r. pełniła funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej. Podczas tych 20 lat przyszło jej działać w różnych warunkach politycznych, organizacyjnych i finansowych. W trudnych latach kryzysu ekonomicznego ratowała nawet Okręgowy Komitet Olimpijski pożyczkami z domowego budżetu. Została uhonorowana odznaką Janka Krasickiego, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski*.

* D. Dolański, *Wspomnienie o Elżbiecie Bartkiewicz*, „Studia Zielonogórskie” 2010, nr 11, s. 299-301.

Fot. ze zbiorów A. Bartkiewicz

Oprócz LTN i PTH w latach dziewięćdziesiątych XX w. zaczęło się rozwijać nowe, powstałe w 1992 r. Towarzystwo Studiów Łużyckich, którego inicjatorem i prezesem był T. Jaworski. Jego współzałożycielami byli nauczyciele akademicki, muzealnicy, dziennikarze, studenci, lubuscy regionaliści i działacze społeczni, m.in.: J. Benyskiewicz, G. Wyder, Mieczysław Wojecki, Wolfgang J. Brylla, Witold Piwoński³³, Alfred Siatecki i Romuald Szura. TSŁ skupiało ponad 30 członków, głównie historyków – nauczycieli szkolnych i akademickich. Towarzystwo inspirowało, organizowało i prowadziło prace naukowo-badawcze w zakresie sorabistyki, sesje i konferencje naukowe, przedsięwzięcia wydawnicze, odczytowe, edukacyjne i wystawiennicze, których celem było wzbogacanie i upowszechnienie wiedzy o dziejach, kulturze, języku i zwyczajach Łużyczan oraz historii pogranicza śląsko-łużyckiego. TSŁ było gospodarzem Dni Kultury Łużyckiej w Żarach i Zielonej Górze w 1996 i 1998 r., podczas których odbywały się m.in. wystawy malarstwa, książek

³³ T. Jaworski, W. Pyżewicz, *Witold Piwoński (1930-2005). Piewca wschodnich Łużyc*, Zielona Góra 2011.

i czasopism, występy zespołów folklorystycznych, projekcje filmów dokumentalnych. Współorganizowało Dni Domowiny w Zielonej Górze w 2012 r. w setną rocznicę jej powstania. TSŁ współpracowało z organizacjami i instytucjami łużyckimi w Niemczech: Zwězk Łužyskich Serbow Domowina, Maćica Serbska, Sorbisches Institut Bautzen oraz Schule für Niedersorbische Sprache und Kultur Cottbus; z towarzystwami polsko-łużyckimi i sorabistami w kraju i za granicą, uczestnicząc w sesjach naukowych i popularnonaukowych, współorganizując spotkania, wykłady, prelekcje i wieczory autorskie z udziałem łużyckich pisarzy, poetów, publicystów, ludzi nauki i kultury. W realizacji statutowych zadań TSŁ korzystało z pomocy organizacyjnej i finansowej WSP, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki im. C. Norwida, Muzeum Ziemi Lubuskiej, Muzeum Etnograficznego i innych lubuskich placówek naukowych i kulturalno-oświatowych oraz władz administracyjnych i samorządowych w Zielonej Górze i Żarach.

TSŁ skupiło się na badaniach pogranicza śląsko-łużyckiego (i szerzej polsko-niemieckiego) w zakresie demografii historycznej i współczesnej, kapitału ludzkiego, kultury krajobrazu, polityki leśnej oraz genealogii dynastii i rodów wywodzących się z różnych warstw społecznych. Podjęło również prace wraz z Instytutem Historii nad atlasem historycznym ziemi żarskiej i atlasem historycznym Ziemi Lubuskiej. Towarzystwo wraz z Instytutem Historii było organizatorem odbywających się w Zielonej Górze lub Żarach kilkunastu konferencji naukowych, których pokłosiem były pokonferencyjne materiały publikowane nakładem WSP i Uniwersytetu Zielonogórskiego, z których część ukazała się w ramach „Zielonogórskich Studiów Łużyckich”:

- *Łużyce w nowożytnych i najnowszych dziejach Europy Środkowej* (1992);
- *Życie i twórczość Michała Hórnik 1833-1894* (1993);
- *Polskie badania nad Łużycami – dorobek i perspektywy* (1994);
- *Łużyce i Serbołużycanie w historiografii i sztuce Europy Środkowej* (1996);
- *Pierwsze przekłady Nowego Testamentu w dziejach i kulturze Europy Środkowej i Północnej* (1998);
- *Rozwój badań naukowych na pograniczu śląsko-łużyckim od XVI do XX wieku* (2001);
- *Kultura krajobrazu Europy Środkowej* (2003);
- *Człowiek pogranicza polsko-niemieckiego na przestrzeni wieków* (2004);
- *Wkład Bibersteinów w rozwój pogranicza śląsko-łużyckiego* (Żary 2005);
- *Lasy zielonogórskie na przestrzeni wieków. Kulturowa rola lasu w dziejach* (2005);
- *Przemiany demograficzne Europy Środkowej od XVIII wieku* (2008);
- *Promnitzowie w dziejach Śląska i Łużyc* (Żary 2009);
- *Narodziny i rozwój nowego społeczeństwa żarskiego* (Żary 2010);
- *Kapitał społeczno-polityczny Serbołużycan* (2012);

- *Żydzi w dziejach pogranicza polsko-niemieckiego* (Zielona Góra–Międzyrzecz 2013)³⁴.

Miejscem, w którym często zarówno LTN, PTH, jak i TSŁ organizowały swoje przedsięwzięcia, było Muzeum Ziemi Lubuskiej. Spośród działających w Zielonej Górze instytucji naukowych MZL, będące siedzibą Stacji Naukowej PTH oraz OBN, w swojej działalności koncentrowało się jednak na innych niż historia zagadnieniach. W zasadzie w okresie 1966-1989, poza zmieniającą się ekspozycją winiarską i wystawą „Środkowe Nadodrze w XXX-leciu PRL”, która była czynna w latach 1974-1976, muzeum nie prezentowało wystaw stałych o historycznym charakterze. Wspomniana ekspozycja ukazywała przebieg działań wojennych i zdobycie Środkowego Nadodrza przez wojska radzieckie w 1945 r., obsadzenie granicy zachodniej przez II Armię Wojska Polskiego, negocjacje Wielkich Mocarstw, zasiedlanie regionu przez Polaków, sytuację gospodarczą tych terenów w 1945 r., zagadnienia tworzenia się administracji polskiej, rozwój życia politycznego, gospodarkę Środkowego Nadodrza w okresie powojennym, w tym największy sukces gospodarczy Środkowego Nadodrza – budowę huty miedzi w Głogowie³⁵. Okazjonalnie MZL organizowało wystawy związane z państwowymi i rocznicami.

Kierując placówką w latach 1976-1998 J. Muszyński stworzył koncepcję wystawienniczą polegającą na prezentacji w formie autorskich galerii twórczości wybitnych artystów współczesnych. Jednocześnie w długofalowym programie rozwoju muzealnictwa było utworzenie na bazie zbiorów MZL i jego wyspecjalizowanej kadry sieci specjalistycznych placówek muzealnych³⁶, co też udało się zrealizować poprzez utworzenie Muzeum Etnograficznego w Ochli, Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy i Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie. Ostatnią placówką w tej sieci miało być Muzeum Historii Zielonej Góry, dla którego szykowano siedzibę przy pl. Wielkopolskim i opracowywane były plany wystawiennicze. Ostatecznie muzeum nie powstało, a przeznaczony dla niego budynek w 1991 r. został przekazany Kościołowi rzymskokatolickiemu na siedzibę kurii biskupiej³⁷.

W 1998 r. dyrektorem Muzeum Ziemi Lubuskiej został A. Toczewski, a wraz z nim poprzednia idea muzeum artystów została zastąpiona przez ideę muzeum

³⁴ <http://www.ih.uz.zgora.pl/index.php/pl/badania-naukowe/towarzystwo-studiow-luzycznych> [dostęp 10.08.2022].

³⁵ A. Cincio, *Wystawy historyczne realizowane przez Muzeum w latach 1960-1989*, „Studia Zachodnie” 2012, nr 14, s. 186.

³⁶ M. Gawęda, L. Kania, *Muzeum artystów 1976-1998. Jan Muszyński, dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012*, s. 153-154; L. Dzieżyc, *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000*, Zielona Góra 2014, s. 151 i n.

³⁷ A. Cincio, *Wystawy historyczne realizowane przez Muzeum w latach 1960-1989*, „Studia Zachodnie” 2012, nr 12, s. 188-189.

tożsamości. Impulsem zmiany była związana z przeprowadzaną w tym czasie reformą administracyjną dyskusja na temat regionalnej tożsamości mieszkańców Środkowego Nadodrza i utworzenie w 1999 r. województwa lubuskiego³⁸. Powstało ono z połączenia różniących się pod względem dziedzictwa materialnego i historycznego województw gorzowskiego i zielonogórskiego, które jednak już kiedyś tworzyły wspólne województwo w nieco innych granicach. Muzeum stało się placówką, która we współpracy z różnymi środowiskami: kombatanatów, Sybiraków, pionierów, dawnych mieszkańców Zielonej Góry, mniejszości narodowych artystów i przedstawicieli nauki przekształciła się w centrum społecznego dialogu. Istotnym narzędziem realizacji idei muzeum tożsamości stały się wystawy, ale też długofalowy program badań naukowych, konferencje i wydawnictwa.

Wyrazem zmiany programowej muzeum było sukcesywne odchodzenie od stałych wystaw autorskich i ukierunkowanie ich na ukazywanie historii i kultury regionu. Jedną z pierwszych, otwartą w 2001 r., zupełnie nowych stałych ekspozycji była „Zielona Góra – początki i rozwój miasta”. Jej głównym elementem była makietą ukazującą Zieloną Górę w XVIII w., do której po dwóch latach dołączono makietę ukazującą miasto współczesne. W 2006 r. wystawę przeniesiono do znacznie większego pomieszczenia, uzupełniając ją o nowe eksponaty i nadając nazwę Muzeum Zielonej Góry. Stało się ono zaczątkiem nowoczesnej multimedialnej wystawy otwartej w 2021 r. w nowym skrzydle muzeum. Ponadto utworzono czerpiące z tradycji regionu ekspozycje: „Galeria piastowskich ksiąząt Śląska Lubuskiego”, „Galeria sztuki sakralnej Śląska Lubuskiego”, „Galeria Tadeusza Kuntzego”, „Muzeum Wina” i nawiązujące do zielonogórskich procesów czarownic „Muzeum Tortur”. W związku z ideą muzeum tożsamości większy niż dotychczas nacisk położono na pozyskiwanie muzealiów dokumentujących historię Zielonej Góry i regionu. Niemal 1/3 wystaw czasowych została poświęcona problematyce historycznej, m.in.:

- „Sybiracy – wschodnie losy Lubuszan” (1999);
- „Krajobrazy kulturowe Nadodrza na dawnych zdjęciach lotniczych” (2002);
- „Zmienna tożsamość. Obraz kartograficzny podziałów terytorialnych ziem północnego Śląska i wschodnich Łużyc w dziejach” (2004);
- „Rok 1945 i następne. Zielona Góra w fotografii jej mieszkańców” (2005);
- „Dni Powstania – Warszawa 1944” (2005);
- „Między obawą a nadzieją. Emigracja z terenów obecnej Ziemi Lubuskiej do Australii w XIX wieku” (2007);
- „Pionierskie lata na Ziemi Lubuskiej” (2007);

³⁸ Podstawą opisu aktywności MZL w latach 2019-2012 jest tekst M. Maksymowicz, *Muzeum tożsamości od 1998 r. Andrzej Toczewski dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012*, s. 221-300.

Andrzej Toczewski (1947-2020) urodził się 2 marca 1947 r. w Zielonej Górze, w 1976 r. ukończył historię w WSP w Zielonej Górze. W 1983 r. na UAM w Poznaniu uzyskał stopień doktora za pracę *Walki 1. Frontu Białoruskiego o przełamanie linii Środkowej Odry w 1945 r.*, którą przygotował pod kierunkiem H. Szczegóły. Jeszcze jako student podjął pracę w uczelni, tworząc akademickie wydawnictwo, którym następnie przez kilka lat kierował. Z WSP związany był z przerwami do 1994 r. Jako nauczyciel akademicki, początkowo pracował w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, a później w Instytucie Historii, w którym

był twórcą Pracowni Badań nad Dziejami Środkowego Nadodrza. Pełnił też funkcję pełnomocnika rektora ds. rozwoju uczelni. Prowadził zajęcia ze statystyki i demografii historycznej oraz historii powszechnej XX w. do 1945 r. Po odejściu z WSP był związany jako wykładowca z Politechniką Zielonogorską i Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Sulechowie. W 1994 r. podjął pracę w Urzędzie Wojewódzkim, w którym do 1998 r. pełnił kolejno funkcje dyrektora Gabinetu Wojewody i dyrektora Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki. W 1998 r. został dyrektorem Muzeum Ziemi Lubuskiej, któremu nadał nowy programowy kształt i przyczynił się do naukowego rozwoju jego pracowników. Był autorem wielu publikacji poświęconych końcowemu okresowi II wojny światowej, m.in. *Udział 6. Warszawskiego Batalionu Pontonowo-Mostowego w walkach o Odrę w 1945 roku* (Zielona Góra 1982), *Stalag XXI C. Obóz jeniecki w Wolsztynie* (Poznań 2001), *Oflag II C Woldenberg w Dobiegniewie. Dzieje obozowej konspiracji* (Zielona Góra 2009), *Festung Küstrin 1945* (Warszawa 2015), *Bitwa o Odrę w 1945 roku* (Zielona Góra 2018). Był twórcą i redaktorem naczelnym „Studiów Zielonogórskich”.

A. Toczewski był też w latach 1983-1988 sekretarzem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, a w latach 1986-1988 pełnił funkcję przewodniczącego Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej i w latach 1992-1997 prezesa zielonogórskiego oddziału PTH*. Był odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis. Był Honorowym Obywatel Zielonej Góry. Zmarł 20 marca 2020 r.

* A. Maksymowicz, *Andrzej Toczewski*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012*, s. 301-303; *eadem*, *Rys biograficzny Andrzeja Toczewskiego. Tom dedykowany pamięci dr. Andrzeja Toczewskiego (1947-2020) – Twórcy i Redaktora naczelnego „Studiów Zielonogórskich”, „Studia Zielonogórskie” 2020, nr 25, s. 87-95.*

- „Cmentarze żydowskie na Ziemi Lubuskiej” (2007);
- „W powstańczej Warszawie” (2007);
- „Katyń ze zbiorów Muzeum Fotografii w Krakowie” (2007);
- „Cmentarze ewangelickie na Ziemi Lubuskiej w obiektywie Łukasza Małkiewicza” (2009);
- „30 maja 1960 r. – Wydarzenia zielonogórskie” (2010);
- „Zielonogórcy pionierzy” (2011);
- „Polskie państwo podziemne przeciwko broni V-1 i V2” (2011);
- „Ludobójstwo na Kresach 1939-1945” (2011);
- „Krzyże kamienne – pomniki przeszłości na Środkowym Nadodrzu” (2012);
- „Burza zaczęła się na Wołyniu” (2014);
- „Działania wojenne na Środkowym Nadodrzu w 1945 r.” (2015);
- „A dookoła obcy świat... Pierwsze powojenne lata na Ziemi Lubuskiej” (2016);
- „100-lecie Kościoła pw. Najświętszego Zbawiciela w Zielonej Górze 1917-2017” (2017);
- „Obcy w swoim domu. O wykorzenieniu i utracie ojczyzny na przykładzie Śląska” (2018);
- „Archivum Grünbergensium. Zielonogórskie manuskrypty z lat 1382-1799 ze zbiorów Archiwum Państwowego w Zielonej Górze, Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze oraz kolekcji prywatnych” (2018);
- „Dawne zielonogórskie atelier fotograficzne 1858-1945” (2019);
- „Od Grünberga do Zielonej Góry – pamiątki dnia codziennego” (2020);
- „Albert Severin. Pierwszy architekt Zielonej Góry” (2022)³⁹;
- „Zielona Góra w kadrach Czesława Łuniewicza” (wspólnie z Archiwum Państwowym, 2023).

W związku z pokoleniową wymianą muzeum zaczęło sukcesywnie zatrudniać nowych pracowników, umożliwiając im we współpracy z Instytutem Historii przygotowanie doktoratów. W grupie tej znaleźli się Anitta Maksymowicz, Longin Dzieżyc, Izabela Korniluk, Grzegorz Wanatko, Arkadiusz Cincio i A. Polak-Woźniak. Prowadzone przez ten zespół badania dotyczyły:

- końcowej fazy II wojny światowej, działań wojennych na Ziemi Lubuskiej i obozów jenieckich;
- historii muzealnictwa w Zielonej Górze i regionie;
- pojęcia regionu i tożsamości regionalnej;
- migracji Polaków ze Wschodu na Ziemię Zachodnią w XX w. oraz polskiej i niemieckiej emigracji ze Środkowego Nadodrza w XIX w.;
- dziedzictwa kulturowego pogranicza polsko-niemieckiego;

³⁹ <https://mzl.zgora.pl/category/aktualnosci> [dostęp 11.08.2022].

- historii zielonogórskich stowarzyszeń, organizacji i związków;
- współczesnej kultury i sztuki.

Muzeum było organizatorem kilku ważnych konferencji: „Przesiedleni i wypędzeni” (2007), „Emigracja z Kłępska i okolic do Australii w 1838 r.” (2009), „Lubuskie miejsca pamięci w procesie edukacji szkolnej” (2011), „Jenieckie losy św. Maksymiliana Kolbego na Ziemi Lubuskiej” (2011), „Żydzi w dziejach pogranicza polsko-niemieckiego” (wspólnie z IH UZ, Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej, PTH i TSŁ, 2013), „Lubuscy Żołnierze Wyklęci i Niepokorni” (2014), „Zielona Góra – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość” (wspólnie z PTH, 2016).

Muzeum stało się też wydawcą „Studiów Zielonogórskich”, których dwa pierwsze tomy zostały wydane przez PTH, a kolejny przez LTN i następny przez LTN i MZL. W sumie ukazało się 25 tomów rocznika pod redakcją A. Toczewskiego, po którego śmierci jego najbliżsi współpracownicy podjęli decyzję zaprzestania ich wydawania. Przez 25 lat trwania rocznika prawie 200 autorów zamieściło łącznie ponad 500 artykułów dotyczących przeszłości i teraźniejszości Zielonej Góry, w najrozmaitszych aspektach jej życia. Zadania studiów przejął inny wydawany od 2015 r. pod redakcją A. Maksymowicz rocznik – „Ziemia Lubuska”, o podobnym jak „Studia Zielonogórskie” programie, tyle że obejmującym swą problematyką obszar całego województwa lubuskiego⁴⁰. Po 1998 r. nakładem MZL ukazało się ponad 60 książek, wśród nich J.P. Majchrzaka *Szaleństwa wiary albo procesy czarownic w Zielonej Górze* (Zielona Góra 1999), A. Toczewskiego *Międzyrzecki rejon umocniony* (Zielona Góra 2001), I. Korniluk *Pionierskie lata na Ziemi Lubuskiej* (Zielona Góra 2007), A. Cincio *Historia Muzeum w Zielonej Górze 1922-2010* (Zielona Góra 2010), A. Maksymowicz, *Emigracja z pogranicza Brandenburgii, Śląska i Wielkopolski do Australii Południowej w latach 1838-1914* (Zielona Góra 2011), L. Dzieżyca *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000* (Zielona Góra 2014), I. Korniluk *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957-1992* (Zielona Góra 2015).

Z muzeum Ziemi Lubuskiej związana jest geneza Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie. W 1978 r. z inicjatywy W. Kwaśniewicza w muzeum został wydzielony Dział Braterstwa Broni⁴¹, na bazie którego w 1985 r. zostało powołane samodzielne muzeum historyczno-wojskowe. Organizatorem i wieloletnim dyrektorem LMW był W. Kwaśniewicz. Muzeum gromadzi zabytki związane z historią wojskowości polskiej od średniowiecza do XXI w., tj. zbroje, hełmy, tarcze, broń białą i palną, sprzęt ciężki, sprzęt lotniczy, ale też umundurowanie, mapy odznaczenia, medale, sztandary itp., zabytki związane

⁴⁰ A. Maksymowicz, D. Dolański, *Wstęp. I zakończenie...*, „Studia Zielonogórskie” 2020, nr 25, s. 9-10.

⁴¹ J. Muszyński, *Paralele muzealne – wspomnienia*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996, s. 30.

Włodzimierz Kwaśniewicz urodził się 3 września 1947 r. w Zielonej Górze. W 1975 r. ukończył historię na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, tam też w 1982 r. pod kierunkiem Konstantego Kalinowskiego otrzymał stopień doktora w dyscyplinie historia sztuki. W 1976 r. podjął pracę w muzeum w Zielonej Górze, kierując najpierw Działem Oświatowym, a potem Winiarskim. Gdy w 1978 r. w strukturach Muzeum Ziemi Lubuskiej powstał Dział Historyczno-Wojskowy, W. Kwaśniewicz został jego kierownikiem, a z chwilą powstania Lubuskiego Muzeum Wojskowego jego dyrektorem i twórcą. Placówką kierował do chwili przejścia na

emeryturę w 2012 r., prowadząc w niej badania naukowe odnoszące się głównie do historii białej broni. Jest m.in. autorem monografii *Szabla polska od XV do końca XVIII wieku. Szkice o konstrukcji, typologii i symbolice* (Zielona Góra 1988), *Pięć wieków szabli polskiej* (Warszawa 1993), *Dzieje szabli polskiej* (Warszawa 1999), *Szable sławnych Polaków* (Warszawa 2006), *Szable z polskiej przeszłości* (Warszawa 2015), encyklopedii i leksykonów bronioznawczych. Był członkiem LTN i PTH, w którym przez wiele lat pełnił funkcję wiceprezesa zielonogórskiego oddziału. Wielokrotnie był wyróżniany nagrodami regionalnymi, jest odznaczony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi. Otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Zielonej Góry*.

* J. Muszyński, *Paralele muzealne – wspomnienia*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996, s. 30; A. Ciosk, *Leksykon Muzeum Ziemi Lubuskiej (cz. 2): Kwaśniewicz Włodzimierz, „Museion. Informator Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze” 2002, nr 11, s. 11; My zielonogórzanie, nasz lubuski dom... dr Włodzimierz Kwaśniewicz – 70 lat. Ze zbiorów Jubilat. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze 6 IX-5 XI 2017, Zielona Góra 2017; L. Dzieżyc, *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000*, Zielona Góra 2014, s. 90; P. Nodzyńska, *Zmiana Warty pod haubicą i czołgiem*, „Gazeta Wyborcza – Gorzów Wlkp. – Zielona Góra” 2013, nr 24, s. 26; *Nagrody kulturalne i sportowe miasta Zielona Góra za rok 2007*, „Studia Zielonogórskie” 2007, nr 13, s. 213-214; I. Korniluk, *Włodzimierz Kwaśniewicz*, [w:] *Honorowi Obywatele Miasta Zielona Góra w latach 1993-2023*, red. B. Burda, Zielona Góra 2023, s. 198-202.*

Fot. MZL w Zielonej Górze

z historią fortyfikacji, i prowadzi badania terenowe. Zbiory muzeum obejmują ponad 4 tys. obiektów, w tym drugą po kolekcji Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie kolekcję ciężkiego sprzętu wojskowego, na którą składają się czołgi, wozy zabezpieczenia technicznego, wozy bojowe i transportery, działa samobieżne, ciężki sprzęt saperski, broń morska, wyrzutnie rakietowe, ciężki sprzęt radiolokacyjny, samochody i artyleria, oraz kolekcję lotniczą obejmującą samoloty i śmigłowce – drugą po kolekcji Muzeum Lotnictwa w Krakowie. W dorobku LMW jest ponad 150 wystaw czasowych i wydawnictwa popularnonaukowe i naukowe⁴².

⁴² A. Ciosk, *Muzeum Okręgowe w Zielonej Górze*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, s. 72; W. Kwaśniewicz, *Lubuskie Muzeum Wojskowe*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, s. III-III7; idem, *Lubuskie Muzeum*

Ośrodkiem naukowych badań historycznych i popularyzacji wiedzy o historii regionu stało się także Archiwum Państwowe w Zielonej Górze. Szczególna aktywność w tym zakresie zaczyna się od 1983 r., gdy stanowisko dyrektora objął J.P. Majchrzak, choć już wcześniej w latach 1973-1978 dyrektorem archiwum był prowadzący badania naukowe historyk Henryk Dominiczak.

Henryk Dominiczak urodził się 11 stycznia 1928 r. w Śniadkowie Górnym w powiecie otwockim. W 1965 r. ukończył filozofię i historię na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie doktoryzował się w 1969 r., przygotowując pod kierunkiem Juliusza Demela rozprawę poświęconą zasiedlaniu województwa zielonogórskiego w latach 1945-1950. Tam też w 1977 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy pracy poświęconej formacjom granicznym Drugiej Rzeczypospolitej, w 1988 r. otrzymał tytuł profesora.

Od 1949 r. służył w Wojskach Ochrony Pogranicza. Ukończył Oficerską Szkołę Piechoty. W latach 1950-1952 jako żołnierz zawodowy był dowódcą placówki granicznej, w latach 1958-1961 pracował w Milicji Obywatelskiej. W 1967 r. został kierownikiem Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, w którym prowadził aktywną działalność naukową. W latach 1973-1978 był dyrektorem AP w Zielonej Górze. W 1979 r. podjął pracę w WSP w Częstochowie, następnie w 1981 r. przeniósł się do Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie, w której w 1989 r. doszedł do rangi pułkownika MO, a w 1998 r. ponownie zatrudnił się w Częstochowie*. Jest autorem m.in. monografii *Wróciliśmy na Ziemię Lubuską. Udział Wojska Polskiego w zasiedlaniu i zagospodarowaniu Ziemi Lubuskiej 1945-1948* (Warszawa 1974) i *Proces zasiedlania województwa zielonogórskiego w latach 1945-1950* (Zielona Góra 1975).

* J. Walczak, *Prof. zw. dr hab. Henryk Dominiczak – historyk wszechstronny*, [w:] *Historyk i historia. In honorem Henrici Dominiczak*, red. J. Walczak, Częstochowa 1999, s. 7-14; R. Skobelski, *Powstanie i pierwsze lata działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, „Studia Zachodnie” 2007, nr 9, s. 133-132; A. Borkowska, *Gromadzenie i przechowywanie zasobu w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze w latach 1953-2003*, [w:] *Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań nad regionem lubuskim*, red. T. Dzwonkowski, Zielona Góra 2009, s. 100; także Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze: H. Dominiczak, *Księga Pamięci. Tom pierwszy. Opisy zdarzeń mojego i rodziny życia w historycznym ujęciu...*, wydruk komputerowy/mszpis.

Fot. H. Dominiczak, *Bóg i człowiek w historii Wszechświata. 300 wieków wzajemnych relacji*, Warszawa 2005

J.P. Majchrzak przez wiele lat publikował na łamach „Gazety Lubuskiej” artykuły z cyklu „Wędrówki sentymentalne”, występował też na antenie Polskiego Radia Zielona Góra i w Zielonogórskiej Telewizji Kablowej. Inny archiwista, Mieczysław Szyłko, prowadził cykl artykułów „Sto lat temu” na łamach świebodzińskiej „Gazety Powiatowej”. Systematyczne badania naukowe prowadzili w archiwum T. Dzwonkowski i Z. Bujkiewicz. Od 1999 r. archiwum podjęło ścisłą współpracę z Instytutem Historii, która przyniosła wiele wspólnie organizowanych konferencji i opracowań. Należały do nich m.in. konferencje: „50 lat Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Zielonej Górze” (1998), „Stefan Kardynał Wyszyński wobec Ziemi Zachodnich i Północnych oraz stosunków polsko-niemieckich” (2001), „Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań historycznych nad regionem lubuskim” (2003) oraz „15-lecie wyborów do Sejmu i Senatu” (2004)⁴³. Archiwum rozwijało także współpracę z PTH i MZL. Nowe możliwości w zakresie badań historycznych i popularyzacji historii pojawiły się w 2013 r., gdy przeniesiono siedzibę archiwum z Nowego Kisielina do nowoczesnego gmachu w Zielonej Górze, w którym została przewidziana przestrzeń wystawiennicza i konferencyjna. Odbyły się w niej m.in. wystawy: „Pojazdy od Pana Beuchelta” (we współpracy LMW, 2015) i „Pomniki Ofiar I wojny światowej w powiecie zielonogórskim” (przy udziale Towarzystwa Przyjaciół LMW, 2016). Archiwum przygotowało też kilka wystaw on-line, m.in.: „Miasto w budowie” (2020), „Manu propria. Dokumenty władców Polski w zasobie Archiwum Państwowego w Zielonej Górze” (2020), „Zielonogórskie echa wojny polsko-bolszewickiej. Wojna r. 1920 na łamach «Grünberger Tageblatt»” (2020), „Po drugiej stronie dokumentu” (2021). Archiwum było też współorganizatorem konferencji: „Chrześcijańskie dziedzictwo Ziemi Lubuskiej w Paradyżu” (2016) i odbywających się w ramach cyklu: „Człowiek wobec systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu” konferencji: „Człowiek wobec systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu 1933-1989” (2018), „Działalność zbrodnicza sądów zielonogórskich w czasach PRL” (2019), „Od aborcji do eutanazji. Praktyki systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu w latach 1933-1989” (2020), „Walka o sumienia Polaków 1980-1989” (2021)⁴⁴.

Archiwum jest też współwydawcą lub wydawcą książek, w tym edycji źródłowych, m.in. *Regesta fontium Saganensium* (Zielona Góra–Żagań 2011) i *Regesta fontium Sommerfeldensium* (Zielona Góra–Lubsko 2013), w opracowaniu Adama Górskiego i Beaty Grelewicz *Regesta fontium regum Poloniae*, t. 1, *Dokumenty Piastów, Jagiellonów i Wazów* w opracowaniu A. Górskiego (Zielona Góra 2012), *Regesta fontium*

43 A. Borkowska, *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 2006, nr 12, s. 106, III.

44 <https://www.archiwum.zgora.pl/index.php?c=page&id=13> [dostęp 11.08.2022].

Tadeusz Dzwonkowski urodził się 31 grudnia 1956 r. w Łomży, gdzie ukończył liceum ogólnokształcące. W 1980 r. ukończył historię ze specjalizacją archiwalną na UMK w Toruniu, przygotowując pod kierunkiem Władysława Lewandowskiego pracę poświęconą szkolnictwu wojskowemu w czasie II wojny światowej. W 1981 r. podjął pracę w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze. Tu uczęszczał na seminarium K. Bartkiewicza, pod którego kierunkiem w 1993 r. na UAM uzyskał stopień doktora, przedstawiając dysertację poświęconą ekonomicznym powiązaniom Wschowy na przełomie XVIII i XIX w. Od 1998 r. do przejścia na emeryturę w 2022 r. był

dyrektorem Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. W tym czasie starał się prowadzić politykę gromadzenia zasobu archiwalnego w sposób uwzględniający dokumentację dotyczącą losów ludzi – akt osobowych i spuścizn rodzinnych. Jako wykładowca z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją współpracował ściśle z Instytutem Historii. Jego zainteresowania badawcze dotyczyły głównie historii regionu i Zielonej Góry, głównie w XX w. Jest autorem m.in. monografii *Parafia p.w. św. Jadwigi w Zielonej Górze. Zarys dziejów* (Zielona Góra 1994), wspólnie z Bogdanem Biegalskim i M. Szyłko *Wydarzenia zielonogórskie w 1960 r.* (Zielona Góra 1995), *Powiat zielonogórski w latach 1945-1948. Zarys dziejów politycznych* (Zielona Góra 1997), *Zielonogórski Klub Inteligencji Katolickiej w latach 1981-2006* (Zielona Góra 2006), wspólnie z Grzegorzem Chojnackim i Karolem Irmmlerem *Bóg nas zachował, byśmy mogli pracować na niwie bożej dla Polski. Ks. Kazimierz Michalski (1898-1975)* (Zielona Góra 2021), a także współautorem regionalnych programów nauczania, autorem instrukcji kancelaryjnych i współautorem edycji źródłowych.

Fot. AP w Zielonej Górze

Freystadtensium w opracowaniu A. Górskiego, B. Grelewicz, Joanny Karczewskiej i wrocławskiego archiwisty Romana Stelmacha (Kozuchów–Zielona Góra 2014), *Regesta fontium Grünbergensium* w opracowaniu T. Dzwonkowskiego, B. Grelewicz, Pawła Kalisza (Zielona Góra 2022). W 2023 r. w związku z jubileuszem swego siedemdziesięciolecia Archiwum wraz z Muzeum Ziemi Lubuskiej zorganizowało wystawę „Zielona Góra w kadrach Czesława Łuniewicza” i wydało towarzyszący jej album.

Równolegle swoją działalność rozwijała Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich. W 1984 r. znacząco został rozszerzony zakres jej działania, co znalazło wyraz w rozwinęciu jej nazwy o drugi człon – Instytut Pamięci Narodowej i powierzeniu jej zadania działalności naukowo-badawczej i dokumentacyjnej, nawet po wygaśnięciu możliwości prawnego ścigania sprawców zbrodni wojennych i przeciwko ludzkości.

Przemysław Mnichowski (1928-1996) urodził się 21 lutego 1928 r. w Poznaniu. Ukończył prawo na UAM w Poznaniu. W 1958 r. podjął pracę w organach prokuratury, w 1963 r. został przeniesiony do Zielonej Góry, gdzie dwa lata później powierzono mu zadanie organizacji Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, którą kierował do 1996 r., pozostając przez cały czas pracownikiem prokuratury. Podjęte przez niego prace śledcze i dokumentacyjne umożliwiły mu przygotowanie pod kierunkiem Czesława Łuczaka pracy doktorskiej pt. *Hitlerowskie obozy karne i więzienia oraz inne formy represji wobec ludności na Środkowym Nadodrzu w latach 1933-1945*, którą obronił w 1978 r. na UAM w Poznaniu. Zainteresowania naukowe P. Mnichowskiego koncentrowały się na funkcjonowaniu obozów

karnych i „wychowawczych” na Środkowym Nadodrzu, eutanazji na pacjentach szpitala psychiatrycznego w Obrzycach, zbrodni dokonywanych na robotnikach przymusowych, w ramach tzw. Sonderbehandlung oraz eksterminacji więźniów w ramach akcji Nacht und Nebel. P. Mnichowski był pomysłodawcą serii wydawniczej „Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Zielonogórskiego” oraz autorem kilku wydanych w jej ramach tomików poświęconych Zielonej Górze, Żaganiowi, Tuchorzy, Jasieniowi i Nowej Soli oraz kilku monografii, w tym: *Ziemia lubuska oskarża* (Warszawa 1978), *Obóz koncentracyjny i więzienie w Sonnenburgu (Słońsk) 1933-1945* (Warszawa 1982). Był członkiem PTH, LTN i Instytutu Zachodniego. Zmarł nagle 30 września 1996 r. i został pochowany w Poznaniu. Za osiągnięcia w pracy zawodowej został odznaczony m.in. Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz odznaczeniami – belgijskim Orderem Korony, luksemburskim Orderem Wieńca Dębowego i francuskim medalem „Noc i Mgła”^{*}.

^{*} A. Toczewski, *Przemysław Mnichowski (1928-1996). Prawnik, badacz zbrodni hitlerowskich*, [w:] *Znani zielonogórzanie*, t. 2, Zielona Góra 1999, s. 84-88; A. Toczewski, *Przemysław Mnichowski (1928-1996)*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005, s. 89-92.

Fot. 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005

W 1991 r. zmieniono nazwę Komisji na Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Instytucja ta ścigała, dokumentowała i badała nie tylko zbrodnie popełnione przez okupanta hitlerowskiego podczas II wojny światowej, ale też zbrodnie popełnione na narodzie polskim do 1956 r.

Okręgowa Komisja w Zielonej Górze od początku istnienia do 1989 r. przeprowadziła 194 śledztwa, przesłuchiwała blisko 9 tys. świadków, w kartotece personalnej zanotowała prawie 5,5 tys. nazwisk funkcjonariuszy hitlerowskiej policji, gestapo, SD, NSDAP, wehrmachtu i administracji. Materiały dowodowe znalazły swe odbicie w kilku procesach, m.in. w Kilonii, Kolonii, Monachium i Frankfurcie nad

Menem. Prowadzone w Komisji prace pozwoliły na zweryfikowanie i uzupełnienie opracowań na temat losów tysięcy robotników przymusowych osadzonych w różnego typu obozach pracy. Prace badawcze stanowiły też podstawę do opracowania rejestru miejsc i faktów zbrodni hitlerowskich popełnionych na Ziemi Lubuskiej. Poszerzenie zadań Komisji nie było dla niej zaskoczeniem. Przez cały okres swej działalności, bez względu na wyznaczony ustawą zakres działania, dokumentowała wszelkie zbrodnie na narodzie polskim, w tym popełnione na Kresach Wschodnich przez władze sowieckie lub nacjonalistów ukraińskich. Dużo materiałów w tym zakresie Komisja uzyskiwała od repatriantów z Wileńszczyzny. Rozszerzenie działalności w 1984 r. objęło zbrodnie popełnione przez polski aparat Służby Bezpieczeństwa wobec byłych żołnierzy AK i innych organizacji niepodległościowych, a także zbrodnie popełnione przez wojska radzieckie i aparat NKWD na Środkowym Nadodrzu do chwili ostatecznego przejścia administracji tych ziem przez władze polskie. W okresie 30 lat działalności Komisja zorganizowała 18 sesji naukowych i 32 popularnonaukowe (część we współpracy z PTH) oraz osiem konferencji prasowo-dokumentacyjnych połączonych z wystawami. W ramach pracy na rzecz komisji, korzystając z jej zasobów archiwalnych, wiele osób przygotowało prace magisterskie i doktorskie⁴⁵. Zdecydowana większość tego dorobku przypada na trzydziestoletni okres kierowania Komisją przez Przemysława Mnichowskiego, którego w 1996 r. na stanowisku zastąpił A. Toczewski. Przewodniczącymi komisji byli: H. Szczegóła (1976-1984) i J. Benyskiewicz (1984-1999). W kręgu Komisji działali także naczelnik Biura Paszportów i Dowodów Osobistych w KW MO Jan Olesik, autor monografii *Oflag II C Woldenberg* (Warszawa 1988) oraz prokurator Tadeusz Sojka, autor m.in. *Sagan Befehl. Fakty i dokumenty* (Warszawa 1975) i *Zbrodnie Wehrmachtu na jeńcach wojennych w Żaganiu 1939-1945. Studium kryminalistyczno-historyczne* (Zielona Góra 1982).

Główna i Okręgowe Komisje Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zostały zlikwidowane w 1999 r., na mocy przyjętej w grudniu 1998 r. Ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a zasób archiwalny został przekazany do nowo powstałego Instytutu Pamięci Narodowej. W 2017 r. m.in. dzięki staraniom Instytutu Historii przy oddziale IPN w Poznaniu powstał Punkt Zamiejscowy w Zielonej Górze, który ma siedzibę w gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida

45 J. Benyskiewicz, *Słowo wstępne*, [w:] *Prawda i pamięć. O pracach badawczo-śledczych Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej w latach 1965-1995*, red. J. Benyskiewicz, Zielona Góra 1995, s. 3-6; P. Mnichowski, *XXX-lecie działalności Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” 1997, nr 3, s. 193-196.

Bogdan Biegalski (1956-2010) urodził się 9 marca 1956 r. w Zielonej Górze, tu ukończył VII Liceum Ogólnokształcące i w 1983 r. historię na WSP. Po ukończeniu studiów podjął pracę w Zespole Szkół Budowlanych w Zielonej Górze, potem pracował w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze. W 1987 r. został zatrudniony w Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytucie Pamięci Narodowej w Zielonej Górze, po likwidacji której podjął pracę w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie. W 1997 r. na WSP, przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem C. Osękowskiego pracę na temat organizacji podziemnych na Środkowym Nadodrzu w latach

1945-1956, uzyskał stopień naukowy doktora. Wraz z przejściem do Okręgowej Komisji rozpoczęła się jego twórczość naukowa, dotycząca działających w regionie organizacji konspiracyjnych, represji stosowanych przez aparat bezpieczeństwa i wymiar sprawiedliwości PRL, losów Żydów na Środkowym Nadodrzu. Był autorem m.in. *Wykazu organizacji konspiracyjnych działających na terenie Środkowego Nadodrza w latach 1945-1956* (Zielona Góra 1994), z T. Dzwonkowskim i M. Szyłko *Wydarzenia zielonogórskie w 1960 r.* (Zielona Góra 1995), *Organizacje podziemne na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1956* (Zielona Góra 1999) oraz współautorem *Atlasu polskiego podziemia niepodległościowego w latach 1944-1956* (Warszawa 2007), który w ogólnopolskim konkursie w 2008 r. uzyskał laur Książki Historycznej Roku.

B. Biegalski był pełnomocnikiem Wojewody ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, członkiem nadzwyczajnym Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, członkiem zwyczajnym Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i wiceprzewodniczącym jego zarządu, a także sekretarzem LTN. Był laureatem nagród Prezydenta Zielonej Góry, został odznaczony medalem Pro Memoria, Złotym Krzyżem Zasługi i medalem „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Lubuskiego”. Zmarł 5 września 2010 r.*

* A. Czarkowski, *Epitafium dla Bogdana Biegalskiego (1956-2010)*, „Studia Zielonogórskie” 2011, nr 17, s. 297-300.

Fot. AP w Zielonej Górze

w Zielonej Górze. Jest to pierwsza tego typu placówka w Polsce, w której można uzyskać dostęp do archiwaliów IPN poza jego główną siedzibą.

W 2001 r. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze uzyskała status biblioteki naukowej. Naukowa aktywność biblioteki polega m.in. na prowadzeniu działalności wydawniczej, organizowaniu konferencji, seminariów, konwersatoriów bibliotekoznawczych, badaniach czytelniczych oraz wielu innych przedsięwzięć, w tym także dotyczących historii, zwłaszcza historii regionalnej. W 2006 r. we współpracy z Instytutem Historii Biblioteka

zorganizowała konferencję naukową „Stan wojenny na Ziemi Lubuskiej”, której towarzyszyła wystawa IPN we Wrocławiu pt. „Zbrodnia Lubińska 1982”. W kolejnych latach regularnie Biblioteka była głównym organizatorem i gospodarzem konferencji historycznych organizowanych we współpracy z Uniwersytetem Zielonogórskim, Archiwum Państwowym w Zielonej Górze lub poznańskim oddziałem IPN, m.in.: „Zielona Góra na przestrzeni dziejów. Przemiany społeczno-kulturowe” (2007), „Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku” (2008), „Zapisałi się w dziejach Środkowego Nadodrza. Szkice biograficzne” (2009), „W służbie władzy czy społeczeństwa. Wybrane problemy kultury i nauki na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1989” (2010), „Burmistrz, landrat, wojewoda. Przemiany administracyjne na Środkowym Nadodrzu od średniowiecza aż do czasów współczesnych” (2011), „Oblicza prasy Ziemi Zachodnich po 1945 r.” (2011), „Kultura na łamach prasy Ziemi Zachodnich po 1945 r.” (2015)⁴⁶, „Walka o Dom Katolicki w Zielonej Górze w kontekście społeczno-politycznym początku lat sześćdziesiątych XX wieku” (2017)⁴⁷, „Młodzież w dążeniu do Niepodległości w latach 1914-1945” (2018)⁴⁸.

Istotnym elementem działalności naukowej oraz popularyzatorskiej są organizowane w Bibliotece wystawy ze zbiorów własnych lub współpracujących z nią oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej lub innych instytucji:

- „Znani zielonogórzanie” (2006);
- „Zbrodnia Lubińska 1982” (2006), wystawa oddziału IPN we Wrocławiu;
- „Archiwum Herminy von Reuss” (2010);
- „Zbrodnia katyńska” (2010) – wystawa oddziału IPN w Poznaniu;
- „30 maja 1960 w Zielonej Górze. W obronie Domu Katolickiego” (2010) – wystawa z materiałów oddziału IPN w Poznaniu;
- „Dr. Włodzimierza Kwaśniewicza o historii i kulturze pisanie” (2012);
- „Polskie biblioteki ludowe w rejonie babimojsko-międzyrzecko-skwierzyńskim w latach 1880-1939” (2012);
- „Oczy i uszy bezpieki. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956-1989” (2012) – wystawa oddziału IPN w Katowicach;

46 I. Małocha-Bartkowiak, *Działalność naukowa Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w latach 2002-2012*, „Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze” 2014, nr 6, s. 87-92; D. Kotlarek, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w latach 1947-2016*, „Studia Zielonogórskie” 2016, nr 21, s. 76-77.

47 <http://bip-old.wimbp.zgora.pl/>: sprawozdanie z realizacji zadań w 2017 r. [dostęp 22.II.2022].

48 <http://bip-old.wimbp.zgora.pl/>: sprawozdanie z realizacji zadań w 2018 r. [dostęp 22.II.2022].

- „Oblicza prasy Ziemi Zachodnich po 1945 r.” (2012)⁴⁹;
- „Czas wolności i honoru – wystawa historyczna poświęcona generałowi Stefanowi Roweckiemu Grotowi” – wystawa Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki i Archiwum Akt Nowych w Warszawie (2016)⁵⁰;
- 30 maja 1960 w Zielonej Górze. W obronie Domu Katolickiego – wystawa w 56. rocznicę Wydarzeń Zielonogórskich – wystawa z Archiwum Państwowego w Zielonej Górze (2016)⁵¹.

Naukowa działalność Biblioteki w zakresie badań historycznych zogniskowana jest wokół Działu Informacji Regionalnej i Bibliograficznej: Przemysław Bartkowiak, Pawła Liefhebbera, Pawła Karpa, a także Dawida Kotlarka, który od 2019 r. jest dyrektorem Biblioteki Publicznej w Świebodzinie. Z kręgiem tym blisko współpracuje Daniel Koteluk. Biblioteka jest wydawcą naukowych publikacji historycznych: monografii Czerwieńska pod redakcją T. Nodzyńskiego (Zielona Góra 2014), P. Bartkowiaka *Dzieje harcerstwa na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1988* (Zielona Góra 2012) czy opublikowanych w ramach „Zielonogórskich Studiów Bibliotekoznawczych” G. Chmielewskiego *Polskie biblioteki ludowe na pograniczu zachodnim w rejonie babimojsko-międzyrzecko-skwierzyńskim w latach 1880-1939* (z. 1, Zielona Góra 2002), D. Kotlarka *Zielona Góra w niemieckim piśmiennictwie do r. 1945 (w ujęciu historyczno-bibliograficznym)* (z. 3, Zielona Góra 2008) i *Archiwum Herminy von Reuss: korespondencja rodziny Reuss, Schönaich-Carolath, Hohenzollern oraz Prittwitz und Gaffron w zbiorach WiMBP im. C. Norwida* (z. 4, Zielona Góra 2009), w opracowaniu Jarosława Kuczera⁵², D. Kotluka *Wizerunek kata w literaturze polskiej od XVI do XVIII wieku* (Zielona Góra 2013)⁵³ i *Papierowa propaganda w bibliotece w osadzie wiejskiej Czerwieńsk w powiecie zielonogórskim od 1949 do 1956 r.* (Zielona Góra 2016)⁵⁴ oraz materiałów pokonferencyjnych.

W bibliotece działa od 2015 r. Centrum Edukacyjne IPN w Poznaniu – Przystanek Historia. W jego ramach organizowane są otwarte wykłady, dyskusje naukowe i popularnonaukowe, pokazy filmowe, spotkania z badaczami historii i świadkami historii, prezentowane są wystawy i inne formy upowszechniania wiedzy z zakresu dziejów Polski i losów Polaków w latach 1939-1989.

49 I. Małocha-Bartkowiak, *op. cit.*, s. 96-97.

50 <http://bip-old.wimbp.zgora.pl>: sprawozdanie z realizacji zadań w 2016 r. [dostęp 26.11.2022].

51 *Ibidem*.

52 D. Kotlarek, *op. cit.*, s. 77-79.

53 <http://bip-old.wimbp.zgora.pl>: sprawozdanie z realizacji zadań w 2013 r. [dostęp 26.11.2022].

54 <http://bip-old.wimbp.zgora.pl>: sprawozdanie z realizacji zadań w 2016 r. [dostęp 26.11.2022], Archiwum WiMBP: Sprawozdania z działalności naukowej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze za lata 2012-2021.

W Zielonej Górze działa także grono historyków regionalistów funkcjonujących poza instytucjami naukowymi. Część z nich zajmuje się popularyzacją historii, część prowadzi badania naukowe, nie wszyscy są absolwentami studiów historycznych, ale też niektórzy uzyskali w zakresie historii doktoraty. Należy do nich Wolfgang J. Brylla czy pomysłodawca Bachusików dziennikarz Tomasz Czyżniewski, który od wielu lat na łamach różnych czasopism zajmuje się propagowaniem historii Zielonej Góry, autor m.in. opracowania *Zielona Góra przełomu wieków XIX i XX* (Łódź 2010). Dziennikarzem jest także Szymon Płóciennik, pasjonat Zielonej Góry oraz organizator spacerów śladem jej historii, autor monografii *Deportacja Żydów polskich do Zbąszczyń w październiku 1938 roku. Pamięć mieszkańców miasta o tym wydarzeniu 70 lat później* (Zielona Góra 2008). Do tej zawodowej grupy zalicza się także Krzysztof Chmielnik, w którego opracowaniu lub współpracowaniu ukazały się *Regionalna Izba Obrachunkowa w Zielonej Górze 1993-2009* (Zielona Góra 2009) i *121 lat z prądem, czyli z dziejów elektroenergetyki lubuskiej* (Zielona Góra 2016). Historią zajmuje się też Bartłomiej Gruszka, archeolog i regionalista, kolekcjoner zielonogórskich pamiątek, organizator spacerów po historycznych miejscach dawnej Zielonej Góry, autor książki *Atelier fotograficzne w dawnej Zielonej Górze (Grünberg in Schlesien)* (Zielona Góra 2021). Aktywny społecznie i publikacyjnie

Wolfgang Jan Brylla urodził się 6 maja 1956 r. w Krapkowicach. Ukończył Technikum Radio-techniczne nr 1 w Dzierżoniowie. W 1983 r. związał się z Zieloną Górą, gdzie pracował w różnych przedsiębiorstwach zajmujących się elektroniką. Jednocześnie rozwijał swoją pasję historyczną. Już jako uznany badacz w 2008 r. ukończył historię na Uniwersytecie Zielonogórskim. Zajmuje się głównie historią kościołów reformowanych i historią budownictwa organowego na Śląsku oraz historią łóż masońskich, jest autorem m.in. monografii *Z dziejów Kościoła staroluterańskiego na Środkowym Nadodrzu ze szczególnym*

uwzględnieniem zboru zielonogórskiego (Zielona Góra 1998), *Ewangelicki Kościół Jezusowy w Zielonej Górze* (Zielona Góra 2001), *Organy w żarskim kościele farnym od roku 1473/ Orgeln in der Sorauer Marienkirche seit 1473* (Zielona Góra 2004). Jest autorem haseł do *Lexikon norddeutscher Orgelbauer* (Bd. 1-4, Berlin 2009-2017) i współredaktorem tomu drugiego. Był zapraszany do udziału w zbiorowych publikacjach naukowych, m.in. do każdego z tomów monografii Zielonej Góry pod redakcją W. Strzyżewskiego. Publikował w czasopismach naukowych w kraju i za granicą.

Fot. zbiory W.J. Brylli

jest kolekcjoner starych pocztówek Grzegorz Biszczanik, autor m.in. opracowania poświęconego głowom, twarzom i maszkaronom z fasad zielonogórskich kamienic *Nieznane twarze Zielonej Góry* (Zielona Góra 2019) czy *Wczoraj Grünberg dziś Zielona Góra* (Zielona Góra 2021). W tej grupie osobną działalnością wyróżnia się dziennikarz i działacz społeczny Adam Ruszczyński, autor syntetycznych opracowań popularnonaukowych *Kawaleria w służbie Rzymu* (Zielona Góra 2012), *Mieszko I. Skandynawski Jarl czy słowiański kneź?* (Zielona Góra 2014) czy *Sens Europy* (Zielona Góra 2016).

Od początku tworzenia się najpierw społecznego, a potem profesjonalnego środowiska naukowego w Zielonej Górze historycy stanowili najliczniejsze aktywne badawczo i społecznie grono, a w momencie powstawania w Zielonej Górze szkół wyższych z najwyższym potencjałem naukowym i dydaktycznym. Powstanie humanistycznej uczelni w Zielonej Górze i rozpoczęcie kształcenia na kierunku historia pozwoliło na profesjonalizację tego środowiska i jego rozwój z wykorzystaniem badawczej tradycji i doświadczenia bardziej rozwiniętych ośrodków sąsiednich, głównie Poznania, ale też Wrocławia, skąd w okresie dynamicznego rozwoju kadrowego pochodziła część zielonogórskich wykładowców i gdzie przed uzyskaniem uprawnień do nadawania stopni naukowych niektórzy zielonogórzanie przeprowadzali przewody doktorskie i habilitacyjne. Jednocześnie już w okresie, gdy można było oprzeć rozwój kadrowy na własnych absolwentach, środowisko pozostało otwarte na wpływy zewnętrzne, zatrudniając absolwentów innych uczelni. Rozwój badań naukowych poza uczelnią postępował wraz z rozwojem Instytutu Historii, częściowo dzięki wzajemnym kontaktom, podejmowanej współpracy, ale przede wszystkim dlatego, że większość historyków badaczy to absolwenci WSP i Uniwersytetu Zielonogórskiego, którzy tu zdobyli doświadczenie i stopnie naukowe.

**Stopnie naukowe w dyscyplinie historia nadane
w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego
i na Uniwersytecie Zielonogórskim
(1996-2023)**

Doktoraty

————— **1996**

Stefan Dudra: Łemkowie na Środkowym Nadodrzu w latach 1947-1990
Promotor: prof. dr hab. Hieronim Szczegóła

————— **1997**

Tomasz Serwatka: Józef Piłsudski wobec Niemiec i spraw niemieckich (1892-1935)
Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Bogdan Biegalski: Organizacje podziemne na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1956

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Ewa Czaińska: Bolesław Piasecki – polityk i publicysta

Promotor: dr hab. Albert Pawłowski

————— **1999**

Marek Zawadka: Społeczne i gospodarcze aspekty wykorzystania rzeki Odry w latach 1945-1996

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Krzysztof Benyskiewicz: Ród Jeleni Niałków z Kłębowa i jego rola w procesie jednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku

Promotor: dr hab. Wojciech Peltz

Ryszard Bednarski: Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr na tle związków transgranicznych w Europie Zachodniej

Promotor: prof. dr hab. Lesław Koćwin

Grażyna Wyder: Łużyce w polskiej literaturze historycznej wieku XIX i okresu międzywojennego (1918-1939)

Promotor: prof. dr hab. Joachim Benyskiewicz

————— **2000**

Piotr Kardela: Stanisław Gierat (1903-1977). Życie i działalność

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Małgorzata Konopnicka: Kontrreformacja w księstwie głogowskim w XVI-XVIII wieku

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bartkiewicz

Robert Skobelski: Ziemie zachodnie i północne Polski w okresie realizacji planu 6-letniego (1950-1955)

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Zygmunt Kowalczuk: Kardynał Mieczysław Ledóchowski wobec kulturkampfu i pruskiej polityki antypolskiej w latach 1863-1885

Promotor: prof. dr hab. Joachim Benyskiewicz

Andrzej Kurowski: Organizacje młodzieżowe a Kościół katolicki w Polsce w latach 1945-1950

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

————— **2001**

Adam Przechrzta: Antypaństwowa działalność komunistów w oczach polskich służb specjalnych 1918-1939

Promotor: prof. dr hab. Marian Eckert

Ryszard Michalak: Kościoły protestanckie w polityce wyznaniowej państwa polskiego (1945-1956)

Promotor: dr hab. Tadeusz Marczak

Adam Górski: Polityka miejska Zakonu Krzyżackiego w stosunku do małych i średnich miast Pomorza Gdańskiego w latach 1309-1454

Promotor: prof. dr hab. Joachim Zdrenka

Paweł Karp: Husyci w świetle polityki Polski wobec Zakonu Krzyżackiego

Promotor: prof. dr hab. Joachim Zdrenka

Teofil Lachowicz: Weterani polscy w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej do 1939 r.

Promotor: prof. dr hab. Marian Eckert

————— **2002**

Grzegorz Trojanowski: Dokumentacja upadłościowa odzwierciedleniem procesów transformacji gospodarczej w Polsce lat dziewięćdziesiątych

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Dariusz Rymar: Gorzów Wlkp. na tle przemian społeczno-gospodarczych w Polsce w latach 1945-1998

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Kozłowski

Piotr Gołdyn: Symbolika religijna i kościelna w herbach miast polskich do końca XX wieku

Promotor: dr hab. Wojciech Strzyżewski

Robert Krzemień: Przemysł ciężki w Świdnicy w latach 1945-1980

Promotor: prof. dr hab. Zbigniew Kwaśny

Andrzej Kunert: Kazimierz Moczarski (1907-1975). Zarys biografii

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

————— 2003

Eligiusz Podolan: Spór o formę feudalizmu rosyjskiego w historiografii rosyjskiej XVIII-XIX wieku

Promotor: prof. dr hab. Maria Barbara Topolska Piechowiak

Zbigniew Bartkowiak: Metodologiczno-źródłoznawcze aspekty badań nad przestępczością ekonomiczną w woj. zielonogórskim w latach 1975-1989

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

————— 2004

Jarosław Kuczer: Szlachta w życiu społeczno-gospodarczym księstwa głogowskiego w epoce habsburskiej (1526-1740)

Promotor: dr hab. Wojciech Strzyżewski

Bartłomiej Rogalski: Przemiany kulturowe na Pomorzu w młodszy okresie przedrzymskim

Promotor: dr hab. Wojciech Dzieduszycki

ks. Paweł Wolnicki: Procesy akto- i archiwotwórcze w świetle dokumentacji proveniencji struktur archidiecezji częstochowskiej

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

————— 2005

Daniel Koteluk: Zjednoczone Stronnictwo Ludowe na Ziemi Lubuskiej 1949-1956

Promotor: dr hab. Marek Ordyłowski

Marceli Tureczek: Inskrypcje na zabytkach powiatu międzyrzeckiego do końca XVIII wieku

Promotor: prof. dr hab. Joachim Zdrenka

Przemysław Góralczyk: Państwo a Kościół katolicki w Księstwie Warszawskim w latach 1807-1815

Promotor: prof. dr hab. Joachim Benyskiewicz

Przemysław Bartkowiak: Harcerstwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1989

Promotor: dr hab. Marek Ordyłowski

Dariusz Fabisz: Lucjan Żeligowski – działalność wojskowa, polityczna i społeczno-gospodarcza

Promotor: prof. dr hab. Marian Eckert

Katarzyna Adamek-Pujso: Działalność kulturotwórcza Bironów jako książąt żagańskich (1786-1862) i ich znaczenie dla oblicza kulturowego regionu

Promotor: dr hab. Wojciech Strzyżewski

Witold Towpik: Repatriacja ludności polskiej z ZSRR na Ziemię Lubuską w latach 1955-1960

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Sylwia Kocioł: Obraz XVII-wiecznej Saksonii w osiemnastowiecznych encyklopediach saskich

Promotor: dr hab. Tomasz Jaworski

Edyta Staroń: Władysław Gomułka wobec twórców kultury (1956-1970)

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

————— 2006

Ryszard Rauba: Naród w myśli politycznej Róży Luksemburg

Promotor: dr hab. Bohdan Halczak

Magdalena Balak-Hryńkiewicz: Ziemia Lubuska na tle procesów regionalizacji w Polsce i Unii Europejskiej

Promotor: prof. dr hab. Lesław Koćwin

Tomasz Andrzejewski: Rechenbergowie w życiu społeczno-gospodarczym księstwa głogowskiego w XVI-XVII wieku

Promotor: dr hab. Dariusz Dolański

Karolina Korenda: Przemiany demograficzne i społeczno-religijne w Parafii Pszczew od XVII do połowy XIX wieku

Promotor: dr hab. Tomasz Jaworski

Hanna Kurowska: Przeobrażenia demograficzne Gubina od XVII do połowy XIX wieku

Promotor: dr hab. Tomasz Jaworski

Marcin Szymański: Osadnictwo Kotliny Szczercowskiej w okresie nowożytnym w świetle badań archeologicznych i źródeł pisanych

Promotor: dr hab. Wojciech Dzieduszycki

————— **2007**

Ireneusz Wojewódzki: Kazimierz Sosnkowski – obraz żołnierza i polityka podczas II wojny światowej

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Fatima Nowak-Małolepsza: Mniejszości narodowe na Ziemi Lubuskiej po II wojnie światowej

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Joanna Korczyńska: Arcybiskupi Komitet Charytatywny we Wrocławiu w latach 1981-1989

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Urszula Domżał: Opieka nad dzieckiem w inicjatywach państwa i organizacji pozarządowych w Polsce w latach 1919-1939

Promotor: dr hab. Maria Jolanta Żmichrowska

Marek Smoluk: Rozwój idei renesansu na dworze Henryka VIII

Promotor: dr hab. Dariusz Dolański

Andrzej Gillmeister: Collegium viri sacris faciundis w rzymskiej religii publicznej. Studium epigraficzno-historyczne

Promotor: prof. dr hab. Joachim Zdrenka

Małgorzata Szymczak: Kobiety w polskich programach i podręcznikach do nauczania historii dla szkoły średniej po II wojnie światowej

Promotor: dr hab. Tomasz Jaworski

————— **2008**

Ewa Rzanna-Szczepaniak: Polityka kulturalna a rozwój kultury muzycznej w Polsce w okresie 1944-1956

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Kaczocho

Krzysztof Błaszczuk: Organizacje niepodległościowe w Zachodniej Wielkopolsce w latach 1945-1956

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Wiesław Chłopek: II. Lubuska Dywizja Kawalerii Pancernej im. Króla Jana III Sobieskiego

Promotor: prof. dr hab. Hieronim Szczegóła

Elżbieta Juszcak-Maraszkiewicz: Infrastruktura miejska Koszalina w latach 1945-1989

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Radosław Domke: Ziemie Zachodnie i Północne Polski w propagandzie lat 1945-1948

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

————— **2009**

Józefa Aleksik: Henryk A.C. Malhomme de la Rosche (1894-1997). Dyplomata, żołnierz, polityk

Promotor: prof. dr hab. Maria Barbara Topolska Piechowiak

Tomasz Kałuski: Pieczęcie cechów na ziemiach księstwa głogowskiego do końca XVIII wieku. Geneza i treści symboliczne

Promotor: dr hab. Wojciech Strzyżewski

Janina Wallis: Przemiany w oświacie, kulturze i życiu artystycznym na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1956

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Przemysław Szpaczyński: Habsburgowie w imperialnych dążeniach Zygmunta III wobec Szwecji i Rosji w latach 1587-1618

Promotor: prof. dr hab. Maria Barbara Topolska Piechowiak

————— **2010**

Katarzyna Sanocka-Tureczek: Obraz życia i śmierci w sztuce sepulkralnej Środkowego Nadodrza w XVII-XVIII w.

Promotor: prof. dr hab. Joachim Zdrenka

Iwona Peryt-Gierasimczuk: Życie i twórczość Krzysztofa Aleksandra Boguszeńskiego na tle przemian potrydenckich w Polsce w pierwszej połowie XVII wieku

Promotor: dr hab. Leszek Belzyt

Anitta Maksymowicz: Środkowonadodrzańska emigracja do stanu Południowa Australia w latach 1838-1914

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

————— **2011**

Daniel Prałat: Aparat bezpieczeństwa w województwie zielonogórskim w latach 1950-1975

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Dawid Kotlarek: Książka w życiu społeczno-kulturalnym Zielonej Góry w XIX-XX wieku

Promotor: dr hab. Bohdan Halczak

Elżbieta Later-Chodyła: Polacy i Polonia w Danii w latach 1893-1980. Studium z zakresu organizacji zespołów ludzkich

Promotor: prof. dr hab. Maria Barbara Topolska Piechowiak

Ewa Psyk: Formuła datalna w średniowiecznych dokumentach śląskich do końca XIII wieku

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Alina Polak-Woźniak: Cechy wewnętrzne dokumentów arcybiskupów gnieźnieńskich do 1381 roku

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Renata Knyspel-Kopeć: Grunwald w świadomości społeczeństwa polskiego w II połowie XIX i XX wieku

Promotor: dr hab. Urszula Świdarska-Włodarczyk

Krzysztof Wasilewski: Polityka wewnętrzna i zagraniczna Polski w świetle publicystyki miesięcznika „Dziś. Przegląd społeczny” (1990-2008)

Promotor: dr hab. Piotr Majer

Grzegorz Wnętrzak: Stosunki polityczne i narodowościowe na pograniczu Śląska Cieszyńskiego i Galicji Zachodniej w latach 1897-1920

Promotor: dr hab. Janusz Cisek

Roman Józefiak: Ideologia komunalna a ustrój Republiki Nowogrodzkiej do 1480 roku

Promotor: prof. dr hab. Maria Barbara Topolska Piechowiak

————— 2012

Izabela Strzelec-Kosowska, Dziennikarstwo muzyczne w TVP Wrocław w latach 1994-2010

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Olga Żuromska: Kobieta w polskiej kulturze sarmackiej w XVII-XVIII wieku

Promotor: dr hab. Urszula Świdarska-Włodarczyk

Paweł Liefhebber: Ewolucja pisma neogotyckiego na terytorium Nowej Marchii od XVI do XX wieku

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Ilona Matejko: Książęta, pieczęcie i władza. Studium ze sfragistyki Piastów legnicko-brzeskich

Promotor: prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski

————— 2013

Longin Dzieżyc: Rozwój muzealnictwa na Ziemi Lubuskiej po 1945

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Piotr Partyka: Żary jako regionalne centrum przemysłu włókienniczego w XVIII-XX wieku

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

Jolanta Skierska: Ludność Zielonej Góry w świetle ksiąg metrykalnych z lat 1652-1766
Promotor: dr hab. Leszek Belzyt

Sylwia Solarska: Procesy aktotwórcze organizacji turystycznych na Podkarpaciu w latach 1945-1980
Promotor: dr hab. Joanna Karczevska

Piotr Krystians: Milicja Obywatelska na Ziemi Lubuskiej (1945-1990)
Promotor: dr hab. Stefan Dudra

Kamil Wasilkiewicz: Templariusze i joannici w biskupstwie lubuskim (XIII-XVI w.)
Promotor: dr hab. Urszula Świdarska-Włodarczyk

Jarosław Chojak: Związki zawodowe na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1980
Promotor: dr hab. Bernadetta Nitschke

————— **2014**

Dorota Dolińska: Recepcja muzyki polskiej w Nadrenii
Promotor: dr hab. Andrzej Tuchowski

Arkadiusz Cincio: Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze w latach 1945-2012
Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Izabela Korniluk: Lubuskie Towarzystwo Kultury w latach 1957-1992
Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Mieczysław Kopeć: Edukacja kadr technicznych przemysłu metalowego w latach 1946-1989 na łamach czasopisma branżowego „Mechanik”
Promotor: dr hab. Bogumiła Burda

Arkadiusz Tyda: Działalność społeczno-polityczna i religijna Łemków w Stanach Zjednoczonych Ameryki w XX wieku
Promotor: dr hab. Stefan Dudra

ks. Jan Kudelka: Kościół rzymskokatolicki na Sądeckczyźnie w latach II wojny światowej
Promotor: dr hab. Urszula Świdarska-Włodarczyk

Anna Janczys: Inspiracje oświeceniowe w pisarstwie historycznym Joachima Lelewela
Promotor: dr hab. Dariusz Dolański

————— **2015**

Grzegorz Biszczanik: Symbolika propagandy wojennej w ikonografii kart pocztowych
Promotor: prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski

Maciej Lubik: Olaf II Święty i jego rola w tradycji chrześcijańskiej

Promotor: dr hab. Wojciech Dzieduszycki

Juliusz Sikorski: Stosunki państwo–Kościół na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1956

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Rafał Szymczak: Przemiany własnościowe na Ziemi Żarskiej w XX w.

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

————— 2016

Wojciech Dajewski: Porozumienie Centrum 1990-2000

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Katarzyna Kornak: Cechy wewnętrzne dokumentów książąt meklemburskich (do 1329 r.)

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Wiktor Krajniak: Rozwój energetyki wodnej na rzece Bóbr w XX wieku

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

Agata Miżdał-Karmelita: Ewolucja pisma neogotyckiego na terenie Górnych Łużyc od początku XVI do połowy XX wieku

Promotor: prof. dr hab. Kazimierz Bobowski

Jeremy Pomeroy: Edukacja z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie w stanie Wirginia Zachodnia w drugiej połowie XX w.

Promotor: dr hab. Bogumiła Burda

Grzegorz Tomczak: Dziedzice Kurzyjamy. Studium z dziejów łączyczej szlachty zagrodowej w XVI-XIX w.

Promotor: prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski

Sylwester Woźniak: Kościół greckokatolicki w zachodniej Polsce po II wojnie światowej

Promotor: dr hab. Stefan Dudra

————— 2017

Łukasz Puślecki: Regionalne badania historyczno-folklorystyczne Edmunda Bojanowskiego

Promotor: dr hab. Tomasz Nodzyński

————— 2018

Marcin Adamczak: Wolsztyn w latach 1919-1939. Społeczeństwo – władza – gospodarka

Promotor: dr hab. Tomasz Nodzyński

Grzegorz Bosa: Krajobraz kulturowy wsi północnego Śląska w świetle źródeł kartograficznych okresu fryderycjańskiego (1740-1787)

Promotor: prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski

Peter Brinkmann: NATO a zjednoczenie Niemiec w latach 1989-1990

Promotor: prof. dr hab. Leszek Belzyt

Agnieszka Łachowska: Odzież wiejska jako element kapitału społecznego i kulturowego w XIX-XX wieku na przykładzie Wschodnich Łużyc

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

Anna Polak: Przemiany społeczno-kulturalne na terenie miasta i gminy Żary w latach 1945-1989

Promotor: prof. dr hab. Leszek Belzyt

————— 2019

Romuald Nowak: Sztuka w przestrzeni sakralnej gotyckiego Kościoła św. Mikołaja w Brzegu na Opolszczyźnie jako refleks życia i religijności mieszkańców w latach 1370-2017

Promotor: ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich

Natalia Gorzkiewicz: Rodzina miejska w świetle prasy kobiecej i poradników w latach 1918-1939

Promotor: dr hab. Bogumiła Burda

————— 2020

Justyna Rogińska: Rodzina astronomów Kirchów na przełomie XVII i XVIII w. Od tradycji cechu do instytucji naukowej

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Jaworski

————— 2021

Renata Sołtysek: Budownictwo kościołów na Śląsku Opolskim w latach Polski Ludowej (1945-1989)

Promotor: ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich

Joanna Ojdana: Muzeum Czynu Powstańczego w Górze Świętej Anny w latach 1964-2017

Promotor: ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich

Maciej Metecki: Wojskowy wymiar sprawiedliwości z perspektywy 14. Dywizji Piechoty w latach 1945-1957

Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Grzegorz Wanatko: Życie religijne przesiedleńców z akcji „Wisła” na Ziemi Lubuskiej

Promotor: dr hab. Stefan Dudra

————— **2022**

Piotr Markowicz: Działania specjalne brytyjskiego Kierownictwa Operacji Specjalnych (SOE) i Biura Służb Strategicznych USA (OSS) w Indochinach w latach 1941-1945

Promotor: prof. dr hab. Wiesław Hładkiewicz

Marek Budniak: Wojskowy Sąd Rejonowy w Zielonej Górze w latach 1950-1954

Promotor: ks. dr hab. Dariusz Śmierzchalski-Wachocz

Tymoteusz Morela: Ksiądz prałat Joseph Kubis (1874-1945) – kapłan – społecznik – budowniczy kościołów i szpitali w Opolu

Promotor: dr hab. Robert Skobelski

Marcin Maciejewski: Tytulatura szlachty na Śląsku w okresie habsburskim (1526-1740)

Promotor: dr hab. Jarosław Kuczer

Beata Józków: Regionalna Świadomość historyczna młodzieży szkół średnich w Zagłębiu Miedziowym

Promotor: prof. dr hab. Bogumiła Burda

————— **2023**

Marek Bębenek: Udział Polaków w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904-1905 r. i ich pobyt w obozach internowania w Japonii w świetle prasy polskiej

Promotor: prof. dr hab. Marek Ordyłowski

Agata Szylińczuk: Przemiany religijne na ager Companus do I w. n.e.

Promotor: dr hab. Andrzej Gillmeister

Katarzyna Zielińska: Paradygmaty narracji historycznej i pamięci wobec stosunków polsko-niemieckich na Babimojszczyźnie w latach 1870-1945

Promotor: dr hab. Marceli Tureczek

Grzegorz Urbanek: Życie polityczne, społeczne i gospodarcze w powiecie międzyrzeckim w latach 1918-1939

Promotor: dr hab. Tomasz Nodzyński

Grzegorz Ostrowski: Społeczeństwo Żar w świetle ksiąg Urzędu Stanu Cywilnego w latach 1974-1944

Promotor: dr hab. Małgorzata Konopnicka

Joanna Marciniszyn: Model idealnej Rzymianki w świetle „Ab urbe Condita” Tytusa Liwiusza

Promotor: dr hab. Andrzej Gillmeister

Mikołaj Kulczak: Życie społeczno-polityczne na ziemi gostyńskiej w latach 1945-1956

Promotor: prof. dr hab. Czesław Osękowski

Habilitacje

————— **2003**

Dariusz Dolański
Jerzy Gaul

————— **2004**

Urszula Świdorska-Włodarczyk
Jarosław Macała
Tomasz Nodzyński

————— **2005**

Stefan Dudra
Zbigniew Bujkiewicz

————— **2006**

Ryszard Kałużny
Andrzej Wojtaszak

————— **2007**

Krzysztof Szwagrzyk

————— **2008**

Piotr Biliński
Bogumiła Burda

————— **2010**

Andrzej Kunert
Jarosław Dudek

————— **2011**

Kazimiera Jaworska
Krzysztof Benyskiewicz
Filip Musiał
Joanna Karczevska
Robert Skobelski

————— **2012**

Marek Smoluk
Leszek M. Kania

ks. Paweł Wolnicki

Bogdan Bobowski

————— **2014**

Małgorzata Konopnicka

Jarosław Kuczer

————— **2015**

Mariusz Migąła

ks. Dariusz Śmierzchalski-Wachocz

————— **2016**

Marceli Tureczek

Andrzej Gillmeister

————— **2017**

Radosław Domke

Piotr Kardela

————— **2019**

Elżbieta Juszcak-Maraszkiewicz

Anna Sutowicz

————— **2020**

Dariusz Rogut

Dariusz Miszewski

Kierownictwo głównych struktur organizacyjnych w zakresie historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego i na Uniwersytecie Zielonogórskim

Zakład Nauk Społeczno-Politycznych

————— **1971-1973**

kierownik Hieronim Szczegół

————— **1973-1974**

kierownik Hieronim Szczegół

Instytut Nauk Społeczno-Politycznych

————— **1974-1975**

dyrektor Hieronim Szczegół

Zakład Historii

kierownik vacat

Instytut Nauk Społeczno-Politycznych

————— **1975-1983**

dyrektor Hieronim Szczegół

Zakład Historii

kierownik Joachim Benyskiewicz

Dyrektorzy Instytutu Historii

————— **1983-1984**

dyrektor Hieronim Szczegół
zastępca dyrektora Joachim Benyskiewicz

————— **1984-1987**

dyrektor Hieronim Szczegół
zastępca dyrektora Joachim Benyskiewicz

————— **1987-1990**

dyrektor Hieronim Szczegóła
zastępca dyrektora Joachim Benyskiewicz

————— **1990-1993**

dyrektor Hieronim Szczegóła
zastępca dyrektora Barbara Janiszewska-Mincer

————— **1993-1996**

dyrektor Hieronim Szczegóła
zastępca dyrektora Barbara Janiszewska-Mincer, ds. nauki (do 30.09.1994)
Czesław Osękowski, ds. nauki (od 1.10.1994)
Bogumiła Burda, ds. kształcenia

————— **1996-1999**

dyrektor Kazimierz Bartkiewicz
zastępca dyrektora Czesław Osękowski, ds. nauki
Bogumiła Burda, ds. kształcenia (do 31.08.1997)
Tomasz Nodzyński, ds. kształcenia (od 1.09.1997)

————— **1999-2001**

dyrektor Czesław Osękowski
zastępca dyrektora Włodzimierz Suleja, ds. nauki (30.09.2000)
Wojciech Strzyżewski, ds. nauki (od 1.10.2000)
Jarosław Dudek, ds. kształcenia

Uniwersytet Zielonogórski————— **2001-2002**

dyrektor Czesław Osękowski
zastępcy dyrektora Wojciech Strzyżewski, ds. nauki
Jarosław Dudek, ds. kształcenia
kierownik studiów
doktoranckich Bohdan Halczak

————— **2002-2005**

dyrektor Wojciech Strzyżewski
zastępca dyrektora Robert Skobelski
kierownik studiów
doktoranckich Bohdan Halczak

2005-2008

dyrektor Dariusz Dolański
 zastępca dyrektora Robert Skobelski (do 28.02.2006)
 Hanna Kurowska (1.03.2006-31.01.2007)
 Robert Skobelski (1.02.2007-31.05.2007)
 Hanna Kurowska (od 1.06.2007)
 kierownik studiów
 doktoranckich Bohdan Halczak

2008-2012

dyrektor Dariusz Dolański
 zastępca dyrektora Hanna Kurowska (do 28.02.2009)
 Andrzej Gillmeister (1.03.2009-31.07.2009)
 Hanna Kurowska (od 1.08.2009)
 kierownik studiów
 doktoranckich Urszula Świdarska-Włodarczyk

2012-2016

dyrektor Dariusz Dolański
 zastępca dyrektora Hanna Kurowska
 kierownik studiów
 doktoranckich Urszula Świdarska-Włodarczyk

2016-2020

dyrektor Robert Skobelski
 zastępca dyrektora Andrzej Gillmeister (do 28.02.2018)
 Marcei Tureczek (od 1.03.2018)
 kierownik studiów
 doktoranckich Małgorzata Konopnicka

2020-2024

dyrektor Robert Skobelski
 zastępca dyrektora Marcei Tureczek
 kierownik studiów
 doktoranckich Małgorzata Konopnicka (do 2023)

Prezesi Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze

1954	Tadeusz Mencil
1954-1955	p.o. Władysław Korcz
1955-1958	Roman Szczepaniak
1958-1960	Władysław Korcz
1960-1962	Alfred Kucner
1962-1968	Wiktor Lemiesz
1968-1976	Kazimierz Bartkiewicz
1976-1983	Józef Iwan
1983-1988	Marian Eckert
1988-1992	Jerzy Piotr Majchrzak
1992-1997	Andrzej Toczewski
1997-2000	Czesław Osękowski
2000-2009	Dariusz Dolański
2009-2015	Tomasz Nodzyński
2015-	Bogumiła Burda

Moja droga do uniwersytetu. Z profesorem Hieronimem Szczegółą rozmawiają Dariusz Dolański i Robert Skobelski

——— Dariusz Dolański: Chciałem zacząć od momentu, gdy Pan skończył studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie i czternaścioro Pańskich koleżanek i kolegów przyjechaliście w Zielonogórskie. W tej grupie byli m.in. Pańska żona Zuzanna, Kazimierz i Elżbieta Bartkiewiczowie i Józef Iwan z żoną Barbarą czy późniejszy wicekurator Antoni Żegleń. Tylko Pan znał te tereny.

Hieronim Szczegółą: Ja byłem tu na etacie.

DD: Co spowodowało, że oni zdecydowali się tu przyjechać, nie przyjechaliście przecież na nakazy pracy.

HS: Tak, 1957 to był rok, w którym one zostały zniesione. Na uczelnie przyjeżdżali wojewódzcy kuratorzy oświaty i namawiali, żeby podjąć pracę w ich szkołach. Ja wracałem dlatego, że jako pracujący już nauczyciel korzystałem z płatnego urlopu na czas studiów. Ja wracałem, i było wiadomo, że ja wrócę, żona też była przygotowana, że wracamy. No bo tu było najłatwiej. W Krakowskim kierowali na wieś, a tam nie było gdzie mieszkać. Gdy do Krakowa przyjechał zielonogórski wicekurator i obiecał wszystkim mieszkania, to uzbierała się spora grupa kolegów z województw rzeszowskiego, krakowskiego, śląskiego i kieleckiego. Po raz pierwszy dostaliśmy możliwość wyboru.

DD: Pan trafił do Szprotawy.

HS: Ja dostałem skierowanie do Lubka, do liceum pedagogicznego, ale tam nie miałbym czego uczyć. Żona poszła od razu do szkoły podstawowej. A w tym liceum dyrektor, który trochę mnie znał jeszcze z okresu przed moimi studiami, zastanawiał się, co by mi dać. Była niepewność. Tymczasem spotkałem kolegę, który zajmował się szkołami rolniczymi w województwie. W barze mlecznym byliśmy, przyjechał do Lubka służbowo, powiedział, że brakuje im wicedyrektora w technikum w Szprotawie i że załatwi mi na to zgodę. No i rzeczywiście, spakowaliśmy się i tam pojechaliśmy. Ja zostałem wicedyrektorem, a żona historyczką. W tym technikum było tylko 12 godzin historii, no to dostała jeszcze opiekę nad biblioteką i tym się tam do końca zajmowała. Wicedyrektor miał tam tylko jakieś 6 godzin, więc miałem sobie coś wybrać, no to wybrałem sobie język polski i zostałem polonistą.

DD: A koledzy?

HS: Bartkiewiczowie zamieszkali w Nowej Soli, a pracowali w jednej z podmiejskich wsi. Iwanowie zamieszkali w Witnicy. Trafialiśmy do różnych miejscowości regionu, niektórzy z nas zrobili kariery we władzach powiatowych.

DD: **I potem jakoś zbieracie się w Zielonej Górze.**

HS: W Zielonej Górze to dopiero żeśmy się zbierali, jak ja zostałem rektorem.

Robert Skobelski: **Wracając do czasów wcześniejszych. Czy już w Szprotawie Pan Profesor, może po paru latach pracy nawet jako nauczyciel języka polskiego, zaczął przemyślać o karierze naukowej?**

HS: W wakacje pojechałem w Krakowskie, w rodzinne strony żony, i odwiedziłem uczelnię i tam spotkałem swojego promotora pracy magisterskiej prof. Garbacika. Powiedział do mnie: „No to trzeba pisać doktorat, ja idę akurat na seminarium dla zaocznych. Chodź ze mną i po seminarium porozmawiamy”. Tam mnie zaraz przedstawił jako swego doktoranta. Około pół miesiąca później przyszło pismo z uczelni z Krakowa, że został mi otwarty przewód doktorski, dotyczący historii księstwa świdnickiego. Ja na to, że zwariowali. Ale rok minął, w następne wakacje pojechaliśmy znowu do rodziny żony, no i poszedłem do Garbacika. Zapytał się mnie: „No jak, piszesz ten doktorat?”. Ja mówię, że w Świdnicy w życiu nie byłem. On na to: „No mówiłeś, że gdzieś tam mieszkasz... a to Szprotawa... to ja pomyliłem ze Świdnicą”. Ja sobie wtedy wymyśliłem, że to będzie o księstwie głogowskim.

DD: **Tak, ten koniec panowania piastowskiego.**

HS: Końca w tytule nie było, tylko wojna sukcesyjna 1476... ostatni Piastowie w głogowskim.

DD: **To w zasadzie Pan został wrobiony w ten doktorat.**

HS: Ja tak jeszcze z rok się zastanawiałem i potem zacząłem pisać, bo mnie ten Głogów zainteresował.

DD: **Jak się patrzy na początki ruchu naukowego w Zielonej Górze i regionie, to ma się nieodparte wrażenie, że wszystko zaczęło się od badań historycznych.**

HS: Tak się złożyło, że od 1957 r. mieliśmy już obchody tysiąclecia państwa polskiego i nastąpiło duże zainteresowanie historią. Ja wtedy szybko zacząłem trochę prostować niektóre sprawy dotyczące właśnie naszego regionu. Pierwsze moje wystąpienie dotyczyło spotkania Bolesława Chrobrego z Ottonem III. W 1958 r. ukazały się takie wypisy źródłowe do dziejów Ziemi Lubuskiej w opracowania Korcza i Szczanieckiego. Tam w wypisie z kroniki Thietmara miejscowość Ilua, miejsce spotkania obu monarchów, została zidentyfikowana jako Iłowa koło Żagania. A tak się złożyło, że w czasie moich studiów w 1953 r. wyszło krytyczne wydanie tej kroniki i jak tu przyjechałem, to już je miałem, a z niego wynikało, że to spotkanie odbyło się w Iłowej koło Szprotawy. Wychodziło już „Nadodrże” i napisałem taki list, że książka błędnie identyfikuje te miejscowości. Koło Żagania była Ilua i koło Szprotawy była Ilua, tylko ta Ilua koło Szprotawy została w XIX w.

przyłączona do Szprotawy. W „Nadodrze” to wydrukowali. Był wtedy taki literat i dziennikarz Tadeusz Jasiński. On zaraz napisał, że jakiś głupek ze Szprotawy podważa takie autorytety. W „Gazecie Lubuskiej” ukazał się ten artykuł, który mnie wyśmiał. No ale potem zaraz odezwali się inni i odezwał się prof. Szczaniecki, który przyznał mi rację. Do tego się jeszcze zbiegły sprawy związane z nadawaniem polskich nazw miejscowościom. Po wojnie działała ogólnopolska komisja przy Polskiej Akademii Nauk, która zmieniała te nazwy. Ja zacząłem je porównywać z naszymi miejscowościami.

DD: I stąd ten słownik opracowany razem z Wojciechem Pasternikiem?

HS: Tak, ale przed tym, jako radny, wyliczyłem, że prawie 100 miejscowości miało inne nazwy, niż były ustalone przez tę komisję. Spisałem to i zgłosiłem do Jana Lembasa przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej i WRN ten mój wykaz opublikowała, zmieniając na jego podstawie te nazwy.

RS: Czyli klimat obchodów tysiąclecia państwa polskiego sprzyjał historykom?

HS: Ja wtedy znałem się już z Wiesławem Sauterem, który przewodniczył Lubuskiemu Towarzystwu Kultury. Razem szukaliśmy metod wspierania ruchu naukowego i kulturalnego. Na obchody tysiąclecia ukuto specjalne hasło o Ziemi Lubuskiej.

RS: Bogata, kulturalna... coś takiego...

HS: Kulturalnej nie było. I myśmy poszli do Tadeusza Wieczorka I sekretarza KW PZPR we dwóch z Sauterem i mówimy, że... piękna, gospodarna... tylko żeby dodać kulturalna. Macie rację, powiedział. I rzeczywiście hasło całych tych obchodów to było ziemia gospodarna, piękna, kulturalna. Już mieliśmy podstawę do tego, żeby na kulturę szły pieniądze. Wieczorek to bardzo dobry był I sekretarz partii. Jak padł stalinizm, to przyszedł ze Śląska. On popierał te wszystkie kulturalne inicjatywy.

DD: Jak się zestawia – ja takie zestawienie teraz zrobiłem – to od czasu Pańskiego pierwszego w Zielonej Górze doktoratu do czasu powstania Wyższej Szkoły Nauczycielskiej co roku był broniony jeden lub dwa doktoraty z historii. W mieście, w którym nie było jeszcze humanistycznej uczelni.

RS: Zwłaszcza że praca historyka, praca naukowa, była wtedy trudna i trochę przy okazji.

HS: Te doktoraty to w dużej mierze dzięki Lubuskiemu Towarzystwu Naukowemu, przy którym profesorowie z Poznania i nie tylko prowadzili seminaria. No, ja musiałem wtedy zrezygnować właśnie ze średniowiecza, jak ten doktorat wymęczyłem, bo z tym doktoratem to cała historia. Przecież wszystkie dokumenty były gdzieś tam w archiwach.

DD: Tutaj w Zielonej Górze w archiwum nie było w tym zakresie dokumentacji?

HS: Tu nie było nic. Trochę było we Wrocławiu, trochę było w Krakowie, trochę było w Warszawie, nawet do Gdańska pojechałem. Wyjeżdżałem po lekcjach

w sobotę, całą noc jechałem do Krakowa, żeby w niedzielę pójść do Biblioteki Jagiellońskiej i wieczorem z powrotem, żeby na poniedziałek na zajęcia zdążyć. Dlatego się potem przerzuciłem na nowszą historię. W dotarciu do archiwów było jeszcze trudniej, bo w niedzielę nie pracowały. Wyjątkowo udawało się coś ściągnąć do archiwum w Zielonej Górze.

DD: W połowie lat sześćdziesiątych XX w. pojawiają się realne plany powołania w Zielonej Górze Wyższej Szkoły Nauczycielskiej.

HS: To się wiązało z tym, że likwidowali studia nauczycielskie, dwuletnie, i w to miejsce miały powstać wyższe szkoły nauczycielskie, trzyletnie. W Zielonej Górze miał zostać zlikwidowany SN i powstać – wyższa szkoła. No i już mieli budować tę szkołę nauczycielską, był Gagarin i położył kamień węgielny pod tę szkołę, ale okazało się, że buduje się huta w Głogowie i brakuje inżynierów. No więc władze doszły do wniosku, że zamiast Wyższej Szkoły Nauczycielskiej powstanie Wyższa Szkoła Inżynierska.

DD: Gdyby Głogów był w ówczesnym wrocławskim, to może by tu powstała szkoła nauczycielska.

HS: To wtedy by powstała od razu nauczycielska.

DD: Szczęśliwie dla Pana znalazło się miejsce także w szkole inżynierskiej.

HS: Ja wtedy byłem już trochę znany, bo wygrałem konkurs na pamiątniki młodzieży wiejskiej w 1962 r. i w jury tego konkursu było wiele bardzo znanych osób. Wtedy parę osób się zainteresowało moim pamiątnikiem i zaraz mnie zaczęli ciągnąć do Warszawy. Miałem ze cztery czy pięć takich propozycji. Nawet taki zastępca Andrzeja Werblana z KC też mnie wezwał na rozmowy, proponując stanowisko dyrektora departamentu, a potem wiceministra. Proponowali mi też funkcje w Rzeszowie i Szczecinie, ale ja się nigdzie nie chciałem przenieść. Tu się z kolei pokłóciłem z naszymi władzami, bo bez mojej wiedzy powołano mnie na kierownika Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady. Dowiedziałem się o tym przypadkowo od Ambasady. Odmówiłem, a wszystko już było zatwierdzone też przez władze partyjne. I tak w Zielonej Górze podpadłem, więc gdy tworzyli WSI, nie przewidywali mnie tam zatrudnić. Ale ten z Warszawy, z KC, gdzieś tam dopatrywał, że nie ma mnie w spisie pracowników i zaraz zadzwonił do Zielonej Góry. Inauguracja była w lipcu, a ja w sierpniu dostałem informację, że mam się przenieść do Zielonej Góry. Uczyłem tu ekonomii, a gdy wprowadzili nauki polityczne, to się wtedy na nie przerzuciłem.

RS: I już wtedy Pan Profesor był zastępcą, tak zwanym zastępcą rektora.

HS: W wyższych szkołach inżynierskich nie było wtedy prorektorów, a rektor był z Częstochowy i przyjeżdżał tylko raz w miesiącu.

RS: Czyli tak, doktorat z historii, a wyładał Pan ekonomię i nauki polityczne.

HS: Ale jeszcze przedtem uczyłem filozofii w Studium Nauczycielskim na zaocznych studiach, dlatego że się przygotowywałem do egzaminu doktorskiego z filozofii. Dyrektor studium uznał to za wystarczające kwalifikacje. No to przez dwa lata dojeżdżałem na studia zaoczne, w sobotę po południu przyjeżdżałem i przez niedzielę prowadziłem wykłady. Tu się spotkaliśmy z Pasternikiem i wtedy zaczęliśmy pisać o tych miejscowościach.

DD: Gdy w 1971 r. powstaje w końcu Wyższa Szkoła Nauczycielska, Pan zostaje jej rektorem, a jedynym oprócz Pana zatrudnionym w uczelni historykiem był Władysław Korcz. Nie ma też jeszcze kierunku historia.

HS: Więc na początku historia była tylko na zaocznych i oprócz tego były jeszcze, mówię o 1971 r., dwuletnie zaoczne studia dla absolwentów studiów nauczycielskich i tam też była historia. A na dziennych to trochę tak na własną rękę żeśmy kształcili historyków, bo wszystkie kierunki miały być podwójne.

DD: Czyli filologia polska z historią, historia z czymś tam...

HS: Tak, ale władze przysmykały na to oko, bo tam w Warszawie był trochę bałagan w ministerstwie, więc myśmy przyjęli już na pierwszy rok tylko na historię. W 1975 r. już byli pierwsi absolwenci.

DD: Studia zaoczne były przeznaczone tylko dla nauczycieli?

HS: Tak, ale myśmy na studiach zaocznych, zwłaszcza tych dwuletnich zaocznych, robili odstępstwo i przyjmowaliśmy nie tylko nauczycieli. Wiele osób, pracowników bibliotek i instytucji kultury skończyło dzięki temu wyże studia.

DD: Panie Profesorze, myślę, że moment utworzenia Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, która w 1973 r. została przekształcona w Wyższą Szkołę Pedagogiczną, w której zresztą był Pan kilkakrotnie rektorem i długoletnim dyrektorem Instytutu Historii, oraz utworzenia w Zielonej Górze studiów historycznych jest dobry na zakończenie naszej rozmowy. Bo choć Uniwersytet Zielonogórski powstaje dopiero na początku XXI w., to przecież utworzenie obu zielonogórskich uczelni, do czego przyłożył także i Pan rękę, uczyniło z naszego miasta ośrodek akademicki. Bardzo dziękujemy, że Pan nas przyjął i ugościł.

Spisał Maciej Lubik, oprac. Dariusz Dolański

Tomasz Jaworski

Pouczająca przygoda w dobrym towarzystwie

——— Lata moich studiów to były czasy, kiedy powszechnie mówiło się o tworzeniu nowej historii. Słyszało się wtedy o „nowej” historii politycznej, społecznej, gospodarczej, a także miast itd. Każda z tych propozycji występowała z nowym programem metodologiczno-teoretycznym, co znacznie rozgrzewało temperaturę dyskusji naukowych. To właśnie pod koniec lat sześćdziesiątych i w latach siedemdziesiątych rozwijała swoją działalność poznańska szkoła metodologiczna, która zaproponowała (Leszek Nowak, Jerzy Kmita i Jerzy Topolski) idealizacyjną koncepcję nauki wyrosłej „z potrzeby reinterpretacji marksizmu w taki sposób, aby wyłonił się jego naukowy charakter, powracając tym samym do polskiej tradycji marksistowskiej, która uprzywilejowywała jego treści poznawcze i postrzegała ją jako kontynuację racjonalistycznej tradycji naukowej w kulturze zachodniej. Wyraźnie odwoływała się do rygorystycznego, krystalicznego stylu intelektualnego neopozytywizmu, w przeciwieństwie do stylu literackiego, w którym myśl Marksa była zwykle prezentowana, i w sposób dorozumiany krytykowała wersję marksizmu proponowaną przez Kołakowskiego”¹. W 1973 r. ukazało się pierwsze wydanie *Metodologii historii* Jerzego Topolskiego. Właśnie poznańska szkoła metodologiczna przyczyniła się do rozwoju metodologii nauk, zwłaszcza społecznych, chociaż później drogi jej twórców trochę się rozeszły.

Wspominam o tym, bo w związku z poznańskim ośrodkiem rodziło się zielonogórskie środowisko historyków. Tam właśnie doktoraty i habilitacje realizowali m.in. profesorowie. Hieronim Szczegółła, Kazimierz Bartkiewicz, Marian Eckert, Joachim Benyskiewicz i doktorzy Jan Muszyński, Stefan Dąbrowski. Natomiast w WSP zatrudniani byli czasowo lub na stałe profesorowie Jan Wąsicki, Włodzimierz Pająkowski (polihistor-balkanista), Barbara Topolska, Tadeusz Malinowski. Wybitni poznańscy historycy odwiedzali też ze swoimi wykładami Zieloną Górę, można tu wymienić przede wszystkim profesorów Jerzego Topolskiego, Czesława

¹ <http://segr-did2.fmag.unict.it/~polphil/PolPhil/Poznan/PoznanEngl.html> [dostęp 22.II.2012].

Łuczaka, Janusza Pajewskiego, Zygmunta Borasa czy Lecha Trzeciakowskiego. Dzięki temu można było otrzymać najnowsze informacje o trendach w polskiej, europejskiej i światowej historiografii i metodologii. Topolskiemu towarzyszył często ktoś ze światowej czołówki, kto aktualnie był jego gościem w Poznaniu. Korzystałem z tych wszystkich okazji regularnie już jako nauczyciel.

Na fali owego ożywienia humanistycznego, a także po wielu sukcesach moich uczniów w olimpiadach przedmiotowych, w 1977 r. postanowiłem zadbać o własny rozwój naukowy. Pojechałem do Zielonej Góry porozmawiać z prof. Hieronimem Szczegółą o możliwości otwarcia przewodu doktorskiego. Od tego momentu rozpoczęły się moje stałe osobiste, a nie tylko czytelnicze i okazjonalne, kontakty z rodzącym się środowiskiem naukowym Zielonej Góry.

W pierwszej rozmowie z prof. Hieronimem Szczegółą ustaliliśmy, że przedmiotem moich badań będzie historia Żar. Był to dla mnie nowy obszar zainteresowań, wprawdzie czytałem eseje Witolda Piwońskiego w „Słowie Żarskim”, ale były one poświęcone tylko luźnym historiom ziemi żarskiej. Musiałem też zająć się nauką języka niemieckiego, bo mój angielski nie był tu przydatny. W ciągu kilku lat zdołałem zgromadzić dość obfity materiał źródłowy i przygotowałem trzy rozdziały rozprawy doktorskiej. Uczestniczyłem też w seminarium doktoranckim prowadzonym przez Profesora. Spotkania seminaryjne były organizowane w różnych miejscach, m.in. na ul. Wiśniowej w lokalu Lubuskiego Towarzystwa Naukowego albo na al. Wojska Polskiego w budynku WSP. Seminarium zrobiło na mnie duże wrażenie, bo podpowiadało, jak sobie radzić z pracą naukową, tworzeniem dyskursu, a także budowało zaufanie i pewność, że kroczy się właściwą drogą. Jakiś czas później, 28 października 1983 r., zostałem zaproszony na sesję naukową poświęconą tradycjom wojskowym Środkowego Nadodrza, a następnie na uroczysty obiad w Kasynie Oficerskiej. W czasie obiadu przysiadł się do mnie H. Szczegółą i zaproponował, bym skontaktowałem się z Kazimierzem Bartkiewiczem, który potrzebował wówczas zaawansowanego doktoranta, by ubiegać się o tytuł profesora. Trochę byłem rozczarowany, bo odebrałem to początkowo jako brak zaufania do moich kwalifikacji naukowych, ale z drugiej strony przejście pod opiekę właśnie K. Bartkiewicza było sporym wyróżnieniem.

K. Bartkiewicza wcześniej znałem z widzenia, ale nigdy nie miałem okazji z nim porozmawiać. Chyba tylko raz słuchałem jego wykładu na zebraniu nauczycieli historii w Zielonej Górze, wówczas zrobił na mnie wrażenie człowieka interesującego się metodologią badań naukowych. Przejście pod opiekę K. Bartkiewicza nie tylko otwierało możliwości dyskusji z prof. prof. Jerzym Topolskim, Jerzym Maternickim czy Andrzejem F. Grabskim, ale to także było uczeniem się łączenia radości poznania z intelektualnym rozumieniem rzeczywistości historycznej. Dopiero później, w czasie podróży naukowych do Poznania, Warszawy, Łodzi

i Hradec Králové w Czechosłowacji, poznałem więcej szczegółów z jego ciekawej biografii. Okazało się, że w wojsku śpiewał w Zespole Pieśni i Tańca Wojska Polskiego. W latach 1953-1957 studiował historię w krakowskiej WSP, gdzie poznał swoją przyszłą żonę Elżbietę z domu Sulikowską. Tam też studiowała cała grupa późniejszych historyków zielonogórskich na czele z Zuzanną i Hieronimem Szczegółami, a także Antoni Żegleń oraz małżeństwo Barbary i Józefa Iwanów.

W całokształcie twórczości naukowej K. Bartkiewicza wówczas szczególnie interesował mnie kierunek związany z edukacją, w ujęciu ogólniejszym, ale przede wszystkim sprowadzający się do edukacji historycznej. Jest oczywiste, że pozostaje on w związku z Jego wieloletnią pracą w różnych instytucjach oświaty i następnie pracą jako nauczyciela akademickiego. Korespondowało to z moimi zainteresowaniami oraz dotychczasową drogą zawodową.

W czasie, kiedy nawiązałem kontakt z Profesorem, przygotowywał wspólnie z J. Benyskiewiczem pracę *Z dziejów myśli o polskich ziemiach zachodnich. Od Długosza do Parczewskiego*, a później *Ziemie nadodrzańskie w myśli historyczno-politycznej polskiego Oświecenia*. Miał już w tym zakresie spory dorobek dotyczący świadomości historycznej, myśli historycznej czy historiografii, zwłaszcza polskiego Oświecenia. W tym przypadku wyraźny początek dała temu praca habilitacyjna zatytułowana *Obraz dziejów ojczyzny w świadomości w Polsce doby Oświecenia* przygotowywana we współpracy z prof. Jerzym Topolskim i opublikowana przez PWN w 1979 r.

Taka historia wyraźnie mnie pociągała, bo już znałem niepokązną, ale bardzo ważną książkę Jerzego Topolskiego *Świat bez historii*, którą z zapałem studiowałem w tamtych latach. Przekonałem się wówczas, że Historia to coś więcej niż szukanie odpowiedzi na pytania: *co, gdzie i kiedy*, albo kto jest za to odpowiedzialny, ale dociekanie: *dlaczego?* Nie było to zadanie łatwe, wiązało się bowiem z większym unaukowieniem badania przeszłości. Przez unaukowienie rozumiałem wówczas i nadal tak uważam, że chodzi o większe wykorzystanie osiągnięć innych nauk w badaniach historycznych. Na przeszkodzie stała (i nadal stoi) ideologia, która, zabarwiona megalomanią narodową, utrudnia obiektywne ocenianie przeszłości i wyciąganie racjonalnych wniosków co do przyszłości. A skoro pojawiają się takie zjawiska z kręgu zaburzeń społecznych – jak megalomania czy trauma, a zapewne wiele jeszcze innych – to zadaniem historyka jest je badać i analizować, bo inaczej prowadziłyby to do braku rzetelnej dyskusji naukowej, wiedzy i jej rozumienia, a zatem tworzenia racjonalnej koncepcji rozwoju narodu i państwa.

Myślę, że właśnie wsparcie Szczegóły, Bartkiewicza i Topolskiego, a szczególnie Ich wielka kultura osobista, godność i poszanowanie innych ludzi, a przede wszystkim owo unaukowienie historii, miało ogromny wpływ na kształtowanie mojego sposobu rozumienia historii. Zawsze z ogromnym podziwem przyglądałem się Ich rozmowom z innymi, wszystko jedno, czy to byli studenci, koledzy, podwładni,

czy zwyczajni natręci lub niegrzeczni współpracownicy, wszystkich ich traktowali z kulturą i uszanowaniem. Widać w tym było wielką godność i humanizm. Mam nadzieję, że ten duch traktowania wszystkiego z jednakową powagą i kulturą pozostawił w mojej osobowości jakieś trwałe ślady.

W 1983 r. dokonano w WSP przekształcenia dotychczasowego Zakładu Historii w Instytut Historii. A w dwa lata później rozpoczęła się moja ścieżka naukowa obroną pracy doktorskiej pt. *Żary w dziejach pogranicza śląsko-łużyckiego od początków XIX w.* Promotorem pracy był Kazimierz Bartkiewicz. Mieszkalem wtedy w Żarach i przyjechałem dzień wcześniej samochodem do Profesora, by u niego przemocować i wczesnym rankiem pojechać razem do Poznania. Przebieg obrony był dość spokojny, a najbardziej interesujące pytania zadał prof. Jerzy Strzelczyk. Wieczorem wróciliśmy do Zielonej Góry i postanowiłem wsiąść do swojego samochodu i pojechać do Żar. Ale zaczął się problem, bo samochód nie chciał zapalić. Bartkiewiczowie parę razy próbowali mnie popchnąć, by samochód zapalił, w końcu zmęczeni pytają: a masz benzynę? Okazało się, że podekscytowany pomysłem obroną nie sprawdziłem, że jej nie mam, ale profesor miał jej trochę i mnie poratował, bym mógł dojechać do najbliższej stacji paliw.

W jakiś czas później profesor Szczegóła doradził, bym rozprawę doktorską poszerzył o dalsze badania – do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. – i w 1993 r. ukazała się ona drukiem pt. *Żary w dziejach pogranicza śląsko-łużyckiego*. W następnych latach kontynuowałem te badania z uwzględnieniem obszarów całego Śląska i Łużyc. Ale w dalszym ciągu otrzymywałem wsparcie H. Szczegóły, który popierał wszystkie moje inicjatywy dotyczące tych badań.

Z profesorem Topolskim miałem okazję konsultować się od 1986 r., ale do najżywszych kontaktów doszło w okresie przygotowywania mojej pracy habilitacyjnej. Tak się złożyło, że jak tylko zostałem zatrudniony w WSP, to przypadło nam w udziale razem ze Stefanem Dąbrowskim pomaganie K. Bartkiewiczowi w organizowaniu wielkiej międzynarodowej konferencji „Joachim Lelewel. Człowiek i dzieło w 200-lecie urodzin”. Konferencja odbyła się 12-14 września 1986 r. w Żaganiu. Miałem tam pierwszą okazję poznać, a także nawiązać znajomość z prawie wszystkimi, którzy mieli coś do powiedzenia na temat dorobku J. Lelewela, w tym oczywiście i z J. Topolskim. Muszę tu wspomnieć, że kiedy pierwszy raz pojechałem swoim maluchem do jego domu, to zastałem go na ulicy, jak zasypywał popiołem spore dziury w drodze. W dzielnicy, w której mieszkał, jeszcze nie było utwardzonej drogi, co jest bardzo częste na osiedlach domków jednorodzinnych. Dbłość o wspólne dobro to nie tylko jego dorobek intelektualny, ale – jak widać – również postawa społeczna.

W 1986 r. zostałem zatrudniony na pół etatu, jak już wspomniałem, a w 1987 r. na cały etat w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze. Już wówczas

w moich badaniach naukowych koncentrowałem się na dziejach Europy Środkowej w okresie od XVI do XVIII w., a w szczególności na stosunkach demograficzno-społecznych na polskim pograniczu zachodnim. Był to okres intensywnych procesów gospodarczych, społecznych i ideologicznych, które na owych pograniczach przebiegały wertykalnie i horyzontalnie. Owocem tych zainteresowań była praca pt. *Wojna, pokój i religia a ruchy ludnościowe na pograniczu polsko-niemieckim w XVII i na początku XVIII wieku*. Jej obrona miała swoją ciekawą historię, bo kiedy wyjeżdżaliśmy o godzinie 7.00 uczelnianą wołgą do Poznania, to spadł obfity śnieg, drogi były śliskie i zasypane. Mieliśmy dwugodzinne opóźnienie. Rada Wydziału zdawała sobie sprawę z tego, co się dzieje z pogodą i czekała cierpliwie, zrobiono nawet dwugodzinną przerwę. Na ulicach Poznania sytuacja była podobna, doszły do tego ogromne korki. W takiej sytuacji postanowiliśmy z Bartkiewiczem opuścić samochód i ostatnie kilometry przebiec, by chociaż trochę zyskać na czasie.

Analizując migracje ludnościowe na pograniczu polsko-niemieckim, badałem też dzieje Europy Środkowej i Polski w XVI, XVII i XVIII w., czego rezultatem były monografie pt. *Mobilność społeczeństwa wielokulturowego na pograniczu śląsko-łużyckim od XVI do XVII w.* czy praca zbiorowa pt. *Ludność pogranicza śląsko-łużyckiego*. Badania te doprowadziły do powstania zielonogórskiej demografii historycznej i Towarzystwa Studiów Łużyckich.

Problematyka Łużyc jest – jak już wspomniałem – ważnym aspektem moich zainteresowań naukowych. Zajmuję się nią nie tylko z powodu jej słowiańskiego rodowodu, ale głównie ze względu na procesy, jakie na Łużycach zachodzą w drodze do nowoczesności, a przede wszystkim umiejętności wykorzystania przez Serbołużyczan swojego usytuowania geopolitycznego. Pamiętać należy, że nie posiadali oni swoich elit politycznych i wielkich przywódców, a tylko umiłowanie własnej tożsamości. Wielokrotnie jeździłem na Łużycę, a także nawiązałem kontakty z badaczami zarówno w Polsce, jak i w świecie, a nade wszystko w czeskich i łużyckich ośrodkach naukowych. Skutkowało to publikacją wielu artykułów naukowych, m.in. w piśmie Serbołużyczan „Lětopis”. Od 1992 do 2015 r. Towarzystwo Studiów Łużyckich zorganizowało 15 konferencji i wydało 15 tomów „Studiów Łużyckich” poświęconych węzłowym problemom sorabistyki, a także m.in. rodom łużyckim Bibersteinów i Promnitzów. W ramach tych spotkań odwiedziło nas wielu wybitnych polskich i światowych badaczy Łużyc.

W ramach działalności TSŁ organizowaliśmy cykliczne spotkania poświęcone tematyce Łużyc, które są istotną platformą wymiany myśli naukowej – dyskusje oscylują także wokół zagadnień historii społecznej i narodowej, polityki, gospodarki i demografii połączonej z trendami w ekonomii. Uczestnicy tych spotkań – członkowie Towarzystwa – wywodzili się nie tylko z kręgów naukowych, byli to także pracownicy szkolnictwa, placówek kulturalnych oraz przedstawiciele organizacji

samorządowych. Szczególną rolę w aktywnej działalności Towarzystwa odegrali dwaj jego sekretarze: Mieczysław Ostrowski i Wiesław Pyżewicz, to oni w znacznym stopniu zbudowali jego dorobek. Uczestnicy regularnie reprezentowali też TSŁ na spotkaniach z Serbołużyczanami, przyczyniając się do promocji Uczelni i samej unikatowej kultury Słowian. Uczestniczyliśmy w spotkaniach i konferencjach organizowanych na terenie Łużyc, w Chociebużu, Budziszynie, Żytawie oraz w Herrhut.

Wśród szesnastu książek, które ukazały się z naszym udziałem, aż dziewięć powstało pod nadzorem naukowym naszego zakładu. Badań naukowych nie można prowadzić w oderwaniu od kontaktów międzynarodowych, stąd uczestniczyliśmy w wielu krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, m.in. w Pradze, Hradec Králové, Brnie, Budziszynie, Chociebużu, Warszawie, Krakowie, Toruniu i Poznaniu, gdzie wygłaszaliśmy referaty dotyczące dydaktyki historii, demografii historycznej, a także historii Polski, Czech, Saksonii i Łużyc. Od 2006 r. Zakład Demografii i Historii Gospodarczej był organizatorem międzynarodowych konferencji poświęconych różnym aspektom demograficznym w Europie Środkowej. W sympozjach brali udział referenci z Czech, Niemiec i z ośrodków akademickich w Polsce. Dzięki wysokiemu poziomowi naukowemu tych spotkań Zielona Góra stała się jednym z ważniejszych centrów demograficznych w kraju.

Wielu członków Towarzystwa obroniło prace doktorskie związane z pograniczem śląsko-łużyckim, m.in. Arkadiusz Michalak w zakresie archeologii, Sylwia Kocioł, Agnieszka Łachowska, Rafał Szymczak, Wiktor Krajniak, Anitta Maksymowicz, Hanna Kurowska, Piotr Partyka czy Justyna Rogińska. Każde z nich przygotowywało referaty prezentowane na forum Towarzystwa, a ich treść była przedmiotem dyskusji. Podobnie układała się współpraca z młodymi badaczami skupionymi w kole naukowym historyków, którzy też osiągnęli znaczące sukcesy, także poza granicami kraju, a jego członkowie zapraszani byli na międzynarodowe konferencje i sympozja. Pięcioro z członków koła obroniło już prace doktorskie (Marceli Tureczek, Daria Janiszewska, Adam Górski, Sylwia Kocioł, Izabela Korniluk), a troje (Marceli Tureczek, Daria Janiszewska, Adam Górski) zostało zatrudnionych w charakterze pracowników naukowych na Uniwersytecie Zielonogórskim, ten ostatni obecnie pracuje na Uniwersytecie Jagiellońskim, natomiast Izabela Korniluk w Muzeum Ziemi Lubuskiej, a Arkadiusz Michalak jest dyrektorem Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza.

Zakład Demografii i Historii Gospodarczej nawiązał od 2001 r. kontakty naukowe z wiodącymi instytucjami państwowymi, które dominowały w naszym regionie: Regionalną Dyрекcją Lasów Państwowych i Urzędem Statystycznym oraz Polskim Towarzystwem Statystycznym, czego rezultatem były wspólne konferencje i badania naukowe. Inicjatywa ta umożliwiła studentom i doktorantom korzystanie z dorobku tych instytucji oraz ukazała konieczność interdyscyplinarnego

rozwiązywania wielu kluczowych problemów wynikłych z praktyki i procesów badawczych. Uczestniczenie w pracach Komisji Demograficznej PAN dało sposobność poznania takich wybitnych demografów, jak Irena Gieysztorowa, Wiesław Kazimierz Suder, Bolesław Kumor, Mieczysław Kędelski i Jan Paradysz czy Julian Janczak z Łodzi. Z prof. Kędelskim razem podróżowaliśmy na posiedzenia Komisji Demograficznej PAN, ja jechałem z Zielonej Góry, on dosiadał się w Poznaniu. Był to czas wypełniony rozmowami o demografii, co traktowałem jako część ważnego dla mnie seminarium habilitacyjnego.

Wielokrotnie opracowywałem opinie o pracach doktorskich i habilitacyjnych, dotyczących demografii, Łużyc oraz historii Śląska. Kilkakrotnie zasiadałem w komisjach, które opiniowały i przeprowadzały przewody doktorskie. W swojej pracy starałem się łączyć wyjaśnienie (analiza przyczynowa) ze zrozumieniem. Tak było z moimi bohaterami, takimi jak Konfucjusz (życie przekuł w naukę), Frido Mětsk czy Heinz Schuster-Šewc (uczeni małego narodu serbołużyckiego), Karol May (jego bujna wyobraźnia geograficzna i etnograficzna była skutkiem ślepoty do 5. roku życia – najpierw świat wyobraził sobie, a później go zobaczył), Jan Amos Komeński (późno poznał smak nauki), Gottfried Wilhelm Leibniz (jego nauka z trudem utorowała sobie pozycję w świecie), František Palacký (inteligent – jeden z trzech Ojców narodu), Tomasz Masaryk (kował – filozof: „wielkie nie może być wielkie, jeśli jest kłamstwem”) oraz Fryderyk Chopin (muzyka ludowa – synonim polskości) i ludową legendą Juraja Jánošíka (zniewolony chłop, wreszcie jako zbójnik poczuł się wolny) i wielu innych, których tu nie sposób wymienić. Ale wszystkich łączyła pasja wolnego tworzenia.

Najpierw widziałem ich losy w swojej wyobraźni (intuicji), a później konfrontowałem moje wizje z rzeczywistością, bo chciałem poznać (wyjaśnić) i zrozumieć, dlaczego tak potoczyły się losy każdego z nich i ich środowisk. Dawało to też możliwość odkrywania na nowo potencjału dziedzictwa kulturowego Europy Środkowej, co skutkowało kolejnymi publikacjami dotyczącymi badanych regionów. Tak było chociażby w przypadku ludu Chodów z regionu Domažlic, do których zaprowadziło mnie badanie czeskiego odrodzenia narodowego i innych ludów Europy Środkowej. Wyprawy do egzotycznych kulturowo miejsc zaowocowały wieloma nowymi wątkami badawczymi – np. gospodarką i kulturą Chin, USA czy innymi regionami świata. Osobną częścią mojej przygody intelektualnej są staże naukowe, które odbyłem w Budziszynie, Dreźnie, Poczdamie, Pradze, Hradec Králové (wielokrotnie). Każdy z nich obfitował w ciekawe spotkania, rozmowy, a przede wszystkim doświadczenia. Najciekawsze były prywatne, towarzyskie rozmowy w domach, w kawiarniach i na spacerach, na które byłem często zapraszany. Rozmawiałem z moimi opiekunami o ich pracy, promotorach i środowiskach, o całej specyfice nauki w ich krajach. W Dreźnie miałem możliwość obserwowania

łączenia NRD z RFN, a przede wszystkim napływu Niemców z zachodu, którzy podziwiali odbudowane miasto. Enerdowcy natomiast wpatrywali się w towary zachodnie, które wówczas trafiały do ich sklepów. W Czechosłowacji obserwowałem natomiast rozpad tego państwa i powstanie dwóch nowych: Słowacji i Czech. Jeśli o zjednoczeniu Niemiec mówiło się od dłuższego czasu, to rozpad Czechosłowacji był niespodziewany i przyjęty został z bardzo mieszanymi uczuciami.

Myślę, że były to dobre czasy zielonogórskiej historiografii, bo była ona otwarta na nowe prądy i utrzymywała stały kontakt z wybitnymi badaczami nie tylko w Polsce, ale i w całym świecie.

Bohdan Halczak

Cztery lata na WySPie

——— W roku 1978 autor niniejszego artykułu został przyjęty w poczet słuchaczy pierwszego roku studiów w Instytucie Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Było to spore osiągnięcie. Na jedno miejsce przypadało ponad pięciu kandydatów. Selekcję przeprowadzono poprzez surowe egzaminy wstępne. Na pierwszy rok historii zakwalifikowało się, wraz z autorem artykułu, ok. 40 młodych ludzi. Była to liczba olbrzymia, jak na panujące w uczelni stosunki. Były problemy z pomieszczeniem się w małych salach wykładowych. Niewielka liczba nauczycieli akademickich nie pozwalała na podział słuchaczy na mniejsze grupy ćwiczeniowe. Problem rozwiązał się sam. Spora część słuchaczy, nie mogąc podołać wysokim wymaganiom wykładowców, zrezygnowała z nauki.

Podając studia w WSP, autor niniejszej publikacji, podobnie jak wielu innych kolegów z roku, odczuwał pewien dyskomfort. Zdawał sobie sprawę, że jest to uczelnia o stosunkowo niskiej randze. Koledzy, którzy dostąpili „zaszczytu” studiowania w uniwersytetach, nazywali naszą wszechnicę „Wyższą Szkołą Podstawową”. Szybko przestaliśmy jednak żałować swojego wyboru. Zastaliśmy na uczelni wspaniałą atmosferę. Wśród nauczycieli akademickich nie było laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie nauki, ale byli oni często znakomitymi dydaktykami. Na ogół starali się przekazywać swoją wiedzę w sposób zrozumiały i ciekawy dla słuchaczy. Podczas egzaminów byli wymagający, ale życzliwi. Duże znaczenie miał z pewnością fakt, że niemal wszyscy nasi wykładowcy dysponowali dużym stażem pracy w szkołach podstawowych i średnich. Między słuchaczami i nauczycielami istniały silne więzi. Sytuacja ta kontrastowała z opowieściami kolegów o „uniwersyteckim piekle”, o profesorach głoszących tak mądre wykłady, że nikt ich nie rozumiał, o asystentach dokuczających czasami wręcz sadystycznie studentom. To był obcy świat.

Wykładowców mieliśmy nietuzinkowych. Legendą instytutu był przede wszystkim profesor Władysław Korcz, zwany powszechnie „Dziadkiem”. Wykładał historię średniowiecza. Jednak, jakkolwiek temat by nie podejmował, zawsze kończył na historii najnowszej. Był zdecydowanym antykomunistą, czego nie ukrywał.

Opowiadał młodym ludziom o czasach II Rzeczypospolitej, o terrorze komunistycznym na terenach wschodnich po zajęciu ich przez Armię Czerwoną w 1939 r. Szczególnie przejmujące były jego opowieści o radzieckich łagrach, w których spędził kilka lat. O kwestiach tych nie można było wówczas przeczytać w oficjalnych opracowaniach historycznych.

Profesorowie Kazimierz Bartkiewicz (zwany przez studentów „Bartkiem”), Hieronim Szczegół, Joachim Benyskiewicz byli bardziej ostrożni. Unikali w trakcie wykładów aluzji na tematy polityczne. Koncentrowali się przede wszystkim na rzetelnym wykładaniu omawianej problematyki. Nie uprawiali jednak indoktrynacji. Ich opinie często odbiegały od obowiązującej wówczas oficjalnie marksistowskiej wykładni dziejów. Profesor Szczegół niejednokrotnie cytował w trakcie zajęć opracowania historyczne wydawane na Zachodzie. Przedstawiał różne punkty widzenia. Do trudnej pracy nauczycielskiej przygotowywał studentów niezrównany profesor Kazimierz Stachura, znający „na wylot” wszelkie tajniki oświaty. W Wyższej Szkole Inżynierskiej wykładał ekonomię profesor Marian Eckert. Słuchacze naszej uczelni nie mieli wówczas możliwości uczestniczenia w jego zajęciach, ale koledzy z WSI nieraz o nich opowiadali, w trakcie spotkań towarzyskich. Profesor w sposób rzeczowy i kompetentny obnażał absurdalność socjalistycznej „gospodarki planowej”.

Popularni wśród studentów Instytutu Historii WSP byli młodzi asystenci – Jan Andrykiewicz oraz Stanisław Lechowski, czyli „Jaś” i „Staś”. Niewiele starsi od swoich słuchaczy utrzymywali z nimi stosunki koleżeńskie. Niejednokrotnie uczestniczyli w imprezach studenckich. Ćwiczenia z „Jasiem” albo „Stasiem” przypominały klub dyskusyjny lub „burzę mózgów”. Dyskutowano nie tylko na tematy z zakresu historii. Obaj asystenci mieli znakomite predyspozycje na naukowców. Przewidywaliśmy, że zrobią karierę. Niestety, w okresie późniejszym, zniechęceni niską płacą, zrezygnowali z pracy w uczelni i poświęcili się zajęciom bardziej dochodowym.

Wśród studentów panowała znakomita atmosfera. Odczuwaliśmy silną więź ze sobą, a także z innymi środowiskami akademickimi w Polsce. Słowo „student” brzmiało dumnie. Różniliśmy się między sobą pod wieloma względami. Utożsamialiśmy się z różnymi światopoglądami i wyznawaliśmy często odmienną filozofię życia. Różnice jednak nie dzieliły. Przeciwnie, spotykały się z życzliwym zainteresowaniem. Panowała atmosfera tolerancji.

Wśród słuchaczy Instytutu Historii prężnie rozwijał się ruch naukowy i turystyczno-krajoznawczy. W trakcie studenckich konferencji naukowych i rajdów turystycznych mieliśmy możliwość nawiązania kontaktu z innymi środowiskami akademickimi. Przede wszystkim jednak kwitło życie towarzyskie, które koncentrowało się w akademikach. Wieczorami robiło się w Domach Studenckich tłoczno. Do pokojów schodzili się nie tylko ich mieszkańcy, ale również studenci, którzy

nie mieszkali w akademiku. Niewielu spało w nocy. W ciasnych pokojach trwały imprezy. Wypijano ogromne ilości alkoholu i wypalano niewiarygodną liczbę papierosów, a przede wszystkim znakomicie się bawiono. Przy akompaniamentie gitar śpiewano piosenki, improwizowano występy artystyczne i happeningi. Niezapomniane były imprezy z udziałem Władysława Sikory, słynnego „Sikora”, późniejszego twórcy i kierownika kabaretu „Potem”. Potrafił zmienić każdą „bibkę” w spektakl teatralny. Uczestnicy imprezy przeistaczali się w aktorów, a meble w rekwizyty. Rodziło się wówczas to, co nazwano później Zielonogórskim Zagłębieniem Kabaretowym.

W trakcie spotkań towarzyskich głównie jednak dyskutowano. Każdy mówił, o czym chciał, ale przede wszystkim dyskutowano o polityce. Spierano się zajądło. Jednak, bez względu na poglądy polityczne, młodych ludzi łączyła postawa sprzeciwu wobec istniejącej w kraju sytuacji. Drażniła wszechobecna, głupawa propaganda. Buta i arogancja funkcjonariuszy władzy komunistycznej wzbudzały gniew. O sprawach, o których gdzie indziej mówiono szeptem, tutaj dyskutowano podniesionymi głosami.

Nasza uczelnia nazywana była powszechnie „wyspą” (od skrótu WSP) i rzeczywiście stanowiła dla wielu prawdziwą wyspę wolności w zastraszonej dosyć miejscie, jakim była Zielona Góra. Jednak wolność ta miała granice, określone przez władze. Przed oficjalną inauguracją zajęć na pierwszym roku musieliśmy wziąć udział w spotkaniu z przedstawicielami władz miejskich. Funkcjonariusze poinformowali nas, że w niektórych ośrodkach akademickich naszego kraju są podejmowane próby tworzenia wśród studentów organizacji opozycyjnej Studenckie Koła Solidarności. Przestrzeżono młodych ludzi, że w razie podjęcia takiej działalności w Zielonej Górze nastąpi zdecydowana i surowa reakcja władz.

O działalności grup opozycyjnych wiedzieliśmy z relacji kolegów z innych uczelni. Korzystając z życzliwej postawy dużej części wykładowców, dysydenci działali niemal oficjalnie, mimo represji. W naszym mieście byłoby to niemożliwe. Nawet wykładowcy nieukrywający wrogiej postawy wobec systemu „realnego socjalizmu” przestrzegali nas przed tego typu działalnością. Obawiano się, że władze mogłyby po prostu zlikwidować małą uczelnię, gdyby uznały, że stała się ona siedliskiem opozycji.

Fakt, że w naszej WSP nie działała opozycja, obniżał autorytet szkoły wśród słuchaczy innych uczelni. Podczas konferencji naukowych i rajdów turystycznych opowiadano nam z dumą o opozycjonistach. Było to nieco kuriozalne. Ówczesni dysydenci stanowili w istocie niewielką, izolowaną grupę desperatów. Jednak pojawienie się zorganizowanej opozycji na uczelni „nobilitowało” wszystkich studentów, nawet tych, którzy stronili od działalności opozycyjnej jak od zarazy. Aktywność opozycjonistów przejawiała się przede wszystkim w nielegalnym wydawaniu

i rozpowszechnianiu „literatury drugiego obiegu”, czyli „bibuły”. Broszury i pisemka docierały różnymi drogami do naszego miasta i krążyły wśród studentów.

W tej sytuacji powszechne stało się oczekiwanie na „wielki wybuch”. Nastroje panujące wśród studentów pod koniec lat siedemdziesiątych oddawał popularny dowcip: „Spiker radiowy, prowadzący audycję dla młodzieży, czyta list od słuchacza – Pani kazała nam napisać wypracowanie na temat: «Co wiem o powstaniu listopadowym?»». Pomóżcie! Zakłopotany spiker odpowiada – «Cóż... Szczegółów nie znamy, ale że powstanie wybuchnie to pewne!»”.

Oczekiwany „wielki wybuch” rzeczywiście nastąpił. W sierpniu 1980 r., w wyniku fali strajków robotniczych władze komunistyczne zmuszone były dokonać pewnej liberalizacji swej polityki wewnętrznej. Wyrażono zgodę na tworzenie niezależnych od władz związków zawodowych. Efektem ustępstw władz było powstanie blisko 10-milionowego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Nie uspokoiło to sytuacji w kraju. Powszechnie domagano się dalszych reform państwa. Ferment nie ominął środowiska studenckiego.

W styczniu 1981 r. doszło do ogólnopolskiego strajku studentów. Akcja została zapoczątkowana w Łodzi i tam znajdowała się główna „centrala” strajku. Domagano się od władz wyrażenia zgody na działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów oraz spełnienia wielu innych postulatów, istotnych dla środowiska akademickiego. Do akcji strajkowej przyłączały się stopniowo inne uczelnie. Zastrajkowała także nasza WySPa¹. W strajku dużą rolę odegrali słuchacze historii. 18 lutego 1981 r. doszło do podpisania porozumienia pomiędzy ogólnopolskim komitetem strajkowym i przedstawicielami władz. Czuliśmy się wszyscy zwycięzcami.

Jak miała okazać przyszłość, ustępstwa władz komunistycznych w latach 1980-1981 były swego rodzaju „taktycznym manewrem”. W rzeczywistości przygotowywano rozprawę z „Solidarnością” i niezależnym ruchem społecznym. 13 grudnia 1981 r. w całym kraju wprowadzono stan wojenny. Większość przywódców „Solidarności” oraz innych niezależnych ruchów społecznych internowano. Próby strajków i protestów ulicznych tłumiono brutalnie. Na wyższych uczelniach zawieszono zajęcia. Wkrótce zresztą dla autora niniejszego artykułu i jego kolegów zakończyły się także studia. Trzeba było rozstać się z WySPą. Niemniej młodzi ludzie zyskali w gorącym okresie lat 1980-1981 poczucie sprawstwa i nie pozwolili go sobie odebrać w późniejszym życiu.

1 B. Halczak, *Lata 1980-81 z perspektywy studenta zielonogórskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej*, [w:] *Zielona Góra na przestrzeni dziejów. Przemiany społeczno-kulturowe*, red. D. Kotlarek, P. Bartkowiak, Zielona Góra 2007, s. 235-245.

Uchwała Walnego Zgromadzenia Delegatów Polskiego Towarzystwa Historycznego, Zielona Góra 22 września 1980 roku

——— Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Historycznego na swym posiedzeniu odbytym w dniu 22 września 1980 r. w Zielonej Górze wyraża całkowitą solidarność z treścią zawartego w dniu 31 sierpnia porozumienia, podpisanego przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu i Komisję Rządową, i uważa, że pełna realizacja – w duchu i literze jego postanowień – jest właściwą drogą do budowy porozumienia społecznego w kraju.

I. Polskie Towarzystwo Historyczne, poczuwając się do odpowiedzialności za kształtowanie świadomości historycznej społeczeństwa i obowiązku reprezentowania interesów środowiska historyków polskich w obliczu trudnej sytuacji nauki i kultury polskiej, uważa za konieczne przypomnienie podstawowych prawd o miejscu humanistyki w życiu społecznym.

Wiedza historyczna była zawsze i jest fundamentem myślenia obywatelskiego, spełniając zarazem rolę szczególną w poznaniu i kształtowaniu humanistycznych wartości: patriotyzmu, demokracji, tolerancji, praworządności i przyjaźni między narodami. Bez odnowy nie można mówić o głębokiej i rzetelnej przebudowie społeczno-gospodarczej naszego kraju, w której to odnowie polscy historycy powinni i chcą wziąć udział.

II. Nie jest to możliwe bez oparcia działalności historyków polskich na kardynalnych zasadach etyki, przestrzeganie której jest obywatelskim i zawodowym obowiązkiem każdego historyka.

III. Polskie Towarzystwo Historyczne, mając na uwadze obecne i przyszłe potrzeby kultury i nauki, popierać będzie wszelkie poczynania zmierzające do usunięcia hamulców biurokratycznych, prawnych i pozaprawnych, które krępują prawidłowy i wszechstronny rozwój życia naukowego i kulturalnego w szczególności zaś wypowiada się przeciw:

- ograniczaniu środków przeznaczonych na potrzeby kultury, nauki i oświaty;
- nieokreślonym wyraźnymi przepisami działaniami cenzury, która jest nie tylko instytucją, ale i systemem;
- polityce wydawniczej, stanowiącej w swym obecnym kształcie zagrożenie dla kultury i nauki polskiej;

- polityce kadrowej, kierującej się niejednokrotnie kryteriami naruszającymi zarówno normy współżycia międzyludzkiego, jak i utrudniającej prawidłowy rozwój życia umysłowego.

Jednocześnie Polskie Towarzystwo Historyczne ponawia wysuwane od lat postulaty zmierzające do usunięcia trudności w dostępie historyków do materiałów archiwalnych, pozostających poza archiwami podległymi Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, a także zniesienia istniejących w bibliotekach naukowych działów specjalnych, gromadzących publikacje wyłączone z normalnego korzystania przez czytelników.

IV. Polskie Towarzystwo Historyczne:

- udzielać będzie poparcia wszelkim staraniom zmierzającym do odbiurokratyzowania życia naukowego i szkolnictwa wszystkich stopni;
- wspierać będzie inicjatywy zmierzające do prawidłowego rozwoju rozmaitych środowisk badawczych i oświatowych, czynnych na polu historii.

V. Na forum naszego Towarzystwa spotykają się zespoleni wspólną troską o rozwój nauk historycznych i ich popularyzację pracownicy nauki i pracownicy oświaty. Dlatego też Polskie Towarzystwo Historyczne domaga się:

- podniesienia i nadania właściwej rangi zawodowi nauczycielskiemu, stworzenia mu odpowiednich warunków do wykonywania zawodu, doskonalenia kwalifikacji, a także polepszania warunków materialnych;
- podniesienia i stworzenia właściwej rangi nauczania historii w szkole;
- bezwarunkowego przywrócenia przedmiotu historii w zasadniczym szkolnictwie zawodowym;
- przywrócenia samorządu szkół wyższych w zakresie wybieralności i kompetencji władz, a także formułowania i realizacji programów nauczania oraz planów badawczych;
- zapewnienia samorządności Towarzystwom Naukowym.

Walne Zgromadzenie wzywa historyków polskich, akceptujących wyrażone w tej uchwale stanowisko, do dołożenia wszelkich wysiłków i starań w jej realizacji dla dobra naszego narodu i państwa.

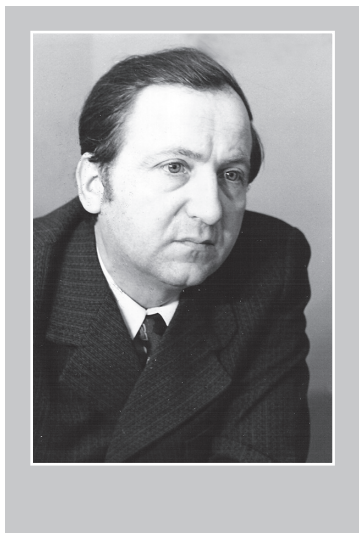
**Uchwała Walnego Zgromadzenia Delegatów
Polskiego Towarzystwa Historycznego,
Zielona Góra 17 września 2022 roku**

1. Zgromadzeni w Zielonej Górze delegaci oddziałów Polskiego Towarzystwa Historycznego z całej Polski w dniu 17 września, w rocznicę brzemiennej w skutki agresji Związku Sowieckiego na Polskę, potępiają barbarzyńską agresję wojsk Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy.
2. Delegaci deklarują poparcie różnorodnych poczynań związanych z edukacją przebywających w Polsce uczniów i studentów z Ukrainy.
3. Polskie Towarzystwo Historyczne zobowiązuje się do intensywnego upowszechniania historii Ukrainy i wzajemnych stosunków polsko-ukraińskich poprzez wspieranie historyków z Ukrainy.

**Biogramy
doktorów
habilitowanych
i profesorów**

KAZIMIERZ BARTKIEWICZ (1930-2002) urodził się 11 listopada 1930 r. we wsi Dąbrowa Skarbowa w Kieleckiem. Szkołę podstawową, a potem liceum pedagogiczne ukończył w Bodzentynie i w 1957 r. – historię w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, broniąc przygotowanej pod kierunkiem Józefa Garbacika pracy magisterskiej poświęconej rywalizacji Habsburgów i Jagiellonów o korony Czech i Węgier na przełomie XV i XVI w. W tej samej uczelni w 1970 r. uzyskał stopień doktora za napisaną pod tą samą opieką rozprawę poświęconą historii ziemi kłodzkiej, stopień doktora habilitowanego otrzymał na UAM w Poznaniu w 1979 r. i w 1987 r. tytuł profesora nadzwyczajnego.

Po ukończeniu szkoły średniej przez rok był nauczycielem we wsi Górno, po czym odbył służbę wojskową. Po skończeniu studiów osiadł w Zielonogórskim. Początkowo uczył historii w szkole podstawowej w Nowej Soli, a następnie w liceum ekonomicznym w Zielonej Górze. Jednocześnie pełnił funkcje w systemie doskonalenia oświaty. Był kierownikiem sekcji historii w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Zielonej Górze, a od 1969 r. dyrektorem tegoż ośrodka, przemianowanego w 1972 r. na Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych. Od 1975 r. K. Bartkiewicz został etatowym nauczycielem akademickim, wykładając historię w zielonogórskiej WSP. W uczelni tej pełnił kolejno funkcje dziekana Wydziału Humanistycznego (1975-1981), prorektora (1981-1984), rektora (1984-1990) i dyrektora Instytutu Historii (1996-1999). Ponadto kierował zakładem Historii Polski i Powszechnej XVI-XVIII Wieku. Formalnie w 2000 r. przeszedł na emeryturę, pracując jeszcze do 2001 r., gdy przeprowadził się do Krakowa.

Zainteresowania badawcze K. Bartkiewicza koncentrowały się wokół problematyki nadodrzańskiej, stanowiącej jeden z głównych kierunków jego badań. Zainicjowana ona została pracą doktorską, a w późniejszych czasach wyniki badań z tego zakresu zostały opublikowane w takich książkach, jak *Z dziejów myśli o polskich ziemiach zachodnich. Od Długosza do Parczewskiego* (Zielona Góra 1985), *Ziemie Nadodrzańskie w myśli historyczno-politycznej polskiego oświecenia* (Warszawa-Poznań 1987). K. Bartkiewicz był inicjatorem wielu konferencji poświęconych historii ziem nadodrzańskich, których wyniki zostały opublikowane w pracach pod jego redakcją, m.in. *Zróżnicowanie wyznaniowe i więzi społeczne na pograniczu śląsko-wielkopolsko-brandenburskim (XVI-XVIII)* („Rocznik Lubuski” 23:1997) czy *Szlachta pogranicza*

śląsko-wielkopolsko-lubuskiego (XVI-XVIII w.), („Rocznik Lubuski” 26:2000). Z jego inicjatywy i pod jego redakcją ukazały się *Źródła i materiały z dziejów Środkowego Nadodrza* (Zielona Góra 1996) i *Ludzie Środkowego Nadodrza. Wybrane szkice biograficzne (XII-XX wiek)* (Zielona Góra 1998). Nadodrzańskie zainteresowania łączyły się z drugim kręgiem badań K. Bartkiewicza obejmującym problematykę świadomości historycznej i historiografii głównie polskiego oświecenia, czemu wyraźny początek dała monografia *Obraz dziejów ojczystych w świadomości historycznej w Polsce doby oświecenia* (Warszawa 1979) czy redagowane przez niego i będące pokłosiem konferencji naukowych prace *Joachim Lelewel. Człowiek i dzieło. W 200-lecie urodzin* (Zielona Góra 1988) oraz *Adam Naruszewicz i historiografia oświecenia* (Zielona Góra 1998). W całokształcie twórczości naukowej K. Bartkiewicza bezustannie przewijał się pozostający w związku z jego wieloletnią pracą w różnych instytucjach oświaty wątek związany z edukacją, czego wyrazem była zredagowana przez niego praca zbiorowa *Nauczanie historii dziś. Zaszłości i oczekiwania* (Zielona Góra 1992). W sumie na dorobek pisarski K. Bartkiewicza złożyło się ponad 200 różnie zakrojonych publikacji, w tym 22 prace zwarte, autorskie i redagowane.

K. Bartkiewicz położył też duże zasługi w zakresie kształcenia kadr naukowych. Recenzował kilkadziesiąt prac doktorskich i habilitacyjnych, wypromował sześciu doktorów, do których zaliczają się profesorowie Uniwersytetu Zielonogórskiego: Bogumiła Burda, Małgorzata Konopnicka, Tomasz Jaworski, Wojciech Strzyżewski, dyrektor Archiwum Państwowego w Zielonej Górze – Tadeusz Dzwonkowski i dyrektor szkoły w Otyniu – Lesław Konopnicki. Do jego uczniów zalicza się także Dariusz Dolański, któremu K. Bartkiewicz służył radą i pomocą podczas przygotowywania pracy habilitacyjnej.

K. Bartkiewicz czynnie uczestniczył w polskim i międzynarodowym życiu społeczno-naukowym. Był członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN, Instytutu Zachodniego, prezesem zielonogórskiego Oddziału PTH, wiceprezesem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym oraz Société internationale d'étude du dix-huitième siècle (SIEDS). To dzięki niemu bliskie kontakty łączyły zielonogórskie środowisko historyczne z Jerzym Topolskim. Nawiązał liczne kontakty z ośrodkami zagranicznymi, m.in. w Tilburgu, Vechcie, Poczdamie, Dreźnie, Hradec Králové, Preszowie, Egerze i Witebsku.

Po przejściu na emeryturę K. Bartkiewicz przeprowadził się do Krakowa, gdzie przyszło mu się zmagać z ciężką chorobą. Duchem jednak pozostał w Zielonej Górze, interesując się życiem naukowym na nowo powstałym uniwersytecie, do utworzenia którego przyczynił się całym swym naukowym i organizacyjnym dorobkiem. Był wielokrotnie nagradzany i odznaczany, m.in. otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski i Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Zmarł w Krakowie 27 października 2002 r.

Uniwersytet Zielonogórski uczcił w 2008 r. pamięć K. Bartkiewicza, nadając jednej z sal jego imię.

AUZ: Akta osobowe K. Bartkiewicza, sygn. III-5/54.

Bartkiewicz Kazimierz, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuścik, t. 1, Warszawa 1998.

Burda B., *Profesor Kazimierz Bartkiewicz. Moje wspomnienie*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2003, nr 9.

Dolański D., *Kazimierz Bartkiewicz (1930-2002)*, [w:] *idem, 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, Zielona Góra 2005.

Dolański D., *Kazimierz Bartkiewicz (1930-2002)*, [w:] *idem, Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzupeł., Zielona Góra 2012.

Dolański D., *Tradycje badań historiograficznych na Uniwersytecie Zielonogórskim*, „Historia@Teoria” 2017, t. 1, nr 3.

Dolański D., *Wspomnienie o Mistrzu i Przyjacielu – prof. Kazimierz Bartkiewicz (1930-2002)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, nr 8.

Jaworski T., *W 70. rocznicę urodzin Profesora Kazimierza Bartkiewicza*, [w:] K. Bartkiewicz, *Myśl historyczna w Polsce a dzieje ziem nadodrzańskich. Zbiór studiów, wybór i przygotowanie T. Jaworski*, Zielona Góra 2001.

Osekowski C., *Nauczyciel i naukowiec – Profesor Kazimierz Bartkiewicz*, „Głos Uczelni” 1997, nr 1.

Fot. C. Łuniewicz, Muzeum Ziemi Lubuskiej

LESZEK C. BELZYT urodził się 27 sierpnia 1958 r. w Warszawie. Uczył się w Kołobrzegu, Łodzi, Gałkowie Wielkim, kończąc Szkołę Podstawową nr 22 w Toruniu. W tym mieście ukończył też I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika. W 1981 r. na Uniwersytecie im. M. Kopernika w Toruniu uzyskał tytuł magistra historii, przygotowując pod kierunkiem Ryszarda Kozłowskiego pracę poświęconą „Ilustrowanemu Kurierowi Polskiemu” w latach 1945-1950. Na podstawie rozprawy *Weryfikacja narodowościowa polskiej ludności rodzimej Warmii, Mazur i Powiśla w latach 1945-1950* przygotowanej u tego samego promotora w 1987 r. także na UMK uzyskał stopień doktora. Stopień doktora habilitowanego otrzymał

na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, przedstawiając pracę poświęconą Krakowowi i Pradze ok. 1600 r. Tytuł profesora został mu nadany w 2017 r.

L.C. Belzyt pracował w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK (1981-1988), potem związał się z Historische Kommission Berlin (1991-1993), Forschungsschwerpunkt Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas w Berlinie (1994-1995), Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas Leipzig (1996-2000) i w 2001 r. z Universität Leipzig. Prowadził też zajęcia na Humboldt-Universität Berlin, Universität Potsdam, Technische Universität Dresden, Brandenburgische Technische Universität Cottbus. W 2001 r. podjął pracę na Uniwersytecie Zielonogórskim, do 2012 r. w Instytucie Historii, potem na Wydziale Ekonomii i Zarządzania, gdzie kierował najpierw Zakładem, a od 2017 r. Katedrą Historii Społecznej, Gospodarczej i Wojskowości. Od 2019 r. ponownie pracuje w Instytucie Historii, gdzie kieruje Zakładem Historii Społecznej.

Zainteresowania badawcze L.C. Belzyta koncentrują się wokół kilku problemów tzw. ludności rodzimej na ziemiach poniemieckich po 1945 r., czego wyrazem jest m.in. monografia *Między Polską a Niemcami. Weryfikacja narodowościowa na Warmii, Mazurach i Powiślu i jej następstwa w latach 1945-1960* (Toruń 1996). Drugi krąg zainteresowań to dzieje Mazurów, Warmiaków, Kaszubów i Serbów Łużyckich w świetle pruskiej statystyki językowej, któremu poświęcił dzieła *Sprachliche Minderheiten im preußischen Staat 1815-1914. Die preußische Sprachenstatistik in Bearbeitung und Kommentar* (Marburg 1998) oraz *Pruska statystyka językowa (1825-1911) a Polacy zaboru pruskiego, Śląska i Mazur* (Zielona Góra 2013). Istotne miejsce w jego badaniach zajmuje historia miast, w tym zakresie opublikował m.in.: *Kraków i Praga około 1600 roku. Porównanie topograficznych i demograficznych aspektów struktury społecznej i etnicznej dwóch metropolii Europy Środkowo-Wschodniej* (Toruń 1999), *Szlachta w mieście rezydencjalnym. Szlacheccy obywatele Krakowa i Warszawy około 1600 roku* (Zielona Góra 2011), *Zielona Góra około 1700 roku. Struktura ludności w świetle spisów podatkowych* (Zielona Góra 2021) czy *Torgau. Miasto i twierdza 1809-1914* (Zielona Góra 2007). Kolejny obszar badań to historia Dolnych Łużyc i terenów województwa lubuskiego w XIX i XX w. W latach 2013-2016 realizował jako kierownik zespołu polskiego unijny projekt polsko-niemiecki, który zaowocował wydaniem sześciu publikacji książkowych (po 3 w języku polskim i niemieckim) oraz objazdową wystawą (5 miast w Polsce i 5 miast w Niemczech). Wspólnie z Anną Polak przygotował m.in. książkę *Dolne Łużyce. Podróż rowerem przez przeszłość i teraźniejszość* (Zielona Góra 2019). W sumie L.C. Belzyt jest autorem dziewięciu monografii autorskich i dziewięciu książek wydanych pod jego redakcją. Opublikował także ponad 80 artykułów, wydanych w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz pracach zbiorowych, a ponadto prawie 40 recenzji, zamieszczonych w większości w czasopismach niemieckich. Uczestniczył w kilku

międzynarodowych projektach badawczych. L.C. Belzyt jako recenzent uczestniczył w kilku postępowaniach o nadanie stopnia doktora, wypromował też czworo doktorów, wśród nich znajdują się działaczka kultury Iwona Peryt-Gierasimczuk, adiunkt w UZ Jolanta Skierska i pracująca w Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego w Żarach Anna Polak.

L.C. Belzyt w latach 2014-2018 był członkiem interdyscyplinarnego zespołu do spraw oceny wniosków o przyznanie stypendiów naukowych dla wybitnych młodych naukowców przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jest członkiem PTH i Instytutu Kaszubskiego. L.C. Belzyt jest także autorem tomików poetyckich. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

[red.], *Nominacje profesorskie. Prof. dr hab. Leszek C. Belzyt*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2017, nr II.

Fot. M. Szymczak

JOACHIM BENYSKIEWICZ (1936-2011) urodził się 7 marca 1936 r. w Nowym Kramsku, wówczas niemieckim Kleistdorf. Edukację rozpoczął w czasie II wojny światowej w niemieckiej szkole. Po wojnie ukończył szkołę podstawową w Nowym Kramsku. Jest absolwentem liceum pedagogicznego w Sulechowie, po ukończeniu którego podjął studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, które ukończył w 1962 r., przedstawiając pracę magisterską przygotowaną pod kierunkiem Witolda Jakóbczyka pt. *Polacy Wielkopolski w latach 1898-1908*. W tej samej uczelni J. Benyskiewicz przeprowadził też przewód doktorski oraz habilitacyjny. Stopień doktora uzyskał w 1968 r. na

podstawie rozprawy przygotowanej pod kierunkiem Jana Wąsickiego *Spółeczno-ekonomiczne położenie Polaków w Marchii Granicznej*. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1978 r., a tytuł profesora w 1996 r.

W 1956 r. J. Benyskiewicz podjął pracę jako nauczyciel w szkole podstawowej w Kargowej, a potem w Podmoklach i Ujściu (pow. Sulechów) oraz Jabłonie (pow. Wolsztyn). Po ukończeniu studiów został zatrudniony w Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze. W 1973 r. podjął pracę

w WSP w Zielonej Górze. W strukturach Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych był kierownikiem Zakładu Historii, a po utworzeniu Instytutu Historii do 1990 r. jego wicedyrektorem. Był dziekanem Wydziału Humanistycznego (1984-1990), kierował Zakładem Historii XIX-XX Wieku oraz Pracownią Badań Regionalnych. Ponadto pełnił funkcję przewodniczącego Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej (1988-1999).

Główne tematy prowadzonych przez J. Benyskiewicza badań naukowych były w znacznym stopniu zdeterminowane przez miejsce jego urodzenia na polsko-niemieckim pograniczu. Wychodząc z zainteresowania historią stron rodzinnych, rozwijały się w coraz szerszym kontekście w kierunku dziejów pogranicza polsko-niemieckiego i stosunków Polaków z Niemcami. Prowadzone przez niego prace badawcze w Stacji Naukowej PTH zaowocowały popularnymi publikacjami na łamach zielonogórskiej prasy, czy też przygotowaną wspólnie z Januszem Koniuszem książką *3:0 dla polskości. Z dziejów sportu na Ziemi Lubuskiej* (Zielona Góra 1963). Jednocześnie J. Benyskiewicz rozwijał swój warsztat naukowy. Wspólnie z Janem Wąsickim i Wiktorem Lemieszem przygotował nagrodzoną przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych książkę *Źródła do dziejów Polaków w Marchii Granicznej w latach 1919-1945* (Zielona Góra 1967). Niebawem pt. *Położenie Polaków w Marchii Granicznej w latach 1919-1943* (Zielona Góra 1968) ukazała się jego praca doktorska. J. Benyskiewicz przygotował także wiele innych ważnych prac związanych z rodzinnym regionem, w tym monografię Nowego Kramska, opracowanie kroniki swojej macierzystej szkoły czy będącą ukoronowaniem badań o życiu Polaków na pograniczu polsko-niemieckim monografię *Babimojszczyzna w latach 1919-1945* (Zielona Góra 1994). Ważnym przedmiotem jego badań było powstanie wielkopolskie, któremu wspólnie z Hieronimem Szczegółą poświęcił monografię *Powstanie Wielkopolskie nad środkową Odrą* (Zielona Góra 1998), badał też podparte osobistymi doświadczeniami położenie polskiej ludności autochtonicznej na ziemiach włączonych do Polski po 1945 r. Dziełem, które było ukoronowaniem badań nad stosunkami polsko-niemieckimi na przełomie XIX i XX w., była praca habilitacyjna *Posłowie polscy w Berlinie w latach 1866-1890* (Zielona Góra 1976). Po habilitacji J. Benyskiewicz podjął się syntetycznego spojrzenia na dzieje porozbiorowe i międzywojenne w polemicznych opracowaniach *Naród bez państwa* (Zielona Góra 1987) i *Społeczeństwo – władza – państwo 1918-1939* (Zielona Góra 1991). W tym czasie też rozszerzył swoje badania regionalne, co znalazło m.in. wyraz w redakcji i autorstwie syntez historii Gorzowa Wielkopolskiego, Zielonej Góry, Nowej Soli czy Głogowa. Łączna bibliografia J. Benyskiewicza obejmuje ponad 100 publikacji.

J. Benyskiewicz położył też duże zasługi w zakresie kształcenia kadr naukowych. Recenzował wiele prac doktorskich i habilitacyjnych, wypromował czworo

doktorów, pracowników Instytutu Historii: Grażynę Wyder, późniejszych doktorów habilitowanych – Tomasza Nodzyńskiego i Zygmunta Kowalczuka oraz dyrektora szkoły w Czerwieńsku – Przemysława Góralczyka.

J. Benyskiewicz był członkiem Instytutu Śląskiego w Opolu oraz PTH, wykazując się szczególną aktywnością jako członek regionalnego komitetu Olimpiady Historycznej. Był współzałożycielem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, w którym pełnił funkcję sekretarza Komisji Historii i redaktora wydawnictw. W latach 1971-1986 współredagował „Przegląd Lubuski”. Był sekretarzem zarządu wojewódzkiego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.

Za osiągnięcia w pracy naukowej i organizacyjnej został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Medalem Rodła.

J. Benyskiewicz zmarł nagle jako czynny profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego 12 kwietnia 2011 r.

AUZ: Akta osobowe J. Benyskiewicza, sygn. III-7/25.

Benyskiewicz Joachim, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuścik, t. 1, Warszawa 1998.

Benyskiewicz Joachim Józef, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.

Dolański D., *Profesor regionalista – Joachim Benyskiewicz*, „Głos Uczelni” 1997, nr 1.

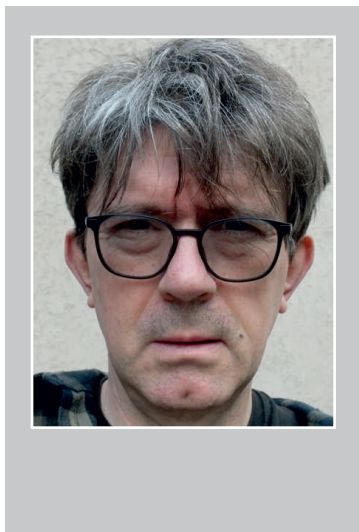
Nodzyński T., *Joachim Benyskiewicz (1936-2011)*, „Studia Zielonogórskie” 2011, nr 17.

Nodzyński T., *Profesor Joachim Benyskiewicz*, [w:] *Polacy – Niemcy. Pogranicze. Studia historyczne. Księga poświęcona Profesorowi Joachimowi Benyskiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin oraz pięćdziesięciolecie pracy*, red. G. Wyder, T. Nodzyński, Zielona Góra 2006.

Nodzyński T., *Wspomnienie o profesorze Joachimie Benyskiewicz*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 4.

Wyder G., *Bibliografia prac prof. dr. hab. Joachima Benyskiewicza za lata 1963-2005*, [w:] *Polacy – Niemcy. Pogranicze. Studia historyczne. Księga poświęcona Profesorowi Joachimowi Benyskiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin oraz pięćdziesięciolecie pracy*, red. G. Wyder, T. Nodzyński, Zielona Góra 2006.

Fot. zbiory K. Benyskiewicza

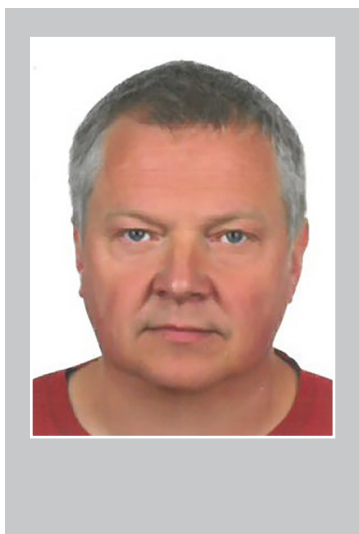
KRZYSZTOF BENYSKIEWICZ urodził się 22 października 1959 r. w Zielonej Górze. Tu ukończył Szkołę Podstawową nr 14 i Liceum Ogólnokształcące nr 1. W 1982 r., przedstawiając napisaną pod kierunkiem Hieronima Szczegóły pracę poświęconą stosunkom polsko-radzieckim w latach 1932-1939, ukończył WSP w Zielonej Górze. W 1999 r. pod kierunkiem Wojciecha Peltza uzyskał na Uniwersytecie Zielonogórskim stopień doktora, przedstawiając rozprawę poświęconą roli rodu Jeleni Niałków z Kębłowa w procesie jednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV w. W 2010 r. na podstawie monografii o Władysławie Hermanie także na UZ otrzymał stopień doktora habilitowanego.

W 1999 r. K. Benyskiewicz podjął pracę w Instytucie Historii WSP, łącząc ją z zatrudnieniem jako kustosz w Dziale Zbiorów Specjalnych uczelnianej biblioteki. Od 2011 r. pracuje na stanowisku profesora UZ.

Zainteresowania badawcze K. Benyskiewicza dotyczą historii średniowiecznej Polski, w szczególności rycerstwa, genealogii, sfragistyki, stosunków polsko-ruskich oraz historii regionalnej. K. Benyskiewicz jest autorem ok. 50 publikacji, w tym monografii: *Ród Jeleni Niałków i jego rola w procesie jednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV w.* (Poznań–Wrocław 1999), *Mieszko Bolesławowicz (1069-1089). Źródła i tradycja historiograficzna* (Kraków 2005), *W kręgu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana. Piastowie w małżeństwie, polityce i intrydze* (Wrocław 2010), *Książę Polski Władysław I Herman 1079-1102* (Zielona Góra 2010) i *Władysław Herman. Książę Polski 1079-1102* (Kraków 2014). Opracował i wydał *Księgę ławniczą Nowego Kramaska 1572-1782* (Zielona Góra 2008). Działalność zawodową i naukową łączy z działalnością artystyczną, w zakresie malarstwa olejnego i grafiki komputerowej. Jest autorem wielu wystaw organizowanych przez Bibliotekę Uniwersytetu Zielonogórskiego, w tym prezentujących jej najcenniejsze zbiory. K. Benyskiewicz jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego.

[red.], *Nowa habilitacja. Dr hab. Krzysztof Benyskiewicz*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 10.

Fot. zbiory K. Benyskiewicza

BOGDAN BOBOWSKI urodził się 4 lipca 1971 r. we Wrocławiu. Po ukończeniu szkoły średniej podjął studia na kierunku archeologia na Uniwersytecie Wrocławskim, które ukończył w 1995 r. Następnie w swej macierzystej uczelni podjął studia doktoranckie. Stopień naukowy doktora w zakresie archeologii otrzymał w 2000 r. na podstawie pracy poświęconej przełomowi XIII w. na Śląsku w świetle źródeł archeologicznych, której promotorem był Krzysztof Wachowski. Stopień doktora habilitowanego w zakresie historii uzyskał na Uniwersytecie Zielonogórskim w 2012 r. na podstawie pracy poświęconej kulturze materialnej świdnickiego mieszczaństwa w świetle testamentów w XIV-XVIII w.

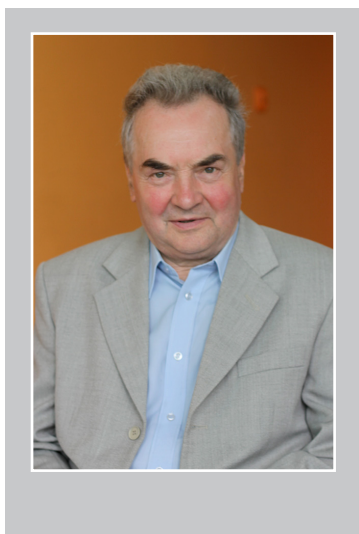
W latach 2001-2018 pracował w Instytucie Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego, w którym kierował od 2012 r. Zakładem Archeologii i Historii Starożytności. Od 2007 r. był opiekunem Studenckiego Koła Archeologów. Od 2013 r. był zatrudniony na stanowisku profesora UZ.

Zainteresowania badawcze B. Bobowskiego koncentrują się wokół problematyki związanej z zapleczem osadniczym późnośredniowiecznego i nowożytnego Gdańska, nowoczesnymi metodami prowadzenia dokumentacji archeologicznej, wizualizacjami przestrzennymi stratygrafii archeologicznej, archeologią prawną, pojęciem „granicy” w świetle źródeł archeologicznych oraz kulturą materialną średniowiecznego Śląska i Ziemi Lubuskiej. Był kierownikiem wielu badań terenowych prowadzonych w kraju i za granicą: w Niemczech, Irlandii i Tajlandii. Do jego najważniejszych prac należą: *Przemiany średniowiecznej rzeczywistości na Śląsku w XIII wieku (w świetle źródeł pisanych)* (Łódź 2005), *Plomby tekstylne z wykopalisk na terenie Dolnego Miasta w Gdańsku* (Łódź 2009), *Kultura materialna mieszczan Świdnicy i rycerstwa Weichbildu świdnickiego w świetle testamentów (od I połowy XIV do końca I ćwierci XVII wieku)* (Zielona Góra 2011).

Jest członkiem Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology (CAA).

AUZ: Akta osobowe B. Bobowskiego, sygn. RA-o-NA.

Fot. Archiwum UZ

KAZIMIERZ BOBOWSKI (1939-2023) urodził się 29 marca 1939 r. w Howiłowie w powiecie trembowelskim, skąd rodzina została przesiedlona na Śląsk. Tu ukończył szkołę podstawową i po ukończeniu liceum ogólnokształcącego w Górze Śląskiej rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Wrocławskim, które ukończył w 1962 r., przedstawiając pracę magisterską dotyczącą dokumentów Bolesława Wstydliwego. Stopień doktora otrzymał w 1968 r., przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem Karola Maleczyńskiego pracę *Formularz uroczystych bull papieskich w latach 1143-1154*. Tam też w 1985 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego. Tytuł profesora otrzymał w 1992 r.

Od razu po studiach K. Bobowski został zatrudniony na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie w latach 1986-1992 został prodziekanem Wydziału Historyczno-Filozoficznego (od 1988 r. Nauk Historycznych i Pedagogicznych), kierował też Zakładem Nauk Pomocniczych Historii (1988-2000). W 2000 r. podjął pracę w Instytucie Historii WSP w Zielonej Górze, gdzie do odejścia na emeryturę w 2009 r. kierował Zakładem Nauk Pomocniczych Historii. W swojej karierze K. Bobowski związany był także z Akademią Polonijną w Częstochowie, Państwową Wyższą Szkołą Techniczno-Ekonomiczną w Jarosławiu i Wyższą Szkołą Menadżerską w Legnicy, Wyższą Szkołą Zarządzania i Przedsiębiorczości w Wałbrzychu.

Podstawowym polem zainteresowań badawczych K. Bobowskiego jest dyplomatyka, w zakresie której opublikował m.in. monografie *Autentyczność oraz problem datacji dokumentów zachodniopomorskich do końca XIII w.* (Wrocław 1985), *Dokumenty i kancelarie książęce na Pomorzu Zachodnim do końca XIII w.* (Wrocław 1988) i *Skryptorium dokumentowe klasztoru cystersów w Dargunie do końca XIII wieku* (Wrocław 1991). Z badaniami nad dyplomatyką nierozzerwalnie związane są prace nad pismem neogotyckim *Ewolucja pisma neogotyckiego na Śląsku od początku XVI do połowy XX wieku* (Warszawa 1992) oraz *Skróty w piśmie neogotyckim* (Wrocław 1994). Zainteresowania dyplomatyką i pismem zaprowadziły K. Bobowskiego do tematyki związanej z fałszerstwem dokumentów i pieniędzy, której poświęcił wiele artykułów, a sam został biegłym sądowym w zakresie grafologii. Kolejne pole badawcze K. Bobowskiego to historia cystersów w Polsce i Europie ze szczególnym uwzględnieniem Trzebnicy. Jest on m.in. wydawcą *Źródeł do dziejów klasztoru trzebnickiego (XVI-XIX w.)* (Wrocław 1993). Podejmował ponadto różne tematy badawcze związane z historią Wrocławia i Dolnego Śląska, w szczególności w odniesieniu

do historii szkolnictwa i historii poczty. W tym zakresie jest autorem wielu haseł w *Encyklopedii Wrocławia* (Wrocław 2001) oraz monografii *Pocztą dolnośląską od zarania dziejów* (Wrocław 1997). K. Bobowski jest też współautorem *Encyklopedii nauk pomocniczych historii nowożytnej i najnowszej* (Wrocław 1976). W sumie dorobek naukowy K. Bobowskiego obejmuje blisko 300 publikacji, w tym 10 monografii. K. Bobowski wypromował do 2009 r. 16 doktorów i był recenzentem w 30 przewodach doktorskich, 12 habilitacyjnych i 8 w postępowaniach o nadanie tytułu profesora.

K. Bobowski jest członkiem Oberlausitzische Gesellschaft w Görlitz, Polskiego Towarzystwa Historycznego oraz był członkiem Komisji Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa przy Komitecie Nauk Historycznych PAN. Za swoją działalność był wielokrotnie nagradzany, w tym odznaką Za Zasługi dla Archiwistyki. K. Bobowski zmarł we Wrocławiu 24 czerwca 2023 r. Został pochowany na cmentarzu w Karpaczu.

Gillmeister A., *Bibliografia prac Kazimierza Bobowskiego za lata 1964-2009*, [w:] *Scriptura, diploma, sigillum. Prace ofiarowane Kazimierzowi Bobowskiemu*, red. J. Zdrenka, J. Karczevska, Zielona Góra 2009.

Gillmeister A., *Kazimierz Bobowski – sylwetka uczonego*, [w:] *Scriptura, diploma, sigillum. Prace ofiarowane Kazimierzowi Bobowskiemu*, red. J. Zdrenka, J. Karczevska, Zielona Góra 2009.

Fot. M. Szymczak

ZBIGNIEW BUJKIEWICZ urodził się 26 października 1955 r. w Żaganiu. Tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 2 i Liceum Ogólnokształcące im. S. Banacha. W 1978 r., przygotowując pod kierunkiem Mariana Eckerta pracę dyplomową poświęconą kulturalnym związkom polsko-francuskim na przełomie XVIII i XIX w., ukończył WSP w Zielonej Górze. Pod tym samym kierunkiem w 1993 r. na UAM w Poznaniu uzyskał stopień doktora na podstawie dysertacji *Aspiracje kolonialne w polityce zagranicznej Polski w okresie międzywojennym*. W 2004 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim otrzymał stopień doktora habilitowanego, przedstawiając pracę poświęconą

krajobrazowi materialnemu i społecznemu Zielonej Góry w XIX-XX w. Z. Bujkiewicz w latach 1978-2020 pracował w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze kolejno na stanowiskach: starszy archiwista, kierownik Działu Ewidencji, Informacji

i Udostępniania Materiałów Archiwalnych, kierownik Działu Przechowywania i Zabezpieczenia Zasobu Archiwalnego. Jednocześnie w latach 1997-2008 współpracował z WSP i UZ, prowadząc zajęcia dla studentów kierunku historia w zakresie historii Polski i powszechnej w dwudziestoleciu międzywojennym oraz archiwistyki i zarządzania informacją oraz studentów filologii romańskiej w zakresie historii Francji. Od 2007 r. Z. Bujkiewicz pracuje w Łużyckiej Szkole Wyższej im. Jana Benedykta Solfy w Żarach.

Główne zainteresowania badawcze Z. Bujkiewicza dotyczą historii społeczno-gospodarczej pogranicza Polski i Niemiec w XIX i XX w. oraz oświaty na Ziemi Lubuskiej w XIX i XX w. Jest autorem m.in. monografii: *Aspiracje kolonialne w polityce zagranicznej Polski w okresie międzywojennym* (Zielona Góra 1998), *Krajobraz materialny i społeczny Zielonej Góry od końca XVIII do połowy XX wieku: przestrzeń – ludność – gospodarka* (Zielona Góra 2003), *Szkoły w regionie lubuskim w XIX i w pierwszej połowie XX wieku – dziedzictwo archiwalne i kulturowe* (Zielona Góra 2015), *Zielonogórska Gmina Żydowska 1813-1942* (Warszawa 2017), *Gospodarka Ziemi Lubuskiej w dobie rozwoju kapitalizmu 1800-1945* (Żary-Poznań 2020), *Gospodarka Ziemi Lubuskiej „centralnie planowana” 1945-1989* (Żary-Poznań 2022). Jako recenzent uczestniczył w trzech przewodach doktorskich. Jest członkiem PTH i LTN. Został laureatem nagrody „Studiów Zielonogórskich”.

Kołodziejczyk K., *Archiwistę bardzo chwalę. Nagroda dla zielonogórzanina*, „Gazeta Wyborcza – Gorzów-Zielona Góra” 2005, nr 98.

Fot. zbiory Z. Bujkiewicza

BOGUMIŁA BURDA urodziła się 22 września 1958 r. w Krośnie Odrzańskim. Ukończyła szkołę podstawową w Szklarce Radnickiej i liceum ekonomiczne w Zielonej Górze. W 1981 r. ukończyła historię w WSP w Zielonej Górze, przedstawiając pracę magisterską przygotowaną pod kierunkiem Jana Wąsickiego poświęconą czasopiśmiennictwu Zielonej Góry w latach 1957-1981. Stopień doktora uzyskała w 1991 r. na UAM na podstawie przygotowanej pod kierunkiem Kazimierza Bartkiewicza pracy poświęconej związkom edukacyjnym Śląska z ziemiami polskimi w okresie oświecenia. Stopień doktora habilitowanego otrzymała w 2008 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim, przedstawiając

monografię poświęconą szkolnictwu średniemu na Dolnym Śląsku w okresie wczesnonowożytnym. Tytuł profesora został jej nadany w 2020 r.

B. Burda w 1981 r. podjęła pracę w WSP w Zielonej Górze. W latach 1993-1997 była zastępcą dyrektora Instytutu Historii. Od 2004 r. kieruje Zakładem Dydaktyki Historii. Była też kierownikiem studiów podyplomowych, m.in. historia oraz wiedza o społeczeństwie z edukacją europejską. W latach 1993-1997 pracowała też w V Liceum Ogólnokształcącym w Zielonej Górze. Jest egzaminatorem maturalnym historii i wiedzy o społeczeństwie.

Główne zainteresowania badawcze B. Burdy koncentrują się wokół historii szkolnictwa na Środkowym Nadodrzu i Dolnym Śląsku. W tym zakresie opublikowała monografie *Związki edukacyjne Śląska z ziemiami polskimi w okresie Oświecenia* (Zielona Góra 1992), *Szkolnictwo średnie na Dolnym Śląsku w okresie wczesnonowożytnym (1526-1740)* (Zielona Góra 2007). Z tą problematyką wiązą się także jej badania dotyczące pietyzmu, czego wyrazem jest współredagowana przez nią książka *Halle i Sulechów – ośrodki pietyzmu i edukacji. Tło religijno-historyczne, powiązania europejskie* (Zielona Góra 2019). Drugi obszar jej zainteresowań badawczych to dydaktyka i nauczanie historii oraz wiedzy o społeczeństwie. B. Burda jest autorką i współautorką programów nauczania oraz 22 podręczników szkolnych. W zakresie problematyki nauczania brała udział w kilku międzynarodowych projektach, podejmując współpracę z ośrodkami w Niemczech, Francji, Finlandii, Rosji i na Węgrzech. Kierowała także polskimi grantami badawczymi. W sumie jest autorką ponad 150 publikacji. B. Burda jako recenzent uczestniczyła w kilku przewodach doktorskich oraz wypromowała czworo doktorów.

B. Burda jest członkiem LTN, zasiadała wielokrotnie w jego zarządzie i PTH, w którym od 2015 r. pełni funkcję prezesa oddziału w Zielonej Górze. Jest członkiem komisji dydaktycznej przy Zarządzie Głównym PTH oraz wieloletnią przewodniczącą Komisji Dydaktycznej przy oddziale PTH w Zielonej Górze, była sekretarzem i przewodniczącą Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej. Od 2015 r. jest przewodniczącą Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej Juniorów, a także członkiem Komisji Dydaktyki Historii działającej przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Jest rzeczoznawcą Ministerstwa Edukacji i Nauki ds. podręczników szkolnych do nauczania historii. Przewodniczy także Radzie Naukowej Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie.

Działalność społeczna B. Burdy wykracza daleko poza krąg zainteresowań zawodowych. Jest prezeską Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Nerka” z siedzibą w Zielonej Górze, które działa na rzecz propagowania idei transplantacji, przeszczepów, w tym przeszczepów rodzinnych, pracy dla osób dializowanych i ich rodzin. Współpracuje z Oddziałem Nefrologii i Stacji Dializ Klinicznego Szpitala

Uniwersyteckiego w Zielonej Górze. Jest także działaczką Kiwanis International Dystrykt Polska, międzynarodowej organizacji działającej dla dzieci, wiceprezeską Lubuskiego Towarzystwa na rzecz Kobiet BABA, członkiem Wojewódzkiej Rady Kobiet przy Marszałku Województwa Lubuskiego.

Za swoją działalność była wielokrotnie nagradzana, w tym nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze. Została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz medalem „Zasłużony dla Województwa Lubuskiego”.

[red.], *Dr hab. Bogumiła Burda*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2008, nr 12.

[red.], *Nowi profesorowie. Prof. dr hab. Bogumiła Burda*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2021, nr 2.

Kalinowski L., *Historyczka z tytułem profesor belwederskiej*, „Gazeta Lubuska” 2021, nr 17.

Fot. M. Szymczak

DARIUSZ DOŁAŃSKI urodził się 3 marca 1966 r. w Słubicach, dorastał w Cybince, gdzie ukończył szkołę podstawową. Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego w Słubicach podjął studia historyczne w WSP w Zielonej Górze, które ukończył w 1990 r., przygotowując za namową Jana Muszyńskiego pracę magisterską poświęconą Tadeuszowi Kuntze pod kierunkiem Barbary Janiszewskiej-Mincer. Pod jej opieką przygotował też pracę doktorską o reformacji w księstwie głogowskim. Stopień doktora uzyskał w 1996 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a stopień doktora habilitowanego w 2003 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim. W 2015 r. otrzymał tytuł profesora.

Po ukończeniu studiów podjął pracę na macierzystej uczelni, w której u boku Hieronima Szczegóły pełnił funkcję sekretarza rektora (1996-1999). W tym czasie redagował też uczelniany biuletyn – „Głos Uczelni”. Był dyrektorem Instytutu Historii (2005-2016), redaktorem naczelnym „Studiów Zachodnich” (2007-2012), a także współtwórcą „In Gremium. Studia nad Kulturą, Historią i Polityką”, w których był współredaktorem i redaktorem naczelnym (2007-2016). Od 2007 r. jest kierownikiem Zakładu Historii Kultury i Nauki oraz od 2013 r. pełnomocnikiem rektora ds. jakości kształcenia.

Zainteresowania badawcze D. Dolańskiego dotyczą szeroko pojętej historii kultury i nauki. Ich wyrazem była już praca magisterska, która zaowocowała monografią *Tadeusz Kuntze – malarz rodem z Zielonej Góry (1733-1793)* (Zielona Góra 1994). Następnie zainteresowania te zostały rozszerzone o problematykę przenikania się wpływów kulturowych na pograniczu polsko-niemieckim i życia religijnego na pograniczu śląsko-wielkopolsko-brandenburskim w okresie wczesnonowoczesnym, co zaowocowało m.in. monografią *Najspokojniejszy Kościół. Reformacja XVI w. w księstwie głogowskim* (Zielona Góra 1998). Po doktoracie Kazimierz Bartkiewicz, w wyniku konsultacji z Jerzym Topolskim, otworzył przed D. Dolańskim nowe pole badawcze obejmujące badania nad historią historiografii XVIII w. i szerzej kulturowych relacji Rzeczypospolitej z Europą, czego rezultatem są książki *Zachód w polskiej myśli historycznej czasów saskich* (Zielona Góra 2002) i *Trzy cesarstwa. Wiedza i wyobrażenia o Niemczech, Turcji i Rosji w Polsce XVIII wieku* (Zielona Góra 2013). Trzeci obszar badań to rozwój życia naukowego na Ziemi Lubuskiej po 1945 r. zapoczątkowany przygotowaną pod jego redakcją pracą z okazji pięćdziesięciolecia zielonogórskiego oddziału PTH i mający wyraz m.in. w monografii *Zielonogórska droga do uniwersytetu* (Zielona Góra 2011). Równolegle D. Dolański podejmował problematykę nauczania historii i pamięci historycznej związanej z przeszłością pogranicza polsko-niemieckiego, czego wyrazem są m.in. przygotowane we współpracy z Kingą Hartmann wydane po polsku i niemiecku materiały pt. *Zrozumieć historię – kształtować przyszłość. Realizacyjne koncepcje nauczycieli* (Wrocław 2008). Ogółem jego dorobek publikacyjny obejmuje ponad 100 publikacji wydanych w kraju i za granicą. Brał udział w stażach lub stypendiach naukowych w Hradec Králové, Tilburgu, Poczdamie i Vechcie, uczestniczył w kilku międzynarodowych projektach badawczych i w konferencjach naukowych w Niemczech, Austrii, Francji, Hiszpanii, Portugalii, Wielkiej Brytanii, Turcji i Argentynie.

D. Dolański jest autorem kilkunastu recenzji w Polsce i Niemczech w postępowaniach o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego oraz tytułu profesora. Wypromował trzech doktorów, do których zaliczają się profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego Marek Smoluk i dyrektor Muzeum w Nowej Soli – Tomasz Andrzejewski.

Od 2016 r. D. Dolański jest członkiem Polskiej Komisji Akredytacyjnej, w której od 2020 r. zasiada w prezydium jako przewodniczący Zespołu Nauk Humanistycznych i Teologicznych oraz w latach 2022-2023 był członkiem Rady Programowej PKA. W latach 2000-2009 był prezesem zielonogórskiego oddziału PTH, w którego zarządzie głównym zasiadał w latach 2003-2006 i 2015-2018. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem XVIII. Od 1997 r. jest członkiem Rady Muzeum Ziemi Lubuskiej, a od 2024 r. jej przewodniczącym. Od 1995 do 2020 r. był związany z redakcją „Studiów Zielonogórskich”, najpierw jako sekretarz redakcji, a od 1998 r. jako zastępca redaktora. Jest przewodniczącym rady redakcyjnej

wydawanego przez Muzeum Ziemi Lubuskiej rocznika „Ziemia Lubuska”, członkiem rad naukowych: serii wydawniczej „Między Wschodem a Zachodem” na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, „Staropolski Ogląd Świata” na Uniwersytecie Wrocławskim oraz rocznika „Wieki Stare i Nowe” wydawanego przez Uniwersytet Śląski. Jest rzeczoznawcą Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. podręczników szkolnych do nauczania historii. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz wyróżniony Nagrodą Naukową Prezydenta Zielonej Góry.

Gillmeister A., *Nominacja profesorska. Profesor Dariusz Dolański*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2015, nr 3.

Kuczer J., *Kolokwium habilitacyjne Dariusza Dolańskiego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2003, nr 6.

[red.], *Prof. D. Dolański w Polskiej Komisji Akredytacyjnej*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2015, nr 12.

(kb) [Katarzyna Borek], *Siedmiu wspaniałych. Nagrody kulturalne i naukowe*, „Gazeta Lubuska” 2003, nr 163.

Fot. zbiory D. Dolańskiego

RADOSŁAW DOMKE urodził się 20 czerwca 1981 r. w Gorzowie Wielkopolskim. Tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 3 i Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących. Studiował historię na Uniwersytecie Zielonogórskim, którą ukończył w 2005 r., przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem Marka Ordyłowskiego pracę magisterską na temat życia codziennego w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1948-1956. W 2005 r. podjął studia doktoranckie na UZ, a stopień doktora otrzymał w 2008 r., przedstawiając pracę poświęconą propagandzie dotyczącej Ziemi Północnych i Zachodnich Polski w latach 1945-1948, którą przygotował pod kierunkiem Czesława Oseńkowskiego.

W tej samej uczelni otrzymał w 2017 r. stopień naukowy doktora habilitowanego, przedstawiając rozprawę na temat przemian społecznych w Polsce w latach siedemdziesiątych XX w.

Po ukończeniu studiów R. Domke związał się ze środowiskiem aktorskim w Krakowie, pracując jako aktor m.in. w Teatrze „Lajkonik”. W 2007 r. został zatrudniony na UZ jako asystent rektora i funkcję tę sprawował do 2011 r., gdy przeszedł do

Instytutu Historii. Tu kierował studiami podyplomowymi zarządzanie ochroną informacji niejawnych. Był sekretarzem „Studiów Zachodnich” (2012-2021) i od 2021 r. z Marcelim Tureczkiem jest ich redaktorem naczelnym. Od 2018 r. pracuje na stanowisku profesora UZ.

Zainteresowania badawcze R. Domkego dotyczą Polski w latach siedemdziesiątych XX w., dziejów pogranicza polsko-niemieckiego po II wojnie światowej, historii myśli geopolitycznej i historii społecznej w filmie. Jest on autorem m.in. monografii: *Ziemie Zachodnie i Północne Polski w propagandzie lat 1945-1948* (Zielona Góra 2010), *Galopująca epoka. Szkice z historii XX wieku* (Częstochowa 2011), *Przemiany społeczne w Polsce w latach 70. XX wieku* (Zielona Góra 2016) i wspólnie z Jackiem Szymalą *Dolny Śląsk i Ziemia Lubuska w filmach polskich po 1945 r.* (Kraków 2020). W sumie R. Domke jest autorem przeszło 150 publikacji, w tym siedmiu książek. Prowadził wykłady na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i Universidad Católica San Antonio de Murcia. Uczestniczył w przeszło 50 konferencjach naukowych, m.in. w Cambridge i Pradze.

R. Domke w latach 2009-2012 był prezesem Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego, jest członkiem PTH oraz Towarzystwa Miłośników Zielonej Góry „Winnica”.

Fot. zbiory R. Domkego

JAROSŁAW DUDEK urodził się w Zielonej Górze 22 grudnia 1962 r. Tu ukończył Szkołę Podstawową nr VII im. Mikołaja Kopernika i VII Liceum Ogólnokształcące im. Jarosława Dąbrowskiego. W 1986 r., przygotowując pracę maderską poświęconą relacjom między Cesarstwem Bizantyńskim a Pieczyngami w XI w., którą napisał pod kierunkiem Włodzimierza Pająkowskiego, ukończył historię na UAM w Poznaniu. Tam też w 1995 r. uzyskał stopień doktora na podstawie przygotowanej pod kierunkiem Jerzego Strzelczyka pracy *Dukat Dyrrachion w strukturze Cesarstwa Komnenów w latach 1081-1185*. W 2010 r. uzyskał na Uniwersytecie Zielonogórskim stopień

doktora habilitowanego, przedstawiając monografię poświęconą wizerunkowi władcy bizantyńskiego w XI w. Po ukończeniu studiów J. Dudek na kilka miesięcy podjął pracę w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. C. Norwida, po czym został powołany do rocznej służby wojskowej. W 1988 r. został zatrudniony na WSP w Zielonej Górze. Był zastępcą dyrektora Instytutu Historii ds. dydaktycznych

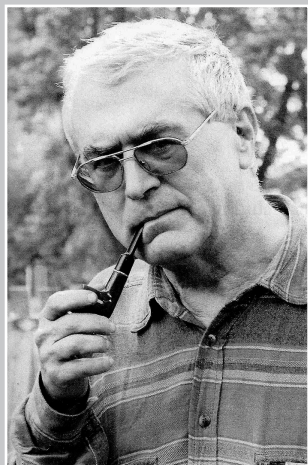
(1999-2002), prodziekanem Wydziału Humanistycznego ds. nauki i jakości kształcenia (2013-2018) i prodziekanem ds. nauki i rozwoju (2015-2018). W 2018 r. był także pełniącym obowiązki dziekana wydziału i dziekanem Wydziału Humanistycznego (2019-2020), a także przewodniczącym Rady Bibliotecznej UZ (2012-2020). W 2002 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej. Od 2011 r. jest zatrudniony na stanowisku profesora UZ.

Zainteresowania badawcze J. Dudka dotyczą historii Bizancjum od VII do XIII w., w szczególności cesarskiej idei Bizancjum i jej wpływu na kraje ościenne Półwyspu Bałkańskiego pod panowaniem bizantyńskim, związków Bizancjum z ludami Europy Środkowo-Wschodniej i roli ludów tureckich w Bizancjum. Jest autorem blisko stu publikacji, w tym: *Cała ziemia dyrracheńska pod panowaniem bizantyńskim w latach 1005-1205* (Zielona Góra 1999), *Pęknięte zwierciadło. Kryzys i odbudowa wizerunku władcy bizantyńskiego od 1056 r. do ok. 1095 r.* (Zielona Góra 2009), *Chrzest Chazarii – projekty i próby realizacji* (Poznań 2014) i *Chazarowie. Polityka – kultura – religia VII-XI wiek* (Warszawa 2016). Odbił stypendium naukowe w Republice Macedonii oraz brał udział w badaniach archeologicznych w Novae-Svištov w Bułgarii. Jako recenzent brał udział w blisko dziesięciu postępowaniach o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego.

J. Dudek jest członkiem Komisji Bizantynologicznej przy PTH i Komisji Bałkanistyki przy Oddziale I PAN w Poznaniu.

[red.], *Nowa habilitacja. Dr hab. Jarosław Dudek*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 2.

Fot. M. Szymczak

WOJCIECH DZEDUSZYCKI (1946-2020) urodził się 18 czerwca 1946 r. w Warszawie. Tam rozpoczął edukację szkolną. W 1965 r. podjął studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu w zakresie archeologii, które ukończył w 1970 r. na podstawie pracy poświęconej ceramice wczesnośredniowiecznej przygotowanej pod kierunkiem Jana Żaka. Na tej uczelni uzyskał kolejne stopnie naukowe: w 1977 r. na podstawie pracy przygotowanej pod kierunkiem Aleksandra Dymaczewskiego poświęconej wczesnośredniowiecznej ceramice kruszwickiej uzyskał stopień doktora, a w 1996 r. stopień naukowy doktora

habilitowanego na podstawie rozprawy poświęconej kruszcom w systemach wartości i wymiany społeczeństwa Polski wczesnośredniowiecznej.

Jeszcze w trakcie studiów W. Dzieduszycki podjął pracę w poznańskim Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN. W 2000 r. został zatrudniony w Instytucie Historii WSP, gdzie pracował do odejścia na emeryturę w 2013 r. Kierował Zakładem Archeologii, Historii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Zakładem Archeologii i Historii Starożytnej.

Zainteresowania naukowe W. Dzieduszyckiego koncentrowały się wokół problematyki związanej z archeologią pradziejową i początkami państwa polskiego, dziejami kultury materialnej i duchowej, zagadnieniami systemów wartości i wymiany, rolą symboliki w dziejach społeczeństw pradziejowych i średniowiecznych, ekologią historyczną. Do jego najważniejszych prac należą: monografie *Wczesnomiejska ceramika kruszwicka w okresie od 2 połowy X wieku do połowy XIV wieku* (Wrocław 1982), *Gopło. Przyroda i człowiek* (Poznań 1993) wspólnie z Michałem Kupczykiem oraz *Kruszce w systemach wartości i wymiany społeczeństwa Polski wczesnośredniowiecznej* (Poznań 1995). Był jednym z inicjatorów „Funeraliów Lednickich” i przez 20 lat współuczestniczył w ich programowaniu i redagowaniu. W sumie był autorem i współautorem ponad 150 publikacji w postaci artykułów, książek i wydawnictw albumowych. Wypromował trzech doktorów, w tym pracownika Instytutu Historii Macieja Lubika, recenzował kilka prac doktorskich i habilitacyjnych.

W. Dzieduszycki był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, członkiem honorowym Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich. Za zaangażowanie w pracę naukową, popularyzatorską i społeczną na rzecz Kruszwicy i regionu nadgoplańskiego został uhonorowany przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego medalem „Unitas Durat Palatinatus Cuiavianio-Pomeraniensis” – przyznawanym za wybitne osiągnięcia na rzecz tego województwa, był Honorowym Obywatelom Kruszwicy. Zmarł w Poznaniu 27 listopada 2020 r.

AUZ: Akta osobowe W. Dzieduszyckiego, sygn. III-20/1428.

Bibliografia publikacji Wojciecha Dzieduszyckiego, [w:] *Od Popiela do Kazimierza Wielkiego*.

Księga jubileuszowa dedykowana Wojciechowi Dzieduszyckiemu, red. M. Brzostowicz, T. Kasprowicz, M. Przybył, J. Wrzesiński, Poznań 2018.

Mamzer H., *Kruszwica – archeologiczny świat Wojciecha Dzieduszyckiego i jego centrum*, [w:] *Od Popiela do Kazimierza Wielkiego. Księga jubileuszowa dedykowana Wojciechowi Dzieduszyckiemu*, red. M. Brzostowicz, T. Kasprowicz, M. Przybył, J. Wrzesiński, Poznań 2018.

Wrzesiński J., *Człowiek pogranicza – wspomnienie Profesora Wojciecha Dzieduszyckiego*, „Slavia Aniqua” 2021, nr 52.

Fot. *Od Popiela do Kazimierza Wielkiego. Księga jubileuszowa dedykowana Wojciechowi Dzieduszyckiemu*, red. M. Brzostowicz, T. Kasprowicz, M. Przybył, J. Wrzesiński, Poznań 2018

MARIAN ECKERT (1932-2015) urodził się 11 marca 1932 r. w Bydgoszczy. Krótko przed wojną rodzina przeniosła się do Poznania, skąd w czasie wojny została wysiedlona do Generalnej Guberni. Większość okupacji spędził w Krakowie, gdzie uczęszczał na tajne komplety. Po wojnie rodzina powróciła do Wielkopolski i osiadła w Gostyniu, gdzie M. Eckert uczęszczał do gimnazjum i zdał maturę. W 1950 r. podjął studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1953 r. posądzony o „krytyczny stosunek do rzeczywistości i ZSRR” został skreślony z listy słuchaczy studiów drugiego stopnia. Po wydarzeniach października 1956 r. mógł ponownie podjąć studia i w trybie eksternistycznym uzyskał

stopień magistra na UAM w Poznaniu. Tam też otrzymał w 1965 r. stopień doktora na podstawie napisanej pod kierunkiem Czesława Łuczaka rozprawy poświęconej przemysłowi drzewnemu w Polsce zachodniej w okresie międzywojennym, a w 1973 r. na podstawie książki o przemyśle rolno-spożywczym uzyskał stopień doktora habilitowanego. W 1978 r. M. Eckert został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1988 – profesorem zwyczajnym.

M. Eckert po relegowaniu z uczelni został skierowany do pracy w Rzepinie, w którym spędził 16 lat. Był tam nauczycielem w szkole podstawowej i liceum ogólnokształcącym, ucząc historii, propedeutyki filozofii, logiki, języka francuskiego i wychowania fizycznego. Był także instruktorem harcerskim, prowadził klub sportowy, orkiestrę i teatr szkolny. Dodatkowo pracował w Powiatowym Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych, a następnie w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Zielonej Górze. W 1967 r. podjął pracę w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Zielonej Górze, w której był kierownikiem Studium Nauk Społecznych, dyrektorem Instytutu Organizacji i Zarządzania oraz Instytutu Nauk Społecznych i Ekonomicznych. Był prorektorem ds. wychowania (1972-1975 i 1978-1981) i rektorem (1987-1990) WSI oraz wojewodą zielonogórskim (1993-1997). Po utworzeniu WSP M. Eckert podjął współpracę z zielonogórską uczelnią humanistyczną, prowadząc zajęcia na kierunku historia. W postaci różnych form zatrudnienia trwała ona do czasu utworzenia Uniwersytetu Zielonogórskiego, w tym w latach 1975-1978 na tzw. pierwszym etacie. Po utworzeniu Uniwersytetu Zielonogórskiego M. Eckert przeszedł na Wydział Humanistyczny do Instytutu Historii, skąd w 2002 r. odszedł na emeryturę, prowadząc jeszcze przez następnych sześć lat wykłady i seminaria.

Dorobek naukowy M. Eckerta jest bardzo zróżnicowany, obejmuje prace naukowe, podręczniki szkolne, akademickie i poradniki metodyczne dla nauczycieli. Jego główne zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół historii gospodarczej i roli czynnika ludzkiego w postępie naukowo-technicznym. Tej problematyce poświęcił m.in. monografie: *Przemysł drzewny Polski Zachodniej 1918-1939* (Poznań 1967), *Przemysł rolno-spożywczy w Polsce 1918-1939* (Poznań 1974) czy *Uprzemysłowienie Belgii w XIX i XX wieku* (Zielona Góra 1986). Drugi nurt badań to historia polityczna Polski międzywojennej, czego wyrazem jest mająca pięć wydań monografia *Historia polityczna Polski Odrodzonej 1918-1939* (Warszawa 1983) oraz podręcznik *Historia Polski 1918-1939* (Warszawa 1980). W kręgu jego zainteresowań badawczych pozostawały także kwestie pogranicza polsko-niemieckiego, którym poświęcił m.in. książkę *Problem rozwoju obszarów przygranicznych* (Zielona Góra 1991). W sumie dorobek naukowy M. Eckerta obejmuje ponad 200 publikacji, w tym 15 książek. Jako recenzent występował w ok. 50 postępowaniach o nadanie stopnia doktora, doktora habilitowanego i tytułu profesora. Sam wypromował dziesięciu doktorów, wśród nich nauczycieli akademickich, m.in.: Witolda Dworzyńskiego, Dariusza Fabisza oraz Bohdana Halczaka.

M. Eckert przez 25 lat pełnił funkcję prezesa zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, a także członka Rady Naukowej TWP w Warszawie. Był członkiem-założycielem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, prezesem Zarządu Oddziału PTH w Zielonej Górze (1993-1986), członkiem Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Warszawie, a także inicjatorem i współzałożycielem Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Wspierania Gospodarki, przewodniczył oddziałowi Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej.

Za swoją działalność był wielokrotnie wyróżniany regionalnymi i ogólnopolskimi nagrodami naukowymi. Otrzymał medale Najlepszy Nauczyciel Akademicki w Kraju, Zasłużony dla Szkolnictwa Lubuskiego, Zasłużony dla Województwa Zielonogórskiego, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznakę ZHP, Medal Rodła, został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a za działalność na rzecz zbliżenia między narodem polskim i niemieckim prezydent Republiki Federalnej Niemiec odznaczył go Złotym Krzyżem Orderu Zasługi RFN. Miasto Zielona Góra przyznało mu tytuł Honorowego Obywatela.

M. Eckert zmarł w Zielonej Górze 9 lutego 2015 r.

W 2021 r. Uniwersytet Zielonogórski uczcił pamięć M. Eckerta, nadając jednej z sal jego imię, a miasto Zielona Góra upamiętniło go w 2022 r. tablicą przed Muzeum Ziemi Lubuskiej.

- ap [A. Politowicz], *Żywoć urodzajny. Jubileusz prof. Mariana Eckerta*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 4/5.
- Dolański D., *Marian Eckert*, [w:] *idem, Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzup., Zielona Góra 2012.
- Dolański D., *Marian Eckert 11.03.1932-09.02.2015*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2015, nr 2.
- Eckert Marian Antonii, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuścik, t. 1, Warszawa 1998.
- Eckert Marian Antonii, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.
- Fabisz D., *Bibliografia prac prof. dra hab. Mariana Eckerta*, [w:] *Studia historyczne nad polityką, gospodarką i kulturą. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin profesora Mariana Eckerta*, red. B. Halczak, Zielona Góra 2002.
- Halczak B., *Profesor Marian Eckert*, [w:] *Studia historyczne nad polityką, gospodarką i kulturą. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin profesora Mariana Eckerta*, red. B. Halczak, Zielona Góra 2002.
- Halczak B., *Marian Eckert (1932-2015). Wspomnienie o mistrzu*, „Studia Zielonogórskie” 2016, nr 21.
- Jubileusz 80. lat Profesora Mariana Eckerta*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2012, nr 3.
- Szczegóła H., *Marian Eckert (1932-2015)*, „Studia Zielonogórskie” 2016, nr 21.

Fot. zbiory UZ

ANDRZEJ GILLMEISTER urodził się w Tczewie 18 października 1979 r., tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 3 im. Mjr. Henryka Sucharskiego i Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie. Tytuł magistra otrzymał na UMK w Toruniu w 2003 r., przedstawiając pracę maderską przygotowaną pod kierunkiem Danuty Musiał poświęconą collegium decemviri sacris faciundis w okresie republiki rzymskiej. W ramach programu Erasmus studiował na Uniwersytecie w Ferrarze. W 2003 r. podjął studia doktoranckie na Uniwersytecie Zielonogórskim, gdzie w 2007 r. przedstawił rozprawę pt. *Collegium viri sacris faciundis w rzymskiej religii publicznej. Studium epigraficzno-historyczne* przygotowaną

pod kierunkiem Joachima Zdrenki. Tam też na podstawie monografii poświęconej Tadeuszowi Zielińskiemu w 2016 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego.

W 2007 r. A. Gillmeister został zatrudniony w Zakładzie Historii Nauki i Kultury Instytutu Historii UZ. Był zastępcą dyrektora Instytutu Historii (2009 r. w związku

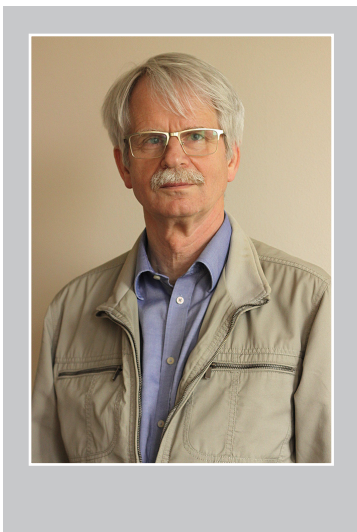
z urlopem macierzyńskim Hanny Kurowskiej i 2016-2018). Od 2017 r. jest redaktorem naczelnym „In Gremio”, a od 2018 r. kierownikiem Zakładu Archeologii i Historii Starożytnej. Pracował też jako *visiting professor* na Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli” w Casercie (2018-2019). Od 2017 r. pracuje na stanowisku profesora UZ.

Działalność naukowa A. Gillmeistera koncentruje się wokół dziejów religii rzymskiej w jej wymiarze historycznym i historiograficznym. Rezultatem badań nad religią starożytnych Rzymian jest autorstwo i współautorstwo wielu studiów publikowanych w Polsce i za granicą. Do najważniejszych publikacji w tym zakresie należą *Strażnicy ksiąg sybillińskich* (Zielona Góra 2009, wyd. angielskie: Lugano 2019) oraz współautorstwo z D. Musiał podręcznika do religii rzymskiej *W cieniu Kapitolu* (Kraków 2012). Owocem zainteresowań historiograficznych jest monografia *Między historiografią a historiozofią. Tadeusza Zielińskiego wizja religii rzymskiej* (Kraków 2015) oraz redakcja pracy zbiorowej *Rerum gestarum monumentis et memoriae. Cultural Readings in Livy* (Warszawa 2018). A. Gillmeister był kierownikiem dwóch projektów badawczych finansowanych w ramach zewnętrznych grantów naukowych. Trzykrotnie wyjeżdżał do Rzymu jako stypendysta fundacji Lanckorońskich i jako recenzent brał udział w jednym przewodzie doktorskim na Uniwersytecie w Brnie. Wypromował dwóch doktorów.

A. Gillmeister należy do członków założycieli Stowarzyszenia Historyków Starożytności i wchodzi w jego zarząd, jest członkiem Ceraneum – Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana i PTH. Od 2021 r. jest przewodniczącym Komisji Historii Starożytnej Polskiego Towarzystwa Historycznego. Od 2020 r. to także członek komitetu naukowego wydawanej w Rzymie serii wydawniczej *crisi/krisi*.

Kalinowski L., *Tęgie głowy z Uniwersytetu Zielonogórskiego wywalczyły „konkretne” pieniądze na badania*, „Gazeta Lubuska” 2020, nr 124.

Fot. M. Szymczak

BOHDAN HALCZAK urodził się 16 marca 1959 r. w Zielonej Górze, tu ukończył Szkołę Podstawową nr 14 i I Liceum Ogólnokształcące. W 1982 r. ukończył historię na WSP w Zielonej Górze, przedstawiając pracę magisterską poświęconą Narodowej Demokracji w latach 1905-1907, którą przygotował pod kierunkiem Joachima Benyskiewicza. Stopień doktora otrzymał na UAM w 1989 r. na podstawie rozprawy poświęconej Związkowi Młodzieży Polskiej „Zet” w latach 1886-1914, której promotorem był Marian Eckert, tam też w 2001 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, przedstawiając monografię poświęconą postawom publicystyki narodowo-demokratycznej wobec problemów narodowościowych i etnicznych w II Rzeczypospolitej. Tytuł profesora otrzymał w 2022 r.

Po ukończeniu studiów B. Halczak podjął pracę w systemie oświaty, najpierw jako wychowawca w internacie, a potem jako nauczyciel w szkole podstawowej (1983-1987). W 1987 r. został zatrudniony w Zakładzie Dydaktyki Historii WSP w Zielonej Górze. Był kierownikiem tego zakładu (2002-2004) i kierownikiem studiów doktoranckich w dyscyplinie historia (2001-2008). W 2004 r. B. Halczak przeszedł do Instytutu Politologii, w którym do 2014 r. kierował Zakładem Historii Idei i Ruchów Społecznych, potem związał się z Wydziałem Prawa i Administracji. Od 2020 r. jest członkiem Rady Dyscypliny Naukowej Historia.

Zainteresowania badawcze B. Halczaka obejmują problematykę ruchów narodowyzwoleńczych okresu zaborów, czego wyrazem są monografie *Towarzystwo Tomasza Zana w latach 1899-1914* (Zielona Góra 1996) i *Publicystyka narodowo-demokratyczna wobec problemów narodowościowych i etnicznych II Rzeczypospolitej* (Zielona Góra 2000). Istotne miejsce w jego dorobku naukowym zajmują badania nad losami ludności ukraińskiej i łemkowskiej. W tym zakresie jest m.in. autorem syntezy *Dzieje Łemków od średniowiecza do czasów współczesnych* (Warszawa 2014) oraz wspólnie z Romanem Drozdem – *Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921-1989* (Warszawa 2010). Trzeci obszar zainteresowań badawczych dotyczy historii Zielonej Góry i Ziemi Lubuskiej, w tym zakresie opublikował on m.in. monografie *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w powiecie. Funkcjonowanie powiatowych instancji PZPR na przykładzie Zielonej Góry (1949-1989)* (Zielona Góra 2011) i *Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze w latach 1950-1956 jako przykład funkcjonowania organu administracji terenowej w czasach stalinizmu* (Zielona Góra 2020). Zajmuje się także historią prawa. Poczesne miejsce w jego dorobku zajmują

podręczniki szkolne do nauczania historii w szkołach ponadpodstawowych. B. Halczak jest autorem ponad 200 publikacji, brał udział w ponad 70 konferencjach naukowych, w tym: na Słowacji, Ukrainie, w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Czechach i Serbii.

B. Halczak jest autorem kilkunastu recenzji w postępowaniach o nadania stopnia doktora lub doktora habilitowanego, sam wypromował trzech doktorów, wśród nich dyrektora Biblioteki Publicznej w Świebodzinie Dawida Kotlarka.

B. Halczak jest członkiem PTH, Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Association for Slavic, East European and Eurasian Studies, Ukraińskiego Towarzystwa Historycznego w Polsce, w którym pełni funkcję wiceprzewodniczącego, członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma „Človek a spoločnosť”, którego wydawcą jest *Slovenská akadémia vied* w Koszycach.

B. Halczak został odznaczony Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

[red.], *Nowi profesorowie. Prof. dr hab. Bohdan Halczak*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2022, nr 5/6.

Fot. M. Szymczak

BARBARA JANISZEWSKA-MINCER (1930-2019) urodziła się 24 marca 1930 r. w Bydgoszczy. Naukę rozpoczęła w Miejskiej Szkole Powszechnej przy katolickim Gimnazjum Żeńskim w Bydgoszczy, a w czasie okupacji uczęszczała do niemieckiej szkoły ośmioklasowej. Po wyzwoleniu kontynuowała naukę w III Gimnazjum i Liceum Humanistycznym w Bydgoszczy. Studia historyczne pierwszego stopnia ukończyła na Uniwersytecie Mikołaj Kopernika w Toruniu w 1953 r., a drugiego stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, przedstawiając pracę poświęconą osadnictwu wałęckiemu do 1525 r. W 1960 r. uzyskała doktorat na UMK na podstawie pracy *Stronnictwo Polskie w Prusach Książęcych w latach*

1603-1623, której promotorem był Karol Górski. Tam też w 1985 r. otrzymała stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy poświęconej narastaniu konfliktu między Zygmuntem III a stanami. W 1998 r. otrzymała tytuł profesora.

W latach 1955-1961 pracowała w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy. W 1961 r. przeniosła się wraz z mężem Franciszkiem Mincerem do Wrocławia, gdzie początkowo pracowała w Archiwum Wrocławia i Województwa Wrocławskiego, a od lipca w WSP w Opolu. W 1967 r. powróciła do Bydgoszczy i zaczęła pracę w Muzeum Okręgowym im. L. Wyczółkowskiego. W 1976 r. została zatrudniona w WSP w Bydgoszczy. W 1988 r. przeniosła się do WSP w Zielonej Górze, gdzie od 1990 r. sprawowała funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii. W 1994 r. powróciła do WSP w Bydgoszczy, skąd w 2000 r. przeszła na emeryturę. Pozostała jednak aktywna zawodowo, pracując kolejno w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku, Wyższej Szkole Menadżerskiej w Świeciu i Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy.

W kręgu jej zainteresowań były przede wszystkim historia Prus Książęcych w XVII w. oraz dzieje Rzeczypospolitej w XVII stuleciu, zwłaszcza czasy panowania Zygmunta III Wazy, ponadto historia regionalna, stosunki polsko-niemieckie oraz historia kultury. Opublikowała ponad 150 prac, w tym syntezy i monografie, artykuły, studia, recenzje, omówienia, polemiki. Do jej ważniejszych opracowań należą: *Sejm krajowy Prus Książęcych w latach 1616-1618* (Olsztyn 1964), *Rzeczpospolita Polska w latach 1600-1603 (narastanie konfliktu między Zygmuntem III Wazą a stanami)* (Bydgoszcz 1984), *Wpływ stosunków polsko-rosyjskich na sprawy Prus Książęcych w latach 1600-1611* (Toruń 1996), *Rzeczpospolita Polska a Prusy Książęce w latach 1598-1621. Sprawa sukcesji brandenburskiej* (Warszawa 1998, wspólnie z F. Mincerem) oraz *Solec Kujawski. Dzieje miasta i okolic*, t. 1-2 (Toruń 2001-2014). Była promotorem pracy doktorskiej Dariusza Dolańskiego.

B. Janiszewska-Mincer została odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Zmarła 4 maja 2019 r. w Bydgoszczy.

AUZ: Akta osobowe B. Janiszewskiej-Mincer, sygn. III-25/32.

Alabrudzińska E., *Bibliografia prac opublikowanych przez profesor Barbarę Janiszewską-Mincer*, „Tabularium Historiae” 2020, nr 7.

Janiszewska-Mincer Barbara Gabriela, [w:] K. Kwaśniewska, M. Rak, *Naukowcy Bydgoszczy. Słownik biograficzny*. 1997, Bydgoszcz 1997.

Janiszewska-Mincer Barbara Gabriela, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuściak, t. 2, Warszawa 1999.

Romaniuk M., *Profesor dr hab. Barbara Janiszewska-Mincer (1930-2019)*, „Kronika Bydgoska” 2019, nr 40.

Zyglewski Z., *Obszary badań historycznych Profesor Barbary Janiszewskiej-Mincer (1930-2019)*, „Tabularium Historiae” 2020, nr 7.

Fot. „Tabularium Historiae” 2020, nr 7

TOMASZ JAWORSKI urodził się 14 października 1944 r. w Jasenovcach na Słowacji. Ukończył Szkołę Podstawową nr 4 w Żarach i liceum ogólnokształcące w Żarach. Studia historyczne odbył na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie w 1973 r. przedstawił pracę magisterską poświęconą poglądom społeczno-politycznym Stanisława Tarnowskiego, którą przygotował pod kierunkiem Adama Galosa. W 1985 r. na UAM otrzymał stopień doktora, broniąc przygotowanej pod kierunkiem Kazimierza Bartkiewicza rozprawy dotyczącej historii Żar. Tam też w 1998 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie monografii poświęconej ruchom ludnościowym na polskim pograniczu zachodnim w XVII i na początku XVIII w. Tytuł profesora otrzymał w 2009 r.

T. Jaworski rozpoczął pracę w 1966 r. jako instruktor w Przedsiębiorstwie „Ruch” w Żarach, gdzie pracował do 1968 r. Po ukończeniu studiów został nauczycielem historii, był dyrektorem w Szkole Podstawowej nr 3 w Żarach (1978-1984), a następnie instruktorem i kierownikiem działu humanistycznego w Oddziale Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze (1984-1987). W 1987 r. podjął pracę w WSP w Zielonej Górze. Najpierw w Zakładzie Dydaktyki Historii, którego kierownikiem był od 1999 r., a od 2002 r. kierował Zakładem Demografii i Historii Gospodarczej. Był także pomysłodawcą i kierownikiem powstałej w 2010 r. Pracowni Atlasu Historycznego Województwa Lubuskiego. Przez wiele lat opiekował się Kołem Naukowym Historyków. Po odejściu w 2014 r. na emeryturę przez kolejne kilka lat nadal prowadził zajęcia dla studentów.

Kariera naukowa T. Jaworskiego rozpoczęła się od badań nad historią pogranicza polsko-niemieckiego, w szczególności Żar i Łużyc. Problematyce tej poświęcił m.in. monografię *Żary w dziejach pogranicza śląsko-łużyckiego* (Żary 1993) i *Żary – 1000-lecie stolicy polskich Łużyc* (Żary 2005). Był też inicjatorem i redaktorem serii wydawniczej „Zielonogórskie Studia Łużyckie”, których 15 tomów ukazało się w latach 1992-2013. Badania nad historią pogranicza zaowocowały kolejnym polem badawczym: ruchom migracyjnym ludności i demografii w perspektywie historycznej. W tym zakresie T. Jaworski opublikował m.in. książki: *Wojna, pokój i religia a ruchy ludnościowe na polskim pograniczu zachodnim w XVII i na początku XVIII w.* (Zielona Góra 1998), *Mobilność społeczeństwa wielokulturowego na pograniczu śląsko-łużyckim od XVI do XVIII w.* (Zielona Góra 2007), a także *Reemigracja Polaków z Czechosłowacji do powiatu żarskiego w 1948 r.* (Zielona Góra 2018). Kolejny krąg

zainteresowań badawczych T. Jaworskiego to w szerokiej perspektywie historia Rzeczypospolitej, Czech i Saksonii, czego wyrazem jest m.in. monografia *Polska między Litwą a Saksonią 1505-1815* (Zielona Góra 2014). Doświadczenia zawodowe nauczyciela historii zaowocowały także badaniami związanymi z dydaktyką nauczania tego przedmiotu, a zwłaszcza w zakresie kształcenia pamięci i wyobraźni historycznej, czemu poświęcił liczne artykuły. T. Jaworski współpracował z niemieckimi, łużyckimi i czeskimi ośrodkami badań nad historią i kulturą Łużyczan. Pod jego kierunkiem dziesięć osób uzyskało stopnie doktora, w tym pracujące w IH UZ Hanna Kurowska i Małgorzata Szymczak; w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze – Anitta Maksymowicz, w Muzeum Lubuskim w Gorzowie Wielkopolskim – Karolina Korenda, w Instytucie Historii Nauki PAN – Justyna Rogińska.

T. Jaworski jest członkiem PTH, LTN, Macierzy Łużyckiej, w latach 1981-1989 był prezesem Żarskiego Towarzystwa Kultury. To także inicjator i prezes powstałego w 1992 r. Towarzystwa Studiów Łużyckich. Był członkiem Komisji Demograficznej Polskiej Akademii Nauk. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej, wyróżniony Nagrodą Ministra Oświaty i Wychowania oraz Nagrodą Naukową Prezydenta Miasta Zielonej Góry. Jest Honorowym Obywatelom Żar.

Kowalski P., Taraszcuk I., *Nominacja profesorska. Prof. dr hab. Tomasz Jaworski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2010, nr 2.

Fot. A. Zielińska, zbiory T. Jaworskiego

JOANNA KARCZEWSKA urodziła się 18 marca 1971 r. w Jaksicach w województwie kujawsko-pomorskim, gdzie ukończyła szkołę podstawową. Po ukończeniu II Liceum Ogólnokształcącego im. M. Konopnickiej w Inowrocławiu podjęła studia na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończyła w 1995 r., przedstawiając pracę magisterską poświęconą otoczeniu książąt kujawskich Leszka, Przemysła i Kazimierza Ziemomysłowiców przygotowaną pod kierunkiem Janusza Bieniaka, za którą otrzymała Nagrodę im. Adama Heymowskiego, przyznaną przez Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Następnie podjęła pod tą samą opieką studia doktoranckie

zwieńczone pracą doktorską dotyczącą rodu Pomianów. Stopień naukowy doktora uzyskała na UMK w 2000 r., a stopień doktora habilitowanego na Uniwersytecie Zielonogórskim w 2011 r.

Po uzyskaniu stopnia doktora J. Karczevska została zatrudniona w zielonogórskiej uczelni, gdzie na przełomie 2012 i 2013 r. pełniła funkcję prodziekana Wydziału Humanistycznego. Od 2009 r. jest kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki. Kierowała także studiami podyplomowymi zarządzanie ochroną informacji niejawnych. Od 2011 r. pracuje na stanowisku profesora UZ.

Zainteresowania naukowe J. Karczewskiej są skupione na naukach pomocniczych historii średniowiecza (głównie genealogia) i historii średniowiecznej Polski. Prowadzi badania nad średniowiecznym rycerstwem polskim, osadnictwem średniowiecznym na terytorium Kujaw i Wielkopolski, a także historią Śląska głogowskiego w wiekach średnich. Do jej najważniejszych publikacji należą monografie: *Ród Pomianów na Kujawach w średniowieczu* (Poznań–Wrocław 2003), *Własność szlachecka na pograniczu wielkopolsko-kujawskim w pierwszej połowie XV wieku* (Kraków 2010) oraz *Kożuchów. Studia z dziejów średniowiecznego miasta* (Kraków 2018). W sumie jest autorką ponad 120 publikacji.

Była promotorem w przewodzie doktorskim Sylwii Solarskiej, która jest nauczycielem akademickim w Państwowej Wyższej Szkole Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. Jako recenzentka uczestniczyła w kilku przewodach doktorskich i habilitacyjnych.

J. Karczevska jest członkiem PTH, rady wydawniczej „Adhibenda. Rocznik Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze” i serii wydawniczej „Ziemia Międzyrzecka w Przeszłości”, a także członkiem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kożuchowskiej.

Dolański D., *Nowe habilitacje. Dr hab. Joanna Karczevska*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 4.

Fot. M. Szymczak

MAŁGORZATA KONOPNICKA urodziła się 20 listopada 1971 r. w Kozuchowie. Ukończyła Zbiorczą Szkołę Podstawową w Otyniu i liceum ogólnokształcące w Nowej Soli. W 1995 r., przygotowując pod kierunkiem Kazimierza Bartkiewicza pracę maderską poświęconą działalności zakonu jezuitów w rezydencji otyńskiej w XVII i XVIII w., ukończyła studia historyczne w WSP w Zielonej Górze, a rok później otrzymała tytuł licencjata filologii germańskiej. Tu też w 2000 r. pod opieką tego samego promotora uzyskała stopień doktora, przedstawiając dysertację poświęconą kontrreformacji w księstwie głogowskim w XVI-XVIII w. W 2014 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim otrzymała stopień doktora habilitowanego na

podstawie monografii poświęconej szlachcie śląskiej w państwie pruskim w latach 1740-1806.

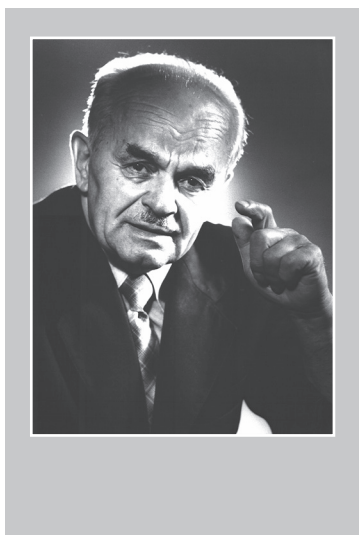
M. Konopnicka w 1994 r. podjęła pracę w Instytucie Historii WSP, od 2015 r. jest zatrudniona na stanowisku profesora UZ. Pełniła funkcję kierownika studiów doktoranckich (2016-2023) i od 2020 r. jest kierownikiem Zakładu Historii Nowożytnej Polski i Powszechnej XVI-XVIII Wieku. Była stypendystką Forschungszentrum Europäische Aufklärung (Centrum Badań nad Europejskim Oświeceniem) w Poczdamie.

Główne zainteresowania badawcze M. Konopnickiej dotyczą przemian religijnych na Śląsku w okresie wczesnonowożytnym, czego wyrazem jest monografia *Kontrreformacja w księstwie głogowskim (XVI-XVIII w.)* (Zielona Góra 2002), oraz kwestii związanych z zagadnieniami dziejów szlachty śląskiej w okresie wczesnonowożytnym, ze szczególnym uwzględnieniem ich specyfiki w okresie pruskim (1740-1806). Prowadzone badania dotyczyły syntetycznego ujęcia historii szlachty oraz miały na celu wyznaczenie cech charakterystycznych dla śląskiego stanu wyższego po zmianie przynależności państwowej w 1740 r. Wynikiem tych badań jest m.in. monografia *Oficer – urzędnik – dworzanin. Kariery szlachty śląskiej w państwie pruskim (1740-1806)* (Zielona Góra 2014). Równolegle M. Konopnicka prowadziła prace nad ujęciami monograficznymi historii miast na Dolnym Śląsku w XVIII w. oraz nad dziedzictwem i krajobrazem społeczno-kulturowym szeroko pojętego pogranicza śląsko-brandenbursko-łużyckiego w okresie wczesnonowożytnym (XVI-XVIII w.). W sumie jest ona autorką ok. 80 publikacji w wydawnictwach polskich, czeskich i niemieckich. Wypromowała jednego doktora.

M. Konopnicka jest członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym, PTH, w ramach którego od 2016 r. jest przewodniczącą Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej. To także członek Rady Naukowej Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie i laureatka Lubuskiego Wawrzynu Naukowego za 2014 r.

Kurowska H., *Nowe habilitacje. Dr hab. Małgorzata Konopnicka*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2015, nr 2.

Fot. M. Szymczak

WŁADYSŁAW KORCZ (1913-1997) urodził się 4 stycznia 1913 r. w Samborze w województwie lwowskim, gdzie ukończył seminarium nauczycielskie. W 1936 r. rozpoczął studia na Wydziale Nauk Społeczno-Ekonomicznych Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Po roku przeniósł się na Wydział Historyczny. Studia przerwał wybuch II wojny światowej, więc W. Korcz powrócił do Sambora. W czasie wojny, by uniknąć wcielenia do Armii Czerwonej, angażował się w różne zajęcia, był m.in. solistą w Dramatycznym Teatrze Ukraińskim w Samborze. Jednocześnie działał w Armii Krajowej. W 1945 r. został aresztowany przez NKWD i po półtorarocznym śledztwie otrzymał wyrok ośmiu lat łagrów. W 1948 r. został

zwolniony z odbywania kary i wysłany do Polski. Dołączył wówczas do żony, która już wtedy mieszkała w Zielonej Górze. Wówczas na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika wznowił studia historyczne, skąd przeniósł się na Uniwersytet Poznański i w końcu na Uniwersytet Wrocławski, gdzie pod opieką Stefana Inglota przygotował pracę magisterską poświęconą problemowi przemysłu w polskiej literaturze społeczno-ekonomicznej czasów stanisławowskich. W 1969 r. pod kierunkiem Jana Wąsickiego uzyskał na UAM w Poznaniu doktorat, przedstawiając pracę o początkach władzy ludowej na ziemiach pogranicza lubusko-wielkopolskiego. W tej samej uczelni w 1981 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, przedstawiając monografię dotyczącą poglądów na pracę w myśli polskiego oświecenia.

Po ukończeniu studiów W. Korcz podjął pracę w Powiatowym Archiwum Państwowym w Jeleniej Górze. W związku z brakiem mieszkania powrócił do Zielonej

Góry, gdzie początkowo miał problemy ze znalezieniem pracy. Pracował w teatrze jako organizator widowni, w końcu otrzymał etat wizytatora bibliotek w Wydziale Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej. W 1955 r. otrzymał stypendium doktoranckie PAN i po rocznym pobycie we wrocławskim Ossolineum powrócił do Zielonej Góry, podejmując pracę jako nauczyciel w liceum pedagogicznym w Sulechowie. W latach 1958-1967 pracował w Stacji Naukowej PTH w Zielonej Górze i następnie do 1971 r. był zatrudniony w Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze, skąd przeniósł się do Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, w której pracował do odejścia na emeryturę w 1982 r. Początkowo został zatrudniony jako adiunkt z przydziałem zajęć na filologii polskiej i filologii rosyjskiej, później został wykładowcą średniowiecza w Zakładzie Historii. W okresie stanu wojennego W. Korcz został zawieszony w prawach wykładowcy z powodu wygłaszania wykładów poświęconych „białym plamom” w historii. Po przymusowym pobycie na urlopie zdrowotnym mimo brakujących kilku miesięcy do osiągnięcia wieku emerytalnego w październiku 1982 r. przeszedł na emeryturę.

Badania W. Korcza koncentrowały się wokół dwóch zagadnień: reformatorskiej myśli polskiego oświecenia i szeroko pojętej problematyki nadodrzańskiej. Ukoronowaniem pierwszego nurtu była monografia *Problem pracy a miejsce człowieka w społeczeństwie. Poglądy na pracę w myśli społeczno-ekonomicznej polskiego Oświecenia* (Zielona Góra 1981), której drugie wydanie ukazało się pod tytułem *Problem pracy a miejsce człowieka w społeczeństwie. Poglądy na pracę w myśli społeczno-ekonomicznej w polskim Oświeceniu* (Warszawa 1983). W drugim nurcie W. Korcz podejmował różne badania związane z przeszłością regionu. Ich rezultatem są m.in.: *Ziemia lubuska w dziejach Polski* (Zielona Góra 1975), *Szkice z dziejów miast Środkowego Nadodrza* (Zielona Góra 1985), *Ziemie Zachodnie w badaniach historyków polskich* (Zielona Góra 1989), *Odra w dziejach Polski* (Zielona Góra 1998), *Pierwsi Piastowie nad Odrą* (Zielona Góra 1992). Po przejściu na emeryturę W. Korcz kontynuował te badania oraz opublikował kilka książek poświęconych walce polskiego podziemia w czasie II wojny światowej, m.in. *Powstanie warszawskie (refleksje historyka)* (Zielona Góra 1994) czy przeznaczony dla nauczycieli *Zarys dziejów Armii Krajowej* (Zielona Góra 1991). Znaczną część jego dorobku stanowiły poradniki metodyczne i wybory źródeł dla nauczycieli, a także przewodniki turystyczne. Ogółem wydał ponad 300 publikacji, w tym 30 książek.

W. Korcz był członkiem wielu stowarzyszeń: Instytutu Zachodniego w Poznaniu, członkiem założycielem LTN, PTH, w którym w latach 1958-1960 był prezesem zielonogórskiego oddziału, Związku Sybiraków, Towarzystwa Miłośników Lwowa, Towarzystwa im. Henryka Sienkiewicza oraz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Był laureatem wielu nagród i odznaczony dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Zielonej Góry.

W. Korcz zmarł w Zielonej Górze 8 lipca 1997 r. Miasto uczciło jego pamięć, wmurowując pamiątkową tablicę przed budynkiem Muzeum Ziemi Lubuskiej oraz nadając jego imię jednemu z zielonogórskich rond.

Benyskiewicz J., *Władysław Korcz (1913-1997). Historyk, pionier badań nad dziejami Ziemi Lubuskiej, nauczyciel akademicki*, [w:] *Ludzie Środkowego Nadodrza. Wybrane szkice biograficzne (XII-XX wiek)*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998.

Korcz-Dziadosz J., *Życie z sensem*, Zielona Góra 2002.

Muszyński J., *Władysław Korcz (1913-1997)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, nr 4.

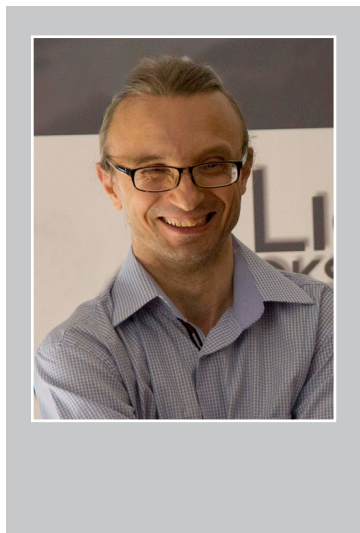
Toczewski A., *Bibliografia publikacji Władysława Korcza*, Zielona Góra 1993.

Toczewski A., *Pożegnanie Profesora Władysława Korcza (1913-1997)*, „Studia Zielonogórskie” 1999, nr 5.

Toczewski A., *Władysław Korcz*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005.

Toczewski A., *Władysław Korcz (1913-1997) – historyk, regionalista*, [w:] *Znani zielonogórzanie*, cz. 2, red. H. Szczegółka, Zielona Góra 1999.

Fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

DANIEL KOTELUK urodził się 16 września 1974 r. w Skwierzynie. Ukończył Szkołę Podstawową im. Janusza Korczaka w Czerwieńsku, Zespół Szkół Budowlanych im. T. Kościuszki w Zielonej Górze oraz III Liceum Ogólnokształcące im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze. W 2001 r. ukończył WSP w Zielonej Górze, przygotowując pod opieką Kazimierza Bartkiewicza pracę magisterską poświęconą wizerunkowi kata w opiniach przedstawicieli społeczeństwa polskiego XVI-XVIII w. Stopień doktora uzyskał na Uniwersytecie Zielonogórskim w 2006 r., przygotowując pod kierunkiem Marka Ordylowskiego rozprawę poświęconą Zjednoczonemu Stronnictwu Ludowemu na Ziemi Lubuskiej w latach 1949-1956. Stopień doktora

habilitowanego otrzymał w 2014 r. na Uniwersytecie Wrocławskim na podstawie monografii *W nowych realiach. Wieś zielonogórska w latach 1945-1956* (Zielona Góra 2011). Od 2010 r. pracuje w Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Czerwieńsku.

D. Koteluk jest autorem artykułów na temat dziejów wsi polskiej, ruchu ludowego, Kościoła katolickiego, bibliotek oraz książek, m.in.: *Między zaangażowaniem a negacją. Z dziejów Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w powiecie żagańskim w latach 1949-1956* (Zielona Góra 2006), *W nowych realiach. Wieś zielonogórska w latach 1945-1956* (Zielona Góra 2011), *Wizerunek kata w literaturze polskiej od XVI do XVIII wieku* (Zielona Góra 2013), „*Papierowa propaganda*” w bibliotece w osadzie wiejskiej Czerwieńsk w powiecie zielonogórskim od 1949 do 1956 r. (Zielona Góra 2016), *Proboszczowie parafii Czerwieńsk w latach 1945-1989 w świetle dokumentów proveniencji państwowej* (Poznań–Warszawa 2017), *Ksiądz Ignacy Zoń (1915-1967). Droga orędownika niepodległości Polski do stalinowskiego więzienia* (Zielona Góra 2022).

Jako recenzent D. Koteluk brał udział w jednym postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora. Jest członkiem PTH oraz laureatem Lubuskiego Wawrzynu Naukowego za 2011 r.

Fot. P. Kalisz, zbiory D. Koteluka

JADWIGA KRZYŻANIAKOWA (1930-2010) urodziła się 2 września 1930 r. w Poznaniu, gdzie niedługo przed wybuchem wojny rozpoczęła naukę w prywatnej szkole ks. Piotrowskiego, którą wraz z początkiem okupacji musiała przerwać. Wojnę spędziła w Warszawie, po czym wróciła do Poznania, gdzie ukończyła Gimnazjum im. Klau-dyny Potockiej. Po zdaniu matury podjęła studia historyczne na Uniwersytecie Poznańskim, które ukończyła pracą dyplomową dotyczącą wczesno-feudalnej kultury umysłowej w Wielkopolsce, której promotorem był Kazimierz Tymieniecki. Zaowocowało to napisaną pod jego kierunkiem i obronioną w 1960 r. rozprawą doktorską, ukazującą studia Polaków na uniwersytecie w Pradze

w drugiej połowie XIV w. Stopień doktora habilitowanego uzyskała w 1970 r. na podstawie rozprawy dotyczącej kancelarii królewskiej Władysława Jagiełły. Tytuł profesora otrzymała w 1989 r.

Po ukończeniu studiów i krótkim zatrudnieniu w Bibliotece Pedagogicznej w Poznaniu podjęła pracę na uniwersytecie, z którym związana była cała jej kariera. Pełniła w nim m.in. funkcje prodziekana i dziekana Wydziału Historycznego. Poza UAM J. Krzyżaniakowa w latach 1982-1993 pracowała w WSP w Zielonej Górze,

wykładając historię średniowiecza. Służyła też wsparciem i organizacyjną pomocą młodym badaczom z WSP, którzy bronili doktoraty na UAM.

Zainteresowania badawcze J. Krzyżaniakowej dotyczyły dziejów późnego średniowiecza, głównie polskiego i szerzej środkowoeuropejskiego, roczników Jana Długosza i panowania Władysława Jagiełły, jego czasów i skupionych wokół niego ludzi. Do najważniejszych publikacji w jej bogatym dorobku należą: *Wczesnofeudalna kultura umysłowa i artystyczna Wielkopolski* (Poznań 1956), *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły, cz. 1-2* (Poznań 1972-1979), *Władysław II Jagiełło* (Wrocław 1990). J. Krzyżaniakowa wypromowała dziewięciu doktorów, z których większość podążyła jej śladami i zajmuje się historią średniowiecza. Została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

J. Krzyżaniakowa zmarła w Poznaniu 24 lipca 2010 r.

AUZ: Akta osobowe J. Krzyżaniak, sygn.III-33/72.

Dobosz J., *Jadwiga Krzyżaniakowa (2 IX 1930-24 VII 2010)*, „Kwartalnik Historyczny” 2011, nr 1.

Górczak Z., *Bibliografia prac Profesor Jadwigi Krzyżaniakowej w latach 1956-2010*, [w:] J. Krzyżaniakowa, „Nie ma historii bez człowieka”. *Studia z dziejów średniowiecza*, Poznań 2011.

Profesor Jadwiga Krzyżaniakowa (1930-2010), „Slavia Antiqua” 2010, nr 51.

Strzelczyk J., *Jadwiga Krzyżaniakowa (2 IX 1930-24 VII 2010)*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 2010/2011.

Fot. *Profesor Jadwiga Krzyżaniakowa (1930-2010)*, „Slavia Antiqua” 2010, nr 51

JAROSŁAW KUCZER urodził się w Zielonej Górze 21 lutego 1977 r., tu ukończył Szkołę Podstawową nr 10, a następnie Liceum Ogólnokształcące nr 7. W 2001 r. skończył historię w WSP w Zielonej Górze, przygotowując pracę magisterską pod opieką Kazimierza Bartkiewicza poświęconą Żydom w księstwie glogowskim w XVI-XVIII w. W 2002 r. ukończył studia licencjackie w Nauczycielskim Kolegium Języka Niemieckiego. W 2001 r. rozpoczął studia doktoranckie. Stopień doktora uzyskał na UZ w 2004 r. na podstawie pracy poświęconej szlachcie w życiu społeczno-gospodarczym księstwa glogowskiego w okresie habsburskim, która została przygotowana pod

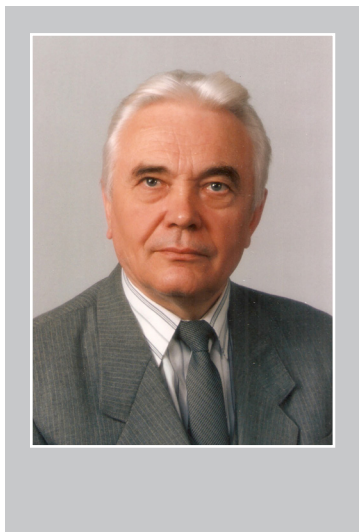
kierunkiem Wojciecha Strzyżewskiego. W tej samej uczelni otrzymał stopień doktora habilitowanego w 2014 r. na podstawie pracy poświęconej elitom śląska w XVII-XVIII w.

W 2004 r. J. Kuczer rozpoczął pracę w Zakładzie Historii Powszechnej i Polski XVI-XVIII Wieku. W 2014 r. przeniósł się na Wydział Prawa i Administracji. Od 2020 r. jest członkiem Rady Dyscypliny Naukowej Historia. Od 2015 r. pracuje na stanowisku profesora Uniwersytetu Zielonogórskiego. Pracował też w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze (2004-2004 i 2009-2010). W roku akademickim 2007/2008 prowadził zajęcia na Universität Potsdam oraz współpracował ze związaną z nim Stiftung für Preussische Aufklärung. Był pracownikiem Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie (2012-2013), stypendystą DAAD, Fundacji Lanckorońskich Polskiej Akademii Umiejętności, Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, Funduszu Wyszehradzkiego.

J. Kuczer specjalizuje się w historii prawa oraz administracji, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów szlachty oraz elit arystokratycznych Śląska i Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego w okresie nowożytnym, historii miast i kronikarstwa miejskiego XIX i XX w., a także w problematyce prawnych uwarunkowań funkcjonowania społeczności żydowskiej na Śląsku. Jest autorem m.in. monografii *Szlachta w życiu społeczno-gospodarczym księstwa głogowskiego w epoce habsburskiej 1526-1740* (Zielona Góra 2007) i *Baronowie, hrabiowie, książęta. Nowe elity Śląska (1629-1740)* oraz tłumaczem i redaktorem źródeł, m.in. *Archivum Herminy von Reuss. Korespondencje rodzin Reuss, Schönaich-Carolath, Hohenzollern oraz Prittwitz und Gaffron w zbiorach WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze* (Zielona Góra 2009) i wspólnie z Wojciechem Strzyżewskim *Spisy dóbr ziemskich księstwa głogowskiego z lat 1671-1727* (Warszawa 2007). Uczestniczył w kilku międzynarodowych projektach badawczych. W sumie jego dorobek obejmuje ponad 100 publikacji w wydawnictwach austriackich, niemieckich, czeskich i polskich. Wypromował jednego doktora.

J. Kuczer jest członkiem PTH. Został wyróżniony drugą nagrodą Lubuskiego Wawrzynu Naukowego w 2007 r.

Fot. M. Szymczak

STANISŁAW ŁACH urodził się 1 maja 1938 r. w Nozdrzcu na Podkarpaciu. Po ukończeniu szkoły podstawowej i średniej podjął studia na UAM w Poznaniu. Tam też uzyskał stopnie naukowe doktora i w 1983 r. stopień doktora habilitowanego. Tytuł profesora otrzymał w 1998 r.

S. Łach w 1974 r. podjął pracę w WSP w Słupsku. W styczniu 1982 r. został odwołany ze stanowiska prodziekana Wydziału Historycznego WSP i zwolniony z pracy. Powtórnie został zatrudniony w 1983 r. i sprawował tam m.in. funkcję dyrektora Instytutu Historii (1991-1996) i rektora (1993-1994). W latach 1988-1991 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze, pełniąc funkcję kierownika Zakładu Historii XIX i XX Wieku (1988-1990), po czym powrócił do Słupska.

Zajmuje się głównie działalnością Polskiego Stronnictwa Ludowego na Pomorzu i historią NSZZ „Solidarności” Region Słupsk. Do jego najważniejszych publikacji należą: *Przemiany społeczno-polityczne na Pomorzu Zachodnim (1945-1950)* (Poznań 1978), *Osadnictwo wiejskie na ziemiach zachodnich i północnych Polski w latach 1945-1950* (Słupsk 1983), *Przekształcenia ustrojowo-gospodarcze w rolnictwie ziem zachodnich i północnych w latach 1945-1949* (Słupsk 1992), *Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945-1947* (Gdańsk 1995), *Polskie Stronnictwo Ludowe w konfrontacji z władzą komunistyczną na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1947* (Słupsk 2001), *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” w regionie słupskim w latach 1980-1983* (Słupsk 2005). Wypromował dwóch doktorów.

S. Łach został odznaczony m.in. Krzyżem Wolności i Solidarności, Złotym Krzyżem Zasługi i medalem „Pro Bono Poloniae”.

AUZ: Akta osobowe M. Łacha, sygn.: III-43/26.

Portal Nauka Polska [dostęp 7.03.2021].

Portal IPN. Krzyż Wolności i Solidarności. Lista osób odznaczonych [dostęp 3.01.2023].

Wikipedia [dostęp 7.03.2021].

Fot. Portal IPN. Krzyż Wolności i Solidarności. Lista osób odznaczonych

JERZY PIOTR MAJCHRZAK (1940-2011) urodził się 30 września 1940 r. w Senftenbergu (Żły Komorow) na Łużycach. Ukończył szkołę podstawową w Kunicach Żarskich i liceum pedagogiczne w Zielonej Górze i w 1964 r. filologię germańską na UAM w Poznaniu. W 1977 r. w Pädagogische Hochschule Potsdam uzyskał doktorat w zakresie literaturoznawstwa niemieckiego, a habilitację w zakresie historii w 1986 r. w Pädagogische Hochschule Dresden.

J.P. Majchrzak po studiach pracował w szkole podstawowej w Kunicach i liceum ogólnokształcącym w Żarach, a od 1965 r. w liceum pedagogicznym w Lubsku. W latach 1974-1983 pracował w WSP w Zielonej Górze, prowadząc zajęcia na

filologii germańskiej. W latach 1983-1998 był dyrektorem Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. W latach 2000-2009 pracował na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie.

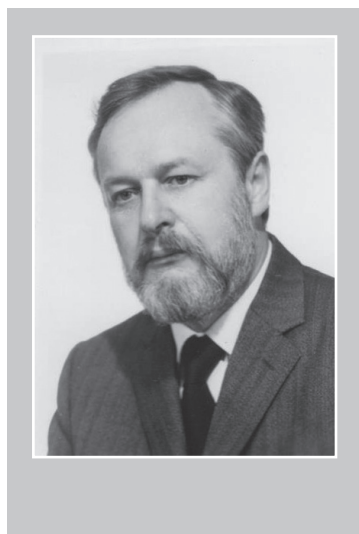
J.P. Majchrzak był autorem ponad 20 książek, głównie o charakterze popularnonaukowym, w których naukowy warsztat historyka łączył z literackim zacięciem. Szczególne zainteresowania dotyczyły przeszłości Żar i Łużyc, czego wyrazem są m.in.: *Terra Sarove. Ziemia żarska – czas i ludzie* (Żary 1995), *Encyklopedia ziemi żarskiej* (Żary 2002), *Sarove ab urbe condita... Jubileusz siedemset pięćdziesięciolecia lokacji miasta* (Żary 2010) i *Zielonej Góry – mity, fakty, ploteczki z zielonogórskiej winnej beczki* (Zielona Góra 2001), *Wędrowanie w przeszłość. Zapiski encyklopedyczne o Zielonej Górze i okolicy* (Zielona Góra 2005), ale też innych miast Środkowego Nadodrza.

J.P. Majchrzak posiadał tytuł Honorowego Obywatela Żar. Zmarł 2 marca 2011 r. w Świebodzinie.

Majchrzak Jerzy Piotr, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004. Wojewski M., *Wspomnienie o profesorze. Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011)*, [w:] Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011). *Naukowiec, historyk, regionalista, pisarz o dużym dorobku literackim*, Zielona Góra 2011.

Fot. M. Wojewski, *Wspomnienie o profesorze. Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011)*, [w:] Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011). *Naukowiec, historyk, regionalista, pisarz o dużym dorobku literackim*, Zielona Góra 2011

TADEUSZ MALINOWSKI (1932-2018) urodził się 8 kwietnia 1932 r. w Poznaniu. Podczas wojny przebywał u rodziny w Radomiu i Lublinie, a zaraz po wojnie w Chełmnie Lubelskim i potem w pierwszych powojennych latach w Szczecinie. W 1950 r. podjął studia w zakresie historii kultury materialnej na Uniwersytecie Poznańskim. Ukończył je w 1955 r., otrzymując stopień magistra na podstawie pracy poświęconej grodziskom kultury łużyckiej w Wielkopolsce przygotowanej pod kierunkiem Witolda Hensla. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie archeologii uzyskał w 1960 r. na UAM w Poznaniu na podstawie pracy pt. *Obrządek pogrzebowy ludności kultury łużyckiej w Polsce*, której promotorem był Józef Kostrzewski.

Tam również habilitował się w 1969 r. na podstawie pracy pt. *Obrządek pogrzebowy ludności kultury łużyckiej*. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych otrzymał w 1980 r., a tytuł naukowy profesora zwyczajnego w 1989 r.

T. Malinowski w latach 1951-1975 pracował w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, w którym m.in. sprawował funkcję kierownika Działu Kultury Łużyckiej i kierownika Działu Kultury Pomorskiej. W latach 1975-1993 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku, gdzie był prodziekanem i dziekanem Wydziału Humanistycznego. W 1993 r. T. Malinowski podjął pracę w WSP w Zielonej Górze, skąd w 2002 r. odszedł na emeryturę. Tu był twórcą i kierownikiem Pracowni Archeologicznej, a później Zakładu Archeologii w Instytucie Historii.

Zainteresowania badawcze T. Malinowskiego dotyczyły głównie epoki żelaza i problematyki obrządków pogrzebowych, niejednokrotnie wykraczając poza tę problematykę i obejmując epokę kamienia i epokę metali, okres wpływów rzymskich i wczesne średniowiecze. T. Malinowski miał znaczące osiągnięcia w muzealnictwie archeologicznym, archeomuzykologii i metodologii, podnosząc zwłaszcza postulat współpracy swej dyscypliny z innymi dyscyplinami lub subdyscyplinami naukowymi, a zwłaszcza z antropologią, paleobiologią i geomorfologią. Do jego najważniejszych prac należy obszerna synteza pt. *Wielkopolska w otchłani wieków* (Poznań 1985). W trakcie pracy zawodowej T. Malinowski brał udział w wielosezonowych pracach wykopaliskowych na kilkunastu stanowiskach archeologicznych pochodzących z epoki brązu, wczesnej epoki żelaza, wczesnego i późnego średniowiecza oraz czasów nowożytnych w Polsce i we Francji. Kilkakrotnie był kierownikiem ekspedycji wykopaliskowych. Dorobek naukowy T. Malinowskiego liczy blisko 350 publikacji, w tym 19 opracowań zwartych. T. Malinowski opublikował

ponad 50 prac naukowych za granicą: w Belgii, Francji, Czechosłowacji, Japonii, Jugosławii, NRD, RFN, Norwegii, Wielkiej Brytanii, we Włoszech, na Węgrzech i w USA. Jako recenzent brał udział w kilkunastu postępowaniach o nadanie stopnia doktora, doktora habilitowanego i tytułu profesora.

T. Malinowski był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, LTN, Komisji Archeologicznej Oddziału PAN w Poznaniu. T. Malinowski pełnił funkcję sekretarza redakcji „Z Otchłani Wieków” i był członkiem komitetu redakcyjnego tegoż periodyku oraz „Fontes Archaeologici Posnanienses”, redaktorem „COWA Surveys and Bibliographies, Central Europe”, członkiem kolegium redakcyjnego „Koszalińskich Zeszytów Muzealnych” i „Rocznika Słupskiego”.

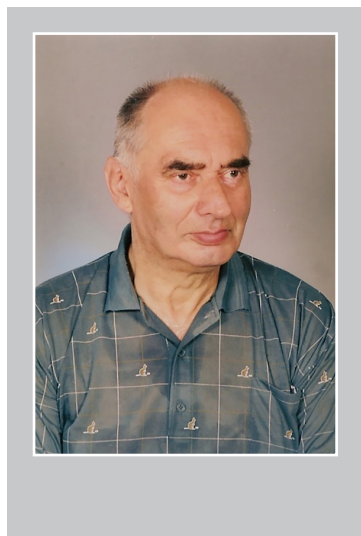
T. Malinowski był wielokrotnie odznaczany i nagradzany, m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Zmarł w Poznaniu 20 grudnia 2018 r.

Dolański D., *Profesor Tadeusz Malinowski – portret nie całkiem oficjalny*, [w:] *Opuscula Archeologica. Opera dedicata in Professore Thaddeum Malinowski*, red. W. Dzieduszycki, Zielona Góra 2007.

Skobelski R., *Jubileusz Profesora Tadeusza Malinowskiego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2001, nr 12.

Malinowski Tadeusz Czesław, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. 3, red. J. Kapuścik, Warszawa 2000.

Fot. archiwum UZ

FRANCISZEK MINCER (1932-2007) urodził się 14 lipca 1932 r. w Warszawie. Czas jego edukacji szkolnej przypadł na okres okupacji, a on sam jako kilkunastoletni chłopiec brał udział w powstaniu warszawskim. Po wojnie zamieszkał we Wrocławiu, gdzie ukończył gimnazjum i liceum ogólnokształcące. W 1955 r. na Uniwersytecie Wrocławskim uzyskał tytuł zawodowy magistra, przedstawiając pracę poświęconą konfliktowi zbrojnemu Stefana Batorego w latach 1576-1577 przygotowaną pod kierunkiem Władysława Czaplińskiego. W tej samej uczelni i pod opieką tego samego promotora F. Mincer otrzymał w 1960 r. stopień doktora, broniąc dysertacji poświęconej stosunkom Polski i Prus Książęcych w latach

1601-1611. Także na Uniwersytecie Wrocławskim w 1991 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy poświęconej historii Bydgoszczy.

F. Mincer rozpoczął pracę zawodową w 1951 r. w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Potem pracował na Uniwersytecie Wrocławskim (1955-1961) i w WSP w Opolu (1961-1967). W 1967 r. przeniósł się wraz z żoną Barbarą Janiszewską do Bydgoszczy. Początkowo pracował w Regionalnej Pracowni Naukowo-Badawczej Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, a od 1968 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej. W 1975 r. F. Mincer podjął pracę w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Bydgoszczy. W 1988 r. rozpoczął pracę w WSP w Zielonej Górze, gdzie przez dwa lata był adiunktem w Zakładzie Historii Powszechnej i Polski do Końca XVIII Wieku, a potem jako kierownik w Zakładzie Historii Starożytnej i Średniowiecznej (1990-1994). Kierował też dwuletnim Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. W 1994 r. powrócił do Bydgoszczy, obejmując kierownictwo Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Na emeryturę odszedł w 2002 r.

Zainteresowania badawcze i erudycja F. Mincera były bardzo rozległe, ale można wyróżnić w nich trzy podstawowe obszary: stosunki Rzeczypospolitej z Prusami Książęcymi, historię Bydgoszczy i zagadnienia z zakresu bibliotekoznawstwa i edytorstwa. Był autorem ok. 200 publikacji, w tym: *Rzeczpospolita Polska a Prusy Książęce w latach 1598-1621. Sprawa sukcesji brandenburskiej* (wspólnie z B. Janiszewską-Mincer, Warszawa 1988), *Dzieje Bydgoszczy do 1806 r.* (Zielona Góra 1992) i *Wybrane zagadnienia wydawnicze. Edytorstwo naukowe i ruch wydawniczy* (Bydgoszcz 1985). Był promotorem dwóch prac doktorskich.

F. Mincer był aktywny społecznie i politycznie. W latach 1956-1968 działał w Stronnictwie Demokratycznym. Należał m.in. do Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Naukowego im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, LTN, PTH. Został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz medalem „Zasłużony Działacz Kultury”.

Zmarł w Mogilnie 3 sierpnia 2007 r., został pochowany w Bydgoszczy.

AUZ: Akta osobowe F. Mincera, sygn. III-45/47.

Chlewicka A., *Wspomnienie o profesorze Franciszku Mincerze (1932-2009)*, „Kronika Bydgoska” 2006, nr 28.

Matwijowski K., *Franciszek Mincer (14 VII 1932-3 VIII 2007)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2009, nr 4.

Mincer Franciszek Bonawentura, [w:] K. Kwaśniewska, M. Rak, *Naukowcy Bydgoszczy. Słownik biograficzny*. 1997, Bydgoszcz 1997.

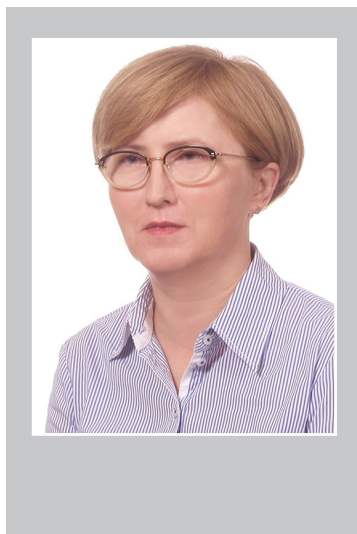
Mincer Franciszek Bonawentura, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.

Nowicki R., *Franciszek Bonawentura Mincer (14 VII 1932-3 VIII 2007)*, „Roczniki Biblioteczne” 2008, nr 52.

Nowicki R., *Franciszek Bonawentura Mincer (1932-2007)*, „Przegląd Biblioteczny” 2008, nr 1.

Fot. <https://archiwummuzyczne.pl/musics/people/303>

BERNADETTA NITSCHKE-SZRAM urodziła się 17 sierpnia 1964 r. w Sulechowie. Ukończyła szkołę podstawową w Babimoście i liceum ogólnokształcące w Sulechowie. W 1983 r. podjęła studia na kierunku historia w WSP w Zielonej Górze, które ukończyła w 1988 r., przygotowując pod kierunkiem Mariana Eckerta pracę magisterską poświęconą obrazowi Francji u schyłku Drugiego Cesarstwa. W 1992 r. uzyskała na Wydziale Nauk Społecznych UAM w Poznaniu stopień naukowy doktora w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy o Adamie Doboszyńskim, przygotowanej pod kierunkiem Alberta Pawłowskiego. W 2000 r. na Uniwersytecie Wrocławskim otrzymała stopień doktora habilitowanego w zakresie historii na podstawie monografii poświęconej wysiedleniu ludności niemieckiej z Polski w latach 1945-1949.

B. Nitschke-Szram po ukończeniu studiów została zatrudniona w Instytucie Nauk Społecznych i Politycznych WSP w Zielonej Górze, po którego rozwiązaniu w latach 1991-1997 pracowała w Instytucie Historii, a następnie w Instytucie Politologii, w którym od 2000 r. kierowała Zakładem Państwa i Prawa, a w latach 2002-2012 była dyrektorem. W 2013 r. przeniosła się na Wydział Ekonomii i Zarządzania, a w 2014 r. na nowo utworzony Wydział Prawa i Administracji, na którym do 2016 r. kierowała Katedrą Historii Doktryn Polityczno-Prawnych i Historii Prawa. Od 2019 r. pracuje w Instytucie Nauk Prawnych UZ. W latach 2007-2012 była współredaktorem „In Gremium. Studia nad Kulturą, Historią i Polityką”. Od 2001 r. jest zatrudniona na stanowisku profesora UZ.

Poza Uniwersytetem Zielonogórskim wykładała również w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, gdzie była współtwórcą oraz dyrektorem Instytutu Politologii (obecnie Instytut Społeczno-Prawny) i w Dolnośląskiej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach.

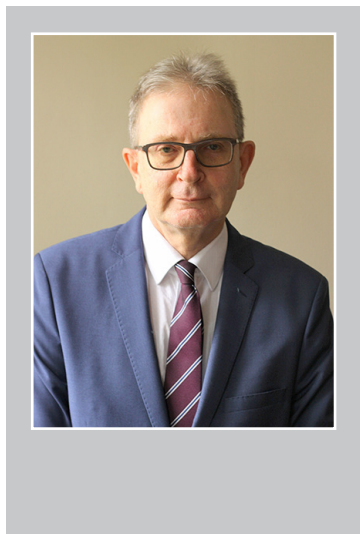
Interdyscyplinarny dorobek naukowy B. Nitschke-Szram liczy ok. 120 publikacji, wśród których poczesne miejsce znajdują publikacje historyczne. Zainteresowania

naukowe koncentrują się wokół problematyki związanej z polską polityką narodowościową po 1945 r. oraz sytuacją mniejszości narodowych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości niemieckiej. Do jej najważniejszych publikacji w tym zakresie należą: *Adam Doboszyński. Publicysta i polityk* (Kraków 1993), *Procesy Adama Doboszyńskiego. Pitawał sądowo-polityczny* (Zielona Góra 2009), *Wysiedlenie ludności niemieckiej z Polski w latach 1945-1949* (Zielona Góra 1999), *Wysiedlenie czy wypędzenie? Ludność niemiecka w Polsce w latach 1945-1949* (Toruń 2000) oraz *Vertreibung und Aussiedlung der deutschen Bevölkerung aus Polen 1945 bis 1949* (München 2003). B. Nitschke-Szram w 1998 r. odbyła stypendium w ramach programu prowadzonego przez fundację Konferenz der deutschen Akademien der Wissenschaften w Düsseldorfie. Wypromowała trzech doktorów oraz jako recenzentka brała udział w blisko dziesięciu postępowaniach o nadanie stopnia naukowego doktora lub doktora habilitowanego.

B. Nitschke-Szram jest członkiem PTH. Za działalność naukową została wyróżniona nagrodą Ministra Edukacji Narodowej i Sportu.

Wydział Prawa i Administracji. Władze Wydziału, „Uniwersytet Zielonogórski” 2014, nr 7/8.

Fot. zbiory B. Nitschke-Szram

TOMASZ NODZYŃSKI urodził się 4 stycznia 1960 r. w Zielonej Górze. Ukończył Szkołę Podstawową nr 10 i VII Liceum Ogólnokształcące w Zielonej Górze. W 1984 r., przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem Joachima Benyskiewicza pracę magisterską poświęconą historii stosunków polsko-niemieckich w publicystyce „Strażnicy Zachodniej” w latach 1922-1934, ukończył studia historyczne w WSP w Zielonej Górze. Pod opieką tego samego promotora, rozwijając badania nad „Strażnicą Zachodnią”, otrzymał w 1993 r. na UAM w Poznaniu stopień doktora. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 2004 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim, przedstawiając monografię poświęconą poglądom Polaków w Wielkim

Księstwie Poznańskim na temat narodu i jego przyszłości.

T. Nodzyński po ukończeniu studiów pracował w Szkole Podstawowej nr 4 w Zielonej Górze. W 1985 r. został zatrudniony w WSP w Zielonej Górze, gdzie

był prodziekanem Wydziału Humanistycznego ds. studenckich (1993-1996) i wicedyrektorem Instytutu Historii ds. dydaktycznych (1997-1999). Od 2011 r. jest kierownikiem Zakładu Historii XIX i XX Wieku. Od 2007 r. pracuje na stanowisku profesora UZ.

Krąg zainteresowań badawczych T. Nodzyńskiego dotyczy polskiej myśli politycznej XIX i XX w., w szczególności na terenie Wielkopolski i Śląska, czego wyrazem są m.in. monografie „*Strażnica Zachodnia*” 1922-1939. *Źródło do dziejów myśli zachodniej w Polsce* (Zielona Góra 1997) i *Naród i jego przyszłość w poglądach Polaków w Wielkim Księstwie Poznańskim 1815-1850* (Zielona Góra 2004). Jest współredaktorem i współautorem opracowań dotyczących dziedzictwa kulturowego i budowania tożsamości na Ziemi Lubuskiej oraz monografii miast, takich jak: Bytom Odrzański, Czerwieńsk, Międzyrzecz, Nowa Sól, Nowe Miasteczko i Zielona Góra. W kręgu jego zainteresowań pozostają także problemy kształtowania tożsamości regionalnej na Ziemi Lubuskiej, czego wyrazem są m.in. przygotowany we współpracy z Bogumiłą Burdą, Dariuszem Dolańskim i Jarosławem Dudkiem *Program nauczania historii dla liceów ogólnokształcących na terenie Środkowego Nadodrza* (Zielona Góra 1997) czy współredagowany z Marcelim Tureczkiem tom *Ziemia Lubuska. Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu w perspektywie powojennego siedemdziesięciolecia* (Zielona Góra–Gorzów Wielkopolski 2015). T. Nodzyński uczestniczył w kilku polsko-niemieckich projektach badawczych dotyczących dziejów pogranicza. Badawczo współpracuje z Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk. W sumie jest autorem ponad 80 publikacji. Brał udział jako recenzent w kilkunastu postępowaniach o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego, sam wypromował trzech doktorów.

T. Nodzyński jest członkiem PTH, w którym w latach 2009-2015 był prezesem zielonogórskiego oddziału, jest członkiem Rady Naukowej serii wydawniczej „Ziemia Międzyrzecka w Przeszości”. W latach 1995-1997 był członkiem kolegium redakcji „Studiów Zielonogórskich”, od 2021 r. jest członkiem kolegium redakcji rocznika „Ziemia Lubuska” wydawanych w Muzeum Ziemi Lubuskiej. Był członkiem Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a także Rady Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Drzonowie. Był współzałożycielem i pierwszym redaktorem naczelnym środowiskowego czasopisma zielonogórskich osadników z lat 1945-1948 pt. „Pionierzy”. Został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi.

mt, *Habilitacje na Wydziale Humanistycznym. Tomasz Nodzyński*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2005, nr 6.

Fot. M. Szymczak

MAREK ORDYLÓWSKI (1949-2023) urodził się 19 stycznia 1949 r. we Wrocławiu, tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 55 i Liceum Ogólnokształcące nr XII. W 1972 r. na podstawie pracy magisterskiej napisanej pod opieką Juliusza Demela poświęconej Rosji, Rosjanom i Armii Rosyjskiej w opinii uczestników powstania styczniowego ukończył Uniwersytet Wrocławski. Tam też pod tym samym kierunkiem w 1987 r. otrzymał stopień doktora na podstawie rozprawy poświęconej problemom życia codziennego we Wrocławiu w latach 1945-1948, a w 1999 r. stopień doktora habilitowanego, przedstawiając monografię poświęconą relacjom między władzą a społeczeństwem na wsi dolnośląskiej w latach 1945-1956. W 2013 r. otrzymał tytuł profesora.

M. Ordylowski w latach 1972-1977 pracował jako nauczyciel historii w szkole podstawowej oraz IX Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu, od 1977 r. był pracownikiem naukowo-badawczym i kierownikiem Oddziału Akt Polski Ludowej w Wojewódzkim Archiwum Państwowym we Wrocławiu, od 1982 r. pracował jako robotnik w Spółdzielni Inwalidów Usług Specjalistycznych we Wrocławiu, by w 1985 r. powrócić do pracy w Liceum Ogólnokształcącym nr XII. W latach 1987-2002 pracował jako profesor nadzwyczajny w Zakładzie Historii Kultury Fizycznej Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu i w latach 2001-2006 w Instytucie Historii UZ, pełniąc w tym czasie funkcję kierownika Zakładu Historii Najnowszej. Następnie do przejścia na emeryturę w 2019 r. pracował w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu.

Zainteresowania badawcze M. Ordylowskiego koncentrowały się wokół historii najnowszej Polski, w szczególności aparatu represji w PRL, dziejów Dolnego Śląska oraz historii kultury fizycznej. Do jego najważniejszych prac należą: *Życie codzienne we Wrocławiu 1945-1948* (Wrocław 1991), *Walka z opozycją polityczną na Dolnym Śląsku w latach 1945-1948* (Wrocław 1994), *Historia kultury fizycznej. Starożytność – oświecenie* (Wrocław 1997; cztery wydania do 2000 r.), *Wieś dolnośląska w latach 1945-1956. Władza a społeczeństwo* (Wrocław 1999), wspólnie z Andrzejem Ostrowskim *1000 lat sportu we Wrocławiu* (Wrocław 2002), *Szkice z dziejów kultury fizycznej* (Zielona Góra 2005), *Parlament III RP wobec kultury fizycznej w latach 1989-2005* (Wrocław 2012), wspólnie z Leonardem Szymańskim *Model rozwoju turystyki i rekreacji ruchowej w Polsce i na Dolnym Śląsku po II wojnie światowej 1945-2012* (Wrocław 2015), „Moskwa 80”. *Igrzyska XXII Olimpiady w świetle*

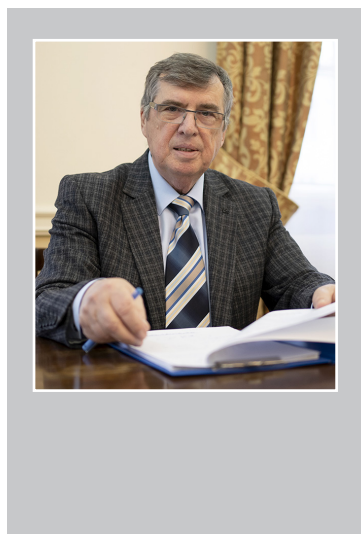
operacyjnej działalności polskiej Służby Bezpieczeństwa (Wrocław 2017) oraz *Nadzór komunistycznej partii i służb specjalnych w Polsce Ludowej nad ruchem sportowym PKOl i ekipami olimpijskimi* (Wrocław 2018). M. Ordyłowski wypromował sześciu doktorów, w tym późniejszego doktora habilitowanego – Daniela Koteluka, a jako recenzent uczestniczył w ok. 20 postępowaniach na nadanie stopnia naukowego lub tytułu profesora.

M. Ordyłowski był członkiem PTH oraz działaczem Polskiego Związku Łowieckiego, w którym zasiadał we władzach naczelnych i okręgowych. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Zmarł we Wrocławiu 13 marca 2023 r.

Ordyłowski Marek, [w:] Złota księga nauk humanistycznych, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.

Fot. zbiory M. Ordyłowskiego

CZESŁAW OSĘKOWSKI urodził się 30 grudnia 1951 r. w Gubinie, wychowywał w pobliskim Stargardzie Gubińskim, gdzie początkowo chodził do szkoły podstawowej, którą ukończył w Czarnowicach. Jest absolwentem liceum pedagogicznego w Lubsku. W 1975 r., pisząc pod kierunkiem Bronisława Pasierba pracę magisterską poświęconą Związkowi Bojowników o Wolność i Demokrację, ukończył politologię na Uniwersytecie Wrocławskim. Z jego inspiracji C. Osękowski podjął współpracę z Hieronimem Szczegółą, pod którego kierunkiem w 1983 r. uzyskał na Uniwersytecie Wrocławskim stopień doktora w dyscyplinie nauki polityczne, przygotowując pracę poświęconą osadnictwu wojskowemu na ziemiach zachodnich.

W 1995 r. na UAM w Poznaniu uzyskał stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie historia. W 2000 r. otrzymał tytuł profesora.

W 1983 r. C. Osękowski podjął pracę w Instytucie Nauk Społeczno-Politycznych WSP w Zielonej Górze. W 1990 r. przeniósł się do Instytutu Historii, w którym był zastępcą dyrektora (1994-1999) i dyrektorem (1999-2002). W latach 2002-2004 związany był z Instytutem Politologii, skąd powrócił do IH. Pracował w międzyuczelnianej komisji ds. utworzenia Uniwersytetu Zielonogórskiego, na którym pełnił funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego (2002-2005) i rektora

(2005-2012). Równocześnie w Instytucie Historii kierował Zakładem Historii Najnowszej (2006-2015). W latach 1998-2002 był redaktorem „Studiów Zachodnich”.

Zainteresowania naukowe C. Osękowskiego związane są z zagadnieniami politologicznymi i historią najnowszą, ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Zachodnich. Przy czym z biegiem czasu odchodził od metodologii właściwej dla nauk politycznych ku metodologii historii, cały czas łącząc jednak doświadczenia wynikające z prowadzenia badań w obu dyscyplinach naukowych. Pokłosiem jego pracy doktorskiej jest kilka artykułów i monografia *Pionierzy w mundurach na Ziemi Lubuskiej* (Zielona Góra 1985). W drugiej połowie lat osiemdziesiątych podjął badania nad przemianami społecznymi na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej w okresie powojennej odbudowy. Problematyka ta rozszerzona na wszystkie powojenne lata stała się osią jego zainteresowań naukowych w późniejszych dziesięcioleciach, poświęcił jej wiele artykułów, redagowanych prac i monografii, w tym: *Przemiany społeczno-polityczne w Polsce Zachodniej i Północnej w latach 1945-1956. Procesy integracji i dezintegracji* (Zielona Góra 1994) i *Ziemie odzyskane w latach 1945-2005. Społeczeństwo, władza, gospodarka* (Zielona Góra 2006). Lata dziewięćdziesiąte przyniosły nowe ważne z perspektywy historyka i politologa procesy związane z transformacją ustrojową. Badania nad tą problematyką w polsko-niemieckiej perspektywie C. Osękowski podjął najpierw z Jörgiem Janzenem z Freie Universität Berlin we współpracy z Małgorzatą Konopnicką i grupą polskich i niemieckich studentów, przeprowadzając badania nad procesem transformacji gospodarczej w kilku miejscowościach województw zielonogórskiego i gorzowskiego, w których w latach PRL znajdowały się Państwowe Gospodarstwa Rolne. Wyniki tych badań zostały opublikowane w 1996 i 1997 r. w dwóch raportach przez Freie Universität w Berlinie. Znalazły one potem wyraz w książkach przygotowanych wspólnie z Hieronimem Szczegółą *Euroregiony na pograniczu polsko-niemieckim (1991-1997)* (Zielona Góra 1998) oraz *Pogranicze polsko-niemieckie w okresie transformacji (1989-1997)* (Zielona Góra 1999). Drugi obszar zainteresowań badawczych C. Osękowskiego to najnowsza historia Polski w wymiarze ogólnokrajowym, a w szczególności pierwsze lata powojenne. Tej problematyce poświęcił dwie monografie *Referendum 30 czerwca 1946 r. w Polsce* (Warszawa 2000) i *Wybory do sejmu 19 stycznia 1945 r. w Polsce* (Poznań 2000), z których druga otrzymała nagrodę tygodnika „Polityka” za 2001 r. C. Osękowski brał też udział w przygotowaniu sześciotomowego dzieła *Polska. Dzieje cywilizacji i narodu*, pod redakcją Marka Derwicha, będąc współautorem tomu szóstego *Polska XX wieku. 1914-2003* (Warszawa-Wrocław 2004). Trzeci krąg jego zainteresowań badawczych to problemy integracji europejskiej, której poświęcił wiele artykułów. W sumie na dorobek naukowy C. Osękowskiego składa się dziewięć książek i dwa raporty z badań oraz ponad 200 artykułów naukowych i ok. 30 redagowanych prac zbiorowych. Brał udział w wielu międzynarodowych

grantach naukowych, w tym „Odra jako krajobraz kulturowy” czy „Polsko-niemiecki obszar przygraniczny w r. 2020. Scenariusz rozwoju i zalecenia odnośnie jego realizacji”, który był projektem zleconym przez rządy Polski i RFN, realizowany przez Hamburgisches WeltWirtschaftsinstitut i Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku. Kierował także polskimi grantami badawczymi.

C. Osękowski jest autorem ok. 100 recenzji w postępowaniach o nadanie stopnia doktora, doktora habilitowanego i tytułu profesora. Wypromował 18 doktorów, wśród nich Roberta Skobelskiego i Radosława Domkego, którzy są profesorami Uniwersytetu Zielonogórskiego, Arkadiusza Cincio, Izabelę Korniluk i Longina Dzieżyca, którzy zasilają kadry naukowe Muzeum Ziemi Lubuskiej, przy czym ostatni jest jego wicedyrektorem, Bogdana Biegalskiego – badacza zatrudnionego w Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej.

C. Osękowski jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, pełnił funkcję prezesa Oddziału PTH w Zielonej Górze (1997-2000). Jest też członkiem Instytutu Zachodniego w Poznaniu i LTN. Przez pięć kadencji był członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN (2003-2018). W latach 2008-2023 był przewodniczącym Rady Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze i w latach 2017-2023 był przewodniczącym Rady Muzeum Historycznego w Lubinie. Jego aktywność społeczna wybiega daleko poza organizacje i funkcje związane z nauką i szkolnictwem wyższym. W 2006 r. został poproszony o przeprowadzenie negocjacji płacowych i socjalnych pomiędzy załogą firmy Keiper w Świebodzinie a jej niemieckimi właścicielami. Jako negocjator odegrał ważną rolę w latach 2012-2014 podczas prac nad połączeniem miasta Zielona Góra z gminą Zielona Góra we wspólny samorząd terytorialny. Wielokrotnie uczestniczył w imieniu prezydenta Zielonej Góry w zgromadzeniach Związku Miast Polskich i konferencjach samorządowców. Od 2021 r. kieruje Komitetem Organizacyjnym Obchodów Jubileuszu 800-lecia powstania miasta i 700-lecia nadania Zielonej Górze praw miejskich. Jako kolekcjoner śląskiego malarstwa pejzażowego sprzed 1945 r. wielokrotnie wypożyczał swoje obrazy na wystawy w Polsce i Niemczech.

C. Osękowski jest odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”, odznaką honorową „Zasłużony dla Archiwistyki Polskiej”, medalem „Zasłużony dla Województwa Zielonogórskiego”, medalem „Zasłużony dla Województwa Lubuskiego”, złotym medalem Prezydenta Zielonej Góry oraz Odznaką Honorową Związku Sybiraków. Jest Honorowym Obywatelem Gminy Gubin oraz Miasta i Gminy Lubsko.

Dolański D., Czesław Osękowski, [w:] *idem*, *Pierwszy kwadrans. Piętnaście lat Uniwersytetu Zielonogórskiego*, Zielona Góra 2016.

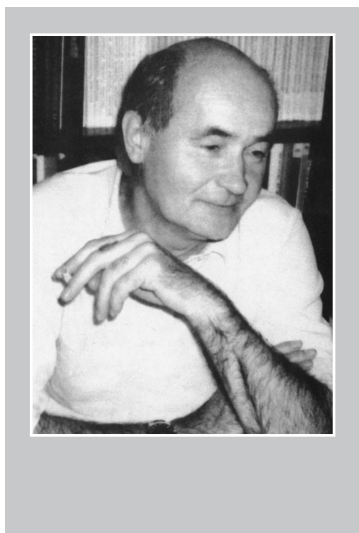
Dolański D., Czesław Osękowski, [w:] *idem*, *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzupeł., Zielona Góra 2012.

Osękowski C., *Moje życie z perspektywy 70 lat*, [w:] *Ziemia Lubuska i pogranicze polsko-niemieckie. 70. rocznica urodzin profesora Czesława Osękowskiego*, red. R. Skobelski, Zielona Góra 2021.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2005, nr 10.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego na lata 2008-2012*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2008, nr 10.

Fot. zbiory C. Osękowskiego

WŁODZIMIERZ PAJĄKOWSKI (1934-1992) urodził się 31 lipca 1934 r. w Koronowie, dzieciństwo i lata szkolne spędził w Jarocinie. W 1957 r. ukończył studia na Uniwersytecie Poznańskim, tam też pod opieką Tadeusza Zawadzkiego uzyskał stopień doktora i w 1977 r. doktora habilitowanego.

W. Pająkowski po ukończeniu studiów został zatrudniony na swoim macierzystym uniwersytecie, gdzie m.in. był organizatorem i kierownikiem Zakładu Bałkanistyki oraz sprawował w latach 1981-1984 funkcję prodziekana UAM. Na Uniwersytecie Zielonogórskim pracował w latach 1988-1992. Był też zatrudniony na Uniwersytecie Szczecińskim.

Zainteresowania badawcze W. Pająkowskiego dotyczyły głównie żyjących na peryferiach świata antycznego ludów ościennych. Badał związki Półwyspu Bałkańskiego w starożytności z innymi częściami świata śródziemnomorskiego. Od 1970 r. aktywnie uczestniczył też w ekspedycjach archeologicznych w Novae. W sumie jego dorobek liczy ponad 50 publikacji wydanych w kraju i za granicą, w tym monografie *Starożytny Epir i jego mieszkańcy* (Poznań 1970) i *Ilirowie – Illirii proprie dicti Τιλγριοί. Siedziby i historia, próba rekonstrukcji* (Poznań 1981). Był stypendystą rządu bułgarskiego, przebywał kilkakrotnie na badaniach naukowych w Sofii. Utworzył i do końca życia redagował specjalistyczne wydawnictwo historyczne „Balcanica Posnaniensia”. W. Pająkowski wypromował trzech doktorów.

W. Pająkowski był organizatorem i przewodniczącym Komisji Bałkanistyki przy poznańskim oddziale PAN, współpracował z Zakładem Słowianoznawstwa w tym

oddziale, w szczególności z Pracownią Słownika Starożytności Słowiańskich. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł w Poznaniu 25 października 1992 r., został pochowany na cmentarzu w Jarocinie.

AUZ: Akta osobowe J. Pająkowskiego, sygn. IV-7/33.

Mrozewicz L., *Włodzimierz Pająkowski (31 VII 1934-25 X 1992)*, „Balcanica Posnaniensia” 1995, nr 7.

Fot. L. Mrozewicz, *Włodzimierz Pająkowski (31 VII 1934-25 X 1992)*, „Balcanica Posnaniensia” 1995, nr 7

WOJCIECH PELTZ (1945-2002) urodził się 2 marca 1945 r. w Rozwadowie nad Sanem, gdzie rodzina Peltzów znalazła się w wyniku wydarzeń II wojny światowej. Po wojnie powrócili do Pleszewa w Wielkopolsce, gdzie W. Peltz kształcił się do uzyskania matury. Po dwuletnim okresie pracy nauczycielskiej podjął w 1965 r. studia historyczne na UAM w Poznaniu, które ukończył pracą magisterską przygotowaną pod kierunkiem Jerzego Ochmańskiego poświęconą litewskiemu rodowi Giedygołda. Bezpośrednio po dyplomie rozpoczął studia doktoranckie w zakresie socjologii. W macierzystej uczelni w 1979 r. otrzymał stopień naukowy doktora za przygotowaną pod kierunkiem J. Ochmańskiego pracę poświęconą oświe-

ceniowej myśli narodowej w Rosji. Tam też w 1994 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego.

Wkrótce po ukończeniu studiów doktoranckich W. Peltz przeprowadził się do Zielonej Góry, gdzie w 1974 r. rozpoczął jako asystent pracę w WSP w Zakładzie Historii ówczesnego Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych. W czasie pracy w zielonogórskiej uczelni był m.in. kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej (1994-2002) w Instytucie Historii oraz dziekanem Wydziału Humanistycznego (1996-2002). Zainteresowania badawcze W. Peltza skupiały się na średniowiecznych i nowożytnych dziejach narodu i państwa rosyjskiego i znalazły one wyraz w monografiach *Oświeceniowa myśl narodowa w Rosji na przełomie XVIII-XIX wieku* (Zielona Góra 1980) i *Suwerenność państwa w praktyce i doktrynie*

politycznej Rusi Moskiewskiej (XIV-XVI w.) (Zielona Góra 1994). W kręgu zainteresowań badawczych W. Peltza znalazły się także problemy kultury rycerskiej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w średniowieczu i okresie wczesnonowożytnym oraz średniowieczne dzieje Wielkopolski i Środkowego Nadodrza, w szczególności w odniesieniu do historii miast i rodów rycerskich zachodniej Wielkopolski.

Pod jego kierunkiem powstała praca doktorska Krzysztofa Benyskiewicza. Był odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi.

W. Peltz zmarł nagle w Zielonej Górze 27 lutego 2002 r.

AUZ: Akta osobowe W. Peltza, sygn. IV-8/57.

Benyskiewicz J., *Profesor Wojciech Peltz (1945-2002)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, nr 8.
Dolański D., *Wojciech Peltz*, [w:] *idem, Pierwszy kwadrans. Piętnaście lat Uniwersytetu Zielonogórskiego*, Zielona Góra 2016.

Dudek J., *Profesor Wojciech Peltz (1945-2002)*, [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia. Ideologia, historia a społeczeństwo. Księga poświęcona pamięci Profesora Wojciecha Peltza*, red. J. Dudek, D. Janiszewska, U. Świdarska-Włodarczyk, Zielona Góra 2005.

Fot. zbiory UZ

ROBERT SKOBELSKI urodził się 19 listopada 1968 r. w Gubinie, tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 2 (obecnie im. 73. Pułku Zmechanizowanego Ułanów Karpackich) i Technikum Mechanizacji Rolnictwa. W 1995 r. ukończył WSP w Zielonej Górze, przedstawiając pracę magisterską przygotowaną pod kierunkiem Zdzisława Wroniaka na temat polityki Polski wobec państw Europy Zachodniej w latach 1945-1947. Tam też w 2000 r. otrzymał stopień doktora na podstawie przygotowanej pod opieką Czesława Osękowskiego rozprawy poświęconej Ziemiom Zachodnim i Północnym Polski w okresie realizacji planu sześcioletniego i stopień doktora habilitowanego w 2011 r., przedstawiając monografię poświęconą polityce PRL wobec państw socjalistycznych w latach 1956-1970.

Po ukończeniu studiów R. Skobelski w roku szkolnym 1995/1996 pracował jako nauczyciel historii i WOS w Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego w Gubinie. Jednocześnie w 1995 r. podjął pracę na WSP w Zielonej Górze. Był

zastępcą dyrektora Instytutu Historii (2002-2006 i 2007, w związku z urlopem macierzyńskim Hanny Kurowskiej), a od 2016 r. jest jego dyrektorem i od 2020 r. przewodniczącym Rady Dyscypliny Naukowej Historia. Od 2015 r. kieruje Zakładem Historii Najnowszej. W latach 2013-2019 był redaktorem naczelnym „Studiów Zachodnich”. Od 2011 r. jest zatrudniony na stanowisku profesora UZ.

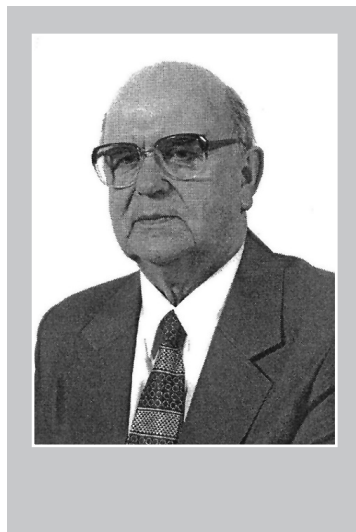
Główne obszary działalności badawczej R. Skobelskiego obejmują historię tzw. Ziemi Odzyskanych w wymiarze gospodarczym, społecznym i politycznym, politykę zagraniczną Polski w okresie rządów Władysława Gomułki (zwłaszcza relacje PRL z pozostałymi państwami komunistycznymi), historię gospodarczą Polski powojennej oraz wybory do sejmu PRL. Równoległą przestrzeń badawczą dotyczy powojennych dziejów regionu lubuskiego (szczególnie po utworzeniu województwa zielonogórskiego w 1950 r.), w tym: historii poszczególnych miejscowości, kluczowych przedsiębiorstw, instytucji oraz lokalnych odniesień procesów i zjawisk ogólnokrajowych, związanych ze skutkami polityki władz centralnych. R. Skobelski jest autorem ponad 100 publikacji, w tym: *Ziemie Zachodnie i Północne Polski w okresie realizacji planu sześcioletniego 1950-1955* (Zielona Góra 2002), *Polityka PRL wobec państw socjalistycznych w latach 1956-1970. Współpraca, napięcia, konflikty* (Poznań 2010), *Powiew demokracji. Wybory do Sejmu PRL z 1957 r.* (Warszawa 2021). Jako recenzent brał udział w blisko 20 przewodach doktorskich i habilitacyjnych, wypromował jednego doktora.

R. Skobelski od 2009 r. jest zastępcą prezesa zielonogórskiego oddziału PTH, a w 2022 r. został wybrany do sądu koleżeńskiego drugiej instancji przy Zarządzie Głównym. W kadencji 2020-2022 był członkiem Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji w Warszawie, a także członkiem Rady Redakcyjnej serii „Biografie PRL-u” na Uniwersytecie Łódzkim. W latach 2002-2003 był też redaktorem naczelnym czasopisma społeczno-historycznego „Pionierzy” w Zielonej Górze. Jako ekspert w zakresie historii najnowszej współpracuje z regionalnym ośrodkiem telewizyjnym TVP3 w Gorzowie Wielkopolskim.

[red.], *Nowa habilitacja. Dr hab. Robert Skobelski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 6.

Fot. M. Szymczak

KAZIMIERZ STACHURA urodził się 8 października 1930 r. w Sosnowcu. W latach 1944-1945 pracował w Fabryce Maszyn Górniczych jako przymusowy robotnik w miejscu zamieszkania. Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego w Mysłowicach rozpoczął studia historyczne. W 1953 r. ukończył studia pierwszego stopnia w WSP w Krakowie, a w 1959 r. otrzymał dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia na UAM w Poznaniu. Tam też w 1973 r. obronił przygotowaną pod kierunkiem Hieronima Szczegóły pracę doktorską pt. *Rola Miejskiej Rady Narodowej w przeobrażeniach społeczno-gospodarczych Gorzowa Wielkopolskiego*. Stopień doktora habilitowanego otrzymał w WSP w Krakowie w 1985 r.

K. Stachura pracę zawodową rozpoczął w liceum pedagogicznym w Gorzowie Wielkopolskim. Następnie pracował w studium pedagogicznym w Gorzowie (1959-1973), w którym był kierownikiem oraz organizatorem fakultetu historii i później wicedyrektorem zakładu. Po likwidacji tej formy kształcenia w 1971 r. podjął pracę w gorzowskiej Filii AWF w Poznaniu. W 1973 r. podjął pracę w zielonogórskiej uczelni, gdzie kierował Pracownią, później Zakładem Dydaktyki Historii, skąd w 1999 r. odszedł na emeryturę.

Zainteresowania naukowe K. Stachury dotyczyły problemów nauczania historii i wychowania obywatelskiego – wiedzy o społeczeństwie. Do jego ważniejszych prac należy monografia *Wychowanie obywatelskie jako przedmiot nauczania w Polsce Ludowej* (Zielona Góra 1984) oraz prace pod redakcją *Regionalizm w teorii i praktyce nauczania. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej 5 czerwca 1992 r. przez Instytut Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Zielonej Górze* (Zielona Góra 1992) czy *Optymalizacja procesu kształcenia nauczycieli historii – praktyki pedagogiczne studentów* (Zielona Góra 1998). W sumie jest autorem ok. 50 publikacji.

K. Stachura był członkiem m.in. Instytutu Zachodniego i PTH, długoletnim członkiem Zespołu Kierunkowego Historii Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich w Warszawie. Za osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

AUZ: Akta osobowe K. Stachury, sygn. IV-20/54.

Doc. dr hab. K. Stachura, [w:] *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność naukowo-badawcza*, luty 1987, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1987.

Jaworski T., *W 70. rocznicę urodzin profesora Kazimierza Stachury*, [w:] *Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole*, red. T. Jaworski, B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2002.

Fot. *Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole*, red. T. Jaworski, B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2002

WOJCIECH STRYŻEWSKI urodził się 6 lutego 1960 r. w Zielonej Górze, tu też ukończył szkołę podstawową i VII Liceum Ogólnokształcące. W 1984 r. ukończył WSP w Zielonej Górze, przedstawiając pracę magisterską poświęconą pieczęciom cechów rzemieślniczych na Środkowym Nadodrzu przygotowaną pod kierunkiem Kazimierza Bartkiewicza. W 1990 r. na UAM w Poznaniu uzyskał stopień doktora, przedstawiając przygotowaną pod kierunkiem tego samego promotora pracę doktorską na temat genezy i symboliki herbów miejskich Środkowego Nadodrza i w 1999 r. – stopień doktora habilitowanego, dla którego podstawą była monografia poświęcona symbolice herbów miejskich na Śląsku, Ziemi Lubuskiej i Pomorzu Zachodnim do końca XVIII w. W 2010 r. jako pierwszy absolwent WSP otrzymał tytuł profesora.

W 1984 r. W. Strzyżewski podjął pracę w Instytucie Historii WSP, założył i kierował Pracownią Heraldyczną (2002-2020). Był zastępcą dyrektora (2000-2002) i dyrektorem (2002-2005) Instytutu Historii i redaktorem naczelnym „Studiów Zachodnich”. Kierował Zakładem Historii Polski i Powszechnej XVI-XVIII Wieku (2001-2020). Był dziekanem Wydziału Humanistycznego (2005-2012), prorektorem UZ (2012-2020) i od 2020 r. jest rektorem. W latach 1999-2012 pracował także w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie. Jako prorektor był inicjatorem utworzenia na Uniwersytecie Zielonogórskim profesjonalnego archiwum.

W prowadzonych badaniach W. Strzyżewski zajmuje się naukami pomocniczymi historii, zwłaszcza heraldyką i sfragistyką, w tym zakresie opublikował m.in.: *Geneza i symbolika herbów miejskich Środkowego Nadodrza* (Zielona Góra 1993), *Herby i tytuły. Pieczęć szlachecka w księstwie głogowskim (XVI-XVIII wieku)*

(Warszawa 2009), *Treści symboliczne herbów miejskich na Śląsku, Ziemi Lubuskiej i Pomorzu Zachodnim do końca XVIII wieku* (Zielona Góra 1999). Drugi obszar jego zainteresowań to historia miast Środkowego Nadodrza. Jest autorem, redaktorem lub współredaktorem licznych monografii historycznych miast, m.in.: Świebodzina, Bytomia Odrzańskiego, Nowego Miasteczka, Sławy, Międzyrzecza. Wśród tych monografii największym naukowym projektem była trzypięciotomowa *Historia Zielonej Góry* (Zielona Góra 2011-2022), w której udział wzięło pod 30 autorów z różnych ośrodków badawczych w mieście. Z tą problematyką powiązane są też jego badania nad historią księstwa głogowskiego, w tym zakresie opublikował m.in. wraz z J. Kuczerem *Spisy dóbr ziemskich księstwa głogowskiego z lat 1671-1727* (Warszawa 2007). W. Strzyżewski jest także ekspertem w zakresie współczesnej heraldyki i sfragistyki oraz znaków firmowych. Opracował ponad 20 projektów herbów i flag różnych jednostek samorządowych, w tym dla powiatów zielonogórskiego, krośnieńskiego, świebodzińskiego, nowosolskiego, wschowskiego, oraz herb i flagę województwa lubuskiego. Wyrazem tych zainteresowań są także publikacje *Herby miejscowości województwa zielonogórskiego* (Zielona Góra 1989) i wspólnie z Jerzym Przybeckim *Sztandary kół łowieckich okręgu zielonogórskiego. Geneza, symbolika, ceremoniał* (Zielona Góra 2020). W. Strzyżewski kierował zewnętrznymi grantami przeznaczonymi na finansowanie badań naukowych. W sumie W. Strzyżewski jest autorem ponad 100 publikacji. Wypromował siedmiu doktorów, wśród nich Jarosława Kuczera, profesora Uniwersytetu Zielonogórskiego, Tomasza Kałuskiego, adiunkta na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, i Ilonę Matejko-Peterkę, adiunkta w Slezská univerzita v Opavě. Jest wielokrotnym recenzentem rozpraw habilitacyjnych i doktorskich.

W. Strzyżewski jest przewodniczącym kapituły Lubuskiego Wawrzynu Naukowego, członkiem PTH, Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego i Herold Verein für Heraldik, Genealogie und verwandte Wissenschaften w Berlinie, członkiem rad programowych czasopism naukowych: „Studiów Paradyskich”, „Rocznika Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” i „Przeglądu Zachodniopomorskiego”. Jest laureatem Lubuskiego Wawrzynu Naukowego za 2009 r. i dwukrotnie nagrody im. Adama Heymowskiego za najlepszą książkę z zakresu heraldyki. Został odznaczony odznaką „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Zielonogórskiego” oraz otrzymał diamentowy medal (z numerem jeden) „Zasłużony dla Miasta Zielona Góra”.

Dolański D., Wojciech Strzyżewski, [w:] *idem, Pierwszy kwadrans. Piętnaście lat Uniwersytetu Zielonogórskiego*, Zielona Góra 2016.

Kurzawa E., *Wawrzyn literacki jedzie do Gorzowa, a naukowy zostaje w Zielonej Górze*, „Gazeta Lubuska” 2010, nr 48.

Łukasiewicz A., *Rektor herbu Zielona Góra*, „Gazeta Wyborcza” 2020, nr 136.

Sapeńko E., *Nominacje profesorskie. Prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2010, nr 12.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego. Dr hab. Wojciech Strzyżewski, prof. UZ*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2005, nr 10.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego. Dr hab. Wojciech Strzyżewski, prof. UZ*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2008, nr 10.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego. Prorektor ds. Studenckich prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2012, nr 10.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego. Prorektor ds. Studenckich prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2016, nr 10.

[red.], *Nowe władze Uniwersytetu Zielonogórskiego. Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2020, nr 10.

Fot. M. Lalko

WŁODZIMIERZ SULEJA urodził się 27 listopada 1948 r. w Kołaczkowicach koło Kłobucka, gdzie ukończył liceum ogólnokształcące. W 1971 r., przygotowując pod kierunkiem Wojciecha Wrzesińskiego pracę magisterską poświęconą politycznym poglądom Wilhelma Feldmana, ukończył Uniwersytet Wrocławski. Tam też w 1977 r. otrzymał stopień doktora, przygotowując rozprawę pod kierunkiem Henryka Zielińskiego poświęconą próbie budowy zrębów polskiej państwowości w okresie istnienia Tymczasowej Rady Stanu. Także na Uniwersytecie Wrocławskim w 1992 r. na podstawie monografii poświęconej orientacji austro-pruskiej do 1916 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego. Tytuł profesora został mu nadany w 1998 r.

W latach 1972-1995 W. Suleja pracował na Uniwersytecie Wrocławskim i następnie do 2006 r. w WSP i Uniwersytecie Zielonogórskim, gdzie w Instytucie Historii pełnił funkcję zastępcy dyrektora (1999-2000). Jednocześnie od 1999 do 2013 r. pracował w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu i od 2000 r. z przerwą w latach 2014-2016 w Instytucie Pamięci Narodowej, w którym pełnił do 2013 r. funkcje dyrektora oddziału i w latach 2018-2020 dyrektora Biura Badań Historycznych.

Obszernym polem badawczym, którym zajmuje się W. Suleja, są dzieje Polski od połowy XVIII stulecia po wiek XXI. Podejmował on takie zagadnienia, jak dzieje

polskiej irredenty, polska myśl polityczna, biografistyka oraz dzieje „Solidarności”. Ogółem opublikował ponad 350 prac naukowych. Najważniejsze z nich to: *Próby kształtowania zrębów państwowości w okresie istnienia Tymczasowej Rady Stanu* (Wrocław 1981), *Solidarność na Dolnym Śląsku* (Wrocław 1986) – w drugim obiegu jako Stanisław Stefański, *Polska Partia Socjalistyczna* (Warszawa 1988), *Orientacja austro-polska w czasie I wojny światowej (do aktu 5 listopada 1916 r.)* (Wrocław 1992), *Józef Piłsudski* (Wrocław 1995, 1997, 2004), *Kosynierzy i strzelcy* (Wrocław 1997), *Tymczasowa Rada Stanu* (Warszawa 1998), *Dolnośląski Marzec '68. Anatomia protestu* (2006). W 2018 r. opublikował syntezę dziejów Polski *Dawno to było. Przewodnik po historii Polski* (Warszawa 2019) oraz kolejną wersję biografii Józefa Piłsudskiego pt. *Mundur na nim szary... Rzecz o Józefie Piłsudskim 1867-1935* (Warszawa 2018). Przekłady tej biografii lub jej autorskie wersje ukazały się w Rosji, Białorusi, Ukrainie, Gruzji oraz Armenii.

W. Suleja wypromował 12 doktorów, w tym Andrzeja Kunerta, sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w latach 2010-2016. Ponadto jako recenzent uczestniczył w ponad 80 przewodach doktorskich, habilitacyjnych i postępowaniach o nadanie tytułu profesora.

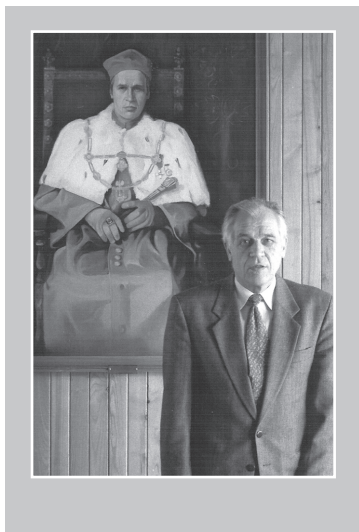
W latach osiemdziesiątych XX w. W. Suleja brał udział w podziemnym ruchu wydawniczym i oświatowym, będąc współtwórcą Rady Oświaty Niezależnej. Jest członkiem PTH, od 2020 r. przewodniczącym Programowej Fundacji im. Janusza Kurtyki (od 2020), zasiada lub zasiadał w kolegiach redakcyjnych czasopism „Niepodległość”, „Dzieje Najnowsze”, „Pamięć i Sprawiedliwość” oraz „Kwartalnik Historyczny”. Był redaktorem naczelnym „Dziennika Dolnośląskiego”.

W. Suleja został wyróżniony nagrodą „Dziejów Najnowszych” za najlepszą pracę habilitacyjną oraz odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, srebrnym medalem „Gloria Artis”, medalem „Pro Memoria”, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, medalem „Niezlomni”, Medalem 100-lecia Odzyskania Niepodległości oraz Krzyżem Wolności i Solidarności.

AUZ: Akta osobowe W. Sulei, sygn. IV-22/23.

Madziara R., Suleja Włodzimierz, [w:] *Encyklopedia „Solidarności”, t. 4: Opozycja w PRL 1976-1989*, red. J. Olszek et al., Warszawa 2020.

Fot. zbiory W. Sulei

HIERONIM SZCZEGÓŁA urodził się 24 września 1931 r. w Rostarzewie (pow. Wolsztyn). Gdy wybuchła wojna, miał ukończoną pierwszą klasę szkoły powszechnej. W tym czasie pracował u miejscowych bauerów, gdzie po kryjomu uczył się, czytając stare polskie i niemieckie kalendarze. Dzięki temu po wojnie mógł podjąć skróconą edukację w szkole powszechnej i w 1946 r. rozpocząć naukę w gimnazjum w Grodzisku Wielkopolskim. W 1951 r. ukończył liceum pedagogiczne w Sulechowie. Dwa lata później podjął studia historyczne w WSP w Krakowie, które ukończył w 1957 r., pisząc pracę magisterską pod kierunkiem Józefa Garbacika poświęconą krakowskiej szkole historycznej. Stopień doktora otrzymał w 1964 r. na

podstawie przygotowanej pod tą samą opieką pracy poświęconej głogowskiej wojnie sukcesyjnej. W 1970 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uzyskał stopień doktora habilitowanego. Podstawą postępowania była praca poświęcona przemianom społeczno-ustrojowym na Ziemi Lubuskiej w okresie tużpowojennym. W 1975 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego i w 1987 r. – zwyczajnego.

Po ukończeniu liceum pedagogicznego H. Szczegółę podjął w nim pracę jako nauczyciel. Po ukończeniu studiów został nauczycielem w technikum rolniczym w Szprotawie. Należał do współzałożycieli Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze, w której jako pełnomocnik ds. dydaktycznych (1965-1968) był zastępcą rektora oraz do 1970 r. kierownikiem Studium Nauk Społeczno-Politycznych. W 1971 r. władze wojewódzkie powierzyły H. Szczegółę organizację Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, później WSP w Zielonej Górze. W tej uczelni sprawował on trzykrotnie funkcję rektora (1971-1975, 1981-1984 i 1996-1999). Jednocześnie H. Szczegółę kierował Zakładem Nauk Społeczno-Politycznych, przekształconym w 1974 r. w Instytut Nauk Społeczno-Politycznych, a po utworzeniu Instytutu Historii został jego dyrektorem (1983-1996). W 2001 r. H. Szczegółę przeszedł na emeryturę, ale przez następne 10 lat kontynuował pracę dydaktyczną i naukową, prowadząc seminaria i wykłady.

Po ukończeniu studiów u H. Szczegółę szybko ujawniły się zainteresowania historią regionu. Jeszcze przed uzyskaniem doktoratu publikował na ten temat liczne popularnonaukowe artykuły na łamach „Nadodrza”, „Gazety Zielonogórskiej” i innych czasopism regionalnych. Wraz z Wojciechem Pasternikiem opublikował *Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej (województwo zielonogórskie)* (Zielona Góra 1963) i samodzielne monografie *Jan Głogowczyk* (Katowice 1967) oraz *Koniec*

panowania piastowskiego nad środkową Odrą (Poznań 1968), jako redaktor lub autor miał udział w opracowaniu monografii miast, m.in.: Szprotawy, Zielonej Góry, Żagania i Gorzowa Wielkopolskiego. Przełomowe dla kształtowania się nowoczesnych postaw regionalistycznych są opublikowane pod redakcją H. Szczegóły dwa tomy słownika biograficznego *Znani zielonogórzanie XIX i XX wieku* (Zielona Góra 1996-1999). Drugi obszar badań to historia Ziemi Zachodnich po 1945 r. Wyrazem tych zainteresowań była praca habilitacyjna pt. *Przeobrażenie ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947* (Poznań 1971). Bogaty dorobek H. Szczegóły dotyczący historii najnowszej obejmuje początki polskiej administracji na ziemiach zachodnich, historię organizacji społeczno-politycznych i stosunki polsko-niemieckie – w tym problem wysiedleń, będących skutkiem II wojny światowej. Trzeci obszar aktywności naukowej H. Szczegóły to nauki polityczne, w zakresie których zajmował się przede wszystkim badaniem teoretycznych i praktycznych rozwiązań w edukacji. Wynikiem tego były napisane wspólnie z Edwardem Eras-musem *Metodyka podstaw nauk politycznych. Wybrane problemy teorii i praktyki* (Poznań 1971) i *Zarys metodyki podstaw nauk politycznych* (Warszawa 1973). Na lata dziewięćdziesiąte XX w. przypada współpraca H. Szczegóły z Bolesławem Potyrałą, której owocem były trzy opracowania: *Czerwoni marszałkowie. Elita Armii Radzieckiej 1935-1991* (Zielona Góra 1997), *Armia Stalina w okresie pokoju 1945-1953* (Zielona Góra 1999) i *Armia rosyjska po upadku ZSRR (1992-2000)* (Zielona Góra 2000). W tym okresie też wspólnie z Czesławem Osękowskim podjął badania nad transformacją ustrojową w Polsce, w wyniku czego powstała monografia *Pogranicze polsko-niemieckie w okresie transformacji (1989-1997)* (Zielona Góra 1999). Ogółem jego dorobek publikacyjny obejmuje ponad 30 książek, 400 artykułów (w tym kilkadziesiąt opublikowanych za granicą) i 200 prac popularnonaukowych. Podczas ponad 50 lat pracy naukowej H. Szczegóły nawiązał kontakty i współpracę z liczным gronem badaczy z kraju i zza granicy. Wygłaszał wykłady w Niemczech, Francji, Holandii, ZSRR, Czechosłowacji, odbył staże naukowe w Bonn, Kolonii, Berlinie i Lille.

H. Szczegóły położył też duże zasługi w zakresie kształcenia kadr naukowych. Recenzował ok. 120 prac doktorskich i habilitacyjnych, wypromował 16 doktorów, do których zaliczają się profesorowie Uniwersytetu Zielonogórskiego: Czesław Osękowski i Stefan Dudra, wykładowca WSP, a później m.in. dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze – Andrzej Toczewski.

H. Szczegóły czynnie uczestniczył w polskim i międzynarodowym życiu społeczno-naukowym. Przez wiele lat był członkiem Rady Naukowej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, przez trzy kadencje członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Nauki. Był w różnym czasie członkiem komitetów PAN: Nauk Politycznych, Historii oraz Badań nad Polską. Zasiadał we władzach licznych

towarzystw naukowych, w tym w latach 1989-1991 był prezesem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Jest honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Jego aktywność społeczna nie ograniczała się tylko do działalności naukowej. Był aktywnym lekkoatletą, działaczem sportowym i sędzią lekkoatletycznym klasy państwowej, sędziując na meczach i mityngach międzynarodowych, kierownikiem Wydziału Kultury Fizycznej w Zarządzie Wojewódzkim Związku Młodzieży Polskiej, pierwszym przewodniczącym Rady Wojewódzkiej Ludowych Zespołów Sportowych i wiceprzewodniczącym Społecznej Sekcji Lekkiej Atletyki oraz Społecznej Sekcji Piłki Nożnej, działających pod egidą Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej. W latach 1967-1973 był prezesem Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki. Wyjeżdżał kilkakrotnie, w roli kierownika polskiej drużyny lekkoatletycznej, na mityngi i zawody międzynarodowe, m.in.: do Republiki Federalnej Niemiec, Wielkiej Brytanii, ZSRR, Czechosłowacji i Rumunii. Natomiast w 1972 r. był gościem na Igrzyskach Olimpijskich w Monachium. Od 1961 r. przez 13 lat był jako radny przewodniczącym Komisji Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej. Uczestniczył też m.in. w pracach komisji do spraw wychowania obywatelskiego przy Ministerstwie Oświaty oraz Komisji ds. Reformy Oświaty przy premierze Jerzym Buzku. Był aktywnym członkiem Rotary Club.

Działalność H. Szczegóły na rzecz rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie, a także na polu oświaty i kultury, została doceniona przez mieszkańców Zielonej Góry i regionu: w 1974 r. znalazł się wśród wyróżnionych tytułem „Lubuszanin trzydziestolecia” w plebiscycie „Gazety Lubuskiej”, a w 1993 r. znalazł się w gronie „najwybitniejszych zielonogórczan w dziejach” w plebiscycie zorganizowanym przez „Gazetę Nową”. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych, w tym Krzyż Oficerski i Komandorski OOP oraz Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą. Jest Honorowym Obywatel Zielonej Góry, a w 2021 r. Senat Uniwersytetu Zielonogórskiego przyznał mu tytuł profesora honorowego Uniwersytetu Zielonogórskiego za wieloletni wkład w kształtowanie zielonogórskiego środowiska naukowego, wychowanie kadr akademickich, aktywność na rzecz kulturalnego i naukowego rozwoju regionu lubuskiego, wybitny dorobek badawczy oraz udział w procesie tworzenia zielonogórskich uczelni – Wyższej Szkoły Inżynierskiej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Benyskiewicz J., *Profesor Hieronim Szczegóła historyk ziem zachodnich*, „Studia Zachodnie” 1992, nr 1.

Dolański D., Skobelski R., *Profesor Hieronim Szczegóła. 90. urodziny Profesora Hieronima Szczegóły – współtwórcy zielonogórskiego środowiska naukowego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2021, nr 10.

Mrugalski M., *Profesorowie honorowi Uniwersytetu Zielonogórskiego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2021, nr 10.

Osekowski C., *Profesor Hieronim Szczegół – historyk dziejów najnowszych Polski. Badacz pogranicza i stosunków polsko-niemieckich*, [w:] *Ziemie Zachodnie. Polska-Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, red. C. Osekowski, Zielona Góra 2001.

Profesor Hieronim Szczegół. W 80. rocznicę urodzin, red. D. Dolański, Zielona Góra 2011.

Skobelski R., *Bibliografia prac prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, [w:] *Ziemie Zachodnie. Polska-Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, red. C. Osekowski, Zielona Góra 2001.

Szczegół Hieronim, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuścik, t. 5, Warszawa 2002.

Fot. L. Krutulski-Krechowicz, *Profesor Hieronim Szczegół. W 80. rocznicę urodzin*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2011

URSZULA ŚWIDARSKA-WŁODARCZYK urodziła się w 1958 r. w Brzesku (województwie małopolskim). Ukończyła Szkołę Podstawową nr 4 i Liceum Ogólnokształcące im gen. Józefa Wybickiego w Śremie. W 1983 r. ukończyła UAM, przygotowując pod kierunkiem Karola Olejnika pracę magisterską poświęconą kulturze rycerskiej w średniowiecznej Europie. Tam też i pod tą samą opieką na podstawie dysertacji o kulturze rycerskiej w piętnastowiecznej Polsce otrzymała w 1993 r. stopień doktora. Stopień doktora habilitowanego uzyskała w 2004 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim, przedstawiając monografię poświęconą mentalności szlachty polskiej w XV-XVI w. W 2024 r. otrzymała tytuł profesora.

Po ukończeniu studiów U. Świdarska-Włodarczyk pracowała jako nauczyciel w szkołach podstawowych i średnich w Śremie. W 1994 r. podjęła pracę w WSP w Zielonej Górze. Była kierownikiem studiów doktoranckich (2008-2016). Od 2007 r. pracuje na stanowisku profesora UZ i kieruje Zakładem Historii Średniowiecznej.

Zainteresowania badawcze U. Świdarskiej-Włodarczyk koncentrują się wokół problematyki związanej z kulturą rycerską i szlachecką w Polsce przełomu średniowiecza i nowożytności, mentalnością rycerstwa i szlachty, a także ze wzorcami osobowymi, jak również normami postępowania w średniowieczu i okresie wczesnonowożytnym. Jest autorką ok. 100 publikacji, w tym monografii: *Kultura rycerska w średniowiecznej Polsce* (Zielona Góra 2001), *Szlachta polska wobec Boga*

i ojczyzny (Poznań 2001), *Mentalność szlachty polskiej XV i XVI wieku* (Poznań 2003), *Homo nobilis. Wzorzec szlachcica Rzeczypospolitej XVI i XVII wieku* (Warszawa 2017), *Autorytety parlamentarne. Wzory i wzorce osobowe w Rzeczypospolitej XVI i XVII wieku* (Warszawa 2017) i *Homo militans. Rycerskie wzory i wzorce osobowe w średniowiecznej Polsce* (Warszawa 2018). Jako recenzent brała udział w jednym przewodzie doktorskim, wypromowała czworo doktorów, w tym Kamila Wasilkiewicza, adiunkta w Instytucie Kultury Europejskiej w Gnieźnie UAM w Poznaniu.

U. Świderska-Włodarczyk jest członkiem Komitetu Głównego Olimpiady Mediewistycznej i członkiem PTH. Została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Fot. M. Szymczak

MARIA BARBARA TOPOLSKA PIECHOWIAK urodziła się 21 maja 1938 r. w Koźminku w powiecie kaliskim, gdzie ukończyła szkołę podstawową. Jest absolwentką liceum ogólnokształcącego w Kole, po ukończeniu którego rozpoczęła studia historyczne na Wydziale Humanistyczno-Historycznym UAM w Poznaniu. W 1960 r. obroniła przygotowaną pod kierunkiem Włodzimierza Dworaczka pracę magisterską na temat życia i działalności Jakuba Ostroroga. W 1962 r. podjęła studia doktoranckie, wiążąc się z seminarium Henryka Łomiańskiego i w 1966 r. obroniła pracę doktorską *Dobra szklowskie na Białorusi wschodniej w XVII i XVIII wieku*. W 1984 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego i w 2003 r. tytuł profesora.

Po ukończeniu studiów doktoranckich i parokrotnym zmianom miejsca zatrudnienia w 1978 r. podjęła pracę w Zakładzie Badań nad Polonią PAN w Poznaniu (później Zakład Badań Narodowościowych PAN), w którym pracowała do jego rozwiązania w 2004 r. W 1995 r. podjęła pracę w Instytucie Historii WSP w Zielonej Górze. W 2011 r. przeszła na emeryturę.

Podejmowana przez M.B. Topolską Piechowiak problematyka badawcza koncentrowała się przede wszystkim na problematyce integracji kulturowej na ziemiach litewsko-białoruskich od XV do XIX w. Początki tych badań wiązały się z opublikowaną w Warszawie w 1969 r. w ramach „Studiów z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego” pracą doktorską i rozwijały się w kierunku historii kultury, znajdując wyraz w monografiach: *Czytelnik i książka w Wielkim Księstwie Litewskim w dobie*

Renesansu i Baroku (Wrocław 1984), *Społeczeństwo i kultura w Wielkim Księstwie Litewskim od XV do XVIII wieku* (Poznań–Zielona Góra 2002), *Przemiany zachodnio-europejskiego pogranicza kulturowego pomiędzy Bugiem a Dźwiną i Dnieprem* (Zielona Góra 2009) i *Historia wspólna czy rozdzielna. Polacy, Litwini, Białorusini, Ukraińcy w ich dziejowym Stosunku (XV-XX)* (Toruń 2015), *Rzeczpospolita Polska w Europie*, red. R. Józefiak („Rozprawy Społeczno-Ekonomiczne Łużyckiej Szkoły Wyższej”, 7/2023). Kolejny krąg zainteresowań badawczych M.B. Topolskiej Piechowiak to dzieje emigracji, zwłaszcza Polonii w Wielkiej Brytanii po II wojnie światowej. Problematyce tej poświęciła wiele artykułów w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych oraz przygotowała dziesiątki biogramów do *Encyklopedii polskiej emigracji i Polonii* (t. 1-5, Toruń 2003-2005). Trzeci krąg aktywności badawczej to historia Wielkopolski. Jej wyrazem jest opublikowana pod tytułem *Jakub Ostroróg. Jego udział w reformacji i ruchu egzekucyjnym XVI wieku* (Poznań 1965) praca magisterska, liczne artykuły i rozdziały w monografiach. Całość dorobku naukowego M.B. Topolskiej Piechowiak obejmuje ok. 750 publikacji, w tym pięć monografii, blisko 200 rozpraw, artykułów i referatów i ok. 350 biogramów w wydawnictwach encyklopedycznych. Spośród jej doktorantów Roman Józefiak został rektorem Łużyckiej Szkoły Wyższej w Żarach.

M.B. Topolska Piechowiak czynnie uczestniczyła w polskim i międzynarodowym życiu społeczno-naukowym. Była członkinią Komitetu Badań Polonii PAN w Warszawie i wiceprezesem do spraw programowych w Zarządzie Światowej Rady Badań nad Polonią w Denver i Warszawie. Jej aktywność społeczna nie ograniczała się tylko do działalności naukowej. W 1990 r. została członkiem założycielem poznańskiego oddziału międzynarodowego Business Professional Women's Club. Została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AUZ: Akta osobowe M. Piechowiak, sygn. IV-9/65.

Józefiak R.M., *Bibliografia prac Marii Barbary Topolskiej za lata 1962-2008*, [w:] *Młodsza Europa. Od średniowiecza do współczesności. Prace ofiarowane prof. Marii Barbarze Piechowiak Topolskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. J. Jurkiewicz, R.M. Józefiak, W. Strzyżewski, Zielona Góra 2008.

Jurkiewicz J., *Profesor Maria Barbara Piechowiak Topolska. Szkic do portretu uczzonej*, [w:] *Młodsza Europa. Od średniowiecza do współczesności. Prace ofiarowane prof. Marii Barbarze Piechowiak Topolskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. J. Jurkiewicz, R.M. Józefiak, W. Strzyżewski, Zielona Góra 2008.

Maria B. Piechowiak profesorem, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 2.

Topolska Maria Barbara, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.

Fot. M. Szymczak

MARCELI TURECZEK urodził się 16 stycznia 1979 r. w Międzyrzeczu. Szkołę podstawową ukończył w pobliskim Bukowcu. Jest absolwentem Zespołu Szkół Zawodowych im. W. Biernawskiego w Świebodzinie. W 2003 r. ukończył historię na Uniwersytecie Zielonogórskim, przedstawiając pracę magisterską pod kierunkiem Joachima Zdrenki. Tu też uzyskał stopnie naukowe: doktora w 2005 r. na podstawie pracy przygotowanej pod tą samą opieką *Inskrypcje na zabytkach powiatu międzyrzeckiego do końca XVIII wieku* i doktora habilitowanego w 2016 r.

W 2006 r. M. Tureczek pracował w Muzeum w Międzyrzeczu. W tym samym roku został zatrudniony na Uniwersytecie Zielonogórskim, gdzie od 2018 r. pełni funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii. Od 2018 r. pracuje na stanowisku profesora UZ. Od 2021 r. wraz z Radosławem Domkiem jest redaktorem „Studiów Zachodnich”. Był stypendystą Fundacji na rzecz Nauki Polskiej.

M. Tureczek badawczo specjalizuje się w problematyce zabytkoznawczej ze szczególnym uwzględnieniem kampanologii i epigrafiki oraz strat dóbr kultury, ale także w szeroko rozumianej problematyce regionu lubuskiego z uwzględnieniem takich zagadnień, jak studia nad pamięcią, tożsamością, stosunki polsko-niemieckie. Do jego ważniejszych prac należą: *Leihglocken. Dzwony z obszaru Polski po 1945 r. przechowywane na terenie Niemiec* (Warszawa 2011), *Ziemia Lubuska. Społeczny wymiar dialogu o przeszłości i tożsamości* (Międzyrzecz–Wschowa–Zielona Góra 2014), *Campanae que in confinio sonant. Studium z dziejów ludwisarstwa na pograniczu śląsko-brandenbursko-pomorskim w XIII-XVIII wieku* (Zielona Góra 2015), *Que Mezerici dicitur. Międzyrzecz w kręgu dyskusji nad eremem Pięciu Braci Męczenników i początkami polskiego chrześcijaństwa* (Toruń 2019), *Dzwony pożyczone. Studia historyczne i prawne nad problematyką strat dóbr kultury* (Poznań 2020) oraz *Pogranicze. Przeszłość bez historii...* (Gorzów Wlkp. 2021). Koordynował projektem naukowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Leihglocken. Dzwony z obszaru Polski w granicach po 1945 r. przechowywane na terenie Niemiec” (2009-2011). M. Tureczek jest autorem ok. 200 prac naukowych i popularnonaukowych, w tym ponad 20 monografii, oraz redaktorem licznych wydawnictw regionalnych, takich jak monografie miast, materiały konferencyjne, w tym serii wydawanej od 2003 r. „Ziemia Międzyrzecka w Przeszłości”. Wypromował jednego doktora.

M. Tureczek jest członkiem Rady Redakcyjnej rocznika Muzeum Ziemi Lubuskiej – „Ziemia Lubuska”. W latach 2011-2013 z nominacji Ministra Kultury zasiadał w Jury ds. Nagrody Muzealnej „Sybilla”. Jest autorem samorządowych programów opieki nad zabytkami na terenie województwa lubuskiego. To także członek PTH, Deutsches Glockenmuseum e.V., Stowarzyszenia Czas A.R.T., prezes Towarzystwa Historycznego Ziemi Międzyrzeckiej i społeczny opiekun zabytków. Obecnie pełni funkcję przewodniczącego Rady Muzeum w Świebodzinie.

M. Tureczek został odznaczony przyznaną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Złotą Odznaką za Opiekę nad Zabytkami. Jest Honorowym Obywatel Powiatu Międzyrzeckiego.

Fot. M. Szymczak

HANNA WAŁKOWSKA (1921-2013) urodziła się 15 sierpnia 1921 r. w Grodzisku Mazowieckim. Trzy miesiące przed wybuchem II wojny światowej otrzymała maturę. W czasie wojny mieszkała w Warszawie i należała do konspiracyjnego ruchu oporu, studiowała filozofię na tajnym uniwersytecie. Po upadku powstania warszawskiego przeniosła się w Kieleckie, gdzie pozostawała do końca wojny. W wyniku wielu zbiegów okoliczności, w 1947 r. rozpoczęła studia na filologii indyjskiej na Uniwersytecie Wrocławskim, które ukończyła w 1951 r., przygotowując pod kierunkiem Ludwika Skurzaka pracę o życiu społecznym w starożytnych Indiach w świetle baśni buddyjskich. Pod tą samą opieką w 1964 r. uzyskała stopień doktora,

przedstawiając pracę poświęconą formom zawierania małżeństw w Indiach starożytnych. Stopień doktora habilitowanego otrzymała w 1972 r. na podstawie opracowania dotyczącego kultu zmarłych w starożytnych Indiach. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskała w 1982 r.

Od 1957 r. pracowała na Uniwersytecie Wrocławskim, pełniąc tam m.in. funkcje prodziekana i dziekana Wydziału Filologicznego oraz prorektora ds. nauczania. W WSP w Zielonej Górze pracowała w latach 1992-1993.

Główny obszar jej działalności badawczej dotyczył problemów badań sanskrytu, niepisanego prawa i etnografii indyjskiej oraz starożytnej historii Indii, religii tego regionu i historii studiów indologicznych. Do jej najważniejszych publikacji

należą *Formy zawierania małżeństw w Indiach starożytnych. Ich geneza i rozwój* (Wrocław 1967) oraz *Kult zmarłych w Indiach starożytnych. Studium z etnografii Indii* (Wrocław 1973).

H. Wałkowska była m.in. członkiem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego, Polskiego Towarzystwa Filologicznego oraz Towarzystwa Naukowego Wrocławia. Została odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

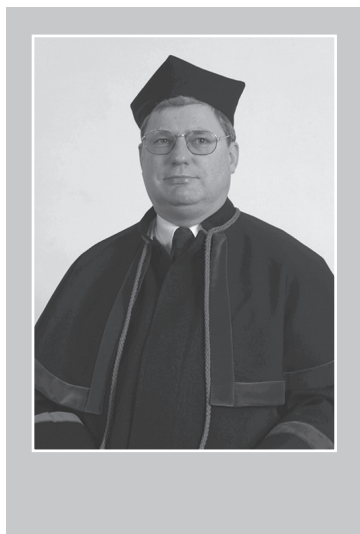
H. Wałkowska zmarła 18 marca 2013 r. w Obornikach Śląskich.

AUZ: Akta osobowe H. Wałkowskiej, sygn. IV-30/15.

Dziekan M.M., *Obituarium. Professor Hanna Wałkowska (1921-2013)*, „Rocznik Orientalistyczny” 2013, nr 2.

Sachse J., *Hanna Wałkowska – portret indianisty*, [w:] *Dānasāgarah. Ocean darów dla Hanny Wałkowskiej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Classica Wratislaviensia” 1993, nr 1523.

Fot. archiwum UZ

ANDRZEJ WAŁKOWSKI urodził się 16 października 1959 r. we Wrocławiu, tam też ukończył Szkołę Podstawową nr 71 i Liceum Ogólnokształcące nr IX im. Juliusza Słowackiego. W 1983 r. ukończył Uniwersytet Wrocławski, przedstawiając pracę maderską poświęconą najstarszemu kopiarzowi lubiąskiemu. W tej samej uczelni w 1989 r. otrzymał stopień doktora na podstawie przygotowanej pod opieką Waława Korta rozprawy poświęconej kancelarii książąt legnickich do 1296 r. W 1998 r. także na UW uzyskał stopień doktora habilitowanego, przedstawiając monografię dotyczącą skryptoriów cystersów filiacji portyjskiej na Śląsku do końca XIII w. Tytuł profesora otrzymał w 2011 r.

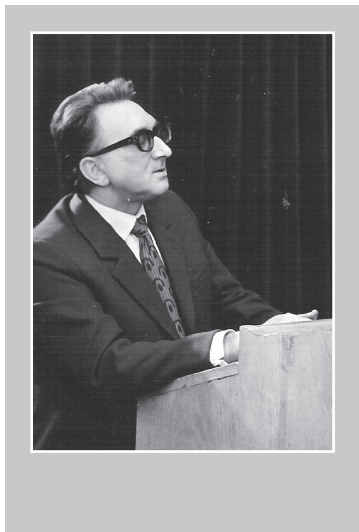
A. Wałkowski pracował w Archiwum Państwowym we Wrocławiu (1982-1983) i w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego (1983-1986). W 1986 r. został zatrudniony na WSP w Zielonej Górze. W 1999 r. przeniósł się do Filii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach w Piotrkowie Trybunalskim, od 2003 r. pracował na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, by w 2009 r. związać się z Katedrą Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Był stypendystą Fundacji H. Hertza.

Główne kierunki badań A. Wałkowskiego obejmują nauki pomocnicze historii i kultury średniowiecza ze szczególnym uwzględnieniem skryptoriów cysterskich, informatykę historyczną oraz Ziemię Lubuską. Jest autorem m.in. monografii: *Dokumenty i kancelaria księcia Bolesława II Rogatki* (Zielona Góra 1991), *Dokumenty i kancelaria księcia legnickiego Henryka V Grubego* (Wrocław 1991), *Skryptoria cystersów filiacji portyjskiej na Śląsku do końca XIII wieku* (Zielona Góra–Wrocław 1996), *Skryptorium klasztoru cystersów w Mogile do końca XIII wieku* (Łódź 2009). A. Wałkowski jako recenzent brał udział w ok. 20 postępowaniach o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego, wypromował dwóch doktorów. W latach 2015–2017 był członkiem kolegium redakcyjnego „Universitas Gedanensis”. Został odznaczony złotym medalem „Za Długoletnią Służbę”, jest laureatem nagrody MEN.

Wałkowski Andrzej, [w:] *Słownik biograficzny profesorów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego*, oprac. M. Fafińska, Z. Gawinek, D. Jamiołkowska, B. Stolarczyk, Olsztyn 2004.

Wałkowski Andrzej Piotr, [w:] *Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.

Fot. zbiory A. Wałkowskiego

JAN WĄSICKI (1921–1995) urodził się 7 czerwca 1921 r. w Pruszkowie pod Warszawą. Szkołę podstawową i średnią ukończył we Włocławku. Po reaktywowaniu Uniwersytetu Poznańskiego podjął studia na Wydziale Prawa, które ukończył w ciągu trzech lat. W 1950 r. na tym samym wydziale uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy przygotowanej pod kierunkiem Zdzisława Kaczmarczyka pt. *Konfederacja Targowicka i ostatni sejm Rzeczypospolitej z r. 1793*. W 1960 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1970 r. tytuł profesora zwyczajnego.

J. Wąsicki przeszedł wszystkie szczeble kariery naukowo-organizacyjnej na poznańskim uniwersytecie, w którym pracował do odejścia na emeryturę. Związany był także z Instytutem Zachodnim w Poznaniu. W latach 1975–1981 pracował też w Zakładzie Historii Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych WSP w Zielonej Górze. W tym czasie był rektorem uczelni. Wykładał też w WSP w Bydgoszczy oraz Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie.

J. Wąsicki specjalizował się w dziejach Prus i Rzeszy, interesował się dziejami Wielkopolski, prowincji Grenzmark Posen-Westpreussen i Ziemi Lubuskiej. Problematyce tej poświęcił wiele publikacji, m.in.: *Ziemie polskie pod pruskim zaborem. Prusy południowe 1793-1806* (Wrocław 1957), *Prusy nowowschodnie 1796-1806* (Poznań 1963), *Pruskie opisy miast polskich z końca XVIII wieku. Departament białostocki* (Poznań 1964), *Grenzmark Posen-Westpreussen* (Zielona Góra 1967), *Fragmenty dziejów* (Zielona Góra 1978) czy *Wielkie Księstwo Poznańskie 1815-1848* (Poznań 1980). Na jego dorobek naukowy składa się ponad 200 artykułów oraz monografii i trzy zbiory źródeł.

J. Wąsicki był promotorem kilkudziesięciu prac doktorskich, pod jego kierunkiem stopień doktora uzyskał Joachim Benyskiewicz.

J. Wąsicki należał do osób, które miały istotny wpływ na profesjonalizację zielonogórskiego środowiska naukowego. To m.in. dzięki jego staraniom powstała Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Naukowego, był prezesem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego (1964-1980) i redaktorem „Rocznika Lubuskiego”. Był posłem na sejm IV i V kadencji (1963-1971). Brał udział w pracach Komisji Programowej Rady Głównej Ministerstwa Oświaty. Został odznaczony m.in. Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

J. Wąsicki zmarł 6 kwietnia 1995 r. w Poznaniu.

Bartkiewicz K., *Wydział Humanistyczny*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze w 1971-1981*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1983.

Benyskiewicz J., *Jan Wąsicki (1921-1995)*, [w:] *Znani zielonogórzanie XIX i XX w.*, cz. 2, red. H. Szczegół, Zielona Góra 1999, przedruk w: *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005.

Benyskiewicz J., Muszyński J., *Prof. dr Jan Wąsicki (1921-1995)*, „Studia Zielonogórskie” 1996, nr 2.

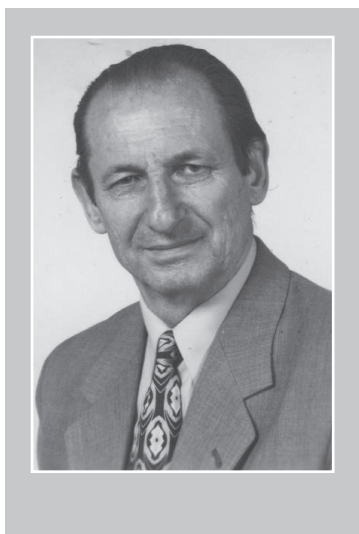
Dolański D., *Jan Wąsicki (1921-1995)*, [w:] *idem, Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzup., Zielona Góra 2012.

Kto jest kim w Polsce, Warszawa 1993.

Sikorowska-Dzięgielewska K., *Jan Wąsicki*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1995, nr 1/2.

Sikorowska-Dzięgielewska K., *Jan Wąsicki*, „Przegląd Zachodni” 1995, nr 3.

Fot. C. Łuniewicz, MZL w Zielonej Górze

ZDZISŁAW WRONIAK (1927-2021) urodził się 8 lutego 1927 r. w Poznaniu. W 1955 r. ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Poznańskim. Tam też uzyskał w 1962 r. stopień doktora i w 1987 r. – doktora habilitowanego, przedstawiając monografię poświęconą stosunkom polsko-francuskim. Był uczniem Janusza Pajewskiego.

Z. Wroniak w latach 1954-1993 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym na macierzystym uniwersytecie, pełniąc funkcję prodziekana Wydziału Historycznego UAM (1985-1991). W latach 1993-1997 był profesorem w WSP w Zielonej Górze, a następnie w latach 2002-2021 w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu.

Z. Wroniak zajmował się historią XX w., zwłaszcza stosunkami międzynarodowymi w okresie międzywojennym. Do jego najważniejszych publikacji należą: *Sprawa polskiej granicy zachodniej w latach 1918-1919* (Poznań 1963), *Polska-Francja 1926-1932* (Poznań 1971) i *Polityka polska wobec Francji w latach 1925-1932* (Poznań 1987).

Został odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 24 marca 2021 r. w Poznaniu.

AUZ: Akta osobowe Z. Wroniaka, sygn. IV-30/70.

Fot. archiwum UZ

JOACHIM ZDRENKA urodził się 16 lutego 1952 r. w miejscowości Święta w powiecie złotowskim. Szkołę podstawową ukończył w Świętej w 1967 r., a liceum ogólnokształcące w Złotowie w 1971 r. W latach 1971-1976 studiował historię i archiwistykę na Wydziale Humanistycznym Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie uzyskał tytuł zawodowy magistra na podstawie pracy magisterskiej *Koligacje małżeńskie książąt słupskich i ich znaczenie polityczne*, napisanej pod kierunkiem Kazimierza Jasińskiego, który był także promotorem w przewodzie doktorskim J. Zdrenki poświęconym polityce zagranicznej książąt szczecińskich w latach 1295-1411. Stopień doktora J. Zdrenka uzyskał na Uniwersytecie Gdańskim w 1979 r.,

pełniąc służbę wojskową przewidzianą dla absolwentów szkół wyższych. W tej samej uczelni w 1993 r. otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego na podstawie rozprawy habilitacyjnej *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342-1525*. Tytuł profesora uzyskał w 2002 r.

W latach 1980-1984 pracował jako adiunkt naukowo-badawczy i kierownik Działu I w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Gdańsku. W 1995 r. podjął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze. Od 2001 r. jest kierownikiem Pracowni Epigraficznej. Pracując w Zielonej Górze, w latach 1995-2001 był kierownikiem pracowni epigraficznej Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften w Poczdamie, a po reorganizacji pracownikiem tej instytucji do marca 2003 r.

Do głównych kierunków działalności naukowo-badawczej J. Zdrenki należą: historia średniowieczna Pomorza Zachodniego i Przedodrzańskiego; patrycjat miast pomorskich i pruskich, głównie Gdańska; genealogia rodów pomorskich w średniowieczu; epigrafika pomorska i Polski północno-zachodniej oraz dyplomatyka pomorska i pruska. Od 2003 r. kieruje grantami „Inskrypcje na terenach Polski Zachodniej: województwo lubuskie”. Napisał ok. 300 publikacji, w tym 27 książek oraz ponad 240 artykułów i recenzji naukowych. Jest redaktorem serii „Studia Epigraficzne”. W latach osiemdziesiątych XX w. J. Zdrenka otrzymał stypendium archiwistyczno-informatyczne francuskiego Ministerstwa Kultury, po którym studiował w latach 1985-1986 historię na Philipps-Universität w Marburgu oraz został stypendystą Alexander von Humboldt-Stiftung na Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität w Bonn. W latach 1988-1993 był pracownikiem naukowym w różnych projektach badawczych finansowanych przez Deutsche

Forschungsgemeinschaft (Bundesarchiv Koblenz, Staatsarchiv Darmstadt, Bibliotheka Herder-Institut w Marburgu).

J. Zdrenka to autor ponad 25 recenzji w postępowaniu o nadanie stopni naukowych i tytułu naukowego. Pod jego kierunkiem pięć osób uzyskało stopień doktora, w tym pracownicy instytutu – Adam Górski i Marceli Tureczek oraz z Muzeum Lubuskiego w Gorzowie Wielkopolskim – Katarzyna Sanocka-Tureczek.

J. Zdrenka jest członkiem Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, Historischen Kommission für ost- und westpreußischen Landesforschung, Gesellschaft für Pommersche Geschichte, Altertumskunde und Kunst, Brandenburgischen Historischen Kommission i Verein für Familienforschung in Ost- und Westpreußen.

J. Zdrenka został wyróżniony nagrodą indywidualną Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za całokształt dorobku. Jest Honorowym Obywatelem miasta Złotowa.

Bibliografia prac naukowych profesora Joachima Zdrenki, [w:] Pomerania et alia opuscula Joachimo Zdrenka dedicata, red. J. Karczevska, M. Tureczek, Toruń 2017.

Encyklopedia Actus Purus. Kto jest kim w Polsce nowego millenium (2000-2002), red. M.R. Bombicki, Poznań 2004.

Politowicz A., *Musimy ratować pomniki przeszłości*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 9 (11). *Polscy stypendyści Fundacji Aleksandra von Humboldta. Almanach*, red. S.J. Kowalski, Poznań 1998.

Sapeńko E., *Profesor Zdrenka Honorowym Obywatelem Złotowa*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 4/5.

Tureczek M., *Profesor Joachim Zdrenka – sylwetka jubilata*, [w:] *Pomerania et alia opuscula Joachimo Zdrenka dedicata*, red. J. Karczevska, M. Tureczek, Toruń 2017.

Zdrenka Joachim, [w:] Złota Księga Nauki Polskiej w 100. rocznicę odzyskania niepodległości, t. 2, Gliwice 2020.

Fot. zbiory J. Zdrenki

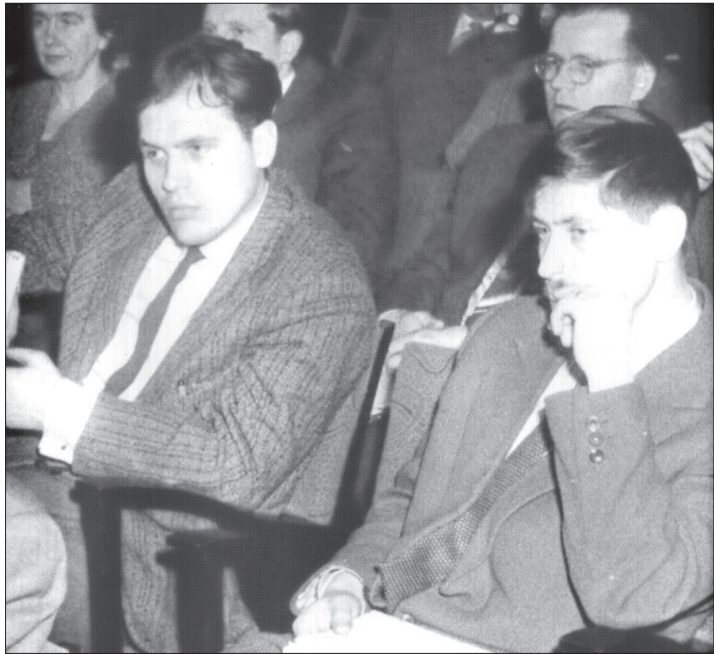
Kronika fotograficzna

Sesja z okazji 20-lecia PRL, 1964, fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Hieronim Szczegółta i Marian Eckert podczas zebrania LTN, 1965, fot. zbiory H. Szczegółty

Otwarcie wystawy w Muzeum Ziemi Lubuskiej z okazji 25-lecia PPR, 1967, fot. zbiory MZL

Konferencja z okazji 50. rocznicy odzyskania niepodległości i powstania wielkopolskiego, z lewej Jaoachim Benyskiewicz, Józef Nowak, prorektor WSI Kazimierz Bącal, Jan Lembas oraz prawdopodobnie Mieczysław Piosik i Ludwik Siedlecki, 1968, fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Spotkanie z Jerzym Topolskim w siedzibie LTN przy ul. Wiśniowej, stoją od lewej Stanisław Kowalski, Jan Muszyński, Władysław Korcz, Stefan Dąbrowski, Kazimierz Bartkiewicz, siedzą dr Krystyna Kuklińska (UAM) doktorantka J. Topolskiego, on sam i pracująca w LTN Teresa Chodkiewicz, lata 70. XX w., fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Jerzy Topolski w rozmowie z seminarzystami, pośrodku Stanisław Kowalski, na lewo Stefan Dąbrowski, obok Andrzej Mazur, lata 70. XX w., fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Seminarium J. Topolskiego w siedzibie LTN przy ul Wiśniowej, od lewej Bogdan Kres, Józef Grzelak, Władysław Korcz, J. Topolski, Jan Muszyński, lata 70. XX w., fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

3. Zjazd LTN, na mównicy Hieronim Szczegółta, przy stole prezydialnym, od lewej Jan Muszyński, Józef Grzelak, Jan Wąsicki, 1972, fot. C. Łuniewicz, zbiory MZL

Sesja z okazji 30-lecia PPR, fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Konferencja z okazji 30-lecia PRL połączona z obchodami 10-lecia LTN, 1974, fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Jan Muszyński i Jan Wąsicki, ok. 1975, fot. C. Łuniewicz, zbiory MZL

Hieronim Szczegółka i Jan Wąsicki, 1975, fot. C. Łuniewicz, zbiory H. Szczegóły

Obóz Koła Naukowego Historyków, Weimar 1978, fot. zbiory B. Burdy

Spotkanie Koła Naukowego, 1979, fot. zbiory B. Burdy

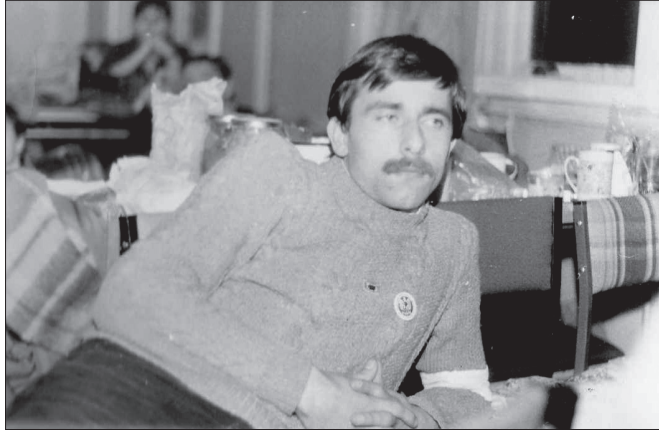

Studencka wyprawa do Włoch, spotkanie w Castel Gandolfo, po prawej stoi Bogumiła Burda, 1980, fot. zbiory B. Burdy

Obóz w Bułgarii, 1980, od prawej stoją Zbigniew Bujkiewicz i Stanisław Lechowski, fot. zbiory B. Burdy

Krzysztof Błaszczyk podczas strajku studenckiego, 1981, fot. zbiory K. Błaszczyka

Otwarcie wystawy „Ruch robotniczy na Ziemiach Zachodnich” w Muzeum Ziemi Lubuskiej, 1981, fot. zbiory MZL

Podczas zajęć, 1982, w śródku Witold Dworzyński, fot. zbiory B. Burdy

Pożegnanie Władysława Korcza, 1982, fot. zbiory H. Szczegóły

Studenci historii podczas wycieczki do Wieliczki, w pierwszym rzędzie pośrodku Bogumiła Burda, 1983, fot. zbiory B. Burdy

Podczas zajęć, 1983, fot. zbiory B. Burdy

Bogumiła Burda i Kazimierz Stachura na spotkaniu LTN, 1983, fot. zbiory B. Burdy

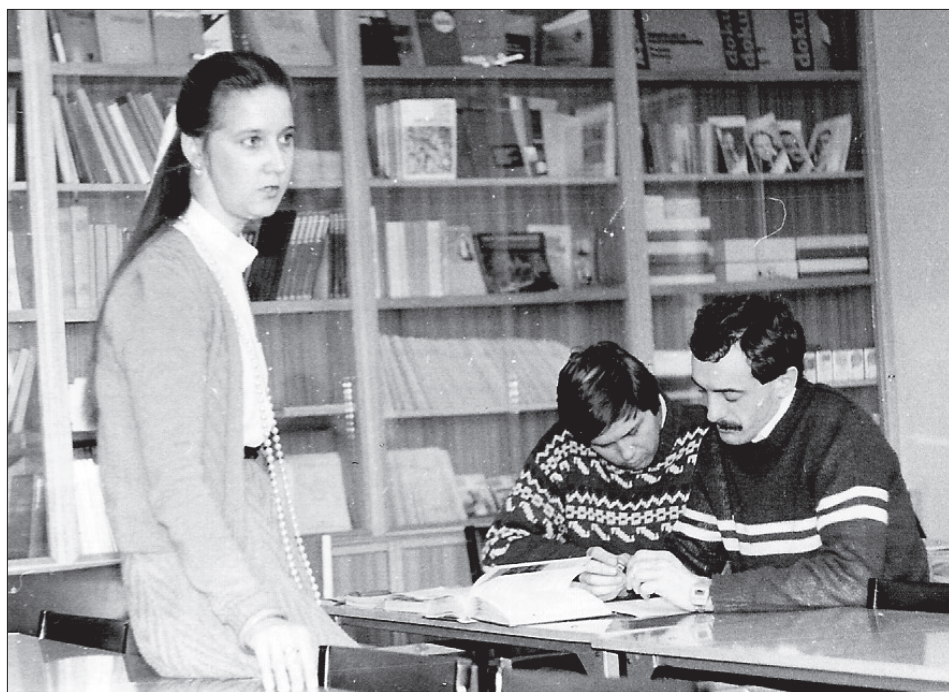
Wycieczka do Krakowa, 1983, fot. zbiory B. Burdy

W drodze na Königstein, z przodu Bogdan Kres, za nim Bogumiła Burda, 1984, fot. zbiory B. Burdy

Inscenizacja *Nocy listopadowej*, 1984, fot. zbiory B. Burdy

Ćwiczenia z Bogumiłą Burdą, 1984, fot. zbiory B. Burdy

Wystawa w Muzeum Ziemi Lubuskiej „Przywrócić Polsce”, 1985, fot. zbiory MZL

Kazimierz Bartkiewicz i Hieronim Szczegółka na wystawie z okazji 15-lecia WSP, 1986, fot. C. Łuniewicz, zbiory H. Szczegóły

Wystawa w Muzeum Ziemi Lubuskiej „Przyjaźń, braterstwo broni, braterstwo pracy”, 1987, fot. zbiory MZL

Stoją od lewej Andrzej Toczewski, Zygmunt Boras (UAM), Joachim Benyskiewicz, Stefan Dąbrowski, Tomasz Jaworski, siedzą Marian Eckert, Jerzy Topolski, Raffaello Righini (Università degli Studi di Torino) i Kazimierz Bartkiewicz, 1987, fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Student Włodzimierz Kołodziejski podczas inauguracji roku akademickiego 1987/1988, fot. C. Łuniewicz, *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1987*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1987

Spotkanie z Januszem Pajewskim, od lewej Albert Pawłowski, Jerzy P. Majchrzak, Wiesław Hładkiewicz, Andrzej Toczewski, Janusz Pajewski (UAM), Tomasz Schramm (UAM), Marian Eckert, od tyłu w jasnym swetrze Witold Dworzyński, obok Władysław Korcz, przełom lat 80. i 90. XX w., fot. C. Łuniewicz, WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze

Wykład inauguracyjny Joachima Benyskiewicza podczas inauguracji roku akademickiego 1990/1991, fot. C. Łuniewicz, *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1990*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1990

Student V roku historii Jarosław Kamiński podczas inauguracji roku akademickiego 1990/1991, fot. C. Łuniewicz, *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Działalność dydaktyczno-wychowawcza, październik 1990*, oprac. B. Sarnecka, Zielona Góra 1990

Obóz studencki w Dreźnie, Pilnitz, po lewej stronie w pierwszym rzędzie Dariusz Dolański, 1988, fot. zbiory D. Dolańskiego

Obóz studencki w Hradec Králové, Praga, pośrodku stoi Andrzej Wałkówski, drugi od lewej Dariusz Dolański, 1988, fot. zbiory D. Dolańskiego

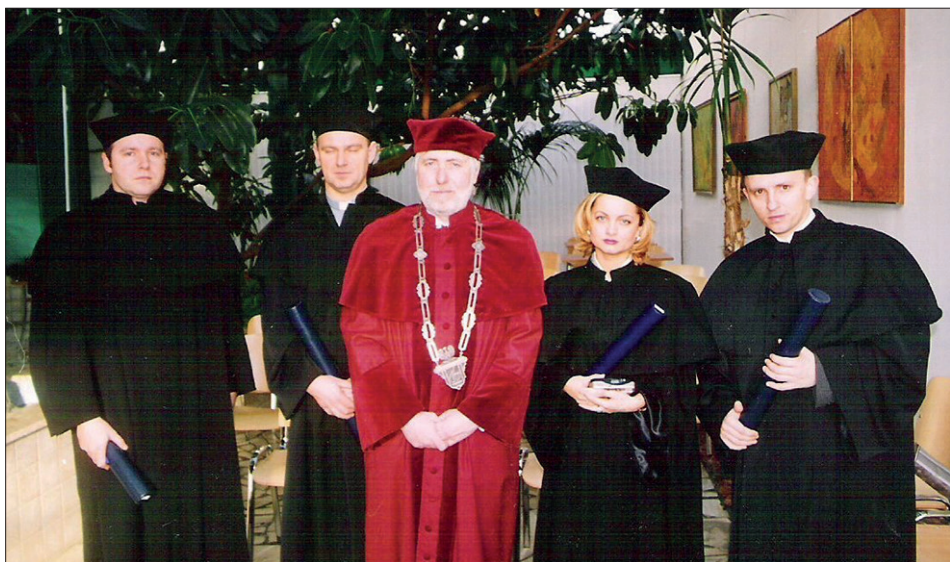
Pobyt studentów i pracowników w Tillburgu, Breda, drugi od lewej Dariusz Fabisz, następnie Franciszek Mincer, Ewa Czańska, Małgorzata Konopnicka i w jasnych spodniach Dariusz Dolański, 1992, fot. zbiory D. Dolańskiego

Spotkanie założycielskie Towarzystwa Studiów Łużyckich, od lewej stoją Wolfgang J. Brylla, Witold Piwoński, Alfred Siatecki, Mirosław Nowinka, Franciszek Mincer, Joachim Benyskiewicz, Tomasz Jaworski, siedzą Romuald Szura, Barbara Janiszewska-Mincer, Grażyna Wyder, fot. zbiory G. Wyder

Po egzaminie, na dole po lewej Robert Skobelski, 1994, fot. zbiory R. Skobelskiego

Promocje doktorskie, od lewej Piotr Kardela, Zygmunt Kowalczyk, prorektor Marian Nowak, Małgorzata Konopnicka i Robert Skobelski, 2000, fot. zbiory R. Skobelskiego

Międzynarodowa konferencja „Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole”, 2001, fot. zbiory M. Szymczak

Spotkanie z okazji nadania tytułu profesora Marii Barbarze Topolskiej Piechowiak, 2003, fot. M. Szymczak

Spotkanie pracowników Archiwum Państwowego w Zielonej Górze z okazji 50-lecia instytucji, po prawej Tadeusz Dzwonkowski i Wanda Darasz, w środku Stefan Dąbrowski, 2003, fot. APZG

Studenckie Koło Epigraficzne podczas prac badawczych, Bytom Odrzański, 2004, fot. IH UZ

Bractwo rycerskie, Dni Nauki, 2004, fot. K. Adamczewski

Seminarium Wojciecha Dzieduszyckiego po egzaminie dyplomowym, w środku Joanna Karczevska, 2005, fot. zbiory J. Karczewskiej

Absolutorium, 2005, fot. zbiory D. Dolańskiego

Promocja doktorska, dziekan Wydziału Humanistycznego Wojciech Strzyżewski, za stołem rektor Czesław Osękowski, 2005, fot. K. Adamczewski

Jubileusz 70-lecia prof. Joachima Benyskiewicza, 2006, fot. K. Adamczewski

Spotkanie z Władysławem Bartoszewskim zorganizowane przez IH i PTH, 2006, fot. K. Adamczewski

Lekcja pokazowa studentek historii w Zespole Szkół Technicznych, 2007, fot. M. Szymczak

Uroczystość nadania imienia prof. Kazimierza Bartkiewicza auli C w budynku przy al. Wojska Polskiego 69, przy mównicy Dariusz Dolański, za stołem Czesław Osękowski i Wojciech Strzyżewski, 2008, fot. zbiory D. Dolańskiego

Po wykładzie, od lewej Janusz Tazbir, Dariusz Dolański, Małgorzata Konopnicka, Bogumiła Burda, Andrzej Gillmeister i Urszula Świderska-Włodarczyk, 2008, fot. zbiory D. Dolańskiego

Marian Eckert podczas konferencji zorganizowanej przez IH i PTH „Druza niepodległość 1918-1939 z perspektywy początków XXI wieku”, 2008, fot. zbiory D. Dolańskiego

Jubileusz 70-lecia urodzin Marii Barbary Topolskiej Piechowiak, 2008, fot. M. Szymczak

Konferencja „Spojrzenia na pogranicza. «Duża i mała» Ojczyzna w świadomości historycznej, źródłach i edukacji”, od lewej Bogumiła Burda, Wojciech Strzyżewski, Dariusz Dolański, Czesław Osekowski, wiceprezydentka Zielonej Góry Wioleta Haręźlak, Kinga Hartmann (Sächsische Bildungsagentur), Kazimierz Wóycicki (IPN w Szczecinie), 2008, fot. M. Szymczak

Wycieczka pracowników Instytutu i studentów do Poczdamu, 2009, fot. zbiory M. Szymczak

Spotkanie z rosyjską badaczką zbrodni katyńskiej Natalią Lebediewą, 2009, fot. K. Adamczewski

Szkoła letnia COMPARAISONS, od lewej studentka Anna Janczys, Dariusz Dolański, Jarosław Kuczer, Paryż, 2009, fot. zbiory D. Dolańskiego

Spotkanie z ks. Andrzejem Bonieckim, 2009, fot. K. Adamczewski

Zjazd dyrektorów Instytutów Historii i dziekanów Wydziałów Historycznych, 2010, fot. K. Adamczewski

Konferencja „Elity polityczne i wojskowe II Rzeczypospolitej” zorganizowana przez IH i PTH, od lewej Ireneusz Wojewódzki, Dariusz Fabisz, Czesław Osękowski, Wojciech Strzyżewski, 2010, fot. K. Adamczewski

Konferencja epigraficzna, Joachim Zdrenka i Adam Górski, 2010, fot. K. Adamczewski

Prezydent Zielonej Góry Janusz Kubicki wręcza dyplomy honorowego obywatelstwa Marianowi Eckertowi i Hieronimowi Szczegółe, 2010, fot. K. Adamczewski

Szkoła letnia COMPARAISONS, w środku Dariusz Dolański, po prawej Iwan-Michelangelo D'Aprile (Universität Potsdam), Zielona Góra, 2010, fot. zbiory D. Dolańskiego

Uczestnicy szkoły letniej COMPARAISONS z Niemiec, Polski i Francji w Gościkowie-Paradyżu, 2010, fot. zbiory D. Dolańskiego

Festiwal Nauki, 2010, fot. IH UZ

Jubileusz 80-lecia prof. Hieronima Szczegóły, 2011, fot. K. Adamczewski

Wycieczka studentów i pracowników do Pragi, 2011, fot. M. Szymczak

Konferencja „Burmistrz, landrat, wojewoda. Przemiany administracyjne na Środkowym Nadodrzu od średniowiecza aż do czasów współczesnych”, 2011, przy mównicy Przemysław Bartkowiak, przy stoliku Dawid Kotlarek, fot. zbiory WiMBP

Prezentacja pierwszego tomu *Historii Zielonej Góry* pod red. Wojciecha Strzyżewskiego, od lewej prezydent Zielonej Góry Janusz Kubicki, Czesław Osękowski i Wojciech Strzyżewski, 2011, fot. K. Adamczewski

Promocja książki Andrzeja Toczewskiego *Bitwa o Odrę w 1945 roku*, 2011, fot. K. Adamczewski

Wycieczka studentów i pracowników do Drezna, 2012, fot. M. Szymczak

Nagrodę „Studiów Zielonogórskich” Wojciechowi Strzyżewskiemu wręczają Czesław Osękowski i Andrzej Toczewski, 2012, fot. K. Adamczewski

Konferencja w ramach projektu ENGLOBE, Emilie Al Saleh, 2012, fot. zbiory D. Dolańskiego

Wystawa przygotowana z okazji konferencji „Oblicza prasy na Ziemi Lubuskiej po 1945 roku”, 2012, fot. WiMBP

Wręczenie Lubuskiego Wawrzynu Naukowego Danielowi Kotelukowi, 2012, fot. K. Adamczewski

Bogumiła Burda na Dniach Nauki, 2013, fot. K. Adamczewski

Spotkanie z okazji przejścia na emeryturę Wojciecha Dzieduszyckiego, od lewej Bogumiła Burda, Hanna Kurowska, Dariusz Dolański i Joanna Karczevska, 2013, fot. IH UZ

Jubileusz 70-lecia prof. Tomasza Jaworskiego, 2014, fot. M. Szymczak

Prace Koła Epigraficznego w Gryźnie, 2014, fot. IH UZ

Historycy z Muzeum Ziemi Lubuskiej, od lewej stoją Longin Dzieżyc, Arkadiusz Cincio, Grzegorz Wanatko, siedzą Anitta Maksymowicz, Andrzej Toczewski, Izabela Korniluk, 2014, fot. zbiory MZL

Zajęcia Hanny Kurowskiej, 2014, fot. K. Adamczewski

Zajęcia studentów historii w Archiwum Państwowym Zielonej Górze, 2015, fot. APZG

Wystawa w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze „Pojazdy pana Beuchelta”, w centrum Zbigniew Bujkiewicz, 2015, fot. APZG

Spotkanie założycielskiej Komisji Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego przy oddziale PTH w Zielonej Górze, 2015, fot. zbiory G. Wyder

Wykład Tomasza Nodzyńskiego z cyklu „Wiek XX bez tajemnic”, 2015, fot. IH UZ

Wykład Tomasza Nodzyńskiego z cyklu „Wiek XX bez tajemnic”, 2015, fot. IH UZ

Promocje doktorskie, od lewej Rafał Szymczak, Dariusz Dolański, Mariusz Migata, ks. Dariusz Śmierchalski-Wachocz, Wojciech Strzyżewski, Tomasz Jaworski, Maciej Lubik i Anna Janczys, 2014, fot. IH UZ

Otwarcie Centrum Edukacyjnego IPN Przystanek Historia w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. C. Norwida, 2015, fot. zbiory WiMBP

Wręczenie Lubuskiego Wawrzynu Naukowego Małgorzacie Konopnickiej, 2015, fot. IH UZ

„Pomniki Ofiar I wojny światowej w powiecie zielonogórskim”, Tadeusz Dzwonkowski i Piotr Dziedzic, dyrektor Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Drzonowie, 2016, fot. APZG

Wystawa z okazji Dnia Archiwów, 2017, fot. APZG

Symposium poświęcone gen. Józefowi Dowbor-Muśnickiemu, 2017, fot. zbiory WiMBP

Wykład Jonasa Nordina, członka rady naukowej Królewskiej Biblioteki Narodowej w Kopenhadze, obok Urszula Świdarska-Włodarczyk, 2017, fot. IH UZ

Konferencja „Walka o Dom Katolicki w Zielonej Górze”, od lewej Tadeusz Dzwonkowski, Andrzej Buck (dyrektor WiMBP), Stanisław Jankowiak (UAM), Robert Skobelski, fot. WiMBP

Promocja książki Zbigniewa Bujkiewicza *Zielonogórska Gmina Żydowska 1813-1942*, 2018, fot. APZG

Wystawa w Archiwum Państwowym poświęcona powstaniu wielkopolskiemu, 2018, fot. APZG

Zajęcia studentów specjalności nauczycielskiej z uczniami Szkoły Podstawowej nr 7 w Muzeum Ziemi Lubuskiej, po prawej Małgorzata Szymczak, 2018, fot. zbiory M. Szymczak

Zajęcia terenowe studentów specjalności turystyka historyczna i uczniów Zespołu Szkół Technicznych po Zielonej Górze, 2018, fot. zbiory M. Szymczak

44. Olimpiada Historyczna, 2018

Konferencja poświęcona wydarzeniom zielonogórskim w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, z mikrofonem Tadeusz Dzwonkowski, 2019, fot. APZG

Wyjazd studentów do Żagania, 2019, fot. zbiory IH UZ

Międzyrzecki Rejon Umocniony, z lewej z lampką czołową Marceli Tureczek, 2019, fot. IH UZ

3. edycja organizowanej w warunkach pandemii przez AP w Zielonej Górze konferencji naukowej „Człowiek wobec systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu 1933-1989. Edycja III – Od aborcji do eutanazji. Praktyki systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu w latach 1933-1989”, 2020, połączenie internetowe z Joanną Hytrek-Hryciuk (IPN Wrocław), fot. APZG

Zorganizowana w warunkach epidemicznych konferencja „Tak powstała Solidarność”, 2021, fot. zbiory WiMBP

Kolejna edycja organizowanej przez AP w Zielonej Górze konferencji naukowej „Człowiek wobec systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrzu 1933-1989. Edycja IV – Walka o sumienia Polaków 1980-1989”, 2021, Marek Budniak i ks. Dariusz Śmierchalski-Wachocz, fot. APZG

Spotkanie z okazji 90. urodzin Hieronima Szczegóły, od lewej stoją Dariusz Dolański, Radostaw Domke, Łukasz Janeczek, Marcei Tureczek, Joachim Zdrenka, Maciej Lubik, Bohdan Halczak, Andrzej Gillmeister, Arkadiusz Michalak, siedzą Grażyna Wyder, Joanna Karczevska, Jolanta Skierska, Hanna Kurowska, Bogumiła Burda, prorektor Marcin Mrugalski, Hieronim Szczegóły, Czesław Osękowski, Robert Skobelski, Leszek C. Belzyt, Urszula Świdarska-Włodarczyk i Tomasz Nodzyński, 2021, fot. M. Szymczak

Zajęcia studentów historii w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, 2022, fot. APZG

Konferencja organizowana przez Archiwum Państwowe w Zielonej Górze i Zespół Szkół w Czerwieńsku „Kolej: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość”, Nowogród Bobrzański, 2022, fot. APZG

Konferencja „Ślady przeszłości, wyzwania przyszłości. Zielona Góra – historyczna i społeczna rola miast pogranicza”, 2022, fot. M. Szymczak

Walne zgromadzenie delegatów PTH, 2022, fot. M. Szymczak

Walne zgromadzenie delegatów PTH, 2022, fot. M. Szymczak

Odślonienie tablicy poświęconej prof. Marianowi Eckertowi przy Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, 2022, fot. D. Dolański

5. edycja organizowanej przez AP w Zielonej Górze konferencji naukowej „Człowiek wobec systemów totalitarnych” – „Społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu wobec nazizmu 1933-1945”, 2022, fot. APZG

Wystawa „Rozwój przestrzenny Zielonej Góry”, 2022, fot. APZG

Wyjazd studentów do Berlina, 2022, fot. IH UZ

Część zespołu autorskiego trzeciego tomu *Historii Zielonej Góry*, od lewej Radosław Domke, Bogumiła Burda, Robert Skobelski, Wojciech Strzyżewski, Małgorzata Szymczak i Czesław Osękowski, 2022, fot. K. Adamczewski

Konferencja „The Latin Religious Vocabulary”, od lewej Nicolaus Meunier (Université catholique de Louvain), Andrzej Gillmeister, Claudia Santi (Università degli Studi della Campania Luigi Vanvitelli), 2023, fot. J. Marcinişzyn

II Ogólnopolski Zjazd Historyków Starożytności, 2023, fot. K. Adamczewski

Dyrektorzy Archiwum Państwowego w Zielonej Górze i Muzeum Ziemi Lubuskiej – Beata Grelewicz i Leszek Kania w dniu wernisażu wystawy Czesława Łuniewicza prezentują w MZL album z jego fotografiami wydany z okazji 70-lecia AP, 2023, fot. D. Dolański

Spotkanie autorów z okazji publikacji podręcznika *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura*, 2023, fot. D. Dolański

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dn. 31 marca 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz.U. 1965, nr 14, poz. 101).
- Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 385).
- Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 386).
- Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668).

Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego

Akta osobowe

Akta przewodów doktorskich w dziedzinie nauk humanistycznych, dyscyplinie historia

Wniosek o przyznanie Wydziałowi Humanistycznemu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora w zakresie filologii polskiej, historii, 31 marca 1980

Sprawozdanie roczne z działalności WSP, 1981-1982

Plany prac naukowo-badawczych 1985-90 i 93. Instytut Historii

Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Informacja o działalności naukowej w latach 1997-2000

Statut Uniwersytetu Zielonogórskiego (tekst jednolity Statutu przyjęty uchwałą Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego nr 510 z 26 czerwca 2019 r. w wersji obowiązującej od 1 października 2019 r.), Zielona Góra 2019

Akta jednostek UZ

Dział Nauki i Współpracy z Zagranicą

Księga dyplomów Uniwersytetu Zielonogórskiego

Akta Instytutu Historii UZ

Protokoły z posiedzeń Instytutu Historii i Rady Instytutu Historii 2001-2020

Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego w Zielonej Górze w roku akademickim 2002/2003

Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii 01.09.2005-30.06.2008

Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Zielonej Górze

Protokoły z posiedzeń zarządu oddziału 1983-2022

Protokoły z walnych zebrań oddziału 1988-2022

Listy członków 1983-2022

Sprawozdania z działalności 1988-2022

Zaproszenia, programy konferencji 1993-2022

Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze, sygn. 89/585/o

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida

Dominiczak H., *Księga Pamięci. Tom pierwszy. Opisy zdarzeń mojego i rodziny życia w historycznym ujęciu...* oprawiony wydruk komputerowy, kserokopie, sygn. Reg. III 52348

Sprawozdania z działalności naukowej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze za lata 2012-2021

Sprawozdania z realizacji zadań 2005-2020 (<http://bip-old.wimbp.zgora.pl>)

Archiwa i zbiory prywatne

Hieronima Szczegóły, Dariusza Dolańskiego, Grażyny Wyder, Bogumiły Burdy, Joanny Karczewskiej

Strony internetowe

Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

<https://www.archiwum.zgora.pl/strona-glowna>

Instytut Pamięci Narodowej. Krzyż Wolności i Solidarności. Lista osób odznaczonych
<https://odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl>

Lubuskie Towarzystwo Naukowe

<http://www.ltn.uz.zgora.pl/index.php>

Muzeum Ziemi Lubuskiej

<https://mzl.zgora.pl/>

Nauka Polska – baza danych Ośrodka Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego

<https://nauka-polska.pl>

Towarzystwo Studiów Łużyckich

<http://www.ih.uz.zgora.pl/index.php/pl/badania-naukowe/towarzystwo-studiow-luzyckich>

Czasopisma

- „Gazeta Wyborcza – Gorzów Wlkp.–Zielona Góra” 1993-2023
 „Gazeta Zielonogórska”/„Gazeta Lubuska” 1952-2023
 „Głos Uczelni. Biuletyn Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze” 1997-1999
 „Museion. Informator Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze” 1998-2022
 „Uniwersytet Zielonogórski” 2001-2022

Wspomnienia, pamiątki

- Benyskiewicz J., *Profesor Wojciech Peltz (1945-2002)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, nr 8.
 Czarkowski A., *Epitafium dla Bogdana Biegalskiego (1956-2010)*, „Studia Zielonogórskie” 2011, nr 17.
 Dolański D., *Wspomnienie o Mistrzu i Przyjacielu – prof. Kazimierz Bartkiewicz (1930-2002)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, nr 8.
 Halczak B., *Lata 1980-81 z perspektywy studenta zielonogórskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej*, [w:] *Zielona Góra na przestrzeni dziejów. Przemiany społeczno-kulturowe*, red. D. Kotlarek, P. Bartkowiak, Zielona Góra 2007.
 Halczak B., *Marian Eckert (1932-2015). Wspomnienie o mistrzu*, „Studia Zielonogórskie” 2016, nr 21.
Jak budowano norwidowską bibliotekę. Ze wspomnień dra Grzegorza Chmielewskiego, dyrektora zielonogórskiej WiMBP im. C. Norwida w latach 1960-1991, „Pionierzy” 2003, nr 3.
 Kania L., *Wspomnienie o Janie Muszyńskim*, „Studia Zielonogórskie” 2017, nr 22.
 Korcz W., *Dzień pierwszy i następne (cz. I-IV)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, nr 4-2001, nr 7.
 Korcz W., *Wspomnienie o profesorze Michale Szczanieckim*, „Studia Zielonogórskie” 1995, nr 1.
 Korcz-Dziadosz J., *Życie z sensem*, Zielona Góra 2002.
 Kowalski S., *Jan Muszyński (1932-2017). Zielonogórski historyk sztuki, muzealnik*, „Studia Zielonogórskie” 2017, nr 22.
 Muszyński J., *Bardzo osobiste wspomnienie o Bogusiu Kresie (1932-2003)*, „Studia Zielonogórskie” 2004, nr 10.
 Muszyński J., *Władysław Korcz (1913-1997)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, nr 4.
 Osękowski C., *Moje życie z perspektywy 70 lat*, [w:] *Ziemia Lubuska i pogranicze polsko-niemieckie. 70. rocznica urodzin profesora Czesława Osękowskiego*, red. R. Skobelski, Zielona Góra 2021.
 Wąsicki J., *Wspomnienia z działalności PTH w Poznaniu i Zielonej Górze*, [w:] *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886-1986*, red. S.K. Kuczyński, Wrocław–Warszawa–Kra-ków–Gdańsk 1990.
 Wrzeński J., *Człowiek pogranicza – wspomnienie Profesora Wojciecha Dzieduszyckiego, „Slavia Aniqua”* 2021, nr 52.

Informatory, publikowane sprawozdania

- Bibliografia pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze 1971-1981*, oprac. A. Ciałowicz, Zielona Góra 1983.
- Bibliografia pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze 1981-1985*, oprac. E. Kwaśniewicz, Zielona Góra 1987.
- Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze za lata 1991-1996*, oprac. G. Wyder, Zielona Góra 1997.
- Informator o studiach na Wydziale Humanistycznym na kierunku historia 2005/2006*, oprac. R. Skobelski, Zielona Góra 2005.
- Nauka warta Zachodu. Europejskie projekty badawcze w województwach wielkopolskim i lubuskim*, Poznań br.
- Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1982/1983*, oprac. R. Zaradny, Zielona Góra 1983.
- Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1984/1985*, oprac. R. Zaradny, Zielona Góra 1985.
- Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1988/1989*, Zielona Góra [1987].
- Sprawozdanie z działalności Zarządu Wojewódzkiego TWP w Zielonej Górze za okres 1960-1964 na IV Wojewódzki Zjazd TWP*, Zielona Góra 1964.
- Toczewski A., *Bibliografia publikacji Władysława Korcza*, Zielona Góra 1993.
- Towarzystwo Wiedzy Powszechnej. Zarząd Wojewódzki w Zielonej Górze. *Sprawozdanie z działalności w latach 1977-1981*, Zielona Góra 1981.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2004/2005*, Zielona Góra 2005.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2005/2006*, Zielona Góra 2006.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2006/2007*, Zielona Góra 2007.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2007/2008*, Zielona Góra 2008.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2008/2009*, Zielona Góra 2009.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2009/2010*, Zielona Góra 2010.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2010/2011*, Zielona Góra 2011.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2011/2012*, Zielona Góra 2012.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2012/2013*, Zielona Góra 2013.
- Uniwersytet Zielonogórski. *Sprawozdanie z działalności w roku akademickim 2013/2014*, Zielona Góra 2014.

- Wyższa Szkoła Nauczycielska w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1971/72, Zielona Góra 1972.
- Wyższa Szkoła Nauczycielska w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1972/73, Zielona Góra 1973.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975, Zielona Góra 1975-1977.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Informator, Zielona Góra 1975-1990.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1973/1974, Zielona Góra 1973.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1974/1975, Zielona Góra 1974.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Skład osobowy w roku akademickim 1976/1977, Zielona Góra 1977.

Słowniki biograficzne, encyklopedie

- Encyklopedia Actus Purus. Kto jest kim w Polsce nowego millenium (2000-2002)*, red. M.R. Bombicki, Poznań 2004.
- Encyklopedia „Solidarności”, t. 4: Opozycja w PRL 1976-1989*, red. J. Olaszek et al., Warszawa 2020.
- Kto jest kim w Polsce*, Warszawa 1993.
- Kwaśniewska K., Rak M., *Naukowcy Bydgoszczy. Słownik biograficzny*. 1997, Bydgoszcz 1997.
- Leksykon oświaty zielonogórskiej w 40-leciu PRL*, red. D. Bielawa, M. Jakowicka, J. Żrałko, Zielona Góra 1986.
- Ludzie Środkowego Nadodrza. Wybrane szkice biograficzne (XII-XX wiek)*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998.
- Lubuski słownik biograficzny*, red. H. Szczegółła, Zielona Góra 1984.
- Wikipedia. Wolna Encyklopedia
- Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, red. J. Kapuścik, t. 1-5, Warszawa 1998-2006.
- Złota księga nauk humanistycznych*, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.
- Znani zielonogórzanie XIX i XX w.*, cz. 1-2, red. H. Szczegółła, Zielona Góra 1996-1999.

Opracowania

- 50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2005.
- Alabrudzińska E., *Bibliografia prac opublikowanych przez profesor Barbarę Janiszewską-Mincer, „Tabularium Historiae” 2020*, nr 7.
- Andrzej Toczewski, tom dedykowany pamięci dr. Andrzeja Toczewskiego (1947-2020) – twórcy i redaktora naczelnego „Studiów Zielonogórskich”, „Studia Zielonogórskie” 2020, nr 25.
- Archeologia zielonogórska u schyłku XX wieku*, red. T. Malinowski, „Rocznik Lubuski” 1998, t. 24, cz. 1.

- Bartkiewicz K., *Myśl historyczna w Polsce a dzieje ziem nadodrzańskich*. Zbiór studiów, wybór i przygotowanie T. Jaworski, Zielona Góra 2001.
- Bartkiewicz K., *Wstęp*, [w:] *Polska-Saksonia w czasach Unii (1697-1763). Próba nowego spojrzenia*, Zielona Góra 1998.
- Benyskiewicz J., *Profesor Hieronim Szczegóła historyk ziem zachodnich*, „*Studia Zachodnie*” 1992, nr 1.
- Benyskiewicz J., Muszyński J., *Prof. dr Jan Wąsicki (1921-1995)*, „*Studia Zielonogórskie*” 1996, nr 2.
- Błaszczuk K., *Powstanie i działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze w latach 1980-1982*, [w:] *Z dziejów Ziemi Lubuskiej po drugiej wojnie światowej*, t. 1, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2005.
- Borkowska A., *Dzieje Archiwum Państwowego w Zielonej Górze*, „*Studia Zielonogórskie*” 2006, nr 12.
- Chlewicka A., *Wspomnienie o profesorze Franciszku Mincerze (1932-2009)*, „*Kronika Bydgoska*” 2006, nr 28.
- Chmielewska Z., *Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze 1947-1972*, „*Przegląd Lubuski*” 1972, nr 2.
- Chmielewski G., *Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze w latach 1947-1954*, „*Studia Zielonogórskie*” 1997, nr 3.
- Chmielewski G., *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida jako księżnica regionalna*, [w:] *Zielona Góra – instytucje kultury i ich społeczne kręgi*, red. E. Hajduk, E. Narkiewicz-Niedbałec, „*Rocznik Lubuski*” 1998, t. 24, cz. 2.
- Cieslak F., *Tadeusz Mencil*, „*Archeion*” 1990, nr 87.
- Cincio A., *Wystawy historyczne realizowane przez Muzeum w latach 1960-1989*, „*Studia Zachodnie*” 2012, nr 14.
- Ciosk A., *Sytuacja Muzeum w Zielonej Górze po II wojnie światowej (1945-1948)*, „*Studia Zielonogórskie*” 2002, nr 8.
- Dobosz J., *Jadwiga Krzyżaniakowa (2 IX 1930-24 VII 2010)*, „*Kwartalnik Historyczny*” 2011, nr 1.
- Dolański D., *Ewolucja regionalnej historiografii na Środkowym Nadodrzu po 1945 roku*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe Środkowego Nadodrza*, red. W. Eckert, „*Rocznik Lubuski*” 2006, t. 31, cz. 1.
- Dolański D., *Kilka uwag o ewolucji postaw wobec przeszłości Ziemi Odzyskanych*, [w:] *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Profesora Krystyna Matwijowskiego*, red. B. Rok i J. Maroń, Toruń 2006.
- Dolański D., *Nadgraniczność a kształtowanie się i funkcjonowanie zielonogórskiego środowiska naukowego*, [w:] *Uniwersytety na rubieżach. Konteksty semantyczne, historyczne, naukowe i edukacyjne*, red. A. Murawska, E. Magiera, Szczecin 2022.
- Dolański D., *Pierwszy kwadrans. Piętnaście lat Uniwersytetu Zielonogórskiego*, Zielona Góra 2016.
- Dolański D., *Tradycje badań historiograficznych na Uniwersytecie Zielonogórskim*, „*Historia@Teoria*” 2017, t. 1, nr 3.
- Dolański D., *Wspomnienie o Elżbiecie Bartkiewicz*, „*Studia Zielonogórskie*” 2010, nr 16.

- Dolański D., *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, wyd. 2 popr. i uzup., Zielona Góra 2012.
- Dolański D., *Zielonogórskie środowisko naukowe w latach 1945-1965*, [w:] *Historia. Kultura. Muzeum*, red. A. Maksymowicz, Zielona Góra 2012.
- Dr Stanisław Kowalski, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 2008, nr 7.
- Droś A., Majewska L., Turonek-Ostrowska K., *Konferencja międzynarodowa „Reception of Ancient Political Ideas and Models in Modern European Culture till the End of the 20th Century. Current Research and Future Perspective”*, „In Gremium. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką” 2018, nr 12.
- Dziekan M.M., *Obituarium. Professor Hanna Wałkowska (1921-2013)*, „Rocznik Orientalistyczny” 2013, nr 2.
- Dzieran S., *Powstanie i rozwój punktów konsultacyjnych UAM w Zielonej Górze*, „Rocznik Lubuski” 1973, nr 8.
- Dzieżyc L., *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000*, Zielona Góra 2014.
- Dzieżyc L., *Przeobrażenia w procesie kształtowania się środowiska kulturowego Środkowego Nadodrza na przykładzie wybranych inicjatyw zielonogórskiego muzeum*, [w:] *Służbie władzy czy społeczeństwa. Wybrane problemy kultury i nauki na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1989*, red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2010.
- Europa Środkowo-Wschodnia. Ideologia, historia a społeczeństwo. Księga poświęcona pamięci Profesora Wojciecha Peltza*, red. J. Dudek, D. Janiszewska, U. Świderska-Włodarczyk, Zielona Góra 2005.
- Fenrych P., Wiktor Fenrych (1925-2005), „Kronika Szczecina” 2005, nr 24.
- Furtak M., *Eksperyment archeologiczny – dłubanką przez Morze Egejskie*, „Rocznik Lubuski” 1996, t. 22, cz. 1.
- Historia Zielonej Góry*, t. 2: *Dzieje miasta w XIX i XX wieku*, red. W. Strzyżewski, Zielona Góra 2012.
- Historyk i historia. In honorem Henrici Dominiczak*, red. J. Walczak, Częstochowa 1999.
- Idzikowski B., Kołodziejska E., Narkiewicz-Niedbalec E., *Dobry Człowiek – czyli o Profesorze Edwardzie Hajduku wspomnienie jego uczniów*, „Studia Zielonogórskie” 2017, nr 22.
- Iwan J., *Trzydzieści lat działalności zielonogórskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego (1954-1984)*, „Przegląd Lubuski” 1984, nr 1/2.
- Jan Muszyński. *W 40-lecie pracy zawodowej*, red. E. Ćwilińska, Zielona Góra 2000.
- Janicka S., *Jadwiga Bławatowa*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” 1995, nr 2.
- Jaworski T., Pyżewicz W., Witold Piwoński (1930-2005). *Piewca wschodnich Łużyc*, Zielona Góra 2011.
- Kaczmarczyk Z., *Działalność Polskiego Towarzystwa Historycznego na Ziemiach Zachodnich*, „Przegląd Zachodni” 1958, nr 2.
- Kołodziejski A., *Rozwój archeologii województwa zielonogórskiego w dwudziestoleciu Polski Ludowej*, Zielona Góra 1965.
- Koniusz J., *Wiesław Sauter (1905-1996)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, nr 4.
- Koprowiak A., *Tadeusz Mencel*, „Kwartalnik Historyczny” 1989, nr 3/4.

- Korc W., *30 lat działalności oddziału PTH w Zielonej Górze*, [w:] *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886-1986. Zbiór studiów i materiałów*, red. S.K. Kuczyński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.
- Korniluk I., *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957-1992*, Zielona Góra 2015.
- Kotlarek D., *Grzegorz Chmielewski (1929-2014) – bibliofil, regionalista, dyrektor WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze*, „*Studia Zielonogórskie*” 2017, nr 22.
- Kotlarek D., *Grzegorz Chmielewski (1929-2014)*, „*Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze*” 2015, nr 7.
- Kotlarek D., *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze w latach 1947-2016*, „*Studia Zielonogórskie*” 2016, nr 21.
- Kotlarek D., *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w latach 1947-2016*, Zielona Góra 2017.
- Krzyżaniakowa J., „*Nie ma historii bez człowieka*”. *Studia z dziejów średniowiecza*, Poznań 2011.
- Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku*, red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2008.
- Kwapiński M., *Prahistoria na Środkowym Nadodrzu po II wojnie światowej*, „*Rocznik Lubuski*” 1983, t. 12.
- Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957-1972*, Zielona Góra 1972.
- Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1984*, Zielona Góra 1984.
- Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1994. Informacje, refleksje, zamierzenia*, red. K. Bartkiewicz, „*Rocznik Lubuski*” 1994, t. 20.
- Majchrzak J.P., *Dzieje zasobu i dorobek AP w Zielonej Górze*, [w:] *Pół wieku polskiej państwowej służby archiwalnej na ziemiach zachodnich i północnych*, red. K. Kozłowski, Warszawa–Szczecin 1997.
- Maksymowicz A., Dolański D., *Wstęp. I zakończenie...*, „*Studia Zielonogórskie*” 2020, nr 25.
- Malinowski T., *Nowa forma działalności archeologicznej w Zielonogórskim*, „*Rocznik Lubuski*” 1996, t. 22, cz. 1.
- Malinowski T., *Zakład Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze*, [w:] *Archeologia zielonogórska u schyłku XX wieku*, red. T. Malinowski, „*Rocznik Lubuski*” 1998, t. 24, cz. 1.
- Małocha-Bartkowiak I., *Działalność naukowa Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w latach 2002-2012*, „*Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze*” 2014, nr 6.
- Marcinkian A., *Archeologia lubuska. 50 lat zielonogórskiego ośrodka archeologicznego*, „*Studia Zielonogórskie*” 2010, nr 16.
- Maternicki J., *Wspomnienie o Jerzym Topolskim (1928-1998)*, „*Przegląd Humanistyczny*” 1999, nr 5.
- Matwijowski K., *Franciszek Mincer (14 VII 1932-3 VIII 2007)*, „*Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*” 2009, nr 4.

- „Młodsza Europa” od średniowiecza do współczesności. Prace ofiarowane Profesor Marii Barbarze Piechowiak Topolskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, red. J. Jurkiewicz, R.M. Józefiak, W. Strzyżewski, Zielona Góra 2008.
- Mnichowski P., XXX-lecie działalności Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Zielonej Górze, „Studia Zielonogórskie” 1997, nr 3.
- Mrozewicz L., Włodzimierz Pająkowski (31 VII 1934-25 X 1992), „Balcanica Posnaniensia” 1995, nr 7.
- Muzea i ochrona dziedzictwa kulturowego na Środkowym Nadodrzu, red. A. Toczewski, „Rocznik Lubuski” 2005, t. 31, cz. I.
- Muzea zielonogórskie, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996.
- Muzeum w Zielonej Górze 1922-2021, red. A. Cincio, A. Maksymowicz, Zielona Góra 2021.
- My zielonogórzanie, nasz lubuski dom... dr Włodzimierz Kwaśniewicz – 70 lat. Ze zbiorów Jubilat. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze 6 IX-5 XI 2017, Zielona Góra 2017.
- Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole, red. T. Jaworski, B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2002.
- Nodzyński T., Joachim Benyskiewicz (1936-2011), „Studia Zielonogórskie” 2011, nr 17.
- Nowicki R., Franciszek Bonawentura Mincer (1932-2007), „Przegląd Biblioteczny” 2008, nr 1.
- Nowicki R., Franciszek Bonawentura Mincer (14 VII 1932-3 VIII 2007), „Roczniki Biblioteczne” 2008, nr 52.
- Od Popiela do Kazimierza Wielkiego. Księga jubileuszowa dedykowana Wojciechowi Dzie duszyckiemu, red. M. Brzostowicz, T. Kasproicz, M. Przybył, J. Wrzesiński, Poznań 2018.
- Opuscula Archeologica. Opera dedicata in Professore Thaddeum Malinowski, red. W. Dzie duszycki, Zielona Góra 2007.
- Pabisz J., Alfred Kucner (15 IX 1907-3 II 1987), „Archeion” 1989, nr 85.
- Polacy – Niemcy. Pogranicze. Studia historyczne. Księga poświęcona Profesorowi Joachimowi Benyskiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin oraz pięćdziesięciolecie pracy, red. G. Wyder, T. Nodzyński, Zielona Góra 2006.
- Polscy stypendyści Fundacji Aleksandra von Humboldta. Almanach, red. S.J. Kowalski, Poznań 1998.
- Polsko-niemieckie dziedzictwo archiwalne źródłem do badań nad regionem lubuskim, red. T. Dzwonkowski, Zielona Góra 2009.
- Pomerania et alia opuscula Joachimo Zdrenka dedicata, red. J. Karczewska, M. Tureczek, Toruń 2017.
- Pół wieku państwowej służby archiwalnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych, red. K. Kozłowski, Warszawa–Szczecin 1997.
- Prawda i pamięć. O pracach badawczo-śledczych Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej w latach 1965-1995, red. J. Benyskiewicz, Zielona Góra 1995.

- Profesor Hieronim Szczegółła. W 80. rocznicę urodzin*, red. D. Dolański, Zielona Góra 2011.
- Profesor Jadwiga Krzyżaniakowa (1930-2010)*, „*Slavia Antiqua*” 2010, nr 51.
- Ranga archiwów w życiu społecznym, naukowym i kulturalnym. Sympozjum naukowe z okazji V Tygodnia Archiwów Polskich, Zielona Góra, 8 grudnia 1979 r.*, Zielona Góra 1979.
- Ratuś B., *Kształcenie i rozwój kadr oświatowo-kulturalnych na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1965*, Poznań 1971.
- Ratuś B., *Tematyka lubuska w pracach magisterskich i doktorskich wykonanych w UAM w Poznaniu w latach 1945-1968*, „*Rocznik Lubuski*” 1973, t. 8.
- Romaniuk M., *Profesor dr hab. Barbara Janiszewska-Mincer (1930-2019)*, „*Kronika Bydgoska*” 2019, nr 40.
- Ruch ludowy na Ziemi Lubuskiej 1945-2010*, red. E. Jaworski, Gorzów Wielkopolski 2013.
- Rudiak R., *Helena i Zygmunt Rutkowscy – pierwsi autorzy lubuskich baśni*, „*Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne. Pro Libris*” 2018, nr 3/4.
- Rutkowski Z., *Zielonogórskie Archiwum Państwowe i jego zasoby*, „*Przegląd Zachodni*” 1958, nr 2.
- Rymar D., *Kazimierz Bielecki*, „*Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny*” 1995, nr 2.
- Sachse J., *Hanna Wałkowska – portret indianisty*, [w:] *Dānasāgarah. Ocean darów dla Hanny Wałkowskiej*, „*Acta Universitatis Wratislaviensis. Classica Wratislaviensia*” 1993, nr 1523.
- Samujłło H., Politowicz W., *Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze*, Zielona Góra 1990.
- Scriptura, diploma, sigillum. Prace ofiarowane Kazimierzowi Bobowskiemu*, red. J. Zdrenka, J. Karczevska, Zielona Góra 2009.
- Sikorowska-Dzięgielewska K., *Jan Wąsicki*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 1995, nr 1/2.
- Sikorowska-Dzięgielewska K., *Jan Wąsicki*, „*Przegląd Zachodni*” 1995, nr 3.
- Skobelski R., *Powstanie i pierwsze lata działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, „*Studia Zachodnie*” 2007, nr 4.
- Stobeczki R., *Historycy polscy wobec wyzwań XX wieku*, Poznań 2014.
- Strzelczyk J., *Jadwiga Krzyżaniakowa (2 IX 1930-24 VII 2010)*, „*Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności*” 2010/2011.
- Studia historyczne nad polityką, gospodarką i kulturą. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin profesora Mariana Eckerta*, red. B. Halczak, Zielona Góra 2002.
- Szczegółła H., *Marian Eckert (1932-2015)*, „*Studia Zielonogórskie*” 2016, nr 21.
- Szczegółła H., *Zielonogórska droga do uniwersytetu (cz. I)*, „*Studia Zielonogórskie*” 2007, nr 13.
- Szczegółła H., *Zielonogórska droga do uniwersytetu (cz. II)*, „*Studia Zielonogórskie*” 2008, nr 14.

- Toczewski A., *Czterdzieści lat działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze (1954-1994)*, „*Studia Zielonogórskie*” 1995, nr 1.
- Toczewski A., *Pożegnanie Profesora Władysława Korcza (1913-1997)*, „*Studia Zielonogórskie*” 1999, nr 5.
- Tureczek M., *Ziemia Lubuska. Społeczny wymiar dialogu o przeszłości i tożsamości*, Międzyrzecz–Wschowa–Zielona Góra 2014.
- Wiesław Sauter. *W 90. rocznicę urodzin*, red. E. Ćwilińska, Zielona Góra 1995.
- Wojecki M., *Wspomnienie o profesorze. Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011)*, [w:] *Jerzy Piotr Majchrzak (1940-2011). Naukowiec, historyk, regionalista, pisarz o dużym dorobku literackim*, Zielona Góra 2011.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze w 1971-1981, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1983.
- Ziemie Zachodnie. Polska-Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2001.
- Zyglewski Z., *Obszary badań historycznych Profesor Barbary Janiszewskiej-Mincer (1930-2019)*, „*Tabularium Historiae*” 2020, nr 7.

Indeks osób

(nie obejmuje postaci historycznych do XX w. oraz będących przedmiotem badań lub elementem tytułów publikacji, wystaw lub nazw zasobów archiwalnych i bibliotecznych, przypisów i bibliografii)

- Adamczak Marcin, dr 105
Adamek-Pujszo Katarzyna, dr 100
Ajnenkiel Andrzej, prof. dr hab.
 (1931-2015) 22
Al Saleh Emilie 56, 252
Aleksik Józefa, dr 102
Andrykiewicz Jan, dr 37, 41, 44
Andrzejewski Tomasz, dr 78, 100, 155
- Balak-Hryńkiewicz Magdalena, dr 64, 100
Banaszkiewicz Elżbieta 44
Bartkiewicz Elżbieta (1933-2010) 73, 79,
 117, 118, 125, 126
Bartkiewicz Kazimierz, prof. dr hab.
 (1930-2002) 5, 28, 35, 36, 38, 41-43, 47,
 48, 52, 54, 56, 69-73, 76, 89, 98, 112,
 115, 117, 118, 123-127, 132, 141-143, 152,
 155, 167, 170, 173, 175, 194, 217, 296,
 229
Bartkowiak Andrzej 65
Bartkowiak Przemysław, dr 94, 100, 249
Bartkowiak Zbigniew, dr 99
Bartoszewski Władysław (1922-2015) 77,
 239
Bauer Markus, dr 77
Bącal Kazimierz 216
Bednarski Ryszard, dr 97
Belzyt Leszek C., prof. dr hab. 48, 57, 59,
 60, 102, 104, 106, 143-145, 269
Benyskiewicz Joachim, prof. dr hab.
 (1936-2011) 17, 22, 24, 26-28, 35, 36,
 38-40, 43, 44, 49, 51, 58, 65, 69, 73, 76,
 79, 91, 97-99, 111, 112, 123, 125, 132,
 145-147, 164, 183, 208, 216, 229, 231,
 233, 239
Benyskiewicz Krzysztof, dr hab. 47, 97,
 108, 148, 191
- Bębenek Marek, dr 107
Biedenkopf Kurt 59
Biegalski Bogdan, dr 89, 92, 97, 188
Bielecki Kazimierz, dr (1920-1985) 12
Bielinis-Kopeć Barbara, dr 64
Bieniak Janusz, prof. dr hab. 169
Biernacek Tadeusz, dr 36, 38, 44, 49
Biliński Piotr, prof. dr hab. 108
Biszczyński Grzegorz, dr 96, 104
Błaszczak Krzysztof, dr 41, 101, 223
Bławatowa Jadwiga (1912-1944) 12
Bobowski Bogdan, dr hab. 45, 66, 109, 149
Bobowski Kazimierz, prof. dr hab.
 (1939-2023) 47, 55, 56, 98, 99, 103,
 105, 150, 151
Boliński Stefan, dr 73
Boniecki Andrzej, ks. 77, 244
Boras Zbigniew, prof. dr hab. (1927-2008)
 27, 124, 229
Bosy Grzegorz, dr 106
Brinkmann Peter, dr 106
Brylla Wolfgang 79, 95, 233
Buck Andrzej, dr 262
Budniak Marek, dr 107, 269
Budziński Jacek 65
Bujkiewicz Zbigniew, dr hab. 63, 70, 76,
 77, 88, 108, 151, 152, 257, 264
Burda Bogumiła, prof. dr hab. 7, 28, 37, 41,
 44, 47, 50, 51, 61, 64, 70, 72-74, 76, 78,
 104-108, 112, 115, 142, 152-154, 184, 222,
 224-227, 241, 242, 253, 254, 269, 274
Burszta Józef, prof. dr hab. (1914-1987) 22
Butrymowicz Aleksander 40
- Chłopek Wiesław, dr 101
Chmarzyński Gwido, prof. dr (1906-1973)
 71

- Chmielak Lucyna 44
 Chmielewski Grzegorz, dr 30, 32, 94
 Chmielnik Krzysztof 95
 Chodkiewicz Teresa 217
 Chodyła Zbigniew, dr 53
 Chojak Jarosław, dr 104
 Chojnacki Grzegorz, ks. dr hab. 89, 263
 Cincio Arkadiusz, dr 84, 85, 104, 255, 188
 Cisek Janusz, prof. dr hab. (1955-2020) 103
 Czaińska Ewa, dr 97, 233
 Czapliński Władysław, prof. dr hab.
 (1905-1981) 16, 22, 180
 Czubiński Antoni, prof. dr hab.
 (1928-2003) 27, 77
 Czyżniewski Tomasz 95
- D'Aprile Iwan-Michelangelo, prof. dr. 247
 Dajewski Wojciech, dr 105
 Darasz Wanda (1933-2010) 73, 236
 Dąbrowski Edward (1921-2007) 15, 20, 73
 Dąbrowski Stefan, dr (1938-2020) 17, 19,
 28, 36, 38, 43, 47, 123, 126, 217, 229,
 236
 Demel Juliusz, prof. dr hab. (1921-1991)
 87, 185
 Derwich Marek, prof. dr hab. 187
 Dolański Dariusz, prof. dr hab. 28, 47, 52,
 53, 58-61, 70, 73, 76, 78, 100, 101, 104,
 108, 113, 115, 142, 154-156, 166, 184,
 232, 233, 240-242, 244, 247, 254, 259,
 269
 Dolińska Dorota, dr 104
 Dominiczak Henryk 87
 Domke Radosław, dr hab. 50, 58, 64, 65,
 102, 109, 156, 157, 188, 269, 274
 Domżał Urszula, dr hab. 101
 Drązkowski Władysław (*1903) 15
 Drozd Roman, prof. dr hab. 164
 Dudek Jarosław, dr hab. 45, 46, 108, 112,
 157, 158, 184
 Dudek Joanna, dr hab. 65
 Dudra Stefan, prof. dr hab. 52, 97,
 104-106, 108, 199
 Dudyński Jacek 51
 Dworzaczek Włodzimierz, prof. dr hab.
 (1905-1988) 202
 Dworzyński Witold, dr 49, 161, 223, 230
 Dymaczewski Aleksander, dr hab.
 (1930-1984) 158
 Dzieduszycki Wojciech, dr hab.
 (1946-2020) 45, 99, 100, 105, 158, 159,
 237, 254
- Dziedzic Piotr, dr 260
 Dzieżyc Longin, dr 84, 85, 103, 188, 255
 Dzwonkowski Tadeusz, dr 7, 47, 52, 63, 70,
 88, 89, 92, 142, 236, 260, 262, 263,
 266
- Eckert Marian, prof. dr hab. (1932-2015) 5,
 20, 24, 26-28, 35, 36, 38, 44, 49, 52, 53,
 59, 69, 72, 73, 76, 78, 98, 100, 115, 123,
 132, 151, 160, 161, 164, 182, 215, 229,
 230, 241, 246
 Eckert Wojciech, dr hab. inż. 72
 Erasmus Edward (1928-2023) 199
- Fabisz Dariusz, dr 50, 51, 100, 233, 245,
 161
 Fenrych Wiktor, dr (1925-2005) 24
 Fiedorowicz Czesław 64
 Furtak Marcin 65
- Gagarin Jurij (1934-1968) 120
 Gajda Andrzej 44, 51
 Galos Adam, prof. dr (1924-2013) 17, 22,
 167
 Gałka Paulina 44
 Garbacik Józef, prof. dr hab. (1907-1976)
 118, 141, 198
 Gaul Jerzy, dr hab. 108
 Gierowski Józef, prof. dr (1922-2006) 22
 Gieysztorowa Irena, dr (1914-1999) 129
 Gillmeister Andrzej, dr hab. 46, 56, 58,
 101, 107, 109, 113, 162, 163, 241, 269,
 274
 Gołdyn Piotr, dr hab. 99
 Gorzkiewicz Natalia, dr 106
 Góralczyk Przemysław, dr 99, 147
 Górski Adam, dr 47, 55, 65, 66, 88, 89, 98,
 128, 211, 246
 Górski Karol, prof. dr hab. (1903-1988) 165
 Grabski Andrzej F., prof. dr hab.
 (1934-2000) 124
 Grelewicz Beata 63, 88, 89, 275
 Gruszka Bartłomiej, dr 95
 Grzelak Józef (1929-2023) 218
 Gulczyński Mariusz, prof. dr hab. 51
- Hajduk Edward, prof. dr hab. (1932-2015)
 73
 Halczak Bohdan, prof. dr hab. 41, 49, 51,
 53, 57, 64, 76, 100, 102, 112, 113, 161,
 164, 165, 269

- Halczak Mirosława 51
 Hanich Andrzej, ks. prof. dr hab. 106
 Hareźlak Wioleta 242
 Hartmann Kinga 242
 Heck Roman, prof. dr hab. (1924-1979) 22
 Hensel Witold, prof. dr hab. (1917-2008)
 16, 179
 Herbst Stanisław, prof. dr hab. (1907-1973)
 10, 17
 Hładkiewicz Edward, dr (1925-1995) 73
 Hładkiewicz Wiesław, prof. dr hab. 51, 73,
 107, 230
 Hytrek-Hryciuk Joanna, dr 268
- Inglot Stefan, prof. dr hab. (1902-1994)
 16, 171
 Irmmler Karol 89
 Iwan Barbara, właśc. Balbina (1935-2021)
 117, 118, 125
 Iwan Józef, dr 115, 117, 118, 125
- Jakóbczyk Witold, prof. dr (1909-1986) 145
 Jakubowska Władysława 41
 Janczak Julian, dr hab. (1931-2001) 129
 Janczys Anna, dr 66, 104, 244, 259
 Janeczek Łukasz, dr 49, 58, 269
 Janiszewska-Mincer Barbara, prof. dr hab.
 (1930-2019) 47, 112, 154, 165, 166, 181,
 233
 Janiszewska-Sieńko Daria, dr 45, 128
 Jankowiak Stanisław, prof. dr hab. 262
 Janzen Jörg, Prof. Dr. Dr. h.c. 187
 Jasiński Kazimierz, prof. dr hab.
 (1920-1997) 210
 Jasiński Tadeusz (1928-1992) 119
 Jaskiernia Jerzy, prof. dr hab. 77
 Jaworska Kazimiera, dr hab. 108
 Jaworski Tomasz, prof. dr hab. 28, 47,
 51-54, 59, 60, 65, 69, 72, 74, 79,
 100-103, 105, 106, 142, 167, 168, 229,
 233, 254, 259
 Józefiak Roman, dr 103, 203
 Józków Beata, dr 107
 Juszcak-Maraszekiewicz Elżbieta, dr hab.
 101, 109
- Kaczmarczyk Zdzisław, prof. dr hab.
 (1911-1980) 16, 17, 27, 207
 Kaczocha Włodzimierz, prof. dr hab. 101
 Kalinowski Konstanty, prof. dr hab.
 (1935-2002) 86
- Kalisz Paweł, dr 89
 Kałmucka Teresa 44
 Kałuski Tomasz, dr 48, 102, 195
 Kałużny Ryszard, dr hab. 108
 Kaminiarz Jarosław 231
 Kamiński Marek 41, 51
 Kania Leszek 76, 275
 Kania Leszek M., dr hab. 108
 Karczewska Joanna, dr hab. 47, 55, 59, 64,
 65, 89, 104, 108, 168, 169, 237, 254
 Kardela Piotr, dr hab. 98, 109, 234
 Karp Paweł, dr 55, 94, 98
 Kaźmierska Renata 65
 Kędelski Mieczysław, prof. dr hab.
 (1946-1998) 129
 Klafkowski Alfons, prof. dr (1912-1992) 21
 Klęsk Krystyna (1898-1977) 10
 Klin Eugeniusz 41
 Kmita Jerzy, prof. dr hab. (1931-2012) 123
 Knyspel-Kopeć Renata, dr 103
 Kocioł Sylwia, dr 100, 128
 Koćwin Lesław, prof. dr hab. 51, 97, 100
 Kokoszanek Bartosz 66
 Kołodziejski Adam, dr (1932-2002) 20, 73
 Kołodziejski Włodzimierz 65, 230
 Kołosa Wiesław 74
 Koniusz Janusz (1934-2017) 20, 146
 Konopnicka Małgorzata, dr hab. 47, 48, 52,
 53, 59, 73, 98, 107, 109, 113, 142, 170,
 171, 187, 233, 234, 241, 260
 Konopnicki Lesław, dr (1947-2017) 47, 74,
 142
 Kopeć Mieczysław, dr 104
 Korbicz Józef, prof. dr hab. inż. 72
 Korcz Władysław, dr hab. (1913-1997) 11-15,
 17, 19, 22-24, 27, 35-39, 43, 73, 76, 115,
 118, 121, 131, 171-173, 217, 218, 224, 230
 Korczyńska Joanna, dr 101
 Korenda Karolina, dr 100, 168
 Kornak Katarzyna, dr 105
 Korniluk Izabela, dr 84, 85, 104, 128, 188,
 255
 Korta Wacław, prof. dr hab. (1919-1999)
 206
 Kosiorowska-Wróblewska Grażyna, dr 51
 Kostrzewski Józef, prof. dr hab.
 (1885-1969) 18, 20, 31, 45, 179
 Koteluk Daniel, dr hab. 94, 99, 173, 174,
 186, 253
 Kotlarek Dawid, dr 94, 102, 165, 249

- Kowalczyk Zygmunt, dr hab. (1963-2017)
50, 98, 147, 234
- Kowalski Stanisław 7, 23, 28, 70, 71, 217
- Kowalski Tomasz 7
- Kozłowski Kazimierz, prof. dr hab. 99
- Kozłowski Ryszard, prof. dr hab. 143
- Krajniak Wiktor, dr 105, 128
- Krawczyk Wojciech, prof. dr hab. 55
- Kres Bogdan, dr (1932-2003) 17, 18, 20, 24,
26, 27, 35, 36, 38, 39, 44, 45, 218, 226
- Krystians Piotr, dr 104
- Krzemień Robert, dr 99
- Krzyżaniak Jadwiga, prof. dr hab.
(1930-2010) 43, 46, 174, 175
- Krzyżanowski Jerzy 41
- Kubicki Janusz 246, 250
- Kucner Alfred, dr (1907-1987) 24, 115
- Kuczer Jarosław, dr hab. 48, 57, 59, 65, 94,
99, 107, 109, 175, 176, 195, 244
- Kuczyński Stefan Krzysztof, prof. dr hab.
(1938-2010) 77
- Kudelka Jan, ks. dr 104
- Kuklińska Krystyna, dr 217
- Kulczak Mikołaj, dr 107
- Kumor Bolesław, ks. prof. dr hab.
(1925-2002) 129
- Kunert Andrzej, dr hab. 99, 108, 197
- Kupczyk Michał 159
- Kuropka Joachim, prof. dr (1941-2021) 59
- Kurowska Hanna, dr 47, 53-56, 76, 100,
113, 128, 163, 168, 192, 254, 256
- Kurowski Andrzej, dr 98
- Kwaśniewicz Włodzimierz, dr 70, 73, 85,
86
- Kwaśny Zbigniew, prof. dr hab. 99
- Labuda Gerard, prof. dr hab. (1916-2010)
17, 22
- Lachowicz Teofil, dr 40, 98
- Later-Chodyła Elżbieta, dr 102
- Lebiediewa Natalja, prof. 243
- Lechowski Stanisław, dr (1952-1914) 37, 40,
44, 49, 132, 222
- Lembas Jan (1914-2000) 119, 120, 216
- Lemiesz Wiktor, dr (1915-2000) 26, 27, 29,
73, 115, 146
- Lewandowski Władysław, dr (1917-1999)
89
- Liefhebber Paweł, dr 94, 103
- Lubik Maciej, dr 47, 56, 58, 67, 105, 259,
269
- Łach Stanisław, prof. dr hab. 49, 50, 177
- Łachowska Agnieszka, dr 106, 128
- Łapanowski Mieczysław 41, 74
- Ławnikowska Barbara 66
- Łowmiański Henryk, prof. dr hab.
(1898-1984) 202
- Łuczak Czesław, prof. dr hab. (1922-2002)
18, 90, 124, 160
- Łuka Leszek 40
- Łyko Joanna zob. Dudek Joanna
- Macąła Jarosław, dr hab. 108
- Maciejewski Marcin, dr 107
- Majer Piotr, prof. dr hab. 103
- Majchrzak Jerzy Piotr, dr hab. (1940-2011)
73, 85, 87, 88, 115, 178, 230
- Maksymowicz Anitta, dr 84, 85, 102, 128,
168, 255
- Maleczyńska Ewa, dr hab. (1940-2011) 22
- Maleczyński Karol, prof. dr hab.
(1897-1963) 16, 22, 150
- Malinowski Tadeusz, prof. dr hab.
(1932-2018) 45, 123, 179, 180
- Marciniszyn Joanna, dr 107
- Marczak Tadeusz, dr hab. 98
- Markowicz Piotr, dr 107
- Markowska Agnieszka 67
- Markowski Dariusz 51
- Matejko Ilona zob. Matejko-Peterka Ilona
- Matejko-Peterka Ilona 48, 103, 195
- Maternicki Jerzy, prof. dr hab. 124
- Matwijowski Krystyn, prof. dr hab.
(1936-2017) 76
- Mazur Andrzej 217
- Mencel Tadeusz, dr (1912-1987) 10-12, 26,
115
- Meteci Maciej, dr 106
- Meunier Nicolaus, prof. dr 274
- Michalak Arkadiusz, dr 46, 128, 269
- Michalak Ryszard, dr hab. 95
- Michałowski Kazimierz, prof. dr hab.
(1901-1981) 18, 45
- Migala Mariusz, dr hab. 109, 259
- Mikołajczak Małgorzata, prof. dr hab. 72
- Mikulski Krzysztof, prof. dr hab. 64, 77
- Mincer Franciszek, dr hab. (1932-2007)
46, 47, 166, 180, 181, 233
- Miszewski Dariusz, dr hab. 109
- Miśkiewicz Benon, prof. dr hab.
(1930-2008) 22
- Miżdał-Karmelita Agata, dr 105

- Mnichowski Przemysław, dr (1928-1996)
29, 73, 90, 91
- Mogielnicki Krzysztof, dr 46
- Morela Tymoteusz, dr 107
- Mościcka Aldona 65
- Mrozewicz Leszek, prof. dr hab. 45
- Mrugalski Marcin, dr hab. inż. 269
- Musiał Danuta, prof. dr hab. 46, 162, 163
- Musiał Filip, dr hab. 108
- Muszyński Jan, dr (1932-2007) 22-24, 28,
36, 43, 71, 73, 81, 123, 154, 217, 218, 220
- Nawrocki Jerzy 42
- Nesterowicz Tomasz 65
- Nitschke Bernadetta zob. Nitschke-Szram
Bernadetta
- Nitschke-Szram Bernadetta, dr hab. 51, 58,
65, 104, 182, 183
- Nodzyński Tomasz, dr hab. 7, 49, 73, 76,
94, 105, 107, 108, 112, 115, 147, 183, 184,
258, 269
- Noga Zdzisław, prof. dr hab. 64
- Nordin Jonas, prof. 262
- Nowak Józef (*1932) 216
- Nowak Leszek, prof. dr hab. (1943-2009)
123
- Nowak Maria, prof. dr hab. 234
- Nowak Romuald, dr 106
- Nowak-Mańkowska Fatima, dr 101
- Nowinka Mirosław 233
- Nowiński Jerzy Tomasz, dr 45
- Ochmański Jerzy, prof. dr hab. (1933-1996)
190
- Ojdana Joanna, dr 106
- Olechnik Karol, prof. dr hab. 69, 201
- Olesik Jan, dr 91
- Ordyłowski Marek, prof. dr hab.
(1945-2023) 50, 99, 100, 107, 156, 173,
185, 186
- Osewski Czesław, prof. dr hab. 5, 7, 50,
52, 53, 58, 59, 69, 72, 76, 78, 92, 97,
98, 100-105, 107, 112, 115, 156, 186-188,
191, 199, 238, 240, 242, 245, 250, 251,
269, 274
- Ostrowski Andrzej 185
- Ostrowski Grzegorz, dr 107
- Ostrowski Mieczysław 128
- Pająkowski Włodzimierz, dr hab.
(1934-1992) 45, 123, 157, 189, 190
- Pajewski Janusz, prof. dr hab. (1907-2003)
124, 209, 230
- Pannert Marian (1922-2008) 35
- Paradysz Jan, dr hab. 129
- Partyka Piotr, dr 103, 128
- Pasierb Bronisław, prof. dr hab. 51, 186
- Pasterniak Wojciech, prof. dr hab.
(1935-2018) 119, 121, 198
- Pastwa Franciszek, dr hab. (1932-2018)
36, 37
- Pawłowski Albert, dr hab. (1932-2002) 51,
73, 97, 182, 230
- Peltz Wojciech, dr hab. (1945-2002) 36-38,
43, 46, 47, 99, 148, 190, 191
- Peryt-Gierasimczuk Iwona, dr 102, 145
- Pietrzak Ryszard 41
- Pilarczyk Franciszek 36, 44
- Piosik Mieczysław (1910-1990) 29, 216
- Piwocki Ksawery, prof. dr (1901-1974) 23
- Piwoński Witold (1930-2005) 79, 124, 233
- Płóciennik Szymon 95
- Podolan Eligiusz, dr 99
- Polak Anna, dr 106, 144, 145
- Polak-Woźniak Alina, dr 76, 84, 103
- Pomeroy Jeremy, dr 105
- Potyrała Bolesław, prof. dr hab. (1930-2017)
199
- Prałat Daniel, dr 102
- Przechrzt Adam, dr 98
- Przybecki Jerzy 195
- Przygoda Mirosław 65
- Psyk Ewa, dr 103
- Puślecki Łukasz, dr 105
- Pyżewicz Wiesław 128
- Rackowski Jacek 41
- Ratusz Bronisław, prof. dr hab. (1935-1997)
26, 73
- Rauba Ryszard, dr 100
- Righini Raffaello, prof. (1925-2001) 229
- Rogalski Bartłomiej, dr 99
- Rogińska Justyna, dr 106, 128, 168
- Rogut Dariusz, dr hab. 109
- Roszak Anna 73
- Rudiak Robert, dr 77
- Ruszczyński Adam 41, 96
- Rutkowski Zygmunt (1922-1967) 12, 31
- Rymar Dariusz, dr hab. 99
- Rymar Edward, prof. dr hab. 77
- Rzanna-Szczepaniak Ewa, dr 101

- Samsonowicz Henryk, prof. dr hab.
(1930-1921) 64, 75
- Sanocka-Tureczek Katarzyna, dr 102, 211
- Santi Claudia, prof. dr 274
- Sauter Wiesław, dr (1905-1996) 15, 17, 26, 31, 33, 119
- Sawicka Renata 65
- Schramm Tomasz, prof. dr hab. 230
- Szczaniecki Michał, prof. dr hab.
(1910-1977) 11-13, 16, 17, 22, 118, 119
- Serwatka Tomasz, dr 97
- Serylak Tadeusz 67
- Siatecki Alfred 79, 233
- Siedlecki Ludwik 216
- Sierakowska Katarzyna, dr hab. 76
- Sikora Władysław 133
- Sikorski Juliusz, dr 105
- Skierska Jolanta, dr 57, 104, 145, 269
- Skobelski Robert, dr hab. 50, 52, 58, 60, 72, 98, 107, 108, 112, 113, 188, 191, 192, 234, 262, 269, 274
- Skurzak Ludwik, doc. dr (1901-1979) 205
- Smoluk Marek, dr hab. 101, 108, 155
- Sojka Tadeusz (1936-2015) 91
- Solarska Sylwia, dr 104, 169
- Solińska Irena (1926-1994) 21
- Sołtysek Renata, dr 106
- Stachura Kazimierz, dr hab. 36, 38, 39, 44, 50, 74, 132, 193, 225
- Stankiewicz Ryszard, dr hab. 73
- Staroń Edyta, dr 100
- Staszewski Jacek, prof. dr hab. (1933-2013) 77
- Stelmach Roman, dr (1950-2022) 89
- Stefański Stefan 197
- Stępczak Józef (1907-1971) 24
- Strzelczyk Jerzy, prof. dr hab. 126, 157
- Strzelec-Kosowska Izabela, dr 103
- Strzyżewski Wojciech, prof. dr hab. 5, 7, 28, 44, 47, 48, 53, 58, 59, 70, 72, 76, 95, 99, 100, 102-106, 112, 142, 176, 194, 195, 238, 240, 242, 245, 250, 251, 259, 274
- Suder Wiesław Kazimierz, dr hab. 129
- Suleja Włodzimierz, prof. dr hab. 49, 97-99, 101, 103, 105, 106, 112, 196, 197
- Sulikowska Elżbieta zob. Bartkiewicz Elżbieta
- Sutowicz Anna, dr hab. 109
- Szaban Dorota, dr hab. 76
- Szatarski Mirosław 49
- Szczegóła Hieronim, prof. dr hab. 5, 7, 17, 20, 24, 27, 28, 33, 35-39, 41, 43, 44, 49, 50, 52, 58, 59, 69, 70, 73, 75, 76, 78, 83, 91, 97, 101, 111, 112, 117-121, 123-126, 132, 146, 148, 154, 186, 187, 193, 198-200, 215, 218, 220, 228, 246, 248, 269
- Szczegóła Zuzanna (1935-2023) 117, 125
- Szczepaniak Roman (1924-1997) 12, 24, 26, 115
- Szczygieł Ryszard, prof. dr hab. 64
- Szeffler Karolina 67
- Szkudlarek Włodzimierz 37, 44, 46
- Szpaczyński Przemysław, dr 102
- Szura Romuald 79, 233
- Szwagrzyk Krzysztof, dr hab. 108
- Szylińczuk Agata, dr 107
- Szylko Mieczysław (1955-2022) 88, 89, 92
- Szymala Jacek, dr 157
- Szymański Leonard, prof. dr hab. 185
- Szymański Marcin, dr 100
- Szymczak Małgorzata, dr 51, 61, 72-74, 76, 78, 101, 168, 265, 274
- Szymczak Rafał, dr 105, 128, 259
- Śmierzchalski-Wachocz Dariusz, ks. dr hab. 107, 109, 259, 269
- Świderska-Włodarczyk Urszula, prof. dr hab. 47, 53, 103, 104, 108, 113, 201, 202, 241, 262, 269
- Świt Mirosław, dr 7, 65
- Tarka Bożena 51
- Tarka-Stasiuk Zofia 36
- Tazbir Janusz, prof. dr hab. (1927-2016) 77
- Toczewski Andrzej, dr (1947-2020) 37, 44, 50, 51, 72, 76, 81, 83, 85, 91, 115, 199, 229, 230, 250, 251, 255
- Tomczak Grzegorz 105
- Topolska Piechowiak Maria Barbara, prof. dr hab. 47, 99, 102, 103, 123, 202, 203, 235, 242
- Topolski Jerzy, prof. dr hab. (1928-1998) 19, 23, 27, 28, 69, 71, 123-126, 142, 155, 217, 218, 229
- Towpik Witold, dr 100
- Trojanowski Grzegorz, dr 98
- Trzeciakowski Lech, prof. dr hab. (1931-2017) 28, 124
- Tuchowski Andrzej, prof. dr hab. 104

Tureczek Marceli, dr hab. 55, 58, 65, 66,
72, 76, 77, 99, 107, 109, 113, 128, 157,
184, 204, 205, 211, 267, 269

Tyda Arkadiusz, dr 104

Tymieniecki Kazimierz, prof. dr hab.
(1887-1968) 174

Urbanek Grzegorz, dr 107

Uryasz Katarzyna 67

Vollkomen Krystyna 44

Wachowski Krzysztof, prof. dr hab. 149

Wallis Janina, dr 102

Wałkowska Hanna, prof. dr hab.
(1921-2013) 45, 205, 206

Wałkowski Andrzej, prof. dr hab. 46, 206,
207, 232

Wanatko Grzegorz, dr 84, 106, 255

Wasilewski Krzysztof, dr 103

Wasilkiewicz Kamil, dr 104, 202

Wąsicki Jan, prof. dr (1921-1995) 5, 16, 17,
22, 24, 27, 29, 36, 123, 145, 146, 152,
171, 207, 208, 218, 220

Werblan Andrzej, prof. dr 120

Werfel Roman (1906-2003) 16

Wędzki Andrzej, prof. dr hab. (1927-2017)
27

Wieczorek Tadeusz (1922-1998) 16, 21, 119

Wnętrzak Grzegorz, dr 103

Wojecki Mieczysław, dr 79

Wojewódzki Ireneusz, dr 49, 101, 245

Wojtaszak Andrzej, dr hab. 108

Wolniak Anna 67

Wolnicki Paweł, ks. dr hab. 99, 109

Woźniak Sylwester, dr 105

Wójtowicz Marek 41

Wóycicki Kazimierz, dr 242

Wroniak Zdzisław, dr hab. (1927-1921) 49,
191, 209

Wrzesiński Wojciech, prof. dr hab.
(1934-2013) 64, 77, 196

Wyder Grażyna, dr 7, 49, 51, 76, 78, 79, 97,
147, 233, 269

Zajchowska Stanisława, prof. dr hab.
(1980-1995) 16, 17

Zapała Mirosław (1967-2023) 63

Zaradny Ryszard, dr hab. 51

Zarzeczny Zbigniew 65

Zawadka Marek, dr 97

Zawadzki Tadeusz, prof. dr hab.
(1919-2008) 189

Zdrada Jerzy, dr hab. 64

Zdrenka Joachim, prof. dr hab. 46, 47, 55,
98, 99, 101, 102, 162, 204, 210, 211,
246

Zeman Jan (1908-1971) 30

Zielińska Katarzyna, dr 107

Zieliński Henryk, prof. dr (1920-1981) 196

Zięba Joanna 76

Znamiorska Martyna (1964-2020) 63

Żak Jan, prof. dr hab. (1923-1990) 158

Żegleń Antoni (1935-2013) 117, 125

Żmichrowska Maria Jolanta, dr hab.
(1952-2022) 101

Żuromska Olga, dr 103

Spis treści

Wstęp	5
Profesjonalizacja badań historycznych w Zielonej Górze 1945-1971	9
Akademickie środowisko historyczne w Zielonej Górze 1971-2023	35
Pozaakademickie środowisko historyczne w Zielonej Górze 1971-2023	69
Stopnie naukowe w dyscyplinie historia nadane w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego i na Uniwersytecie Zielonogórskim (1996-2023)	97
Kierownictwo głównych struktur organizacyjnych w zakresie historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego i na Uniwersytecie Zielonogórskim	111
Prezysi Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze	115
Moja droga do uniwersytetu. Z profesorem Hieronimem Szczegółą rozmawiają Dariusz Dolański i Robert Skobelski	117
Tomasz Jaworski, Pouczająca przygoda w dobrym towarzystwie	123
Bohdan Halczak, Cztery lata na WySPie	131
Uchwała Walnego Zgromadzenia Delegatów Polskiego Towarzystwa Historycznego, Zielona Góra 22 września 1980 roku	135
Uchwała Walnego Zgromadzenia Delegatów Polskiego Towarzystwa Historycznego, Zielona Góra 17 września 2022 roku	137
Biogramy doktorów habilitowanych i profesorów	139
Kronika fotograficzna	213
Bibliografia	277
Indeks osób	289

Lata 2023 i 2024 przynoszą ważne rocznice dla zielonogórskiego środowiska historycznego, a nawet szerzej – dla całego środowiska naukowego. Siedemdziesiąt lat temu powstało Archiwum Państwowe w Zielonej Górze oraz zielonogórski oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, które dały początek budowie środowiska naukowego w Zielonej Górze. To historycy do czasu utworzenia wyższych uczelni stanowili najbardziej aktywne naukowo środowisko w mieście, a następnie mieli znaczący wpływ na rozwój tutejszych jednostek naukowych. Wystarczy wskazać, że profesorowie Hieronim Szczegółła, Marian Eckert, Jan Wąsicki, Kazimierz Bartkiewicz, Czesław Osękowski i Wojciech Strzyżewski to rektorzy zielonogórskich uczelni. Te okoliczności stały się impulsem do opracowania przedstawiającego historię i dorobek zielonogórskiego środowiska historycznego po 1945 roku, zwłaszcza że powstały już podobne opracowania dotyczące pedagogów, inżynierów środowiska, elektrotechników czy inżynierów budownictwa.

ISBN 978-83-7842-553-3